

МАТЕРІАЛИ

IV ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ

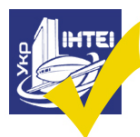
КОНФЕРЕНЦІЇ

20 ЖОВТНЯ 2023 РІК • М. КИЇВ, УКРАЇНА

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ
НАУКИ: МЕТОДИКА ТА
ПРАКТИКА

ISBN 978-617-8126-71-1

DOI 10.36074/liga-ukr-20.10.2023

МАТЕРІАЛИ КОНФЕРЕНЦІЇ

IV ВСЕУКРАЇНСЬКА СТУДЕНТСЬКА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ
НАУКИ: МЕТОДИКА ТА
ПРАКТИКА

 20 ЖОВТНЯ 2023 РІК

 м. КИЇВ, УКРАЇНА

УДК 082:001

Е 79

Голова оргкомітету: Коренюк І.О.

Верстка: Зрада С.І.

Дизайн: Бондаренко І.В.

Конференцію зареєстровано Державною науковою установою «УкрІНТЕІ» в базі даних науково-технічних заходів України та інформаційному бюлетені «План проведення наукових, науково-технічних заходів в Україні» (Посвідчення №323 від 16.06.2023).

Матеріали конференції знаходяться у відкритому доступі на умовах ліцензії CC BY-SA 4.0 International.

Ф 79

Формування сучасної науки: методика та практика: матеріали IV Всеукраїнської студентської наукової конференції, м. Київ, 20 жовтня, 2023 рік / ГО «Молодіжна наукова ліга». — Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2023. — 242 с.

ISBN 978-617-8126-71-1

DOI 10.36074/liga-ukr-20.10.2023

Викладено матеріали учасників IV Всеукраїнської мультидисциплінарної студентської наукової конференції «Формування сучасної науки: методика та практика», яка відбулася 20 жовтня 2023 року у місті Київ, Україна.

УДК 082:001

© Колектив учасників конференції, 2023

© ГО «Молодіжна наукова ліга», 2023

© ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2023

ISBN 978-617-8126-63-6

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МАКРО- ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

АДАПТАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ У СФЕРІ БІЗНЕС-КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ ТА ВІЙНИ В УКРАЇНІ
Філоненко Н.В., *Науковий керівник: Кириленко В.І.*11

АНАЛІЗ ПІДРИВУ КАХОВСЬКОЇ ГЕС В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
Лісова О.А., *Науковий керівник: Колядич О.І.*.....14

ЦИКЛІЧНІСТЬ ЕКОНОМІКИ
Огородня В.С., *Науковий керівник: Куличин Р.О.*17

СЕКЦІЯ 2. ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

АГРАРНА ПОЛІТИКА КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПОЗИТИВНИЙ ДОСВІД
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЛЯ УКРАЇНИ
Гуцалюк Т.В., *Науковий керівник: Гольцов А.Г.*20

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА
Плетньова Є.С., *Науковий керівник: Назарова О.Ю.*22

ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ: ЗМІСТ
ТА ОСОБЛИВОСТІ
Буга М.В., *Науковий керівник: Тичук Т.О.*24

РОЛЬ УПАКОВКИ У ПРОСУВАННІ ТОВАРІВ І ЗБЕРЕЖЕННІ ЇХ ЯКІСНИХ ТА
КІЛЬКІСНИХ ПАРАМЕТРІВ
Радченко Є.О., *Науковий керівник: Михальчишина Л.Г.*26

СУТНІСТЬ І ЗМІСТ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО РИЗИКУ
Савка О.Ю., *Науковий керівник: Алексєєва О.В.*28

СЕКЦІЯ 3. ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

ENVIRONMENTAL RISK AS A GLOBAL FACTOR OF POTENTIAL LOSSES
Reshetnyk K., *Scientific supervisor: Vavdijchuk I.*30

FUNDAMENTAL ANALYSIS AS A TOOL OF FORECASTING PRICE CHANGES
Reshetnyk K., *Scientific supervisor: Zhurakhovska L.*33

ОРЕНДА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ

Склярук Н., Науковий керівник: Гудзенко Н.М. 36

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛІНГУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Сергієнко О.А., Науковий керівник: Пеняк Ю.С. 39

ХАРАКТЕРИСТИКА РИЗИКУ ЯК ОБ'ЄКТУ ОБЛІКУ

Гілевич А., Науковий керівник: Ясинчук Т.В. 42

СЕКЦІЯ 4.

МАРКЕТИНГОВА ТА ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ ВИЗНАЧЕННЯ КЛЮЧОВИХ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ В СФЕРІ КОНТЕНТ-МАРКЕТИНГУ

Мальнов Д.В., Господаренко Л.А., Науковий керівник: Овсієнко Н.В. 45

МАРКЕТИНГ В УМОВАХ ВІЙНИ

Малишева Є.С., Науковий керівник: Примаченко Т.А. 48

МАРКЕТИНГОВА ТА ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМКІВ УПРАВЛІНСЬКОГО РІШЕННЯ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Лобода О.В., Науковий керівник: Калачевська Л.І. 51

СЕКЦІЯ 5.

МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ І РИНКОВІ МЕХАНІЗМИ ЕКОНОМІКИ

Бабинець А.В., Науковий керівник: Борщук Є.М. 53

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПОСЛУГ У РЕСТОРАННОМУ БІЗНЕСІ

Шевцова І.Г., Науковий керівник: Крикун О.О. 56

ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ

Павлов Є.І., Науковий керівник: Славкова О.П. 59

ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Луцька К., Науковий керівник: Неліпа Д. 61

РОЗВИТОК ЕФЕКТИВНОЇ МОДЕЛІ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Горобець І.А. 64

РОЗРОБКА І РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ БІЗНЕС-СТРАТЕГІЙ В УКРАЇНСЬКИХ ІТ КОМПАНІЯХ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Дідух П.М.67

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Лобода О.В.70

**СЕКЦІЯ 6.
МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ**

КОНЦЕПЦІЯ «СУСПІЛЬСТВА УЧАСТІ» ТЕРЕЗИ МЕЙ

Ворона М.П., *Науковий керівник: Дорошко М.С.*73

МІЖНАРОДНА ПІДТРИМКА КІБЕРБЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІДКРИТОЇ ВІЙНИ ПРОТИ РОСІЇ

Кириченко Б.Д., *Науковий керівник: Гольцов А.Г.*75**СЕКЦІЯ 7.
ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО**

ВИЗНАННЯ ДОКАЗІВ ДОПУСТИМИМИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Давидюк К.О., *Науковий керівник: Саско О.І.*77

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ І ПРЕДМЕТУ ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ

Тафеш Юссеф, *Науковий керівник: Менів Я.О.*81

ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ В УКРАЇНІ

Мигун Н.І.84

МІСЦЕ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД У СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Денисенко О.Ю., *Науковий керівник: Лавренко Д.О.*86

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЛУЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ

Коротич О.В., *Науковий керівник: Сударенко О.В.*90

ПРОБЛЕМА СТАНОВЛЕННЯ ПРИНЦИПУ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ В УКРАЇНІ

Влад Е.А.93

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЗАЙНЯТІСТЬ

Плаван А.Р., *Науковий керівник: Назарчук О.М.*95

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІТ-СФЕРИ В УКРАЇНІ

Ліневич А.М., *Науковий керівник: Сердечна І.Л.*98

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЮРИСТАМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ
Томчук С.Д., *Науковий керівник: Козубай І.В.* 101

СЕКЦІЯ 8. ПОЖЕЖНА ТА ЦИВІЛЬНА БЕЗПЕКА

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ТОКСИЧНОСТІ ПРОДУКТІВ ГОРІННЯ
ПОЛІМЕРНИХ КОМПОЗИЦІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ
Коломієць К.С., Роменська Ю.В., *Науковий керівник: Сасенко Н.В.* 104

СЕКЦІЯ 9. БІОЛОГІЯ ТА БІОТЕХНОЛОГІЇ

ПІДГОТОВКА СОБАКИ ДО ПОЯВИ НЕМОВЛЯ В РОДИНІ
Шумна О.В., *Науковий керівник: Гончарова І.І.* 105

СУЧАСНІ РОЗРОБКИ БІОТЕХНОЛОГІЙ НА ОСНОВІ ІМУНОФЕРМЕНТОГО АНАЛІЗУ
Харитонов О.Я. 108

СЕКЦІЯ 10. ВЕТЕРИНАРНІ НАУКИ

ВПЛИВ СТРЕСУ НА ТВАРИН
Самойленко О.С. 110

СЕКЦІЯ 11. ХІМІЯ, ХІМІЧНА ТА БІОІНЖЕНЕРІЯ

МОНІТОРИНГ АКТИВНОСТІ КРЕАТИНФОСФОКІНАЗИ ПРИ НАВАНТАЖЕННІ
РІЗНИХ ГРУП М'ЯЗІВ
Чумаченко Л.В., *Науковий керівник: Васильєва І.М.* 112

СЕКЦІЯ 12. ЕНЕРГЕТИКА ТА ЕНЕРГЕТИЧНЕ МАШИНОБУДУВАННЯ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВІТРОВОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В АЛЖИРІ
Шемму А., *Науковий керівник: Князева В.М.* 115

СЕКЦІЯ 13. КОМП'ЮТЕРНА ТА ПРОГРАМНА ІНЖЕНЕРІЯ

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЙ ВІДМОВОСТІЙКОСТІ У
РОЗПОДІЛЕНИХ ВИСОКОНАВАНТАЖЕНИХ СИСТЕМАХ З ВИКОРИСТАННЯМ
ПРОТОКОЛІВ QUIC ТА HTTP/3
Шевців Р.М., *Науковий керівник: Ріпак Н.С.* 117

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ ВПЛИВУ ВІЙНИ НА СТАН НАСЕЛЕННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ШТУЧНИХ НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ	
Пилип А.Р., Науковий керівник: Ріпак Н.С.	120

СЕКЦІЯ 14. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

АНАЛІЗ НАПРЯМІВ АВТОМАТИЗАЦІЇ ТЕСТУВАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	
Новак К.М., Науковий керівник: Устенко С.В.	122

АНАЛІЗ ТА РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ДЛЯ ІНВЕСТУВАННЯ	
Датко А.П., Науковий керівник: Устенко С.В.	125

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ ДАНИХ ПРИ ВИКОРИСТАННІ AR-ТЕХНОЛОГІЙ	
Бондарчук Я.В., Науковий керівник: Казимира І.Я.	128

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО РОЗШИРЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ ДЛЯ ЗБАГАЧЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ: ПЕРЕВАГИ ПОРІВНЯНО З АНАЛОГАМИ	
Пісний О.В., Науковий керівник: Ліпняніна-Гончаренко Х.	130

ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ	
Бондаренко М.Д., Науковий керівник: Устенко С.В.	132

МЕСЕНДЖЕР З ПІДТРИМКОЮ ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ: ІНТЕРФЕЙСИ ТА МОЖЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ	
Василькевич М.В., Науковий керівник: Ріпак Н.С.	135

ОПТИМІЗАЦІЯ ВЕБ-ДОДАТКІВ ЗА ДОПОМОГОЮ PWA	
Бондар Ю.С., Науковий керівник: Устенко С.В.	137

ОПТИМІЗАЦІЯ ОБРОБКИ ЗОВНІШНІХ НЕ СТРУКТУРОВАНІХ ПАПЕРОВИХ ТА ЕЛЕКТРОННИХ ФІНАНСОВИХ ДОКУМЕНТІВ	
Урдінін А.Г., Науковий Керівник: Устенко С.В.	140

РОЗРОБКА ВЕБ-ДОДАТКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ АРХІТЕКТУРНОГО СТИЛЮ RESTFUL API	
Безпалько В.М., Науковий керівник: Устенко С.В.	145

СЕКЦІЯ 15. ФІЛОЛОГІЯ ТА ЖУРНАЛІСТИКА

EMOTIONAL CONTENT OF CHILDREN'S LITERATURE AND THE CHALLENGE OF ITS REPRODUCTION: UNPACKING ROALD DAHL'S ENGLISH WORKS AND MOROZOV'S UKRAINIAN TRANSLATIONS	
Пінчук К.Ю., Науковий керівник: Рудіна М.В.	149

ON THE ISSUE OF RENDERING EUPHEMISMS IN TRANSLATION FROM ENGLISH INTO UKRAINIAN Vakhnovsky V.M., Науковий керівник: Дерік І.М.	152
ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ В УКРАЇНСЬКИХ ВИШАХ Дринь І.О., Науковий керівник: Буданова Л.Г.	154
ДО ПИТАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ Масловська А., Науковий керівник: Добринчук О.	157
«ЗОВ КТУЛХУ» Г.Ф. ЛАВКРАФТА: СТИЛІСТИЧНІ ПРИЙОМИ ТА ПСИХОЛОГІЯ ДИСКУРСУ Воробець М.Є., Науковий керівник: Яшкіна В.В.	160
ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ РОЗВ'ЯЗАНОЇ РОСІЄЇ ПРОТИ УКРАЇНИ Сметаненко В.Б., Науковий керівник: Гребньов Г.В.	163
МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ В ІНТЕРНЕТ-БЛОГАХ Пастухова Я.В., Науковий керівник: Буділова О.В.	165
РОЛЬ ПЛАТФОРМИ «YOUTUBE» У ФОРМУВАННІ НЕЗАЛЕЖНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ Зубрицький Д.В., Науковий керівник: Гребньов Г.В.	169
СЕКЦІЯ 16.	
ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА	
АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНІ ТЕХНІКИ ЯК ЗАСІБ СТИМУЛЮВАННЯ ДРІБНОЇ МОТОРИКИ У ДІТЕЙ З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ Бігій Т.М., Науковий керівник: Петровська І.Р.	171
ВІРТУАЛЬНА ЕКСКУРСІЯ ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ Лопіна І.П., Науковий керівник: Павлик О.А.	174
ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» Винник В.В., Науковий керівник: Вишнівська Н.В.	176
ЗНАЧЕННЯ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОСТУ ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ Ачілова В.М.	178
КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ – НАСКРІЗНЕ ВМІННЯ УЧНІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ Юрченко М.Є.	180
ОРГАНІЗАЦІЯ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УМОВАХ НУШ Білейчук Р.Р., Науковий керівник: Цюняк О.П.	183

ОСОБИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ОКРЕМА КАТЕГОРІЯ СУБ'ЄКТІВ ПРАВА Пашков А.Г., <i>Науковий керівник: Задорожна Г.С.</i>	186
ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВЛЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ ЗАЇКАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ Боюка Н.В., <i>Науковий керівник: Косарева Г.М.</i>	189
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ НАОЧНОСТІ Бородіна І., <i>Науковий керівник: Манькута А.О.</i>	192
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ Барушева Н.В., <i>Науковий керівник: Манькута А.О.</i>	195
ПЕДАГОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ КАРЛА ОРФА У МУЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ Гаврилюк Є.В., <i>Науковий керівник: Кифенко А.М.</i>	197
ПІДВИЩЕННЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ДОШКІЛЬНЯТ ЗАСОБОМ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ІГОР Яремчук В.Є., <i>Науковий керівник: Шпаковата М.М.</i>	200
СОЦІАЛІЗАЦІЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НУШ Грибович Я.В., <i>Науковий керівник: Довбенко С.Ю.</i>	203
ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ – НАЙВАЖЛИВІШЕ ЗАВДАННЯ ВЧИТЕЛЯ-МУЗИКАНТА Ступак М.Р., <i>Науковий керівник: Макогон Л.Г.</i>	206

СЕКЦІЯ 17.

МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

ВІСПА МАВП: ОГЛЯД ЗАХВОРЮВАННЯ ТА ПРОТИЕПІДЕМІЧНІ ЗАХОДИ Стренюк В.Ю., Шаповалова А.С., <i>Науковий керівник: Алієв Р.Б.</i>	209
ОСОБЛИВОСТІ АНТИГІПЕРТЕНЗИВНОЇ ТЕРАПІЇ У ВАГІТНИХ Скобенко М.В., Смалько Є.О., <i>Науковий керівник: Дунаєва І.П.</i>	212
СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ ЛІКУВАННЯ ЕНДОМЕТРІОЗУ Михальченко А.Д., <i>Науковий керівник: Дейніченко О.В.</i>	215

СЕКЦІЯ 18.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА, СПОРТ ТА ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ

ПЕРЕНЕСЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ВІЙСЬКОВО-ПРОФЕСІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ Шевчук Н.О., Лісниченко Д.Ю., <i>Науковий керівник: Іващенко С.М.</i>	217
---	-----

СЕКЦІЯ 19. ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЯ

ДОСТУП ДО ПРОДОВОЛЬСТВА ТА ТОВАРІВ ПЕРШОЇ НЕОБХІДНОСТІ НА ВОЛИНІ В ПЕРІОД ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ Кобець В.Ю., <i>Науковий керівник: Денисюк В.І.</i>	220
ІДЕЙНИЙ СВІТ ЛЬВІВСЬКОГО МІЩАНИНА В РАННЬОМОДЕРНИЙ ЧАС Федько А.А., <i>Науковий керівник: Білостоцький С.М.</i>	223
МІСЬКІ СЕЛА ЛЬВОВА МАГДЕБУРСЬКОГО ПЕРІОДУ Олексин А.І., <i>Науковий керівник: Білостоцький С.М.</i>	225

СЕКЦІЯ 20. КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО

«ЗАГУБЛЕНИЙ БАГАЖ» ЕСТЕР ЛУР'Є: ПОГЛЯД МИКОЛИ РІДНОГО Граб В.А., <i>Науковий керівник: Якимова О.О.</i>	227
НІЛ ХАСЕВИЧ ЯК АВТОР ГРАФІКИ ВОЛИНСЬКИХ БОФОНІВ Монько І.Л.	229
СТАНОВЛЕННЯ КУЛЬТУРИ КОМІКСІВ (МАЛЬОПИСІВ), ГРАФІЧНИХ РОМАНІВ ТА ЇХ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ Михайлов М.Г.	233
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДИЗАЙНУ УПАКОВКИ КОСМЕТИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ Мамедова Я.Р., <i>Науковий керівник: Санфірова Н.М.</i>	236
УКРАЇНСЬКИЙ АВАНГАРДИЗМ. НОВАТОРСЬКІ МЕТАМОРФОЗИ В УКРАЇНСЬКІЙ ТВОРЧОСТІ Бурла К.О., <i>Науковий керівник: Коновалова О.В.</i>	239

СЕКЦІЯ 1.

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МАКРО- ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Філоненко Н.В., «Економічна аналітика», 6 курс

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

Науковий керівник: Кириленко В.І., канд. екон. наук,

доцент кафедри економічної теорії

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

АДАПТАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ У СФЕРІ БІЗНЕС-КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ ТА ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Українська банківська система дійсно стикнулася з серйозними викликами під час війни в Україні. Нові умови війни і геополітичні фактори створили ризики для банків та економіки в цілому. Однак банки поступово пристосовуються до цих умов та впроваджують заходи для забезпечення стабільності та відповідності ризикам. На разі кредити видаються з метою підтримки розвитку бізнесу навіть в умовах пандемії та війни.

Деякі банки співпрацюють з Європейським інвестиційним фондом, Європейським інвестиційним банком та Європейським банком реконструкції та розвитку, що дозволяє надавати більш вигідні умови клієнтам, зокрема, знижену процентну ставку. Банки надають кредити як для інвестицій у основні кошти, так і для оборотного капіталу. Програма для інвестиційних кредитів також дозволяє клієнтам мати менше застави. Клієнти можуть звертатися до банку з проханням про зміну графіку платежів, і такі запити обробляються набагато швидше, ніж раніше, з огляду на ситуацію. Щодо швидкості отримання кредиту, для поточних клієнтів зміна графіку можлива протягом одного-двох днів, але для нових клієнтів терміни можуть залежати від суми і складності справи. Портфель банку залишається стабільним, і клієнти з різних секторів бізнесу звертаються за різними видами підтримки, але не спостерігаються істотні зміни.

Програма "5-7-9" для малого бізнесу є дуже затребуваною, і велика кількість клієнтів виразила бажання взяти участь в цій програмі. Управління ризиками включає фінансовий аналіз бізнесу клієнтів, і рівень ризику, який може впливати на ставку і термін кредитування. Для отримання кредиту в рамках програми "5-7-9" важливий рівень формальності бізнесу, але банк намагається максимально швидко обробляти запити клієнтів і надавати інформацію про необхідні дії.

У перші два місяці війни в Україні банки активно надавали кредити різним галузям економіки. Найбільше кредитів отримали аграрії, нафто- та газодобувна індустрія, а також сфера консалтингу та оптової торгівлі. Це пов'язано з підтримкою від уряду та підвищеним попитом на кредити в цих галузях під час війни. Аграріям було надано значну суму кредитів, частково завдяки програмі портфельних гарантій уряду. За прогнозами, попит на кредити в агросекторі буде лише зростати в умовах післявоєнного відновлення пошкодженої і вкраденої техніки та складів. Однак через продаж продукції за заниженими цінами, багато сільськогосподарських підприємств можуть відчувати збитки. Галузь видобутку нафти і газу також зазнала інтенсивного кредитування, що пов'язано зі спробами уряду збільшити власний видобуток в умовах глобальних проблем з енергоносіями. Інші галузі, які отримали кредити, включають консалтинг та оптову торгівлю, а також релокацію бізнесу до західних областей України. Згідно з банкірами, надавання кредитів визначається не лише галуззю, але і впевненістю в погашенні кредитів. Тому деякі галузі, як транспорт і телекомунікації, можуть мати менше кредитів через складну ситуацію в цих галузях.

Під час війни банки продовжать надавати перевагу кредитуванню критичних галузей, таких як виробництво та переробка продуктів харчування і паливно-мастильних матеріалів, аграрний та фармацевтичний сектор. Відкриття європейських ринків для українських підприємців також може призвести до підйому інвестицій і кредитування.

Після перших шести місяців повномасштабної війни, українські банки розуміють, які проблеми їх очікують надалі і вживають заходів для забезпечення стабільності та мінімізації ризиків. Існує п'ять основних викликів, які актуальні для всіх учасників банківського ринку України:

1. Зниження доходів відносно витрат: Банки стикаються з труднощами у

збереженні прибутковості в умовах війни та зростанням витрат.

2. Зростання частки непрацюючих кредитів: Невпевненість у платоспроможності позичальників і зростання непрацюючих кредитів ускладнює фінансову ситуацію банків.

3. Залежність від дорогого рефінансування НБУ: З підвищенням облікової ставки до 25% річних банки переосмислюють свої підходи до фінансування і шукають альтернативні джерела ресурсів.

4. Масова міграція людей та обмеження економічної активності: Велика міграція населення за кордон та обмеження відвідування банківських відділень унаслідок війни ускладнюють фінансову ситуацію банків.

5. Втрата частини персоналу: Як через міграцію, так і через мобілізацію, банки стикаються із втратою частини свого персоналу.

6. Для подолання цих викликів, банки працюють над зменшенням витрат, розвитком інструментів віддаленої взаємодії з клієнтами, зміною структури залучених коштів та обмеженням ризиків. Зокрема, вони шукають альтернативи рефінансуванню від Нацбанку, зосереджують увагу на якості свого кредитного портфелю та операційних ризиках, і враховують законодавчі ініціативи, спрямовані на вирішення проблем позичальників за рахунок банків.

Як висновок, банки стикаються з значними викликами в умовах російської агресії та війни в Україні. Однак вони поступово пристосовуються до нових умов та вживають заходів для забезпечення стабільності та мінімізації ризиків, продовжуючи надавати фінансові послуги населенню та бізнесу та здійснюють дії для забезпечення стабільності в умовах війни.

Список використаних джерел:

1. Гордієнко О. Кого кредитують та від кого тримаються подалі українські банки. 10 галузей улюблениць та невдах. Інфографіка [Електронний ресурс] / Ольга Гордієнко // Forbes. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://forbes.ua/inside/kogo-kredituyut-ukrainski-banki-infografika-02062022-6378>.
2. Як змінилося бізнес-кредитування в умовах пандемії? Директор з роботи з бізнес-клієнтами ПроКредит Банку Анна Савеня [Електронний ресурс] // ТОВ «ВИДАВНИЧИЙ ДІМ «МЕДІА-ДК». – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://biz.nv.ua/ukr/markets/yak-pandemiya-vidbilasyana-biznes-kredituvanni-brati-kredit-dlya-biznesu-stalo-prostishe-50142465.html>.

Лісова Ольга Андріївна, здобувач вищої освіти факультету економіки та управління
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

Науковий керівник: Колядич Олександр Іванович, канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної теорії
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

АНАЛІЗ ПІДРИВУ КАХОВСЬКОЇ ГЕС В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Вступ. Російсько-українська війна суттєво підриває концепцію сталого розвитку, створюючи перешкоди для його ключових аспектів та для досягнення цілей сталого розвитку. Однією з найбільш глобальних катастроф з початку повномасштабного вторгнення став підрив Каховської ГЕС, що стався 6 червня 2023 року. Відповідно до Женевської конвенції, підрив дамби є воєнним злочином, який прирівнюють до застосування ядерної зброї, що свідчить про глобальність проблеми. [1]

Постановка проблеми. Руйнування Каховської ГЕС призвело до непоправних збоїв в екосистемах України, спричинило серйозні труднощі у соціальній сфері, що в результаті вплинуло й на економіку. Негативний вплив цієї катастрофи спричинив проблеми, що торкаються кожної з цілей сталого розвитку.

Мета дослідження. Дослідження спрямоване на вивчення та розуміння впливу наслідків підриву Каховської ГЕС на сталий розвиток, з метою ідентифікації ключових проблем, що порушують екологічне та соціальне середовище, спричиняючи економічну шкоду.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми, спричинені підривом Каховської ГЕС вже викликали значний інтерес серед науковців та стала об'єктом активного дослідження. Серед актуальних робіт можна визначити роботи таких науковців: Майданок В.П., Печиборщ В.П., Якимець В.М. [2], Саніна І.В., Люта Н.Г. [3], Заячук М.Д. [4] тощо.

Основна частина. Підрив Каховської ГЕС призвів до катастрофічних наслідків для екосистем України та загальної екологічної ситуації. Затоплення пошкодило або ж знищило обширні площі сільського господарства, включаючи овочівництво, плідівництво, баштанництво, зернове господарство та вирощування олійних культур. Окрім втрати втрати робочих земель, руйнування ГЕС призвело також до знищення пасовищного тваринництва.

Відновлення цих територій ускладнене через зміни мікроклімату та змив родючого шару ґрунту на площі понад 10 тис. гектарів. Окрім того, зупинено водопостачання 31 системи зрошення, теракт залишив без води 94 % зрошувальних систем Херсонської, 74 % Запорізької та 30 % Дніпропетровської областей, що ще більше поглибило проблему. Все це вносить значні негативні зміни в екосистеми суші, тобто порушує Ціль 15 сталого розвитку, що тягне за собою також проблеми з сільськогосподарським господарством, тобто з Ціллю 2.

Затоплення також спричинило забруднення Чорного моря, викликаючи опріснення та вплив на водні ресурси. Також було знищено рибні господарства, зокрема й єдиний в Україні державний осетровий завод у с. Дніпровське Білозерського району. Тож підрив Каховської ГЕС тягне за собою також зміни у Цілі 14.

Міністерство аграрної політики та продовольства України попередньо оцінює збитки від загибелі біоресурсів у 10,5 млрд.грн. Тож очевидно, що ситуація вимагатиме неабияких зусиль для відновлення різних аспектів сільськогосподарської та екологічної інфраструктури та подолання наслідків для сталого розвитку регіону.

Та найбільш гострою та небезпечно залишається проблема, пов'язана з гідроресурсами, тобто з Ціллю 6 сталого розвитку. За відомостями заступника Генерального секретаря ООН з гуманітарних питань Мартіна Гріффітса, близько 700 тис. осіб через руйнування Каховської ГЕС не мають належного доступу до питної води як на окупованих, так і підконтрольних територіях України. У кризовій ситуації з доступом до достатньої кількості питної води опинились Запорізька, Миколаївська, Дніпропетровська області, та найгіршою ситуація була та залишається у Херсонській області.

Окрім кількості, є також проблеми з якістю води. За даними досліджень головного санітарного лікаря України, якість поверхневих вод виявилася поганою. Мікробіологічні показники якості перевищують норми, що свідчить про серйозні забруднення вод на прилеглих територіях.

Все це в результаті створює умови для погіршенням санітарно-епідеміологічної ситуації, тобто може призвести до проблем зі здоров'ям, порушуючи Ціль 3.

Великий об'єм та швидкий потік води змивав все на своєму шляху: скотомогильники, кладовища, сміттєзвалища, склади з міндобривами, хімічними речовинами, нафтопродукти. У цій воді також опинились загиблі тварини та інші різноманітні забруднюючі речовини, що потрапляють до Лиману та Чорного моря, а також осідають у межах населених пунктів.

Якщо враховувати все це, а також складності природних таких як висока температура повітря та води, а також антропогенні умови, як низький рівень каналізаційних систем у сільських населених пунктах, можна передбачити виникнення епідемій кишкових інфекцій, наприклад дизентерії чи холери, вірусних захворювань, а саме гепатиту, різних аденовірусних та ентеровірусних інфекцій, а також багатьох інших хвороб.

І якщо на території, яка знаходиться під контролем України, проводитимуться відповідні заходи для покращення ситуації із питною водою, із покращення епідеміологічної ситуації, та розвитку сільського господарства, то на тимчасово окупованих російською владою територіях ситуація буде лише погіршуватись.

При врахуванні великої кількості втрат, що включають втрати біоресурсів в результаті катастрофи, руйнування складів з хімічними та нафтовими продуктами, пошкодження ГЕС, зруйновані житлові та інші будівлі, втрату площі для розвитку сільського господарства, потенційні втрати продукції та доходів від сільського господарства, екологічні збитки та необхідні витрати на відновлення, стає очевидним, що руйнування ГЕС має значний вплив і на економічний сектор.

Висновок. Підрив Каховської ГЕС має негативний вплив на різні аспекти сталого розвитку. В екологічному контексті, затоплення суші призвело до серйозного руйнування екосистем, призводячи до вимирання ряду видів рослин та тварин. Крім того, опріснення та забруднення морських вод спричинили порушення морської екосистеми та вимирання риби. Ці наслідки суттєво ускладнюють розвиток сільського господарства, що може призвести до серйозних проблем із забезпеченням продовольства та загостренням проблеми голоду в районах, що постраждали. Крім

того, вплив на екосистеми веде до погіршення стану здоров'я населення через забруднення води та втрату доступу до чистих джерел води. Кожна з цих проблем призводить до значних економічних втрат та вимагає довготривалого процесу відновлення, а також накладає необхідність великомасштабних відшкодувань для відновлення порушених систем. Отже, катастрофа виявила комплексний вплив на ключові аспекти сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року <https://ips.ligazakon.net/document/MU77003?an=454006>.
2. Майданюк В.П., Печиборщ В.П., Якимець В.М., Вороненко В.В., Печиборщ О.В., Якимець В.В., Дехтяр Ю.М., Лапшин Д.Є. Екоцид: можливі епідеміологічні наслідки підриву Каховської ГЕС та медичний захист. Актуальні проблеми транспортної медицини. № 3(73), 2023 р. С. 81–92 <https://repo.odmu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/13841/Maidanyuk.pdf?sequence=1&isAll owed=y>.
3. Саніна І.В., Люта Н.Г. Екологічні наслідки вибуху дамби Каховської ГЕС та шляхи покращення водопостачання населення. Мінеральні ресурси України. №2, 2023 р. С. 50–55 <https://mru-journal.com.ua/index.php/mru/article/view/353/334>.
4. Заячук М.Д. Про терористичний акт Росії на Каховській ГЕС. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, С. 10–12.

Огородня Вікторія Сергіївна, здобувач вищої освіти
факультету управління та економіки

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

Науковий керівник: Куличин Роман Омелянович, д-р. екон. наук, професор,
завідувач кафедри математики, статистики та інформаційних технологій

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

ЦИКЛІЧНІСТЬ ЕКОНОМІКИ

Циклічність економіки є неодмінною складовою сучасної глобальної економічної системи. Розуміння природи циклічних коливань дозволяє аналізувати та прогнозувати економічні тенденції, розробляти ефективні стратегії управління та впливати на стабільність фінансового ринку.

Циклічність економіки - це закономірне чергування періодів економічного зростання і спаду. Ці періоди характеризуються змінами в рівні виробництва, зайнятості, інвестицій і інфляції. Наукові дослідження показують, що циклічність економіки є об'єктивною реальністю. Вона обумовлена складною системою взаємодій між різними економічними факторами, такими як:

1. Інвестиції - це вкладення коштів у виробництво товарів і послуг. Коли інвестиції зростають, це стимулює економічне зростання.

2. Споживання - це витрати домогосподарств на товари і послуги. Коли споживання зростає, це також стимулює економічне зростання.

3. Експорт - це продаж товарів і послуг за кордон. Коли експорт зростає, це сприяє економічному зростанню.

4. Імпорт - це купівля товарів і послуг за кордон. Коли імпорту зростає, це може стримувати економічне зростання.

5. Грошова політика - це політика, яку проводить центральний банк для регулювання грошової маси та процентних ставок. Коли грошова політика є експансивною, це стимулює економічне зростання.

6. Фіскальна політика - це політика, яку проводить уряд для регулювання державних витрат і податків. Коли фіскальна політика є стимулюючою, це також стимулює економічне зростання.

Період економічного зростання починається з точки, коли економічна активність починає збільшуватися. Це відбувається внаслідок зростання інвестицій, споживання, експорту або інших економічних факторів. У міру зростання економічної активності зростають і зайнятість, і виробництво. Період економічного зростання зазвичай триває до тих пір, поки економічна активність не досягне свого максимуму. Після цього починається період економічного спаду. Період економічного спаду починається з точки, коли економічна активність починає зменшуватися. Це відбувається внаслідок зниження інвестицій, споживання, експорту або інших економічних факторів. У міру зменшення економічної активності зменшуються і зайнятість, і виробництво. Період економічного спаду зазвичай триває до тих пір, поки економічна активність не досягне свого мінімуму. Після цього починається новий період економічного зростання. Тривалість економічних циклів може варіюватися від декількох місяців до декількох років. Середня тривалість циклу в США становить близько 9 років. Циклічність економіки має значний вплив на життя людей. Вона може призводити до змін у рівні доходів, зайнятості та цін.

Економісти розробили різні теорії, щоб пояснити циклічність економіки. Найбільш поширеною теорією є теорія Дж. М. Кейнса, яка стверджує, що циклічність економіки зумовлена змінами в інвестиціях. Уряди та центральні банки використовують різні інструменти для пом'якшення негативних наслідків циклічності економіки. До цих інструментів відносяться:

1. Фіскальна політика
2. Грошова політика
3. Регуляція

У 2023 році світова економіка перебуває в періоді економічного зростання. Однак, існує ряд факторів, які можуть призвести до початку нового періоду економічного спаду в майбутньому. До цих факторів відносяться:

1. Війна в Україні.
2. Інфляція.
3. Зростання процентних ставок.
4. Глобальні проблеми, такі як зміна клімату і пандемія COVID-19.

Ось деякі прогнози щодо циклічності економіки в 2023 році:

1. Міжнародний валютний фонд прогнозує, що світова економіка в 2023 році зросте на 2,9%. Це нижче за прогноз на 2022 рік (3,6%).[3]

2. Організація економічного співробітництва та розвитку прогнозує, що світова економіка в 2023 році зросте на 2,8%. Це також нижче за прогноз на 2022 рік (3,2%).[7]

Ці прогнози свідчать про те, що світова економіка в 2023 році продовжить зростати, але темпи зростання будуть нижчими, ніж у 2022 році. Існує ряд факторів, які можуть призвести до початку нового періоду економічного спаду в 2023 році. Однак, поки що світова економіка залишається на шляху до зростання.

Розглянемо циклічність на підставі економічних показників України.

Таблиця 1

Економічні показники України за 2002-2022 роки [2],[4]

	ВВП України в доларах США (млрд)	Прямі іноземні інвестиції в Україну в доларах США (млн)	Індекс споживчих цін (%)	Зовнішній борг в доларах США (млрд)	Кількість зареєстрованих безробітних в Україні (кільк. населення в тис.)
2002	42,4	693	99,4	-	1028,1
2003	50,1	1424	108,2	23,81	1024,1
2004	64,9	1715	112,3	30,65	975,5
2005	86,1	7808	110,3	39,62	891,9
2006	107,8	5604	111,6	54,51	784,5
2007	142,7	9891	116,6	79,96	673,1
2008	179,9	10913	122,3	101,66	596,0
2009	117,2	4816	112,3	103,39	693,1
2010	136,0	6495	109,1	117,34	452,1
2011	163,2	7207	104,6	126,24	505,3
2012	175,8	8401	99,8	135,07	467,7
2013	183,3	4499	100,5	142,08	487,6
2014	133,5	410	124,9	126,31	458,6
2015	91,0	-458	143,3	118,73	461,1
2016	93,3	3810	112,4	113,52	407,2
2017	112,2	3692	113,7	116,58	352,5
2018	130,8	4455	109,8	114,71	341,7
2019	153,8	5860	104,1	121,74	338,2
2020	155,6	-868	105,0	125,69	459,2
2021	200,1	6687	110,0	129,71	295,0
2022	160,5	1152	126,6	131,998	186,5

○ з 2014 р. – без урахування окупованих територій (Криму, Севастополя, частини Донбасу)

На підставі наданих даних можна зазначити, що за період з 2002 по 2022 рік економіка України демонструвала позитивні тенденції зростання. ВВП України демонструє позитивну динаміку зростання, але також зазнає впливу криз та сезонних коливань, прямі іноземні інвестиції в Україну зросли у 10,1 раза, а кількість зареєстрованих безробітних в Україні зменшилася у 5,5 раза. Однак, економічний розвиток України також супроводжувався певними ризиками, такими як інфляція та зростання зовнішнього боргу.

Отже, циклічність економіки це закономірний процес, який є результатом взаємодії різних факторів. Вона може мати як позитивні, так і негативні наслідки.

Список використаних джерел:

1. Американський інститут економічних досліджень. Business Cycle Dating Committee. URL: <https://www.nber.org/research/business-cycle-dating>.
2. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Міжнародний валютний фонд. World Economic Outlook, April 2023. Вашингтон, округ Колумбія, США: МВФ, 2023. 288 с.
4. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/2002/>.
5. Світовий банк. Global Economic Prospects, June 2023. Вашингтон, округ Колумбія, США: СБ, 2023. 196 с.
6. Світовий економічний форум. Global Risks Report, 2023. Давос, Швейцарія : СЕФ, 2023. 178 с.
7. Організація економічного співробітництва та розвитку. Economic Outlook, June 2023. Париж, Франція : ОЕСР, 2023. 239 с.

СЕКЦІЯ 2.

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

Гуцалюк Тетяна Володимирівна, здобувачка вищої освіти

Національний університет біоресурсів та природокористування України, Україна

Науковий керівник: Гольцов Андрій Геннадійович, доктор політичних наук,
доцент кафедри філософії та міжнародних комунікацій

Національний університет біоресурсів та природокористування України, Україна

АГРАРНА ПОЛІТИКА КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПОЗИТИВНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЛЯ УКРАЇНИ

Питання розвитку аграрної промисловості наразі для української держави має велике значення через певні зобов'язання, які Україна взяла на себе у сфері забезпечення, дотримання та підтримки розвитку євроатлантичної інтеграції. Одним із важливих напрямів розвитку держави у сфері інтеграції до Європейського Союзу є впровадження у практичну діяльність країни вимог Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 2021/2115 від 2 грудня 2021 року, який встановлює правила підтримки національних стратегічних планів, які розробляються країнами-членами Європейського Союзу в рамках спільної аграрної політики [2].

Спільна аграрна політика – це комплекс норм і правил, що регулює сферу виробництва та торгівлі сільськогосподарської продукції. Одними з основних цілей спільної аграрної політики згідно зі статтею 39 Римського договору є:

1. підвищення продуктивної діяльності аграрної промисловості шляхом сприяння технічному прогресу;
2. забезпечення раціонального розвитку сільськогосподарського виробництва та оптимального використання факторів виробництва;
3. забезпечення прийняттого рівня життя для зайнятих у сільському населенні, зокрема за допомогою збільшення їхніх доходів;
4. стабілізація ринків сільськогосподарської продукції, захист виробників і споживачів від зовнішніх чинників;
5. гарантування забезпечення населення країн-учасників Європейського Союзу якісним продовольством за рахунок власного виробництва сільськогосподарської продукції за доступними цінами [4].

Так з 23 червня 2022 року коли Україна отримала статус кандидата у члени Європейського Союзу вона прийняла на себе певні зобов'язання, щодо наближення всіх аспектів політики та законодавства до норм та правил країн-партнерів ЄС.

Одну з основних ролей у даному процесі також відіграє аграрна політика України й національне законодавство, що регулює сільськогосподарську діяльність та виробництво продуктів харчування. Загалом, це обумовлено, з одного боку, тим, що аграрний сектор є провідною галуззю національної економіки України, що забезпечує

певну частку експортних надходжень та відіграє помітну роль в забезпеченні продовольчої безпеки інших країн світу.

З іншого боку, спільна аграрна політика завжди відігравала ключову роль в формуванні спільного внутрішнього ринку, що свого часу визначалося на рівні базового договору ЄС і сьогодні лишається одним із ключових напрямків, на якому тримається європейський ринок [3].

Тож успіх євроінтеграції та набуття Україною членства в ЄС залежить від того, наскільки швидко і якісно будуть гармонізовані аграрні політики України та ЄС, приведені у відповідність законодавство, сформоване на реалізацію таких політик. Досліджуючи питання щодо впровадження аграрної політики ми виявили, що ситуація у цій сфері діяльності в Україні лишається складною і хаотичною. Існують певні перепони прірва не тільки і не стільки у змісті аграрної політики, скільки в самій культурі стратегічного планування. Державний апарат необхідним світоглядом та навичками формування і реалізації політики не володіє [1].

Отже, з метою наближення національної аграрної політики України до спільної аграрної політики Європейського Союзу з огляду на специфіку аграрного сектору, наша держава повинна сприяти підвищенню обізнаності з метою формування і реалізації секторальних політик та переймати досвід європейських підходів щодо підтримки розвитку аграрного сектору.

Список використаних джерел:

1. Вінська О.Й. Особливості сучасного стану реалізації Спільної Аграрної Політики Європейського Союзу: Екон. Простір, 2010. 19 с.
2. Горнова Є. О. Євроінтеграція: навч. посіб / Київ: Академвидав, 2013. 224 с.
3. Еволюція Спільної Аграрної Політики ЄС: наслідки для України // Інститут Економічних досліджень та Політичних консультацій. Німецька консультативна група при Уряді України. URL: <http://ier.kiev.ua>.
4. Клименко І.В. Спільна аграрна політика Європейського Союзу: можливості та виклики для України: Аналітична доповідь. Київ: НИСИ, 2011. 19 с.

Плетньова Єлизавета Сергіївна, здобувач вищої освіти економічного факультету
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, Україна

Науковий керівник: Назарова Олександра Юріївна, канд. екон. наук,
доцент, доцент ЗВО кафедри статистики, обліку та аудиту
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, Україна

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Актуальність наукового дослідження історії підприємництва в Україні, сфер і напрямків його діяльності, комерційних традицій, які зумовлюється цілим рядом причин, є одним із важливих завдань сучасної історичної науки [1]. Вивчення історії підприємництва допомагає в розвитку економічної науки, а також дає можливість зрозуміти, які фактори сприяли або гальмували економічний зріст у різні епохи.

Ступінь досліджуваності проблеми. Перші дослідження у сфері підприємництва належать закордонним дослідникам: Р. Кантільйону, А. Сміту, Д. Рікардо, Ж. Сею, А. Маршалу, М. Вебер, В. Зомбарт, К. Макконнелл, Й. Шумпетер. Широке коло питань із вивчення сучасних проблем організації та здійснення підприємницької діяльності висвітлено в роботах вітчизняних науковців: В. Андрійчука, А. Виноградської, Ю. Губені, В. Зіновчука, В. Ляшенка М. Маліка, П. Саблука, Г. Черевка, В. Юрчишина та ін. [2].

Мета дослідження полягає у виявленні історичних закономірностей і національних особливостей еволюції підприємництва як суспільного інституту, інноваційної форми діяльності та чинника економічного розвитку [3].

Сутність дослідження. Первісні способи забезпечення життя людини включали полювання та збиральництво, щоб отримувати їжу та ресурси, необхідні для виживання. Торговці та купці активно займалися обміном товарів між різними регіонами та народами. Середньовічна доба створила умови для формування такого типу підприємця — купця, і виокремлення його в окремий стан. В цей час стала формуватися власна грошова система, було визначено правове поле для підприємництва і певні традиції підприємництва. За часи литовсько-руської доби майстри-ремісники виготовляли товари вручну. Розвиток міст створював сприятливі умови для підприємництва, особливо із запровадженням магдебурзького права. Цей час зумовив організацію панського фільваркового господарства. З'явилося чумацтво як вільна торговельно-мандрівна асоціація. У 18-19 століттях індустріальна революція кардинально змінила ландшафт підприємництва. З'явилися великі фабрики і заводи, де машини замінили ручну працю. Це призвело до значного зростання виробництва, збільшення попиту на працю та нові можливості і правові умови для підприємців. Із виданням «Положення про державний промисловий податок» 1898 поняття «купець» і «підприємець» перестали бути тотожними, відтак купецьке звання вказувало на станову, а не на професійну належність. Водночас формувалася буржуазія. На рубежі 19—20 ст. розвивається дрібне і середнє підприємництво. В Українській Державі було відновлено засади приватної власності, оголошено свободу торгівлі і підприємництва, підприємців введено до складу уряду. Прихід більшовиків до влади ознаменувався початком комуністичного будівництва: націоналізацією землі й промисловості, транспорту та банків, трансформацією торгівлі в систему обміну, впровадженням трудової повинності й продрозкладки, заборонаю вільного ринку. Матеріальні

цінності були фактично перетворені на державну власність. Згорання НЕПу наприкінці 1920-х рр. зумовило унеможливлення підприємництва як економічної діяльності. Попри те, що західноукраїнські землі в міжвоєнний час перебували під владою інших країн, там поширювалися кооперативи, а у Польщі відкрився свій Промисловий банк та Союз українського купецтва. Із середини 1950-х рр. розвивалося підприємництво в тіні, через дефіцит необхідних речей. Роки перебудови позначились інституалізацією елементів ринку й підприємництва. Низка нормативно-правових актів дала поштовх кооперативному рухові, сприяла виникненню дрібного підприємництва. Пострадянські умови розвитку підприємництва сприяли становленню типу великого бізнесу, зрощеного з державною владою. Впровадження гривні, стабілізація фінансового сектору, налагодження зовнішньоекономічних зв'язків, економічне зростання після 2000 р. сприяли становленню дрібного й середнього підприємництва. Пізніше виникає багато успішних компаній, таких як Apple, Microsoft, та інші, які стали лідерами у своїх галузях завдяки новаторським продуктам та послугам [4].

Висновки. Отже, історія виникнення підприємництва свідчить про те, що це явище має глибокі коріння та завжди було необхідним для розвитку людства, бо вона впливає на економіку, сприяючи зростанню та інноваціям, а також має важливе значення для подальшого розвитку суспільства.

Список використаних джерел:

1. Колібабчук Н.К. Історія виникнення і розвитку підприємництва в Україні в XVIII – на початку XX ст. Науково практичний журнал. Часопис цивілістики. Одеса, 2015. №18. С. 199-202.
2. Луценко М.В. Історичні передумови та особливості розвитку підприємництва: студентський науковий вісник МНАУ. Миколаїв: Економічні науки. - 2019. - Вип. 2 (14). Ч. 2. - С. 33-38.
3. Небрат В.В. Підприємництво в Україні: історико-інституційний аналіз : монографія. Київ: НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України», 2019. 525 с.
4. Підприємництво в Україні: вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE_%D0%B2_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96 (дата звернення: 10.10.23).

Буга Марина Володимирівна, здобувач фахової передвищої освіти, ОПП «Підприємництво та торгівля»

ВСП «Ладизинський фаховий коледж Вінницького національного аграрного університету», Україна

Науковий керівник: Тичук Т.О., викладач

ВСП «Ладизинський фаховий коледж Вінницького національного аграрного університету», Україна

ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ: ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Активізація підприємницької діяльності забезпечує динамізм розвитку національної економіки та виведення її на ринковий шлях. Створення нових робочих місць і впровадження інновацій, розвиток нових ринків та видів бізнесу, зростання податкових надходжень і грошових доходів населення у більшості країн світу відбуваються саме завдяки підприємницькій діяльності. Підприємництво є одним з основних факторів формування і розвитку соціально орієнтованої ринкової економіки, будучи основою розвитку як окремих секторів економіки, так і держави загалом [1, с. 98].

Вирішення проблем стабільного розвитку аграрної економіки та підвищення добробуту сільського населення насамперед визначається потенціалом розвитку сільських територій та, відповідно, станом підприємництва у сільському господарстві та її соціально-економічного середовища. Аграрне підприємництво визначається самостійною ініціативною діяльністю господарюючих суб'єктів, що здійснюється в конкурентно-змагальних умовах під власну майнову відповідальність.

Підприємництво в аграрній сфері – складне та багатогранне явище, яке набуває різних форм, що дозволяє організовувати підприємницьку діяльність конкретно особою на конкретній території таким чином, щоб якнайповніше використовувати ресурсну базу та отримувати максимальну вигоду.

Досліджуючи аграрне підприємництво, варто виділити особливості, які відрізняють цей вид підприємницької діяльності від інших сфер, а саме: сезонність виробництва, вплив природних чинників, особливості відтворення і використання робочої сили, особливість виробничої структури, попит на сільськогосподарську продукцію та забезпечення продуктами харчування, обмеженість землі та залежність виробництва від неї, особливості бухгалтерського обліку [1, с. 102].

Велике значення для розвитку підприємництва в аграрному секторі економіки відіграють природно-кліматичні умови та географічне положення суб'єкта господарювання, тому що основним виробничим ресурсом є земля і її якісно відтворювальні характеристики. Цей фактор збільшується і зональною спеціалізацією ведення сільського господарства, при цьому більш високий її рівень, який підсилює конкурентні переваги виробників, зумовлений розвитком інфраструктури агропромислового комплексу. Тому для підприємницької діяльності в цьому секторі економіки є вкрай необхідним страхування ризиків, що виникають у результаті агресивного впливу цього фактору зовнішнього середовища, але, на жаль, ефективна система страхування сільськогосподарського товаровиробника в нашій державі і досі

не побудована [2, с. 55-56].

Нестабільність соціально-економічної ситуації в сільській місцевості, пов'язаної із воєнним нападом на державу країни-агресора, значно послабило розширення підприємницьких структур, обмежуючи їх можливості формувати та реалізовувати економічний потенціал сільських територій. За таких обставин діяльність суб'єктів підприємництва є лише способом виживання без державної допомоги в такий скрутний час, оскільки цей вид сектора економіки був єдиним джерелом додаткових доходів сільського населення. З цих причин, це не дозволяє повною мірою виконувати основні бізнес-функції на сільських територіях, досягати бажаних стратегічних орієнтирів економічного, екологічного та соціального змісту [3, с. 137].

Загалом підприємництво у сільському господарстві сприяє формуванню раціональної структури економіки та конкурентного середовища, середнього класу населення, зниженню безробіття, збільшенню доходної частини бюджетів усіх рівнів, підвищуючи при цьому політичну, економічну та соціальну стабільність у суспільстві.

Аграрне підприємництво набуває особливого розвитку в умовах ринкового реформування сільського господарства, тобто такою системою функціонування аграрної економіки, що орієнтована на позитивну динаміку параметрів рівня та якості життя населення з надійним продовольчим забезпеченням та формуванням стійкого, збалансованого, конкурентоспроможного агропромислового виробництва, в якому особлива увага приділяється розвитку різних підприємницьких структур, малого, середнього та великого бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Алексеева О.В. Підприємництво: сутність та особливості розвитку в аграрній сфері. Економіка АПК. 2019. № 10. С. 98-106.
2. Термоса І.О. Аспекти формування підприємницького середовища в аграрному секторі економіки України. Бізнес-навігатор. 2020. № 3(59). С. 53-60.
3. Трусова Н.В., Гривківська О.В., Болтянська Л.О. Організаційно-економічний механізм розвитку підприємництва на сільських територіях. Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки). 2022. №1(46). С. 136-142.

Радченко Єлизавета Олександрівна, здобувач фахової передвищої освіти, ОПП «Підприємництво та торгівля»
ВСП «Ладизинський фаховий коледж Вінницького національного аграрного університету», Україна

Науковий керівник: Михальчишина Л.Г., викладач
ВСП «Ладизинський фаховий коледж Вінницького національного аграрного університету», Україна

РОЛЬ УПАКОВКИ У ПРОСУВАННІ ТОВАРІВ І ЗБЕРЕЖЕННІ ЇХ ЯКІСНИХ ТА КІЛЬКІСНИХ ПАРАМЕТРІВ

Упаковка – це засіб або комплекс засобів, які забезпечують захист продукції від пошкоджень та втрат, забруднень, від дії оточуючого середовища, а також забезпечують процес обороту. Тара – це основний елемент упаковки, являє собою виріб для розміщення продукції.

Поряд з основними завданнями тара та упаковка виконує додаткові функції – слугує переміщенню, транспортуванню, складуванню товару, виконує маркетингові та рекламні функції, має відповідне маркування, за допомогою якого виробник товару комунікує з потенційним споживачем. Тобто, упаковка може складатися з одного або декількох елементів, які передбачають виконання основних та додаткових функцій, що полягають в розміщенні товару, наданні вичерпної інформації про товар, рекламуванні товару, зберіганні товару, зручному використанні товару та зручному його переміщенню [1, с. 6].

Сучасний товарний ринок характеризується високим рівнем конкуренції, де кожен виробник прагне максимально привернути увагу споживачів саме до свого товару. Одним із важливих та дієвих способів при цьому є зовнішній вигляд товару, зокрема упаковка. Підвищення ролі упаковки зумовлюється появою великого асортименту товарів. З'являються нові пакувальні матеріали та способи пакування, все більшої популярності набувають продукти в упаковці, що збільшує термін зберігання, а також зберігає корисні властивості.

Роль упаковки у сучасному світі досить велика. Упаковка захищає продукти від псування, полегшує транспортування, реалізацію та зберігання товару. Жорстка конкуренція змушує виробників продукції розробляти якісну, недорогу, екологічно чисту упаковку, здатну гідно представити товар на ринку [2, с. 31].

Оскільки смаки споживачів безупинно змінюються, товаровиробникам потрібно постійно вдосконалювати свою продукцію відповідно до їх потреб і вимог. Тому в процесі інноваційної діяльності виробники змушені створювати нову або модифікувати існуючу упаковку продукції, що є невід'ємною частиною її комерційного успіху. Крім того, у своїй функціональній діяльності чи не щодня виробники стикаються з проблемою якісного транспортування вантажів, зберігання та продажу готової продукції, тобто виконання основних функцій розподілу, що можливе лише за умови відповідного пакування [2, с. 34].

Задоволення очікувань споживачів щодо зручності у використанні товарів забезпечується на основі розширення функціональності упаковки, зокрема

оснащенням дозатором, що втілено у дой-паках, а також наданням можливості багаторазового запаковування в процесі використання товару, що досягається доповненням упаковки замком-застібкою. Випуск товаровиробником різних видів упаковки, у тому числі з більшою функціональністю, дозволяє диференціювати товар, розширити ринок збуту. У сучасних умовах спостерігається тенденція активного використання нового дизайну упаковки як засобу оновлення товару, що стимулює розвиток ринку упаковки, а поряд із традиційними функціями упаковки – забезпечення впізнаваності торгової марки, інформування споживачів про товар, набуває актуальності функція захисту товару від підробок [3, с. 98].

У європейських країнах та загалом у цивілізованому світі йде орієнтація на екологізацію послуг, товарів, технологій виробництва, процесів, інновацій тощо. Вітчизняне середовище більшою мірою орієнтується на максимізацію прибутку, а не екологізацію, зокрема логістичну. У разі використання екологічної упаковки підприємством від її постачальника зростає імідж товаровиробника та довіра кінцевого споживача [4, с. 132].

У товарознавстві упаковка традиційно розглядається як фактор, що зберігає якість та кількість товарів, а не як самостійна група непродовольчих товарів. Це призвело до відсутності систематизації вимог до тари та пакувальних матеріалів будь-якого типу. Вважаємо, що в даний час назріла необхідність формування нової товарної групи – «тара», якій властиві основні характеристики товарів: якість, кількість, асортимент.

Список використаних джерел:

1. Основи конструювання і дизайн упаковки: конспект лекцій для здобувачів фахової передвищої освіти освітньо-професійної програми «Дизайн» спеціальності 022 Дизайн галузі знань 02 Культура та мистецтво денної форми навчання / уклад. О.Л. Даценко. Луцьк: ТФК ЛНТУ, 2022. 251с.
2. Біловодська О.А., Клісінські Я.С., Молибог М.А. Пакування в процесі інноваційної діяльності як складова управління розподілом товарів. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2016. № 4. С. 31-42.
3. Шендерівська Л.П. Тенденції розвитку ринку упаковки України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. 2016. Вип. 16. С. 97-101.
4. Сапотницька Н.Я., Кучерук Н.І., Онофрійчук О.О. Тенденції на ринку екоупаковки: вимоги суспільства з логістичним акцентом. Бізнес-навігатор. 2020. № 5(61). С. 128-133.

Савка Олена Юрїївна, здобувач фахової передвищої освіти,
ОПП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
ВСП «Ладизинський фаховий коледж Вінницького національного
аграрного університету», Україна

Науковий керівник: Алексєєва О.В., викладач
ВСП «Ладизинський фаховий коледж Вінницького національного
аграрного університету», Україна

СУТНІСТЬ І ЗМІСТ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО РИЗИКУ

В умовах ринкової економіки зовнішнє середовище, в якому функціонують підприємства, характеризується високим ступенем невизначеності, посиленням конкуренції, кон'юнктурою, що швидко змінюється, і суперечливістю інтересів учасників ринку. При вільній взаємодії суб'єктів господарювання та забезпеченні ринкової конкуренції неминуче підвищуються рівень невизначеності та ризику, це визначає об'єктивну необхідність дослідження підприємницького ризику як економічної категорії, аналізу та оцінки ризику з метою розробки системи управління ризиками, спрямованою на їхню мінімізацію [1, с. 76].

Здійснення підприємництва в його будь-якому виді зв'язано з ризиком, що прийнято називати господарським, або підприємницьким. Під підприємницьким розуміється ризик, що виникає при будь-яких видах діяльності, зв'язаних з виробництвом продукції, товарів, послуг, їх реалізацією, товарно-грошовими і фінансовими операціями, комерцією, здійсненням соціально-економічних і науково-технічних проектів [2].

Серед найчастіше використовуваних визначень, ризик трактують як:

- вірогідну можливість отримання сприятливих або несприятливих результатів майбутніх подій індивіда;
- потенційну майбутню подію, реалізація якої може призвести до певних втрат;
- загрозу того, що певна подія або дія вплине негативним чином на потенційні можливості підприємства у досягненні поставленої мети;
- невизначеність, пов'язану з прийняттям рішень, реалізація яких відбудеться через певний час;
- невизначеність щодо виникнення втрат;
- стан невизначеності в економічних відносинах, який припускає одержання як позитивного, так і негативного результату діяльності підприємства;
- невизначеність, мінливість доходів, отримуваних на вкладений капітал;
- невизначеність, пов'язану з ймовірністю виникнення в ході реалізації проекту несприятливих ситуацій та наслідків [3, с. 53].

Сутність управління підприємницькими ризиками зводиться до вибору, що здійснюється особою, яка приймає рішення, в основі якого лежить оцінка результатів та можливостей, що впливають з процесу реалізації індивідом рішень, які можуть відрізнятись від очікувань [3, с. 54].

Ризики мають подвійний вплив на підприємницьку діяльність, з одного боку, створюючи бар'єри для її розвитку, а з іншого – стимулюючи пошук нових рішень, що відносяться до нових методів виробництва товарів і послуг, пошуку нових ідей, які будуть пристосовуватися до умов сьогодення, вдосконалення системи управління і

забезпечення конкурентоспроможності [1, с. 76].

Динамічність та відкритість бізнес-середовища функціонування суб'єктів господарювання, складність зв'язків між елементами ринкового механізму зумовлюють необхідність прийняття оптимальних управлінських рішень за високого рівня невизначеності майбутніх результатів. У цих умовах особливого значення набувають питання ідентифікації факторів ризикових подій, своєчасного прогнозування можливого їхнього впливу та оцінювання наслідків задля розроблення та застосування відповідних коригувальних дій, а також мінімізації негативних наслідків прояву ризику [4, с. 58].

Основними методами зниження підприємницького ризику є: розподіл ризику між учасниками підприємницької діяльності; страхування ризику; резервування коштів на покриття непередбачених витрат; нейтралізація часткових ризиків; зниження ризику в плані фінансування [5, с. 330].

У сучасному глобалізованому та динамічно мінливому економічному середовищі необхідно чітко виділення сутності ризиків для коректної оцінки наслідків настання ризикових випадків.

Список використаних джерел:

1. Волошина-Сідей В.В. Аналіз оцінки ризиків як інструмент сталого розвитку підприємництва в умовах глобальних викликів та коронакризи. Приазовський економічний вісник. 2021. № 2(25). С. 72-76.
2. Управління ризиками у підприємстві: навчальний посібник / укладачі Кармінська-Белоброва, Є.М. Ігнатова, М.В. Харків: «Слово», 2014. 169 с.
3. Пильнова В.П., Гавриш О.М., Капелюшна Т.В. Формування системи управління підприємницькими ризиками. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 24. С. 51-57.
4. Гросул В.А., Усова М.О. Ризик: сутність, причини виникнення та основні види. Економічний простір. 2021. № 176. С. 58-64.
5. Оксенюк К. Систематизація класифікаційних ознак підприємницького ризику. Молодий вчений. 2019. № 8 (72). С. 328-330.

СЕКЦІЯ 3.

**ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА;
ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ**

Kamilla Reshetnyk, Master's student of the Faculty of Finance and Accounting
State University of Trade and Economics, Ukraine

Scientific supervisor: Iryna Vavdijchyk, PhD in Economics, Associate
Professor of the Department of Economics and Enterprise Finance
State University of Trade and Economics, Ukraine

**ENVIRONMENTAL RISK AS A GLOBAL
FACTOR OF POTENTIAL LOSSES**

The identification, assessment, measurement and further management of risks with the aim of its minimizing and eliminating the negative potential and existing impact on the activity of a financial institution acquires significant importance. In particular, in recent years and decades, more and more attention and importance has been paid to such a specific type of risk as environmental risk.

First of all, in connection with the fact that the latest trends reflect a progressive and increasingly negative change in the trend of the ecological state, and, accordingly, the direct and indirect impact on all spheres of life of society and socio-economic phenomena and processes of the world, including business entities and banks, and therefore potential losses. Accordingly, there is a need to investigate the causes of this risk in order to manage it.

Thus, it is appropriate to record the definition of the term "ecological risk" for a deeper understanding of the research topic. Analyzing various sources of the presentation of the definition of environmental risk, it was found that, in general, environmental risk can be defined as a risk associated with threats originating from the external environment. That is, environmental risk is the probability of suffering an adverse consequence, or the potential threats of negative effects on any operative business processes by arising from changes in environment.

Ones of the main types of environmental risk are adopting environmental change, natural disaster, pollution, mismanagement of land and waterway, extreme weather (table 1).

*Table 1***Types of environmental risk**

Types of environmental risk	Characteristics
Adopting environmental change	The future growth of any organization vastly dependent on many factors; and one of them is the adopting climate or environmental change. If an organization fails to adopt environmental changes, it surely a threat to that organization
Pollution	Many new mills and manufacturing firms are being built and started producing goods and services for their customers. By using raw materials or chemicals, they gradually harm the natural environment. Water, air, and lands are being polluted and wasted permanently which are an incurable environmental risk for people and the organization.
Mismanagement of land and waterway	These are the most important elements for any business organization. And the land is one of the four factors that any organization needs as a price factor to establish its business. Unplanned and mismanagement of land and waterway will increase the potential threats for organizations.

Continuation of Table 1

Types of environmental risk

Types of environmental risk	Characteristics
Extreme weather	Population density was always important for any given area. Low population density is potentially always good for any environment because of fewer uses of natural energy and other resources. When the number of people starts living in a vulnerable area, the probability of damaging properties and lives are increased and it's applicable for banks as well.
Natural disaster	with the changes in climate, many countries are facing many types of natural disasters. Sometimes, they are extremely disastrous for as a country as banks

**Source: compiled by the author based on [1]*

Therefore, according to The Global Risks Report 2022, 5 of 10 the most severe risks on a global scale over the next decade, namely 10 years, belong to environmental risk, where the first three positions were taken by such risk [2, p. 14]. This trend one more time confirms how it is necessary to identify and calculate environmental risk in modern conditions.

In such a manner, The 2021 United Nations Climate Change Conference (COP26) succeeded in getting 197 countries to align on the Glasgow Climate Pact and other landmark pledges, but even these new commitments are expected to miss the 1.5°C goal established in the 2016 Paris Climate Agreement and increase the risks from a disorderly climate transition [2, p. 18].

Moreover, as an example, CO2 is one of environmental risk factors that has an influence that we are able to manage. If we look at the picture below, we will see the dynamics that illustrate us how it has been changing since 1970 (fig.1).

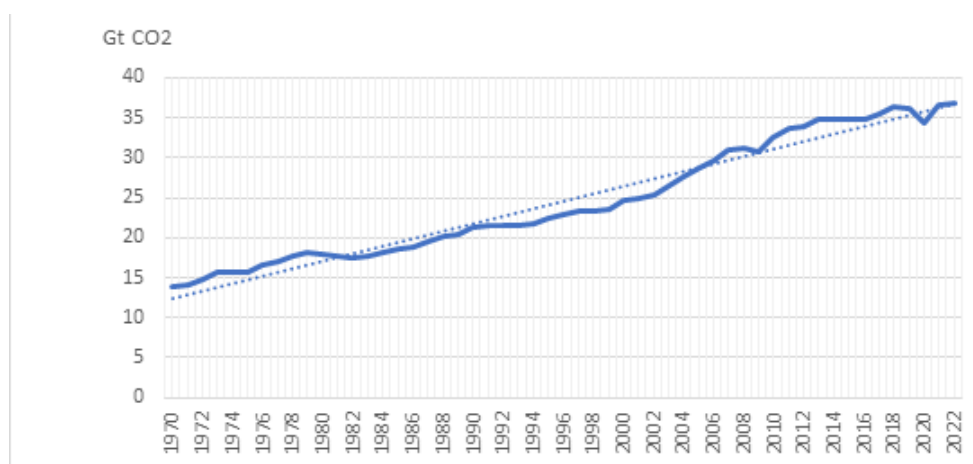

Fig. 1. Global CO2 emissions from energy combustion and industrial processes, 1970-2022

**Source: compiled by the author based on [3]*

Though it demonstrates that carbon-intensive industries carry a higher transition risk to move to a low carbon economy. The more influence a bank has to companies with high carbon emissions, the more it could be affected by transition risk.

Besides, environmental events are increasingly impacting the bottom line that's why according to estimates from Bloomberg Intelligence, ESG investing is set to balloon to \$50 trillion by 2025 from about \$35 trillion. The growth has been spurred by record-breaking fund inflows amid concerns about climate change and other societal issues [4].

To summarize above, we see that banks need a systematic way to monitor their external

environment, tracking trends and sensing emerging weak signals to identify and prioritize risks. In spite of this, to be in close contact with their stakeholders is also a necessary factor to know what issues they are focused on. Not all trends are equal and some are more relevant to companies and supply chains. So that to manage risks, financial institutions must prioritize issues most relevant to them and their supply chains for the purpose of decreasing a global affect by decreasing their own negative probability that in the end also positivly impact on the buisness activity icluding getting profit.

References:

1. Haque F. 5 Types of Environmental Risks and How to Assessment them? The Strategy Watch. URL: thestrategywatch.com.
2. The Global Risks Report 2022. World Economic Forum. 2022. URL: weforum.org.
3. CO2 Emissions in 2022. IEA. 2023. URL: [CO2 Emissions in 2022 – Analysis - IEA](https://www.iea.org/countries/countries/country-detail?country=World).
4. Kishan S. ESG by the Numbers: Sustainable Investing Set Records in 2021. Bloomberg. 2022. URL: [Bloomberg](https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-01-13/esg-by-the-numbers-sustainable-investing-set-records-in-2021).

Kamilla Reshetnyk, Master's student of the Faculty of Finance and Accounting
State University of Trade and Economics, Ukraine

Scientific supervisor: Liudmyla Zhurakhovska, PhD in Economics,
MBA, Associate Professor of the Department of Banking
State University of Trade and Economics, Ukraine

FUNDAMENTAL ANALYSIS AS A TOOL OF FORECASTING PRICE CHANGES

In today's conditions of strengthening integration and globalization processes, the need to improve the efficiency of assessment and, accordingly, forecasting price changes of securities of the respective companies is becoming more and more important. In addition, the level of profitability or loss also depends, first of all, on the level of effectiveness of the performed analysis. Therefore, there is a need to define the meaning of the term "fundamental analysis" as one of the main tools for forecasting changes in securities prices.

According to the Oxford Dictionary of Economics, fundamental analysis is a method for valuing companies that involves examination of their financial positions and real activities [1].

According to Vocabulary.com fundamental analysis is analysis an investigation of the component parts of a whole and their relations in making up the whole [2].

According to Wall Street Oasis, fundamental analysis is the technique of analyzing and valuing security based on the value of the underlying business/ assets. This entails considering everything from global events that can affect consumer behavior to firm management to trading multiples - anything that can affect the value of the business underlying the security [3].

In this manner, fundamental analysis is a method for predicting the market value of stocks and other assets, based on macro- and micro indicators such as company's financial performance, industry performance of the asset, economic and political news and so on.

In the second half of the 20th century, the study on the movement of prices on the stock market appeared which claimed prices develop chaotically, their fluctuations up or down occur completely independently of past periods. The data showed it was impossible to predict the future movement of stock prices. That is, the theory of "walking blindly" that continued to develop, proved that an unstable market psychology prevails in the stock market, where the behavior of investors contradicts all the rules of logic, and the stock market is an irrational market.

Nevertheless, some authors noted the "walking blindly" hypothesis is more about the long-term period, in the short-term period it is possible to predict the movement of prices to some extent, and the movement of the stock prices of a certain corporation can be guessed relative to the movement of the shares of other corporations.

This is how a critical approach to the theory of "walking blindly" appeared, according to which finding recurring trends in price movements was doomed to failure from the very beginning. Because if we assume all investors have the same information about the future price growth of a certain company's shares, then they will simultaneously submit orders to their brokers to immediately buy those shares, that will lead to an increase in the current price. And in the event that the purchased shares were overvalued, that is, the profit on them

wasn't high enough to buy them for large amounts, investors will immediately ask brokers to sell these shares, and their price will fall to a level corresponding to the ratio between risk and profit.

Thus, theorists gradually came to the conclusion the price movement was affected by the information received by investors, but it was difficult to predict, so it was impossible to determine the price movement in the future. However, the idea about the value of the received information for determining investor's behavior has developed rapidly. Investors compete with each other to obtain information about securities. Those of them who receive information before others are in more beneficial conditions, i.e. they are ahead of the market. The ability to predict prices depends on whether the investor has sufficiently detailed and truthful information about the shares he wants to buy or sell.

Thus, we can conclude the price movements are subject to study, and the stock market cannot be irrational. In addition, the ability to determine future price movements depends on input information. If future prices cannot be predicted, this means a lack of input information, not an irrationality of the market. From these theoretical provisions, the hypothesis of an efficient market is developed.

When talking of efficient markets, theorists distinguish between three levels of available information: weak, semi-strong and strong. Weak implies that current prices take into account all historical data, and, consequently, that technical analysis is irrelevant. However, it omits other kinds of information, and does not reject the notion that methods like fundamental analysis or extensive research can be used to gain an edge.

The semi-strong form dictates that all public information has already been factored into the price (news, statements by companies, etc.). As such, proponents of this branch believe that even fundamental analysis cannot yield any advantage. The only way to gain an advantage over the market is to exploit private information, which is not yet known to the public.

Lastly, the strong form holds that all public and private information is reflected in an asset's price – on top of historical performance and public information, any data available to insiders, too, will be taken advantage of. This form holds that there is no conceivable way for any market participant to gain an edge with any type of information, as the market will already have taken it into account [4].

That is, the efficient market hypothesis assumes financial markets represent all known information about assets (that they are rational) and they've already taken historical data into account. Conversely, weaker versions of this hypothesis don't discredit fundamental analysis, but stronger forms argue even with careful research, it's difficult to gain a competitive advantage.

Thus, the efficient market hypothesis demonstrates it's not always possible to outperform the market only with the help of technical analysis. Whereas in technical analysis, traders assume the price takes everything into account and can ignore macroeconomic indicators, while in fundamental analysis, it's argued the price of a stock is not necessarily an indicator of the true value of a stock, and this ideology underpins investment decisions. That is, fundamental analysis is a price forecast based on the analysis of the state of the market, supply and demand, competition, financial statements, the economy as a whole, seasonal factors and other aspects that may actually and potentially affect the change in the price of company's shares in the future.

Thus, the following advantages of using fundamental analysis can be identified: the

ability to identify the main trends; makes it possible to identify real factors affecting the securities market; ability to provide the most accurate forecasts regarding the behavior of stock prices with accurate analysis; minimization of subjectivity, because one part of fundamental analysis is based on sound financial data; 360 Degree Focus, fundamental analysis also considers long-term economic, demographic, technological, and consumer trends; a systematic approach for deducing the value; it might be better understanding; beneficial in the long term; to identify companies whose share price undervalues or overvalues their real worth, etc.

Nevertheless, fundamental analysis has certain disadvantages, including: by another hand, it also becomes subjective, because there are so many qualitative factors; difficulty of conducting, time-consuming; it is multifaceted, and therefore hundreds of different factors need to be taken into account, which is not always possible; it could take a long time to pay off; unlike technical analysis, where the moment to buy or sell can often be predicted on a chart; it doesn't have only the one way for each sectors; it is necessary to keep a finger on the pulse of events 24/7, to follow all the news and changes in the market; companies spin their own news, etc.

Oftentimes, companies will creatively manipulate their financial statements in order to seem more attractive to investors. A company's financial statement is crucial in order to achieve a strong due diligence, as it gives investors an idea of their current financial operations. However, Pro Forma, or “earnings before all the bad stuff”, is a situation in which companies decide to ignore certain costs that are considered unusual. In bull markets, companies have a tendency to aggressively manipulate Pro Forma earnings in order to pump their stock prices upwards [5].

Thus it can be concluded that fundamental analysis is a tool of an assessment of the fair value of assets based on real financial and economic indicators, as well as the current political situation and real circumstances. In addition, fundamental analysis helps in determining the fair value of stocks. It also evaluates the health and performance of an organization with the help of its financials and major economic indicators what can predict future price movements and determine if the stock is undervalued or overvalued.

However, fundamental analysis has both pros and cons that's why in practice, it should be used in conjunction with another process called technical analysis. By the way, as an experience shows it might be dangerous to use only technical analysis because blindly investing in stocks without conducting fundamental analysis may result in major losses, as revealed by the dot-com bubble.

References:

1. Oxford Dictionary of Economics. URL: Fundamental analysis - Oxford Reference.
2. Vocabulary.com. URL: Vocabulary.com.
3. Wall Street Oasis. URL: Fundamental Analysis - Overview, Components, Top-down vs. Bottom-up | Wall Street Oasis.
4. Efficient Market Hypothesis (EMH). Binance Academy. URL: Efficient Market Hypothesis (EMH) | Binance Academy.
5. Pros and Cons of Fundamental Analysis. Universal Finance Organization. 2021. URL: ufinanceorg.com.

Склярук Наталія, здобувач фахової передвищої освіти, ОПП «Облік і оподаткування»
ВСП «Ладизинський фаховий коледж Вінницького національного аграрного університету», Україна

Науковий керівник: Гудзенко Н.М., викладач
ВСП «Ладизинський фаховий коледж Вінницького національного аграрного університету», Україна

ОРЕНДА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ

В економічній науці та господарській практиці розрізняють різні типи та види оренди, як договірною тимчасового платного користування об'єктами власності, хоч дотепер відсутня єдина їхня класифікація. Так, для характеристики видів тимчасового платного користування використовують такі терміни: «найм», «зйом», «оренда», «рейтинг», «побутовий прокат», «лізинг», «хайринг», «концесія» [1].

Далеко не всі операції з передачі майна в користування вважаються орендою. Термінологічна багатоваріантність і різноманітність тлумачень та неправомірне ототожнення чи узагальнення окремих з них (наприклад, оренди й лізингу), підміна або повна заміна понять, відсутність належного законодавчо-правового врегулювання призводять до неефективного використання об'єктів власності та зловживань, створює загрози для майнової та фінансової безпеки власника майна і держави в цілому (якщо операції здійснюються з державним майном).

Вибираючи оренду серед інших видів тимчасового платного користування майном необхідно врахувати усі переваги та недоліки кожного з видів.

Оренду не можна прирівнювати до прокату, хоча на перший погляд ці категорії ідентичні. Згідно ЦКУ [2] договори оренди укладаються на більш тривалий термін, ніж договори прокату. Існують відмінності і у складі суб'єктів угоди: прокат має більше побутове використання (майно передається у користування фізичним особам для особистого споживання, яке передбачає задоволення особистих потреб і не має на меті отримання прибутку). Оренда ж передбачає передачу майна комерційного характеру для виробництва продукції чи надання послуг. Таким чином оренда і прокат мають спільний механізм реалізації, але різну сферу застосування, хоча в обох випадках центральне місце займає передача майна.

Визначення оренди в цивільному та господарському законодавстві мають деякі відмінності. Так, у Цивільному кодексі України (ст. 759) визначено, що за договором найму (оренди) наймодавець передає або зобов'язується передати наймачеві майно в користування за плату на певний строк. Предметом договору найму (ст. 760 ЦКУ) [2] може бути річ, яка визначена індивідуальними ознаками і зберігає свій первісний вигляд при неодноразовому використанні (неспоживча річ), а також майнові права. Отже, згідно зі ст. 759 ЦКУ, найм і оренда є тотожними поняттями. Проте Господарський кодекс України [3] не містить терміну «найм», а лише уточнює термін «оренда» щодо господарських правовідносин.

Досить часто оренду прирівнюють до комерційного кредиту, але на нашу думку, таке порівняння є не зовсім коректним. Основні відмінності стосуються передусім відносин власності: комерційний кредит передбачає в тимчасове користування товарів, разом з якими одночасно передається і право власності на цей товар. У власність надходить споживча вартість товарів, оплата яких у даний момент неможлива і відстрочена у часі. На відміну від комерційного кредиту оренда передбачає відокремлення права користування майном від права розпорядження ним. Орендодавець залишає за собою право розпорядження переданим і оренду майном, а орендарю передає разом з об'єктом лише право його використання, за яке орендар сплачує орендні платежі. Після того, як закінчиться обумовлений договором термін оренди об'єкт передається назад орендодавцеві разом зі всіма правами та ризиками, передбаченими господарським правом

Порівняно з іншими способами фінансування оренда стосовно впливу на фінансовий стан та інші показники фінансово-господарської діяльності має ряд суттєвих переваг і недоліків.

Зокрема, до недоліків орендної плати можна віднести:

1) втрату податкової знижки на амортизаційні відрахування, оскільки орендар, на відміну від покупця, не може нараховувати знос на орендовані необоротні активи;

2) зростання собівартості продукції, зумовлене тим, що розмір орендної плати зазвичай набагато більший, ніж розмір амортизаційних відрахувань. Це може знизити позиції підприємства в ціновій конкуренції та рівень рентабельності господарської діяльності;

3) недоотримання доходу у формі ліквідаційної вартості необоротних активів.

Перевагами оренди порівняно з іншими способами фінансування необоротних активів підприємства є:

1) оренда виступає прямим договором, згідно з яким орендодавець прямо задіяний у фінансуванні необхідних орендарю основних засобів. Орендарю не треба залучати капітал шляхом випуску облігацій чи нових звичайних акцій;

2) орендар перекладає ризик того, що основні засоби застаріють, на орендодавця;

3) оренда, на відміну від покупки, не вимагає великих початкових інвестицій.

Що стосується вигоди використання оренди, то орендодавці здають своє майно в оренду за більш високу ціну, ніж та ціна, за якою вони купили або виготовили його. Ця різниця є доходом орендодавців, причому його розмір регулюється ступенем конкуренції орендодавців на ринку. Споживачі беруть майно в оренду, а не купують його у кредит, оскільки вони знають, що продавці товарів у кредит закладають у ціну свій прибуток та збільшують її на ризик можливої неплатоспроможності покупця [4].

Уточнення змісту оренди та необхідність її розгляду в якості процесу має виключно важливе значення для організації обліку, облікового відображення операцій оренди та контролю оренди як цілісного комплексу взаємопов'язаних операцій. Дослідження існуючих трактувань сутності оренди та зіставлення її з іншими видами майнових відносин дозволяє надати найбільш точне її визначення як об'єкту бухгалтерського обліку, а саме: оренда – це господарський процес, який включає сукупність орендних операцій, що виникають у зв'язку з наданням (прийняттям) у тимчасову експлуатацію необоротних матеріальних та нематеріальних активів.

Список використаних джерел:

1. Гуйван П.Д. Часові характеристики відносин, пов'язаних з користуванням чужим майном. Юридичний вісник. 2014. № 2 (14). С. 81-85.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page8>. (дата звернення: 23.09.2023 р.).
3. Господарський кодекс України (Відомості ВРУ), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144/ URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення 23.09. 2023 р.).
4. Мироненко В.О. Права володіння, користування і розпорядження власністю за цивільним законодавством. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 1. С. 28-34. URL: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/1/1_2019.pdf (дата звернення: 23.09.2023 р.).

Сергієнко О.А., здобувач вищої освіти, другий (магістерський) рівень вищої освіти, ННІ «Каразінський банківський інститут»
ХНУ імені В.Н. Каразіна, Україна

Науковий керівник: Пеняк Ю.С., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування, ННІ «Каразінський банківський інститут»
ХНУ імені В.Н. Каразіна, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛІНГУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Контролінг є розвиваючим напрямком в області теорії та практики управління фінансово-господарською діяльністю підприємств. Сучасними тенденціями у сфері контролю при обробці потоку інформації є необхідність урахування стрімкий розвиток цифровізації. Підвищення рівня процесів цифровізації дозволить провести багатоваріантні розрахунки, забезпечить вхід в єдину інтегровану інформаційну систему управління підприємством. При цьому контролінг забезпечує керівників уже проаналізованою систематизованою інформацією, надає її по використаності і достатньо оперативно [1].

Цифровізація надає широкі можливості для постійного вдосконалення процесів, технологій і компетенцій управлінського обліку, що допомагає значно підвищити ефективність управління витратами на промисловому підприємстві. З появою Індустрія 4.0 цифрові можливості суттєво вплинула на контрольну функцію менеджменту. Однією з ключових змін є збільшення використання аналітики даних для моніторингу та контролю виробничих процесів [5]. Характерними рисами Індустрії 4.0 є повністю автоматизовані виробництва, в яких усі процеси управляються в режимі реального часу та з урахуванням мінливих зовнішніх умов. Однією з найважливіших переваг «Індустрії 4.0» для підприємств є автоматизація процесів, яка може допомогти малим і середнім підприємствам оптимізувати свої виробничі лінії та мінімізувати час простою, а аналіз даних може надати розуміння для покращення процесу прийняття рішень, зменшення витрат і підвищення загальної ефективності підприємства.

Крім того, Індустрія 4.0 також призвела до розробки нових систем управління контролю витрат на підприємстві. Інструменти цифрової економіки, такі як великі дані, машинне навчання, блокчейн і хмарні обчислення, можна використовувати в системі контролю витратами для підвищення точності інформації та прийняття рішень, що робить бізнес-процеси більш ефективними [2].

У рамках дослідження групи Науково-промислового дослідницького альянсу Acatech (IndustryScience Research Alliance) було розроблено методика щодо впровадження автоматизованої управлінської системи контролінгу у виробничу систему підприємства відповідно до вимог Індустрії 4.0 [2]. Згідно з дослідженнями, основне завдання системи контролінгу підприємства полягає в інформаційному забезпеченні менеджменту для ефективного прийняття рішення, щоб зберегти чи підвищити його конкурентоспроможність [6]. У цифровій моделі підприємства система контролінгу повинна забезпечувати інформацію усіх підрозділів у режимі

on-line. Інструменти концепції «Індустрії 4.0» сприятимуть більшій гнучкості, адаптованості системи контролінгу, а отже, підвищенню ефективності системи управління підприємства в цілому. Стрижнем розвитку інформаційних систем у системі контролінгу є концепція розвитку інтегрованих автоматизованих систем та програмного забезпечення, орієнтованих на підтримку управління бізнесом (Таблиця 1) [5].

Таблиця 1

Системи контролінгу на підприємствах в умовах цифровізації

Види програмного забезпечення	Призначення
Автоматизовані управлінські інформаційні системи (АУІС)	Комп'ютерні набори даних і програмного забезпечення, які використовують вхідні дані різних ресурсів для автоматизації управління операціями та інформацією, створюючи корисні результати, які можуть допомогти компанії приймати стратегічні рішення
Система підтримки прийняття рішень (СППР)	Комп'ютеризована система, яка збирає та аналізує дані, синтезуючи їх для створення вичерпних інформаційних звітів.
Система обробки транзакцій (СОТ)	Програмного забезпечення обробляє звичайні транзакції, пов'язані з бізнесом. Приклади включають обробку заробітної плати, обробку замовлень для електронної комерції та виставлення рахунків.
Система зберігання даних (СХД)	Комплекс апаратних та програмних засобів, який призначений для зберігання та оперативної обробки інформації, як правило, великого обсягу.
Система підтримки управління	Програмне забезпечення зберігає та впорядковує дані, дозволяючи кінцевим користувачам створювати звіти та аналізувати дані для задоволення бізнес-потреб і планування.

На сьогоднішній день існує багато інструментів автоматизації для управління контролю витратами на підприємстві, а саме [3]:

1) Day.io – комплексна платформа контролю витрат з точним відстеженням часу та можливостями звітування. Це дозволяє користувачам легко відстежувати витрати, створювати точні бюджети та керувати виробничими витратами в режимі реального часу.

2) EcoSys – платформа пропонує багато функцій, таких як планування бюджету, відстеження розподілу ресурсів, створення фінансових звітів, прогнозування тощо.

3) ProjectManager – моніторинг витрат і робочого процесу рівня підприємства. Програма пропонує повний набір інструментів для бюджетування, розподілу ресурсів, контролю витрат тощо.

Отже, удосконалення системи контролінгу на підприємствах в умовах цифровізації – це складний і багатогранний процес, що включає управлінські дії, спрямовані на досягнення високих фінансових результатів підприємства.

Економічний ефект від впровадження автоматизованої інформаційної системи контролінгу складається з організаційної та операційної складових, а загальний економічний ефект визначається як різниця між доходами від використання системи та витратами на її впровадження.

З огляду на вищезазначене, можна стверджувати, що за допомогою автоматизованих систем можна покращити функції контролю та управління в глобальній системі управління підприємством. Розглянуті системи управління дозволяють приймати більш точні управлінські рішення в умовах цифровізації, підвищуючи при цьому ефективність корпоративного управління та покращити оперативність та гнучкість всього процесу контролю витратами на підприємстві.

Список використаних джерел:

1. Брітченко І. Г., Князевич А.О. Контролінг, навч. посіб., Рівне: Волинські обереги, 2015. 280 с.
2. Гринько Т. В. – Стратегічне управління підприємством в умовах цифрової економіки, 2023. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-71>.
3. Контроль витрат. Найкращі інструменти. 2023. URL: <https://day.io/blog/project-cost-control/>.
4. Мізіковський І.Є. Управлінський облік витрат на зберігання матеріальних ресурсів в умовах цифрової трансформації промислового підприємства. Бухгалтерський облік, 2020. С. 56-63.
5. Сазонова С., Новиков Д. – Контролінг стратегічного управління на підприємствах в умовах цифрової економіки, 2023. URL: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.24>.
6. Acatech. Akzeptanz von Industrie 4.0. 2019. URL: <https://www.acatech.de>.

Гілевич Анна, здобувач фахової передвищої освіти, ОПП «Облік і оподаткування» ВСП «Ладизинський фаховий коледж Вінницького національного аграрного університету», Україна

Науковий керівник: Ясинчук Т.В., викладач ВСП «Ладизинський фаховий коледж Вінницького національного аграрного університету», Україна

ХАРАКТЕРИСТИКА РИЗИКУ ЯК ОБ'ЄКТУ ОБЛІКУ

Виникнення ризику є об'єктивним економічним законом і невід'ємною частиною господарської діяльності. Його наявність в діяльності суб'єкта господарювання зумовлена обмеженістю матеріальних, трудових, фінансових, інформаційних та інших ресурсів.

Під ризиком прийнято розуміти вірогідність (загрозу) втрати підприємством частини своїх ресурсів, недоотримання доходів або появи додаткових витрат у результаті здійснення певної виробничої і фінансової діяльності [1].

Ризик – це природний прояв мобільності та життєздатності економічних систем і спонукає до прийняття нестандартних рішень. Бухгалтерський облік, як інструмент мінімізації (нейтралізації) ймовірних наслідків господарських ризиків шляхом створення для керівництва відповідного інформаційного забезпечення на всіх етапах процесу управління, в умовах ризику відіграє важливу роль в управлінні діяльністю підприємства. Ризику як одній з найбільш складних економічних категорій, пов'язаних з результатами господарської діяльності, притаманні такі риси, як: імовірнісна та економічна природа, варіантність та альтернативність, невизначеність результатів, коливання рівня та умовна постійність [2].

Як об'єкти обліку ризику можна класифікувати наступним чином:

1) ризики господарських засобів (ризики основних засобів, ризики нематеріальних активів, ризики капітального будівництва, ризики довгострокової дебіторської заборгованості тощо);

2) ризики джерел формування господарських засобів: ризики власного капіталу (ризики статутного капіталу, пайового капіталу, додаткового капіталу, резервного капіталу, вилученого капіталу, неоплаченого капіталу, нерозподілених прибутків (непокритих збитків)), ризики зобов'язань (ризики кредитів, ризики кредиторської заборгованості, ризики за виплатами працівникам, ризики розрахунків зі страхування, ризики за податками й платежами, ризики розрахунків з учасниками тощо);

3) ризики господарських процесів (ризики доходів, ризики витрат, ризики фінансових результатів) [3].

Отже, передумовою ризику є невизначеність, а наслідком є альтернативність. Відповідно управлінські рішення, які приймаються керівництвом підприємства, завжди супроводжуються невизначеністю середовища, в якому вони приймаються, і, відповідно, ризиком виникнення небажаних результатів для підприємства. Важливим є розуміння, що ризик має зміст в тому випадку, якщо він спрямований на приріст вартості. Це означає, що не можливо аналізувати і управляти ризиками не розуміючи, як вони впливають на прибуток підприємства. Управління фінансово-господарською

діяльністю суб'єктів господарювання, які функціонують задля доходу, звужуючи чи відмовляючись від прибуткових можливостей задля контролю ризику, лише дестабілізують фінансовий стан, а також призводять до зростання ризикової вартості для врівноваження втрат або переваг.

З цієї точки зору, не можна розглядати підприємницький ризик без урахування фінансово-економічної основи функціонування суб'єктів господарювання, а швидше потрібно розглядати інтегрований ризик, який у свою чергу має базуватися на даних фінансової звітності. Підприємницький ризик об'єктивно властивий трьом категоріям ризику: 1) кредитному; 2) операційному; 3) ринковому (ризик ліквідності).

Операційний ризик, який трактується переважно як ризик прийняття неадекватних управлінських рішень, призводить до втрат у підприємницькій діяльності. Складність прийняття управлінських рішень може посилюватися через необхідність урахувати не лише економічні, фінансові, але й соціальні та природні (екологічні) обмеження. Зазвичай розмір сукупного капіталу для ризиків виявляється меншим потреби за його окремими видами, оскільки малоімовірно, що виникнуть збитки за всіма категоріями ризиків одночасно.

Для аналізу інтегрованого ризику на основі моделювання даних системи бухгалтерського обліку потрібно одночасне зіставлення виробничих балансів різних типів, які відображають структуру та ситуаційні аспекти різних процесів господарської діяльності підприємства.

У класичному обліковому трактуванні ризик не виділений в якості окремого об'єкта обліку, ризик не визначено як об'єкт у вітчизняному законодавстві, яке регулює порядок ведення бухгалтерського обліку, оскільки він не зовсім відповідає визначеним критеріям, хоча може мати суттєвий вплив на вартість об'єктів та фінансові результати [4].

Підґрунтям визнання підприємницьких ризиків в системі бухгалтерського обліку виступає принцип обачності, який передбачає при відображенні наданої у звітності інформації запобігання завищенню оцінки активів та доходів чи заниженню оцінки витрат та зобов'язань підприємства, спричинених існуванням факторів невизначеності. Зокрема, вплив невизначеності має враховуватися підприємством при визнанні доходу, участі у спільній діяльності, знеціненні активів, створенні резервів майбутніх витрат та платежів, обліку фінансових інструментів, розкритті інформації про діяльність сегментів, пов'язаних сторін, а також про діяльність, що припиняється.

Дослідження змісту національних стандартів бухгалтерського обліку, засвідчило ототожнення ризику з невизначеністю підприємницької діяльності, що, в свою чергу, створює проблему стосовно методології визнання ризику як об'єкта бухгалтерського обліку. Адже невизначеність це лише передумова ризику і ототожнювати її з ризиком можна лише за умови, що вона носить прогнозований (повторюваний) характер та має високий ступінь ймовірності настання, що дозволить оцінити (виміряти) рівень її впливу на показники діяльності підприємства. Проблема ускладнюється тим, що бухгалтерське законодавство не визнає ризик як об'єкт бухгалтерського обліку, а передбачає відображення в системі рахунків лише інформації про факти господарської діяльності, спричинені впливом ризику. Тому постає питання обґрунтування взаємозв'язку ризику та фактів господарської діяльності, викликаних його впливом.

Список використаних джерел:

1. Кучеренко В.Р., Карпов В.А., Карпов А.В. Економічний ризик та методи його вимірювання: Навчальний посібник. Одеса, 2011. 191 с.
2. Балджи М.Д. Економічний ризик та методи його вимірювання. Навчальний посібник. Харків: Промарт, 2015. 300 с.
3. Фоміна О. В. Оцінка ризиків підприємства в системі обліку. Економічний часопис-XXI. 2015. № 3-4 (2). С. 67-70.
4. Гнилицька Л.В. Інформаційне забезпечення ризиками підприємницької діяльності: обліковий аспект. Економічні інновації. 2014. № 57. С.88-100.

СЕКЦІЯ 4.

МАРКЕТИНГОВА ТА ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Мальнов Дмитро Валерійович, здобувач вищої освіти
факультету економіки та менеджменту
ПВНЗ «Європейський університет», Україна

Господаренко Людмила Антонівна, здобувач вищої освіти
факультету економіки та менеджменту
ПВНЗ «Європейський університет», Україна

Науковий керівник: Овсієнко Наталія Василівна, кандидат економічних наук,
доцент, доцент кафедри менеджменту та інноваційного провайдингу
ПВНЗ «Європейський університет», Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ ВИЗНАЧЕННЯ КЛЮЧОВИХ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ В СФЕРІ КОНТЕНТ-МАРКЕТИНГУ

Сфера контент-маркетингу є динамічною областю, що постійно розвивається, тому існує певна множина наукових проблем і викликів, пов'язаних з нею. До них можна віднести:

1. Ефективність контенту: як визначити, який контент буде найефективнішим для залучення та утримання аудиторії? Які види контенту і в яких пропорціях варто публікувати – пов'язаний з продажем, розважальний, пізнавальний? В яких пропорціях?

2. Персоналізацію контенту: як створити персональний контент, який буде релевантним для кожного окремого споживача? Які алгоритми та методи можна використовувати для аналізу даних та створення індивідуальних рекомендацій?

3. Вимірювання ефективності: як розробити надійні методи вимірювання та оцінки ефективності контенту? Які метрики слід використовуватиме визначення успіху контент-маркетингових кампаній? Як оцінити ефективність конкретних маркетингових дій у часі (відео може приносити дохід багато років, а може бути заблоковане через скаргу)?

4. Автоматизацію та штучний інтелект: які технології та методи можуть бути застосовані для автоматизації процесів створення та розповсюдження контенту? Як можна використати нейромережі для створення контенту та оптимізації маркетингових стратегій?

5. Інтеграцію з іншими каналами маркетингу: як поєднати контент-маркетинг з іншими каналами маркетингу, такими як соціальні мережі, пошукова оптимізація та розсилки по електронній пошті? Які стратегії та інструменти допоможуть забезпечити узгодженість та ефективність міжканальних маркетингових зусиль?

Також дуже важливо розуміти, як саме реалізувати маркетингову стратегію в

контент-плані відносно каналів або мережі каналів фірми. Важливо застосовувати сучасні методи побудови маркетингових воронки, де відбувається перехід активних користувачів, наприклад з YouTube на Telegram і вже там відбувається основна монетизація, у вигляді продажу товарів, послуг та рекламних інтеграцій.

Тобто створення якісного відеоконтенту на YouTube та TikTok може запускати довгостроковий трафік на декілька воронки продажів, впливати на впізнаваність бренду (особистого бренду) та збільшувати монетизацію. Часто виробники або створювачі контенту додатково запускають 1-2 рекламні інтеграції у кожному відео. З сервісу мікроблогінгу, текстового контенту (Telegram) також можливий перелив активного трафіку на відеоплатформи.

По суті ми можемо побачити мультиплікаторний ефект від створення популярного і цікавого контенту. Крім фінансового прибутку, також до компанії можуть надходити спеціальні комерційні пропозиції з вигідними умовами та знижками від рекламних партнерів із суміжних сфер.

Виміряти ефективність контент-маркетингу фірми неможливо одним або двома показниками. Це досить складна система, елементи якої взаємодіють між собою і деякі процеси відтерміновані у часі. У цифровому маркетингу для цього широко застосовуються так звані KPI.

Ключові показники ефективності (англ. key performance indicators, KPI) — фінансова та нефінансова система оцінки, яка допомагає організації визначити ступінь досягнення стратегічних цілей.

До базових стандартних показників KPI, можна віднести наступні:

1) CTR (Click-through rate) – це коефіцієнт клікабельності, який показує відношення кількості кліків до показів. $CTR = (\text{кількість кліків} \div \text{кількість показів}) \times 100 \%$;

2) CR (Conversion Rate) – це коефіцієнт конверсії, що показує скільки користувачів здійснили цільову дію. $CR = (\text{кількість цільових дій} \div \text{кількість відвідувань сайту}) \times 100 \%$;

3) CPC (Cost Per Click) відображає відношення кількості витрат на контекстну, таргетовану рекламу до кількості кліків. $CPC = \text{витрати на рекламну кампанію} \div \text{кількість кліків}$;

Також можна розглянути ROI (рівень прибутковості), ROMI (показник рентабельності маркетингових інвестицій) та ROAST.

На жаль, їх використання не підходить до прямого оцінювання сфери контент-маркетингу, але цілком підходять для виконання допоміжної функції – закупки реклами в інших виробників контенту, рекламних колаборацій, розміщення кінцевих заставок на відео подібної тематики на YouTube та ін. Ця функція дуже важлива і грає роль реінвестиції.

Проаналізувавши особливості сфері створення цифрового контенту, можна запропонувати наступні показники вимірювання ефективності маркетингових процесів:

1. Кількість унікальних відвідувачів на сайті або сторінці в соціальних мережах. Обсяг аудиторії та динаміка зростання – це основний показник успіху, і чим більше унікальних відвідувань – тим більше її охоплення.

2. Кількість переглядів усіх сторінок проекту чи бренду, включно з повторними переглядами користувачів, які поверталися на вищевказані сторінки кілька разів.

3. Показник відмов (коли відвідувач заходить на сторінку, але не виконує жодної цільової дії) і час, проведений на сторінці. Вони вказують на якість оформлення сайтів і сторінок та характеризують якість самого цифрового продукту.

4. Середній час перебування відвідувача на сайті чи сторінці, кількість та зміст коментарів, кількість репостів.

5. Коефіцієнт конверсії - який показує відсоток відвідувачів ресурсу, які вчинили певну дію, до якої їх спонукає сайт чи сторінка. Наприклад, це може бути підписка, додаткова платна підписка, передплата розсилки або заповнення форми замовлення.

Отже, за допомогою даних метрик можна відслідкувати основні показники розвитку бізнесу у сфері створення контенту. У кожній компанії можуть бути також додаткові, специфічні показники — все залежить від особливостей продукції або послуг, що просувається. Також додатково можна рекомендувати регулярно розраховувати загальний ROI (рівень прибутковості) на весь комплекс активностей та на всю мережу залучених каналів, сайтів і сторінок с соціальних мережах.

Список використаних джерел:

1. Методичні підходи маркетингового стратегічного аналізу діяльності підприємств. / Н. В. Овсієнко // Моделювання та інформаційні системи в економіці. - 2013. - Вип. 88. - С. 12-23.
2. Сенишин О. С., Кривешко О. В. Маркетинг: навч. посібник. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020. 347 с.
3. Барабанова В.В. Б 24 Маркетингові дослідження [Текст]: навч. посіб. Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2020. 136 с.
4. Маркетинг: теоретичні основи маркетингу: навчально-методичний комплекс [Електронний ресурс]: навч. посіб. для студентів спеціальності 075 «Маркетинг» / Зозульов О.В., Царьова Т.О.; КПІ ім. Ігоря Сікорського. – Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. – 100 с.
5. Палига Є. М., Гірняк О. М., Лазановський П. П. П 14 Маркетинг: підруч. Львів: Українська академія друкарства, 2020. 352 с.

Малишева Єлизавета Сергіївна, здобувач фахової передвищої освіти спеціальності Маркетинг

Відокремлений структурний підрозділ «Фаховий коледж економіки і технологій» Національного університету «Чернігівська політехніка», Україна

Науковий керівник: Примаченко Тетяна Анатоліївна, викладач вищої кваліфікаційної категорії маркетингових дисциплін

Відокремлений структурний підрозділ «Фаховий коледж економіки і технологій» Національного університету «Чернігівська політехніка», Україна

МАРКЕТИНГ В УМОВАХ ВІЙНИ

Маркетинг, як важливий інструмент сучасного бізнесу, завжди був співзалежним від зовнішніх умов. Проте, коли зовнішні умови включають в себе війну, цей інструмент перетворюється на особливо складну і важливу галузь. Військові конфлікти впливають на ринки, споживачів, бренди і стратегії компаній, ставлячи під сумнів не тільки економічні, але й етичні аспекти маркетингу.

Дослідження маркетингової діяльності в Україні показує, що найбільш позитивні зміни щодо поступового оновлення спостерігаються в цифровому маркетингу. В умовах війни 73% інтернет-маркетологів повернулися до роботи. Важливо розуміти, що ставити маркетинг на паузу не можна. Звісно, зараз бюджет скорочений, тому варто зробити сувору оптимізацію з урахуванням скорочених бюджетів та інших ресурсів. Правильна маркетингова стратегія може не дати бізнесу втратити основний заробіток. [1]

Ось деякі фактори, які слід враховувати при розробці маркетингової стратегії в умовах війни:

- **Користь та внесок у перемогу.** Дуже багато продуктів та послуг багатьом людям можуть здаватись неактуальними під час війни та викликати реакцію на зразок "А краще часу не знайшли? У країні війна, а вони пропонують якийсь непотріб!" або "Така компанія, але нічого не робить для перемоги!" тощо. В умовах війни підприємствам краще доводити користь власної діяльності для суспільства, навіть коли немає прямого зв'язку між діяльністю та користю. Підтримка військових підрозділів або постраждалих від бойових дій, участь у суспільно значущих ініціативах та проєктах можуть допомогти створити необхідне сприйняття бізнесу та продукту споживачами у військовий час.

- **Емоційний контекст.** Воєнний стан викликає стрес та тривогу серед населення. У маркетинговій стратегії важливо враховувати цей контекст та створювати повідомлення, які викликають спокій, надію та підтримку. Комунікації мають бути спрямовані на підтримку та згуртування спільноти.

- **Співпраця та соціальна відповідальність.** В умовах воєнного стану може знадобитися більше співпраці з іншими підприємствами, органами влади та громадськими організаціями. Підприємство може використовувати свої ресурси та експертизу, щоб допомогти вирішити проблеми та сприяти відновленню.

- **Безпека та захист.** Маркетингова стратегія та маркетингові дії не повинні наражати на небезпеку співробітників та клієнтів. Рекламні повідомлення та комунікації повинні наголошувати на заходах безпеки, які підприємство приймає, а

також на можливостях для безпечної взаємодії з брендом.

- **Зміна цільової аудиторії.** Умови воєнного стану можуть суттєво змінити потреби та поведінку клієнтів. Підприємство повинно адаптуватися до нових умов, переглянути свою цільову аудиторію та відреагувати на їхні потреби та пріоритети.

- **Маркетингові комунікації.** Умови воєнного стану можуть суттєво змінити медіа-ландшафт та канали зв'язку. Підприємство повинно переглянути свої маркетингові комунікації, залучати до роботи нові канали зв'язку та пристосовувати повідомлення до поточної ситуації.

- **Гнучкість та інновації.** Умови воєнного стану можуть вимагати швидких змін та реагування на нові обставини. Підприємство повинно бути гнучким, швидко адаптуватися та шукати нові можливості, щоб вижити та просуватися вперед. [2]

Щоб не лише втримати свою аудиторію у складні часи, а ще й здобути прихильність нових споживачів, брендам необхідно дуже обережно поводитися в інфопросторі та змінити підхід на користь відповідального маркетингу. Зокрема, варто:

1. Відмовитися від стратегії замовчування та уникнення суспільних тем, що «не стосуються» бренду.

2. Не паразитувати на війні та не використовувати інфоприводи, пов'язані з нею, там, де це є зайвим та недоцільним.

3. Бути обережними з декоративними прийомами, як застосування синьо-жовтої кольорової гами, соняшників, іншої української символіки або мілітарі айдентики у недоречному контексті.

4. Демонструвати прозору та зрозумілу політичну, соціальну, екологічну та культурну позицію і підтверджувати це діями, які несуть користь людям (адже 64% споживачів нададуть перевагу брендам, що опікуються соціальними проблемами, а не суто прибутком).

5. Виконувати те, що компанія обіцяє у своєму ключовому комунікаційному повідомленні. Утриматись від зайвих обіцянок.

6. Намагатися робити бренд більш людином та відкритим — змінити фокус зі споживача на людину. Не демонструвати бажання очікувати прибутку від кожного дотику зі споживачем.

7. Максимально спрощувати досвід споживання продукту чи пропонувати нові фішки, що допоможуть людям оптимізувати свій спосіб життя в умовах воєнного стану та тотальної невизначеності (наприклад, онлайн-банк запускає новий функціонал, який спрощує розрахунки в застосунку для тих, хто виїхав за кордон, чи оператор мобільного зв'язку, який фактично поєднує розділені війною сім'ї, пропонуючи спеціальні тарифи для українців).

8. Підтримувати оптимізм та обережно розважати, наприклад, пропонуючи доречний гумор воєнного часу. [3]

З початком війни, а як результат економічної кризи, інвестування в усі сфери суттєво скоротилися. За статистикою, бюджет компаній скоротився приблизно на 70%, тому зрозуміло, що необхідно від чогось відмовлятися. В системі маркетингу необхідно зробити оптимізацію з урахуванням скороченого бюджету. Оптимізація витрат – це невід'ємна частина стратегії просування під час війни. Розподіляти кошти варто на маркетинг, котрий чітко спрямований на залучення клієнтів. Під цю задачу якнайкраще підходить інтернет реклама: вона дозволяє швидко залучити саме цільову

аудиторію, що в свою чергу напряду впливає на збільшення замовлень. [4]

Отже, маркетинг під час війни має важливе значення для підприємств. Ефективна маркетингова стратегія у воєнний час може допомогти підприємству відновитися, залучити нових клієнтів, посилити довіру та підтримку спільноти. Повномасштабна війна внесла зміни в повсякденне життя кожної людини, що також вплинуло на її ставлення до брендів та споживацьку поведінку. Під час розробки маркетингових стратегій, компанії повинні враховувати ці зміни та надавати пріоритет людяності, відвертій комунікації і відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Коростова І.О. к.е.н., асистент, Державний вищий навчальний заклад «Приазовський державний технічний університет», СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ МАРКЕТИНГУ ПІД ЧАС ВІЙНИ. URL: <http://surl.li/mambp> (дата звернення 11.10.23).
2. Зміни у маркетинговій стратегії бізнесу під час війни та воєнного стану. URL: <http://surl.li/mambf> (дата звернення 11.10.23).
3. Маркетинг воєнного часу — дослідження Navas Village Ukraine. URL: <http://surl.li/dvvfh> (дата звернення 11.10.23).
4. Катерина Ліфиренко. 5 речей, яких потребує маркетинг e-commerce під час війни. URL: <http://surl.li/mamao> (дата звернення 11.10.23).

Лобода Олексій Валерійович, здобувач вищої освіти
факультету економіки та менеджменту
Сумський національний аграрний університет, Україна

Науковий керівник: Калачевська Лариса Іванівна, д-р. екон. наук,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
Сумський національний аграрний університет, Україна

МАРКЕТИНГОВА ТА ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМКІВ УПРАВЛІНСЬКОГО РІШЕННЯ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Основна мета маркетингу — отримання або збільшення прибутку підприємства використовуючи різноманітні шляхи та інструменти, логістика — один із засобів який допомагає бізнесу досягнути цієї мети. У якості прикладу наведемо різні стратегії логістики і маркетингу, що застосовуються на різних етапах життєвого циклу товару. Як відомо, життєвий цикл складається з наступних етапів: розробки, впровадження, росту, зрілості, занепаду та виходу товару з ринку. Тривалість кожного етапу визначається специфікою товару, вкладеними інвестиціями та конкуренцією на відповідному ринку. З точки зору маркетингу, етап впровадження характеризується розширенням ринку (вихід на новий ринок / сегмент ринку або захват конкурентних позицій [1]), зростанням обсягів виробництва та активними заходами маркетингової підтримки. На цьому етапі логістика забезпечує накопичення або своєчасне постачання товарів [2] товарних запасів у ланцюгах постачання та розподіл товарів обмеженої кількості гуртових та роздрібних клієнтів. На цьому етапі логістика здатна забезпечити виконання всіх поставлених планів перед виробництвом (своєчасне постачання сировини / матеріалів у визначений час або безперервне постачання, що забезпечує зменшення витрат на зберігання) та збутом: максимальне охоплення території поставки товару з мінімальними витратами.

Етап зрілості життєвого циклу товару визначається відстоюванням наявної частки ринку, модифікацією асортиментного ряду та пакування, зниженням ціни та помірною маркетинговою підтримкою. На цьому етапі логістичні підрозділи збільшують місткість каналів дистрибуції, забезпечуючи інтенсивний розподіл; товари переміщуються ближче до клієнтів.

Маркетингова логістика сфокусована на способах, за допомогою яких обслуговування клієнтів може бути використане для досягнення конкурентної переваги [3]. Використання нових технологій сприятиме забезпеченню досягнення поставлених цілей з оптимальним використанням ресурсів: використання штучного інтелекту для прогнозу збуту та закупівель, використання системи Канбан — засіб управління потоком і виробництвом продукції, що забезпечує логістику на самому виробництві. [2]

Маркетинг — це війна за покупця, у першого і швидшого завжди шансів більше, а стати першим і швидшим допомагає логістика що доводить сучасна війна між Україною та рф.

Список використаних джерел:

1. Джек Траут, Эл Райс “Маркетингові війни”.
2. Джеффри Лайкер “Дао Toyota. 14 принципів менеджмента ведучої компанії світу”.
3. О.І. Попов “Взаємозв’язок логістики та маркетингу в господарській діяльності підприємств харчової промисловості”, Економіка АПК.

СЕКЦІЯ 5.

МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Бабинець Аделіна Володимирівна, здобувач вищої освіти
інституту екологічної економіки та менеджменту
Національний лісотехнічний університет України, Україна

Науковий керівник: Борщук Євген Михайлович, д-р. екон. наук,
професор, професор кафедри менеджменту та маркетингу
Національний лісотехнічний університет України, Україна

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ І РИНКОВІ МЕХАНІЗМИ ЕКОНОМІКИ

В умовах ринкової економіки неминуче зіткнення економічних і екологічних інтересів. При цьому одномоментні економічні інтереси в більшості випадків перемагають, в результаті чого коштів на природоохоронну діяльність виділяється менше, ніж це необхідно, або приймаються проекти, що обіцяють прибуток сьогодні, але загрожують збитки в майбутньому. Це можна охарактеризувати як принцип оманливого благополуччя, адже нерідко будь-які успіхи або невдачі в природокористуванні приймаються як кінцевий результат без з'ясування можливих наслідків, які можуть проявитися і через 10-30 років. Природоохоронна діяльність вимагає дуже великих коштів, наприклад вартість природоохоронного обладнання може складати 30% і більше від вартості всього устаткування на підприємстві. Тому найважливішим завданням держави є створення таких умов функціонування підприємств, щоб вони були змушені займатися природоохоронною діяльністю або були матеріально зацікавлені в її проведенні

Необхідність врахування екологічних чинників в умовах ринкової економіки обумовлено двома основними причинами:

- екологічні показники стають все більш вагомим фактором конкурентної боротьби;
- посилюються економічні та адміністративні санкції за порушення вимог законодавства в галузі охорони навколишнього середовища.

Визнання екологічних пріоритетів в соціально-економічних процесах призвело до того, що екологічний фактор в останні роки став набувати все більш важливе значення в економічних відносинах, забезпеченні міжнародної конкурентоспроможності та сприятливого іміджу компаній. Загальновідоме твердження Е. Вайцекера, яке характеризує сучасне ставлення до екологічної складової економічної політики: «Бюрократичний соціалізм звалився, бо не дозволяв говорити економічну правду. Ринкова економіка може погубити навколишнє середовище і себе, якщо не дозволить цінам говорити екологічну правду» [1]. Ще в ХІХ ст. провідні економісти зазначали, що при існуючому способі виробництва і щодо природних і соціальних наслідків виробництва приймається в розрахунок головним

чином тільки перший, найбільш очевидний результат. І при цьому ще дивуються з того, що більш віддалені наслідки тих дій, які спрямовані на досягнення цього результату, виявляються зовсім іншими, здебільшого абсолютно протилежними йому.

Науково-технічний прогрес ХХ століття сприяв поліпшенню економічної ситуації в більшості країн світу, створив умови для значного підвищення рівня життя. Водночас, зворотним боком економічного зростання стало повсюдне спустошення природних ресурсів і глобальне забруднення навколишнього середовища. В період глобальної соціально-економічної кризи, обсяги промислового виробництва в певній мірі скоротилися і екологічна ситуація дещо покращилася - спад виробництва дестабілізував економіку багатьох країн. Слідом за економічними проблемами виникли соціальні і постала загальна проблема забезпечення рівноваги між людиною, виробництвом і навколишнім середовищем [2].

Впродовж всієї історії розвитку людської цивілізації можна виділити три основні типи організації економічної діяльності.

1. В *традиційних системах* далекого минулого головні задачі виробництва вирішувалися на підставі багатовікових звичаїв або традицій. Оскільки такі традиції передаються від покоління до покоління і освячуються вождями племен, пануючими кастами і групами, то, як правило, нововведення в організацію господарської діяльності в таких умовах сприймаються з великим супротивом.

2. В *командно-адміністративній системі* поставлені задачі вирішуються державою і його органами управління за допомогою наказів і планів-директив. На перший погляд видається, що централізоване керівництво економікою, при якому враховуються пріоритети у виробництві і розподілі товарів і послуг, протистоїть стихії ринку, конкуренції і перевиробництву товарів. Намагаючись замінити ринок плануванням а торгівлю - розподілом, адміністративно-командна система спричиняє величезне зростання бюрократичного апарату, необхідність узгодження планів, завдань, директив, які, тим не менше, не можуть врахувати численні і різноманітні потреби окремих людей, груп і суспільства в цілому. Таке управління виявляється неефективним, а продуктивність суспільної праці, технічний прогрес і виробництво в цілому різко знижуються.

3. *Економіка, заснована на ринкових відносинах і вільній конкуренції*. Саме ринкова економіка нині показує найбільш високу ефективність порівняно з іншими способами організації господарської діяльності. Ринкові відносини характеризують особливий тип організації виробництва, при якому між виробником і споживачем не існує ніяких проміжних управляючих, плануючих або інших адміністративних установ, регулюючих діяльність виробників і споживачів. На вільному ринку виключаються будь-які привілеї для яких-небудь груп продавців. Всі товари вважаються абсолютно однорідними, якщо вони відповідають стандарту.

Ринок - це складне й багатогранне явище і ринкові відносини суттєво відрізняються в різних країнах за ступенем розвитку, особливостями модифікації, рівнем зрілості, історичними, соціальними та іншими ознаками. "Ринок" для американця, західно-європейця, японця виглядає по-різному, й це цілком природно, якщо врахувати, що американська "ринкова економіка" тяжіє до класичної моделі підприємництва, французька - до державного "дирижизму" західнонімецька - до "соціального ринкового господарства", а японська - до "корпоративного патерналізму". Відповідно до цього, кожна країна повинна мати ринок, який би

відповідав її національним особливостям, а не американський або корейський. У той же час у всіх названих країнах ринок має цілком визначений набір загальних ознак, який дає можливість судити про ступінь ринкових відносин.

Якщо адміністративно-командна економіка прагне нав'язати жорсткий порядок зверху, тим самим усуваючи конкуренцію і суперництво між виробниками і споживачами, то в ринковій економіці порядок встановлюється сам собою, без втручання зовнішніх факторів. Хоча конкуренція призводить і до деяких небажаних явищ, проте є дуже ефективним засобом стимулювання особистої ініціативи, підвищення ефективності суспільної праці.

Аналіз сучасної екологічної ситуації в глобальному масштабі дозволяє зробити висновок, що ні командно адміністративна система регулювання економічних процесів, ні ринкова економіка неспроможні самотужки вирішити проблему забруднення біосфери, як єдино можливого середовища людини. Лише перехід економічних систем на місцевому, регіональному і глобальному рівнях на принципи сталого розвитку дозволить в певній мірі вирішити існуючі на сьогодні екологічні проблеми соціально-економічного розвитку цивілізації.

Список використаних джерел:

1. Weitzsacker E. von, Lovins A.B., Lovins L.M. Factor four Doubling Wealth-halving resours use. A Report to the Club of Rome. London. Earthscan? 1992. 322 p.
2. Turner R. K., Pearce D. Economics and Ecology: New Frontiers and Sustainable Development/ Ed.: Barbier E. D. London: Chapman and Hall. 1993. pp. 177 – 194.

Шевцова Ізабелла Геннадіївна, здобувач спеціальності Бізнес-менеджмент
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Науковий керівник: Крикун Ольга Олександрівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та менеджменту
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПОСЛУГ У РЕСТОРАННОМУ БІЗНЕСІ

Менеджмент у ресторанному бізнесі має важливе значення, оскільки саме менеджер та власник визначають план розвитку ресторану. Тому, перш ніж планувати бюджет і наймати співробітників, слід розробити загальну стратегію розвитку ресторану. Ключем до такої стратегії є здатність прогнозувати прибутковість бізнесу та вивчати потреби споживачів з урахуванням можливостей та ризиків, пов'язаних із ресторанним бізнесом.

Останнім часом одним із ключових питань ресторанного бізнесу є підвищення якості та конкурентоспроможності послуг. Стандартизація сектора послуг – це процес встановлення та регулювання загальних стандартів, правил та специфікацій послуг. Якість послуг залежить від спільної діяльності всіх суб'єктів, що беруть участь у виробничому процесі, а також надання основних та додаткових послуг.

Орієнтація на якість є найважливішим принципом системи управління, закріпленій у міжнародних стандартах ISO 9000 [1]. У сучасних умовах якість стає гарантом конкурентоспроможності, стабільності, авторитету та управлінського успіху у ресторанній сфері. Тому стандарти відіграють важливу роль у впровадженні системи управління якістю послуг.

Визначимо, із чого складається стратегія розвитку ресторану:

- маркетингова стратегія;
- аналіз конкурентів;
- визначення цільової групи;
- план навчання персоналу;
- прогнозування бюджету та прибутковості;
- оцінка бізнес-ризиків.

Механізм управління якістю має розвиватися в одній системі: забезпечення якості; управління якістю; покращення якості.

Забезпечення якості – сукупність запланованих та систематично виконуваних заходів, що створюють умови, необхідні для виконання кожного етапу роботи, щоб послуга, що надається клієнту, відповідала вимогам якості.

Забезпечення якості включає: закупівлю продукції, доставку інгредієнтів для приготування страв, контроль якості сировини та напівфабрикатів, зберігання, перевірку на наявність дефектів.

Етапи процесу забезпечення якості: тестування існуючих блюд; виявлення недоліків; розробка нового виду послуг, який відповідає новим запитам; приготування нової страви, зміни в меню; перевірка нових блюд та видалення старих; тестування нових страв.

Управління ресторанним бізнесом, завдання непросте, основні процеси пов'язані

з власником або менеджером – це люди, які відповідають за роботу персоналу та ресторану загалом.

До основних обов'язків менеджера ресторану належать:

1. Стратегія розвитку ресторану та його просування – аналіз ризиків, просування бренду та реклама ресторану в Інтернеті.

2. Управління персоналом – встановлення правил роботи персоналу та контроль їх дотримання, організація навчання персоналу та створення культури підприємства.

3. Фінансовий менеджмент ресторану – за відсутності на підприємстві бухгалтера менеджер контролює розрахунок та виплату заробітної плати, стежить за звітністю про витрати та прибуток ресторану, скорочує непотрібні витрати.

4. Вирішення організаційних завдань – ремонт та заміна обладнання, уніформи персоналу, планування поставок, редагування та оновлення сезонного меню ресторану.

Основні інструменти управління, що впливають на ресторанний бізнес:

1. Організація контролю якості у ресторані – це те, що безпосередньо визначає прибуток ресторану, якість обслуговування та страв. Це невід'ємна частина процесу керування ресторанним бізнесом. Тут важливий постійний контроль, тільки так можна досягти результату. Огляди слід проводити щодня.

2. У ресторані варто встановити систему обліку. Це можна зробити за допомогою Poster, а за роботою персоналу можна слідкувати віддалено через браузер ноутбука.

3. Контролювати стандарти обслуговування відповідно до концепції та формату обслуговування клієнтів. Важливо дотримуватись правил зовнішнього вигляду офіціантів, подачі страв та обслуговування.

4. Контроль та мотивація персоналу для забезпечення якісного обслуговування клієнтів. Основною функцією менеджера є забезпечення безперебійної роботи ресторану, контроль якості, своєчасного виконання замовлень, забезпечення матеріально-технічними ресурсами, контроль чистоти, санітарного стану, якості готової продукції та послуг.

Для досягнення якісного результату обслуговування клієнтів керівник повинен діяти відповідно до критеріїв контролю персоналу, дотримання правил і норм матеріально-технічного забезпечення, створення комфортних умов праці. Тому основні характеристики якості послуги відносяться як до послуги, так і до якості послуги. Отже, якість послуг, що надаються, повинні відповідати внутрішнім і зовнішнім стандартам і вимогам клієнтів [3]. Для цього менеджеру необхідно:

- ведення документації;
- контролювати дотримання правил зберігання та приготування продукції;
- підготувати та перевірити технологічні інструкції;
- стежити за якістю продукції та сировини;
- контролювати дотримання санітарно-гігієнічних норм;
- своєчасно проводити інструктаж з техніки безпеки та правил охорони праці.

Контроль якості в ресторані відбувається на кожному етапі виробництва, тому у закладі створюються три основні служби: приймального, операційного та вхідного контролю. Розглянемо види контролю якості обслуговування у ресторанному бізнесі:

1. Перевірка товару, що надходить – перевірка документів, що гарантують безпеку та якість сировини при прийомі товару.

2. Бракераж – аналіз якості виготовленого продукту. Утворюється комісія з

якості, яка має оцінити якість продуктів у робочий день перед додаванням їх у меню за участю шеф-кухаря. Комісія контролює правильність технологічних процесів, умови зберігання готових страв, їх температуру та вагу.

3. Лабораторний контроль – незалежний контроль у лабораторії, який здійснюється третьою стороною в рамках договору.

4. Контроль зберігання харчової продукції – перевірка правильного розміщення продукції в холодильних приміщеннях та складах, дотримання температурного режиму та чистоти.

Контроль якості готової продукції краще проводити щодня на основі аналізу органів чуття (органолептичних показників). Відповідні позначки заносяться до журналу бракеражу страв. Фізико-хімічні та мікробіологічні дослідження проводяться щокварталу, а їх показники фіксуються у протоколі лабораторних досліджень.

Постійне вдосконалення – основний принцип механізму управління якістю послуг. Підвищення якості є частиною управління якістю, метою якої є підвищення його ефективності та результативності за рахунок підвищення здатності відповідати вимогам якості [2]. На цьому етапі необхідний безперервний аналіз, оцінка та контроль усіх виробничих процесів. Джерела інформації про задоволеність клієнтів включають:

- претензії клієнтів;
- пряме спілкування з клієнтами;
- анкети та опитування;
- збір та аналіз даних, що виконується субпідрядниками;
- цільові дискусійні групи;
- звіти в різних засобах інформації.

Керівництву закладу слід відстежувати інформацію про те, як клієнт сприймає рівень задоволеності послугами, оскільки це є одним із показників функціонування системи управління якістю.

Таким чином, менеджмент включає основні елементи сервісу, що впливають на якість послуги, що надається клієнтам. Тільки систематизований механізм управління якістю повинен забезпечувати ефективну реалізацію основних функцій управління ресторанним бізнесом. У результаті, дамо таке визначення: управління якістю продукції – це визначення, забезпечення та дотримання необхідного рівня якості продукції в процесі її виробництва та експлуатації, що досягається систематичним контролем якості та цілеспрямованим впливом умов і чинників, від яких вона залежить.

Список використаних джерел:

1. Зенкін М. А., Хімічева Г. І., Зенкін, А. С. Стандартизація, сертифікація у виробничих процесах та сфері послуг. 2017. 326 с.
2. Стандартизація і сертифікація продукції та послуг : навч. посібник. Н. А. Медведєва, О. В. Радько, О. Д. Близнюк, М. М. Регульський. Київ : НАУ, 2013. 400 с.
3. Томалья Т. С., Щипанова Я. І. Управління якістю в готельно-ресторанному бізнесі. Економіка. Управління. Інновації. 2014. Вип. 2 (12). URL : https://tourlib.net/statti_ukr/tomalya.htm.

Павлов Євгеній Іванович, здобувач вищої освіти
факультету економіки та менеджменту
Сумський національний аграрний університет, Україна

Науковий керівник: Славкова Олена Павлівна, д-р. екон. наук, професор,
завідувач кафедри публічного управління та адміністрування
Сумський національний аграрний університет, Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ

Основною функцією державної служби є забезпечення ефективного функціонування самої державної служби, щоб вона не перетворилася на дорогий, неефективний і обтяжливий апарат, який призведе до розпаду держави, а отже, і державної служби. Проте сучасна державна служба характеризується тим, що інституційна структура апарату державного управління не узгоджується з потребами громадян, підприємств та внутрішніми та зовнішніми пріоритетами держави; високі витрати на державне управління, при нижчій заробітній платі, через недостатнє управління; відсутність стабільного політично нейтрального кадрового складу посадовців, професійна підготовка якого відповідала б конкретним завданням і функціям, політичні зміни спричиняють значні збої в роботі державних органів через кадрові чистки.

Концепція розвитку державного електронного адміністрування [1] визначає мету, основні завдання, пріоритети, етапи розбудови публічного електронного адміністрування в Україні, а також очікувані наслідки реалізації. Концепція є основою для подальшого розвитку Стратегії розвитку електронного урядування України, програмних документів щодо впровадження електронного урядування та проекту Закону України «Про розвиток електронного адміністрування». Метою запровадження електронного урядування в Україні є розвиток електронної демократії, досягнення європейських стандартів якості електронних державних послуг, зробити владу відкритою та прозорою для людей і громадян, громадських організацій та підприємств. Але йдеться не про комп'ютеризацію існуючої системи державного управління, а про використання можливостей інформаційних комп'ютерних технологій для задоволення потреб людей і громадян. Сьогодні актуальними завданнями подальшого розвитку системи електронного управління [2] є:

- визначення переліку адміністративних послуг, які надаються органами державної влади через мережу Інтернет, та найважливіших з них;
- забезпечення державної підтримки економічного розвитку нових «електронних» секторів економіки (торгівля, надання державних послуг, банківська справа тощо);
- забезпечення розвитку загальнонаціональних ІТ-систем, насамперед у сферах охорони здоров'я, освіти, науки, культури та охорони навколишнього середовища;
- здійснення інтеграції існуючих електронних офіційних систем у взаємосумісну систему, яка функціонує згідно з єдиними правилами та керується одним органом виконавчої влади;
- надання послуг громадянам та підприємцям в електронному вигляді за

принципом «єдиного вікна»;

- забезпечення вдосконалення процесів державного управління в державних органах з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій;
- прискорення розвитку електронної інформаційної інфраструктури управління;
- розроблення критеріїв оцінки якості надання адміністративних послуг та встановлення стандартів надання послуг.

Надійність роботи системи електронних даних забезпечується:

- надійністю придбаного технічного обладнання;
- дотриманням умов експлуатації обладнання, проведення профілактичних робіт відповідно до технічних умов і вчасно;
- забезпеченням комплексом обладнання для стабілізації напруги та джерел аварійного живлення, що забезпечує працездатність системи у разі аварійного відключення електроенергії на час, достатній для збереження даних та належного виконання робіт;
- розробкою технологій ведення баз даних, що виключають несанкціонований доступ або втручання.

Запровадження електронного урядування в Україні забезпечує якісно новий рівень управління державою та суспільством, зміцнює довіру до держави та її політики, покращує взаємодію органів державної влади, підприємств, громадян та державних службовців.

Якісно побудована система електронного урядування має позитивно вплинути на загальний хід і наслідки подальшої радикальної трансформації українського суспільства, насамперед на соціально-економічні реформи, розбудову соціальної держави з впливовими інститутами громадянського суспільства, особливо в тих. Важливе значення мають питання взаємодії органів державного управління з населенням та шляхи і форми співпраці з підприємствами та державними організаціями. Подальша реалізація політики розвитку системи електронного державного управління безпосередньо залежить від політико-правової ситуації в суспільстві та фінансово-економічних можливостей держави. Означені фактори можуть суттєво змінити процес електронного адміністрування та темпи реалізації реформаторських заходів – особливо це стосується забезпеченості матеріально-технічними ресурсами.

Підсумовуючи, зазначимо, що запровадження електронної системи управління потребує суттєвих удосконалень тому у цьому сценарії концепція «одного вікна» та «одного офісу» повинна застосовуватися в цифровому інформаційному потоці, щоб зменшити витрати та підвищити якість процесів і послуг. Це забезпечує електронний зв'язок із громадянами, надавачами послуг та посадовими особами, що підвищує прозорість адміністративних процесів.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2010 р. № 2250р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2250-2010-%D1%80> (дата звернення 01.10.23).
2. Доповідь про стан інформатизації та розвиток інформаційного суспільства в Україні за 2021 рік URL: <http://nc.gov.ua/menu/publications/> (дата звернення 01.10.23).

Катерина Луцька , аспірантка Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

Науковий керівник: Дмитро Неліпа, д-р. політ. наук, професор, заступник декана з навчальної роботи філософського факультету
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Аналізуючи сучасний стан методичних підходів до дослідження рівня корупції в Україні, виявляються різні підходи до її оцінювання в різних сферах економіки, в політиці, в системі державного управління, в освіті, науці, медицині та в інших сферах. Значні напрацювання варто відмітити щодо дослідження структури корупції в Україні, виявлення корупційних ризиків та формування заходів їх нейтралізації й запобігання її проявів. Заслужують на увагу комплексні дослідження корупції в Україні, що проводяться Національним агентством з питань запобігання корупції за показниками її сприйняття, розуміння та поширення.

Keywords: державна служба, державне управління, протидія корупції, запобігання корупції.

Поглибивши дослідження в даному напрямку, вдається виявити, що достатньо вагома частка населення, яка була залучена до проведення опитування щодо корупційного досвіду, підтвердила його наявність та стверджує, що вчиняли корупційні правопорушення шляхом надання або одержання неправомірної вигоди. При цьому, найбільш вагомий корупційний досвід населення України має у сфері медицини, освіти та при взаємодії із правоохоронними органами (рис. 2.2).

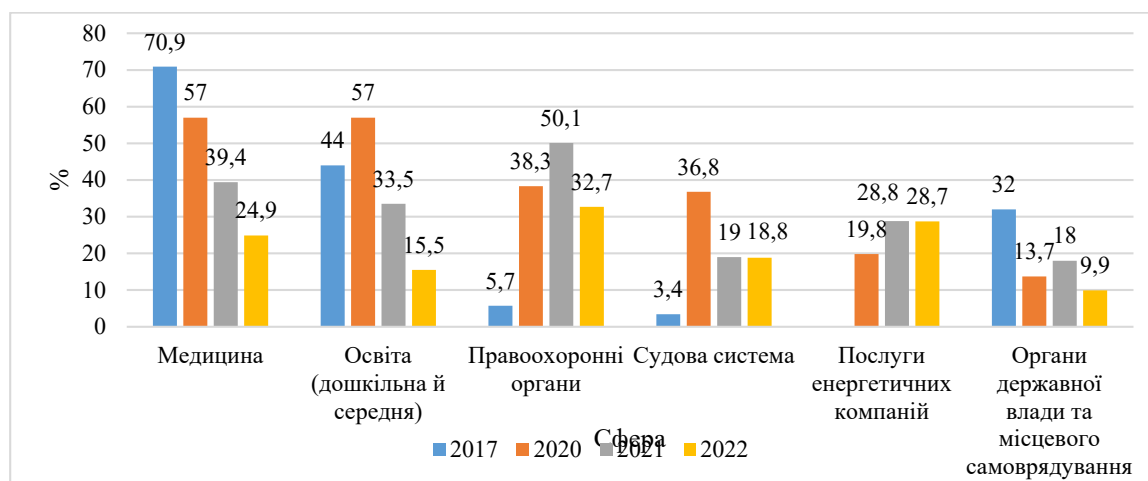

Рис. 2.2. Частка населення, що має корупційний досвід в Україні у 2017–2022 рр., %*

*– дані за 2018–2019 рр. відсутні у зв'язку із непроведенням відповідних розрахунків

Примітка: сформовано автором на основі джерела: [1, с. 21; 2 с. 21–22, 35, 39; 17, с. 24–25, 40]

Достатньо вагомими є показники корупційного досвіду населення при взаємодії із органами державного управління різних рівнів, параметри яких у 2017 р. зафіксовані на рівні 32 % опитаних. Подальші періоди характеризуються спадним трендом, однак, значення аналізованого показника залишається достатньо високим як у 2020 р., так і у 2021 р., що говорить про посилення корупції в органах державного управління. В умовах 2022 р. під впливом посилення антикорупційних заходів та завдяки їх законодавчому врегулюванню частка населення, що має корупційний досвід у сфері державного управління скоротилася до 9,9 %. Однак, зважаючи на те, що даний період припадає на запровадження спеціального правового режиму воєнного стану, стверджувати, що досягнути істотних позитивних результатів вдалося дещо неправильно, оскільки в умовах війни прояви корупції розцінюються як вкрай важкі злочини, що суперечать моральним принципам та ідеології суверенності країни.

Серед інших найбільш вагомих сфер, які широко охоплені корупцією, та де відбувається стрімке поширення корупційних проявів, є медицина, освіта, зокрема дошкільна й середня, правоохоронні органи, судова система та енергетичні компанії.

Водночас, якщо провести порівняльний аналіз динаміки зміни показників корупції у 2022 р. порівняно із 2017 р., то можна відзначити значні позитивні зміни, які відбулися на фоні підвищення індексу сприйняття корупції. Зокрема, достатньо вагомі зміни щодо боротьби з корупцією спостерігаються у сфері медицини, показники корупційного досвіду у якій скоротилися на 46 % із 70,9 % у 2017 р. до 24,9 % у 2022 р.

Що стосується сфери освіти, то тут також присутній позитивний тренд щодо зниження рівня корупційного досвіду, а саме на 41,5 % із 57 % у 2020 р. до 15,5 % у 2022 р. Причому, зниження темпів поширення корупції у сфері освіти, першочергово, пов'язано із значною еміграцією населення України в інші країни світу під впливом чинників війни у 2022 р. та продовження навчання в країнах-реципієнтах.

Достатньо високим рівнем неоднозначності та небезпеки характеризуються значення показників корупційного досвіду населення при взаємодії із правоохоронними органами. Загрозливі тенденції засвідчуються зростанням даного аналізованого показника із 5,7 % опитаного населення у 2017 р. до 38,3 % у 2020 р. та ще більше поглиблення ситуації у 2021 р. – зростання до 50,1 %. Незначні, але позитивні зміни спостерігаються у 2022 р., частка опитаних в якому стверджує, що корупційні прояви вчиняло 32,7 % опитаних, проте, дане значення показника є надзвичайно високим та говорить про неефективність функціонування такої інституції в країні, а також про її неправомірний статус та низький рівень довіри. Відповідно, така ситуація не може бути проігнорована та потребує відповідного реагування зі сторони компетентних антикорупційних органів.

Схожі тенденції щодо корумпованості зафіксовані в судовій системі, корупційний досвід населення при взаємодії із якою також має висхідний тренд впродовж 2017–2020 рр. із 3,4 % опитаних у 2017 р. до 36,8 % опитаних у 2020 р. У період 2021–2022 рр. зафіксовано зниження значення даного показника до 19 % та 18,8 % відповідно, що обумовлено посиленням антикорупційних заходів в країні.

Достатньо високий рівень корупційних проявів зафіксовано при взаємодії населення із компаніями, що надають послуги електро-, газо- та водопостачання, а також водовідведення, корумпованість взаємовідносин із якими оцінюється на рівні 19,8 % у 2020 р. та істотним зростанням до 28,8 % у 2021 р. й 28,7 % у 2022 р. (у 2017 р.

корупційний досвід населення із даною групою суб'єктів господарювання не оцінювався).

Стає очевидним, що рівень корупції в Україні є достатньо вагомим, а існуючі заходи щодо її протидії засвідчують недостатній ефект. Результатами проведених досліджень доведено, що посилення антикорупційних заходів та відповідальності за вчинення корупційних правопорушень в рамках визначення боротьби із корупцією є одним із пріоритетних напрямів державної політики, механізм протидії даному деструктивному явищу характеризується як слабкий та неспроможний забезпечити досягнення бажаних результатів. Водночас, констатується слабкість державної антикорупційної політики та недовіра чинного вітчизняного законодавства в частині забезпечення організаційно-правового механізму протидії корупції. При цьому, корупція в Україні визнається другою суспільно значущою проблемою розвитку економіки й суспільства після війни в країні.

За таких обставин діяльність інститутів державної влади у боротьбі з корупцією повинна бути чіткою, скоординованою та спрямованою на формування комплексу заходів запобігання, виявлення та протидії корупції як системному та небезпечному суспільно-політичному явищу. Особливе значення, при цьому, повинно надаватися забезпеченню ефективної протидії корупції в органах державного управління, адже саме вони повинні стати еталонним прикладом антикорупційних проявів.

Список використаних джерел:

1. Буроменський М.В., Волянська О.В., Огай М.Ю., Підкуркова І.В., Сердюк О.В. Корупція в Україні: розуміння, сприйняття, поширеність: звіт за результатами опитування підприємців, експертів та населення в цілому. Київ: Ваїте, 2018. 46 с.
2. Волосевич І. Корупція в Україні 2020: розуміння, сприйняття, поширеність. Національне агентство з питань запобігання корупції. Київ, 2021. 28 с. URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/Corruption_Survey_2020_Presentation_Info-Sapiens.pdf.
3. Here are 10 ways to fight Corruption. 2015. World Bank. URL: <https://blogs.worldbank.org/governance/here-are-10-ways-fight-corruption>.
4. Corruption Perceptions Index, 2012. Transparency International. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2012>.
5. Corruption Perceptions Index, 2013. Transparency International. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2013>.
6. Corruption Perceptions Index, 2014. Transparency International. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2014>.
7. Corruption Perceptions Index, 2015. Transparency International. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2015>.
8. Corruption Perceptions Index, 2016. Transparency International. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2016>.
9. Corruption Perceptions Index, 2017. Transparency International. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2017>.
10. Corruption Perceptions Index, 2018. Transparency International. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2018>.
11. Corruption Perceptions Index, 2019. Transparency International. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2019>.
12. Corruption Perceptions Index, 2020. Transparency International. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2020>.
13. Corruption Perceptions Index, 2021. Transparency International. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2021>.
14. Corruption Perceptions Index, 2022. Transparency International. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2022>.

Горобець І.А., здобувач вищої освіти за рівнем магістр
Полтавський державний аграрний університет, Україна

РОЗВИТОК ЕФЕКТИВНОЇ МОДЕЛІ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Актуальність проблеми мотивації праці, особливо науково-педагогічних працівників недостатньо визначена з позицій сучасних стратегічних напрямів удосконалення організації освітньої діяльності та підвищення результативності праці науково-педагогічних працівників, що і зумовило вибір теми дослідження.

Відсутність належних стимулів до інтелектуальної праці призводить до неможливості досягнути поставлених цілей щодо кардинальних змін в освітньому середовищі та підвищення показників ефективності праці й дисципліни у науково-педагогічних колективах. Зазначена теза є основною прикладною проблемою в процесі мотивування працівників закладів освіти [1, с.116], яка визначила завдання дослідження з аналізу існуючої системи мотивації, як важливого чинника неперервного професійного розвитку викладацького персоналу та формування підходів стимулювання кадрів в умовах побудови та впровадження стратегій розвитку університету.

Для реалізації поставлених завдань були використані сучасні наукові концепції, що домінують в теоріях стратегічного управління персоналом, стратегій розвитку університетів та науково-педагогічних працівників.

Вивчення мотивації НПП закладів вищої освіти має важливе значення у забезпеченні ефективності освітнього процесу та зумовлює до здійснення аналізу причин та факторів, які ініціюють та енергетизують активність викладача, спрямовують та підтримують його дії для досягнення позитивних результатів науково-педагогічної діяльності. Проведене дослідження свідчить, що всі НПП мають свій індивідуальний набір актуальних потреб та відповідних мотивів, які стимулюють їх до професійної діяльності. Ці потреби та мотиви носять динамічний характер, вони змінюються або зникають з часом. Більшість працівників працює в закладі освіти заради своєї справи, заради отримання задоволення від спілкування із здобувачами освіти, від самореалізації тощо. Мотивованих до праці педагогічних працівників найчастіше відрізняє прагнення не тільки до підвищення результативності своєї педагогічної діяльності, але й бажання бути причетними до успіху закладу освіти в цілому.

Завданням менеджменту закладу освіти є розробка системи оцінювання результатів діяльності та визначити стимули, які спонукатимуть до подальшого професійного зростання працівників, виявлення талантів, створення сприятливого мікроклімату в колективі, які б стимулювали працівників до активної взаємодії. Для того, щоб мотивація несла очікувані результати, система мотивації в закладі освіти повинна базуватися на принципах системності, комплексності, адресності, гнучкості, прозорості та динамічності.

Показником ефективності системи внутрішнього забезпечення якості вищої

освіти слід вважати готовність усіх суб'єктів освітнього процесу продемонструвати успішність своєї діяльності (викладацької, навчально-пізнавальної, науково-дослідницької, навчально-методичної, професійно-практичної, управлінської тощо), яка виявляється в набутих компетентностях і прагненні постійно підвищувати рівень власної освітньо-професійної підготовки, поглиблювати й удосконалювати культуру якості.

Показниками забезпечення якості вищої освіти можна вважати: успішність здобувачів вищої освіти; здобуття необхідних фахових та загальних компетентностей через оновлення освітніх програм відповідно до потреб ринку праці; впровадження в навчальний процес інноваційних навчальних компонентів; розвиток математичної, комп'ютерної та медіа-грамотності, формування цифрових навичок; здатність працівників постійно навчатися та швидко опановувати нові знання, вміння та навички. [2, с.32]

Існуюча система мотивації університету є прогресивною моделю з постійним розвитком персоналу, яка задовольняє основні значущі потреби вищого рівня, які спонукають до неперервного розвитку, та, як результат, схильність до інноваційної діяльності.

Проведене дослідження, показало що проблема оплати праці та мотивування в ПДАУ, як бюджетної установи залишається однією з найбільш гострих. Особливо несприятливим такий стан є для молодих учених, які через це масово переходять в інші сфери діяльності або емігрують з України. Фактичний рівень оплати праці науково-педагогічних працівників України є значно нижчим порівняно з рівнем оплати таких працівників за кордоном. Про загальну непривабливість галузі освіти свідчить й аналіз середньої заробітної плати найманих працівників основних сфер економіки та рівень заробітної плати викладача. Наприклад, середня оплата праці за місяць спеціаліста у фінансовій або страховій сфері у два рази більша, ніж отримує науковець-викладач.

Важливо зазначити, що складовою заохочення науково-педагогічних працівників в університеті є оцінювання їхньої діяльності, що здійснюється шляхом щорічного рейтингування. Рейтинг запроваджується з метою підвищення трудової активності, більш повного розкриття інтелектуального потенціалу та об'єктивного стимулювання ефективності усіх видів науково-педагогічної діяльності. Також високі показники індивідуального рейтингу та науково-професійної активності керівника кафедри корелюються з високими показниками рейтингу та науково-професійної активності НПП цієї кафедри. Тобто, високостатусний суб'єкт (лідер), як правило, приносить в життя групи - елементи інноваційності. Ця обставина сприяє ефективнішому досягненню групової мети і створює передумови для переходу групи на новий, вищий ступінь життєдіяльності, що дозволяє розглядати цей феномен як можливий механізм розвитку колективу.

Реалізація системи оцінювання персоналу стимулює працівників до подальшої активної роботи, дає можливість керівникам навчально-наукових підрозділів здійснити порівняльне аналізування діяльності, оцінити їхню роль і місце в університеті, ідентифікувати слабкі та сильні позиції, та на підставі цього сформулювати (або регулювати) стратегію, а також визначати завдання і заходи для її

реалізації.

Таким чином, чим краще узгоджена система мотивації персоналу, тим активніше працівники досягатимуть результатів, направлених на реалізацію якісної освітньої діяльності.

Список використаних джерел:

1. Шостаковська А.В., Мухіна Г.В. Управління мотивацією науково-педагогічних працівників вищих закладів освіти. Науково-виробничий журнал Держава та регіони Сер. Економіка та підприємництво. 2019. № 1 (106). С. 115-121.
2. Калінічева Г. Якість вищої освіти як складова формування людського капіталу: виклики для України. Освітологія. 2021. №10. С. 24–36.

Дідух Петро Миколайович, здобувач освітнього рівня
магістр інституту економіки і менеджменту
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

РОЗРОБКА І РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ БІЗНЕС-СТРАТЕГІЙ В УКРАЇНСЬКИХ ІТ КОМПАНІЯХ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

У сучасному світі Інформаційних Технологій (ІТ) інноваційні бізнес-моделі відіграють ключову роль у розвитку компаній та досягненні конкурентних переваг. ІТ сектор в Україні активно розвивався навіть у період COVID-19, привертаючи увагу як місцевих, так і міжнародних інвесторів. Загалом, ІТ ринок в Україні налічує близько двох тисяч компаній та складає ~4% ВВП країни. Основним видом сервісів найбільших ІТ компаній України (за величиною чистого доходу) є, як відомо, аутсорсинг ІТ послуг. Незважаючи на кризові явища в економіці України, приріст ІТ-сектору в 2019 р. становив близько 7%. За прогнозами експертів, якщо галузі не заважати розвиватися, то до 2030 року вона може зрости вдвічі [1]. Попри прогнозовані очікування росту експортних надходжень ІТ галузі в Україні з 2022 по 2025 рр. майже у два рази навіть при консервативному сценарії розвитку бізнесу, на даний момент спостерігається негативний тренд в ІТ галузі, котрий зумовлений як ситуацією в Україні (військовий стан) так і сповільненням росту світової економіки в цілому.

Основними проблемами під час війни були та залишаються відключення електроенергії та інтернет доступу, які впливають на вчасне виконання робіт, а отже і на продовження чи отримання нових контрактів з закордонними клієнтами. Важливою постає і проблема з бронюванням ФОПів, котрі складають значну частину спеціалістів ІТ сектору. Загалом, за даними Мінекономіки, станом на середину березня цього року, відсоток заброньованих ІТ спеціалістів до загальної кількості заброньованих працівників становив лише 2,1%, що у порівнянні з іншими галузями було у двічі менше ніж в медицині, у тричі менше ніж у промисловості, у 4 рази менше ніж у Обласних та Районних адміністраціях та у 15 разів менше ніж у Енергетичному секторі.

Додатковим чинником сповільнення розвитку стає і скорочення кількості працівників. Якщо минулого року в компаніях-лідерах ІТ ринку таке скорочення відбувалося за рахунок переїзду та легалізації спеціалістів за кордоном (здебільшого у Центральній та Східній Європі), то у 2023р. помітним вже стало зменшення кількості проектів/замовлень. Як наслідок зменшення кількості замовлень (нових клієнтів), розпочалася оптимізація видатків компаніями та скорочення частини ІТ спеціалістів, котрі наймалися на перспективу розвитку чи залишилися без проектів.

В даному дослідженні розглянемо переваги розробки та впровадження інноваційних бізнес-стратегій в українських ІТ компаніях в складних умовах сьогодення в країні, які є важливими з огляду на подолання кризових тенденцій та повернення до стрімкого зростання бізнесу. Саме розробка та ефективна реалізація інноваційних бізнес-стратегій є важливим завданням для підвищення конкурентоспроможності українських ІТ компаній. Така робота повинна бути спрямована на вивчення основних аспектів та методів розробки та впровадження

інноваційних бізнес-підходів в ІТ компаніях, а також швидкий аналіз їх впливу на розвиток та успіх компанії. Власне, успішні інноваційні бізнес-моделі стають запорукою залучення більшої кількості клієнтів, створення затребуваних сервісів, що є важливим з огляду на те, що в Українському ІТ сегменті більшість лідерів ІТ ринку є сервісними, а не продуктовими компаніями.

Актуальність інноваційних бізнес-стратегій в ІТ секторі

У сучасному світі, де технології швидко змінюються, інновації стають домінуючим фактором у розвитку бізнесу. ІТ сектор, як найбільш динамічний в плані розвитку за останні десятиріччя, потребує постійних змін та адаптації до нових технологічних трендів, як наприклад легка доступність технологій ШІ (штучного інтелекту) в сучасному цифровому світі. Інноваційні стратегії управління компаніями дозволяють бути гнучкими та конкурентоспроможними на ринку. Вибір правильної бізнес-стратегії вже став важливим елементом інноваційної діяльності і українського ІТ бізнесу.

Основні елементи інноваційних бізнес-стратегій в ІТ

Інноваційні стратегії управління бізнесом базуються на дослідженнях та аналізі ринкових тенденцій, впливу нововведень та їх ефективності. Стратегічне планування в ІТ має забезпечувати ефективне використання та розподіл ресурсів. Зокрема, топові українські ІТ компанії зосереджуються на забезпеченні безперебійності надання ІТ сервісів навіть під час відключень електроенергії чи інтернету. Для цього створюються резервні системи живлення та резервні канали доступу до інтернету Старлінк в ключових офісах компаній у великих містах; надаються рекомендації та часткове забезпечення (наприклад, коштами для придбання резервних джерел живлення тощо). Стратегічно, компанії-лідери ІТ ринку в Україні повинні дбати про утримання ключових інженерів, котрі є основною цінністю для ІТ бізнесу і розглядати створення інноваційних внутрішніх (рівня компанії чи держави) продуктів як один з напрямків стратегічного інвестування замість скорочення частини ІТ спеціалістів. Досвідчені ІТ спеціалісти можуть швидко знайти пропозиції віддаленої роботи у іноземних чи українських продуктових компаніях, а повернути їх у компанію стане вже набагато складніше.

Другим важливим аспектом інноваційної бізнес-стратегії має стати ефективна адаптація до змін факторів зовнішнього середовища. Замовники програмних продуктів стають більш вимогливими до часу створення та впровадження ІТ сервісів та розробок. Проте, з іншого боку, використання ШІ технологій доступних для загалу дозволяє значно пришвидшити, здешевити та оптимізувати певні етапи розробки та впровадження, як, до прикладу, тестування програмного продукту. Великі ІТ компанії вже поступово вводять рекомендоване проходження навчання роботі з ШІ-помічниками (наприклад ЕПАМ). Такі технології стають дедалі більш залученими у процеси розробки та консультування. Швидка адаптація українських компаній до їх використання на різних етапах надання послуг стане запорукою конкурентоспроможності на ринку ІТ послуг. Цікавим аспектом бачиться також розробка програмних продуктів та сервісів для українського ВПО та 'діджиталізація' державних послуг та сервісів в Україні через розробку нових інноваційних продуктів.

Проте, з огляду на реалізацію інноваційних підходів на стратегічному рівні, важливим є саме детальне дослідження можливості створення і фінансування провідними ІТ компаніями власних інноваційних стартапів, які займатимуться

розробкою та реалізацією новітніх цифрових продуктів. Такі малі компанії (стартапи), що займаються розробкою інноваційного продукту чи сервісу, мають великі перспективи зростання [2]. Навіть один успішний стартап може принести компанії-інвестору дохід, котрий прокриє видатки у декілька разів. Дослідження таких інноваційних бізнес-стратегій розвитку є важливим і з огляду на державну стратегію розвитку і відбудови України.

Так, Уряд, у зв'язку з війною, оновив перелік пріоритетних напрямів інноваційної діяльності до актуальних потреб періоду воєнного стану та потреб відновлення України. Кабінет Міністрів України затвердив План заходів на 2022–2023 роки, що сприятиме реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності до 2030 року.

Війна в Україні стала потужним поштовхом до розвитку 'military-tech'. Такі компанії охоплюють усе, що потрібно українським захисникам – від дронів до засобів тактичної медицини. Зокрема, military-tech в Україні активно розвивається в таких напрямках:

- Робототехніка. В Україні найбільш успішним у цій сфері є виробництво та використання дронів.

- ПЗ для військових. Українські військові забезпечені власним ПЗ, як «Кропива», «Дельта», «Грізельда», «Броня», «Мілчат» тощо. Ці розробки націлені на автоматизацію збору інформації, аналіз та обробку в реальному часі.

- AR/VR. Технології доповненої реальності є основою симуляторів різних видів зброї та техніки, що дозволяє із меншими витратами та втратами проводити навчання військових та вдосконалювати їхні вміння [3].

Останні два є, якраз, найбільш перспективними для створення інноваційних стартапів провідними ІТ компаніями України.

Незважаючи на переваги, впровадження інноваційних бізнес-стратегій може стикатися з викликами, такими як високі витрати на інноваційні дослідження та розробки у час війни, нестабільність ринку, та швидкі зміни цифрових технологій. Проте, українські ІТ компанії мають значний потенціал для успішної реалізації цих стратегій, особливо враховуючи високий рівень кваліфікації кадрів та гнучкість бізнес-середовища.

Висновок

Розробка та реалізація інноваційних бізнес-стратегій є критично важливими для українських ІТ компаній у сучасних умовах. Ці стратегії дозволяють підтримувати конкурентоспроможність, розширювати ринки ІТ послуг та досягати стійкого росту. Ефективне управління інноваціями може стати ключем до успіху для тих компаній які мислять стратегічно та готові швидко трансформувати свою діяльність через впровадження гнучких, інноваційних бізнес-стратегій.

Список використаних джерел:

1. Виханський О.С. Стратегічне управління: підручник. Київ: Гардарики; Одеса: Атлант, 2015. 296 с.
2. Сфера продуктивних ІТ-компаній і стартапів. Платформа Ефективного Регування PRO. URL: <https://regulation.gov.ua/dialogue/it-i-telekom/74-sfera-produktivnih-it-kompanij-i-startapiv> (дата звернення: 12.10.2023).
3. Як ІТ-індустрія розвиває інші галузі економіки у 2022 році. Finance.ua. URL: <https://finance.ua/ua/goodtoknow/jak-it-industrija-rozvyvay-eshi-galuzi-ekonomiky> (дата звернення: 12.10.2023).

Лобода Олексій Валерійович, здобувач вищої освіти
факультету економіки та менеджменту
Сумський національний аграрний університет, Україна

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасному динамічному бізнес-середовищі конкурентоспроможність є наріжним каменем успіху будь-якого підприємства. Здатність адаптуватися, впроваджувати інновації та постійно вдосконалюватися є важливою, особливо в умовах глобальної конкуренції. Цей звіт має на меті надати огляд ключових стратегій і міркувань щодо управління процесом забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Тому з метою забезпечення конкурентоспроможності підприємства можемо розглянути наступні етапи прийняття управлінських рішень:

I. Аналіз поточного стану

1.1. Оцінка внутрішніх ресурсів: першим кроком в управлінні конкурентоспроможністю є проведення комплексної оцінки внутрішніх ресурсів підприємства. Це включає оцінку фінансових активів, людського капіталу, технологічної інфраструктури та фізичних ресурсів.

1.2. Аналіз позиції на ринку: розуміння поточної позиції підприємства на ринку має вирішальне значення. Це передбачає аналіз частки ринку, сприйняття клієнтів і конкуренції. Щоб сформулювати ефективну стратегію, важливо визначити сильні та слабкі сторони, можливості та загрози (SWOT-аналіз). [1;2]

II. Розробка стратегії конкурентоспроможності

2.1. Постановка чітких цілей: підприємство має встановити чіткі та вимірювані цілі щодо конкурентоспроможності. Ці цілі мають узгоджуватися із загальними цілями бізнесу та відображати бажані результати.

2.2. Інновації та дослідження: інновації є основним рушієм конкурентоспроможності. Підприємство має інвестувати в дослідження та розробки для створення нових продуктів, послуг або процесів, які можуть надати йому конкурентну перевагу.

2.3. Диференціація: виявлення унікальних торгових пропозицій і диференціація продуктів або послуг від конкурентів може бути успішною стратегією. Важливо розуміти цільову аудиторію та відповідати їй конкретним потребам.

III. Аналіз ринку та маркетинг

3.1. Дослідження ринку: регулярний аналіз ринку допомагає підприємству залишатися в курсі вподобань клієнтів, галузевих тенденцій і нових можливостей. Ця інформація допомагає приймати стратегічні рішення.

3.2. Маркетингові стратегії: ефективні маркетингові стратегії, які просувають унікальну ціннісну пропозицію підприємства та залучають цільову аудиторію, є важливими для конкурентоспроможності. Використовуйте цифровий маркетинг, створення контенту та брендинг для підвищення видимості та репутації. [1;3]

IV. Управління якістю та оптимізація процесів

4.1. Забезпечення якості: послідовне управління якістю є необхідним компонентом конкурентоспроможності. Впровадьте процеси забезпечення якості, щоб відповідати або перевищувати очікування клієнтів.

4.2. Оптимізація процесів: оптимізація бізнес-процесів і зниження операційних витрат може підвищити конкурентоспроможність. Постійно перевіряйте та оптимізуйте робочі процеси для ефективності та ефективності.

V. Фінансова стабільність

5.1. Управління витратами: ефективне управління витратами має важливе значення для фінансової стабільності. Визначте можливості економії без шкоди для якості чи задоволеності клієнтів.

5.2. Фінансове планування: розробіть надійний фінансовий план, який включає складання бюджету, прогнозування та управління ризиками. Забезпечте доступ до достатнього капіталу для зростання та інновацій.[4]

VI. Розвиток талантів

6.1. Навчання співробітників: інвестуйте в програми постійного навчання та розвитку, щоб покращити навички та знання співробітників. Кваліфікована робоча сила значно сприяє конкурентоспроможності.

6.2. Наймання та утримання: залучення та утримання найкращих талантів має вирішальне значення. Розробіть конкурентоспроможні компенсаційні пакети та сприяйте позитивній культурі на робочому місці.

На всіх вище перелічених етапах вже сьогодні можливе використання штучного інтелекту (AI), що дозволить автоматизувати аналіз великих обсягів інформації і виявляти важливі зв'язки та тенденції, які можуть бути непоміченими вручну. Даний ресурс поки що можуть дозволити використовувати великі компанії які вже знаходяться на ринку тривалий час, так як для застосування AI необхідно створити досвідчену команду з машинного навчання, які створять набір математичних алгоритмів і в подальшому будуть коригувати створену систему новими даними. Виходячи з поставлених цілей і наявної інформації про саме підприємство (набір статистичних даних) та інформації про конкурентів (використання технології **Big Data**) необхідно буде вибрати парадигму машинного навчання для AI: а) навчання з вчителем (використання набору пов'язаних даних); б) навчання без вчителя (пошук прихованих зв'язків); в) навчання з підкріпленням (використання вже готових сценаріїв — найбільш складна система). Використання AI дозволить більш швидше і точніше формувати плани в операційному та стратегічному інтервалах. Штучний інтелект допоможе людині у рутинній (постійно повторюваній роботі з великими обсягами інформації), у оптимізації виробничих потреб, ідентифікації тенденцій ринку, передбаченню поведінки споживачів.

На виробничих підприємствах впровадження IoT-сенсорів (Internet of Things) - дозволяє отримувати в реальному часі інформацію про процеси виробництва, використання ресурсів та стан обладнання (аналіз стану та планування оптимального плану зупинки для ремонту з метою недопущення аварійної зупинки).

Підсумовуючи, можна сказати, що управління процесом забезпечення конкурентоспроможності підприємства є багатогранною справою, яка вимагає

стратегічного підходу. Це включає аналіз поточного стану, встановлення чітких цілей, сприяння інноваціям, розуміння ринку, оптимізацію процесів, підтримку фінансової стабільності та розвиток людського капіталу. Підприємства, які ефективно керують цими елементами, мають хороші можливості для процвітання в сучасному конкурентному діловому середовищі. [3]

Список використаних джерел:

1. К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю та Ш. М. Флінн. "Економікс".
2. Джек Траут, Эл Райс "Маркетингові війни".
3. Michael E. Porter "Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance".
4. Philip Kotler "Marketing Management".

СЕКЦІЯ 6.

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Ворона Марія Петрівна, студентка 3 курсу

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

Науковий керівник: Дорошко Микола Савович, д-р. іст. наук, професор

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

КОНЦЕПЦІЯ «СУСПІЛЬСТВА УЧАСТІ» ТЕРЕЗИ МЕЙ

Виступаючи з щорічною лекцією для Комісії з питань благодійності Англії та Уельсу, Тереза Мей вперше виклала своє бачення того, як має працювати суспільство. Екс прем'єр-міністр ставила за мету своєї політичної компанії – розвинути «спільне суспільство», побудоване на взаємній відповідальності, яке зосереджено на допомозі людям, які «просто живуть», а також найбільш вразливим.

Тереза планувала провести реальну соціальну реформу в кожному шарі суспільства, щоб ті, хто відчуває, що система налаштована проти них, також отримували необхідну допомогу. Вона сказала, що мета «спільного суспільства» полягає в тому, щоб кожен мав можливість розділити багатство та можливості, які пропонуються після виходу з Європейського Союзу. «Спільне суспільство, - сказала вона, - це суспільство, яке не просто цінує наші індивідуальні права, але більше зосереджується на обов'язках, які ми маємо одне перед одним». У широкій промові були розкриті деякі подробиці планів Мей щодо Британії після Brexit, наведемо деякі з них:

• **Соціальні фінанси**

Хоча Мей і не вдавалась у подробиці щодо ролі, яку вона передбачає для благодійних організацій і соціальних підприємств, вона все ж сказала, що хоче, щоб Велика Британія була лідером на міжнародному рівні у сфері соціальних фінансів. У своїй промові Мей чітко дала зрозуміти, що робота з благодійними організаціями, агітаційними групами та соціальними підприємствами є ключовою для порядку денного. Показово, що коли торі беруть поворот до соціальної справедливості, вони намагаються використовувати благодійний сектор як прикриття. Звідси і особливості громадянського суспільства у великому суспільстві – і той факт, що Мей використала виступ Комісії з питань благодійності як стартовий майданчик [3].

• **Нова філоофія**

Міністерка зазначала, що відбудуться «значні зміни» у тому, як працює уряд у Британії, він буде базуватися не на лібералізмі *laissez-faire*, який залишає людей жити самі по собі, а скоріше на новій філософії, яка означає посилення, задля того, щоб допомогти тим, кого уряд занадто довго ігнорував, оскільки вони не підпадають під категорію доходів, яка дає їм право на соціальну підтримку.

• **Соціальна політика, реформи, пільги**

Концепція Терези Мей в основному складається переважно із соціальних реформ. Тому прем'єр міністерка передбачала збільшення кількості соціального житла та вдосконалення системи планування для збільшення кількості житлових будівель.

Підтримка окремих осіб і сімей шляхом надання високоякісної освіти та догляду за дітьми, а також здешевлення та полегшення доступу людей до цих послуг. Та і загалом, політкіня говорила про покращення мережі соціального захисту для людей протягом усього їхнього життя, включаючи підтримку пенсій, допомоги по інвалідності та допомоги по догляду, а також сприяння освіти та навчанню, щоб гарантувати, що люди мають навички, необхідні для роботи майбутнього [1].

• **Нова форма власності**

Заохочення нових форм власності на основі громади, таких як житлово-будівельні кооперативи, які дозволяють людям доступно володіти спільним майном.

• **Цікавий підхід до розв'язання екологічних проблем**

Тереза Мей передбачала ряд досить не типових політичних заходів для вирішення екологічних проблем. Вона планувала заохотити бізнес до спільного використання ресурсів і активів, таких як: транспортні засоби та офіси, для зменшення відходів і створення більш стійкої економіки. З схожою метою вона планувала і створення нових і кращих транспортних систем, включаючи громадський транспорт (щоб зменшити потребу у власності автомобіля) [4].

• **Наголос на моральності**

Проаналізувавши всі виступи Мей, важко знайти конкретні пункти, яким чином прем'єр міністерка і уряд прагнули досягнути поставленої мети, але досить багато було сказано, про моральність, яка має утворитися у суспільстві, а саме: зосередження на обов'язках, які кожен у суспільстві має щодо всіх інших, повага до сім'ї, громади, громадянства та міцних інституцій, та прагнення до справедливості [2].

Ці пункти спрямовані на створення більш справедливої та стійкої економіки, яка принесе користь усім. Уряд відігравав би певну роль у просуванні та підтримці цих ініціатив, полегшуючи окремим особам і громадам участь і доступ до цих спільних ресурсів. Спільне суспільство, за пропозицією Терези Мей, створить суспільство, яке є більш справедливим і сприятливим, у якому люди працюватимуть разом, щоб поділитися економічними ресурсами, соціальними зв'язками та державними послугами, щоб створити та підтримувати більш здорову, стійкішу та більш справедливіше суспільство для всіх.

Список використаних джерел:

1. Full Text of Theresa May's Resignation Speech. 2019. URL: <https://www.nytimes.com/2019/05/24/world/europe/may-speech.html>.
2. Full text of the speech by Prime Minister Theresa May. 2017. URL: <https://static.rasset.ie/documents/news/theresa-may-speech.pdf>.
3. Theresa May's first speech to the nation as prime minister- in full. 2019. URL: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/theresamay-s-first-speech-nation-prime-minister-full-a7135301.html>.
4. Theresa May's speech on future UK-EU relations. 2018. URL: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-43256183>.

Кириченко Богдан Дмитрович, здобувач вищої освіти
гуманітарно-педагогічно факультету

Національний університет біоресурсів та природокористування України, Україна

Науковий керівник: Гольцов Андрій Геннадійович, доцент
кафедри філософії та міжнародної комунікації

Національний університет біоресурсів та природокористування України, Україна

МІЖНАРОДНА ПІДТРИМКА КІБЕРБЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІДКРИТОЇ ВІЙНИ ПРОТИ РОСІЇ

Війна між Україною та Російською Федерацією винесла основні бойові дії за рамки безпосередньої війни на суші, повітрі чи морі. Нині війна розгортається і на цифровому просторі. Тому постає необхідність зміцнення та покращення кіберсистеми України в умовах постійних кібератак з боку нашого ворога, який не облишить своїх спроб будь-яким чином завдати нам шкоди. Під ударом не просто секретна державна та військова інформація але й банківська сфера, об'єкти критичної інфраструктури, особисті дані українських користувачів та інформаційний простір країни. Саме тому, щоб протистояти Росії з її хакерськими групам та пропагандою, нам необхідно сформувати сильну міжнародну підтримку України та співпрацю з нашими іноземними партнерами.

В ключі питання кібербезпеки, 27 квітня 2023 року між Україною та Японією зокрема було підписано меморандум про співпрацю. Документ закладає основи для співробітництва у сфері кіберзахисту, розвитку інновацій та дає можливість налагодити обмін досвідом щодо розбудови електронного урядування та ІТ-галузі. Як відзначив Голова Держспецзв'язку Юрій Щиголь: «Цей меморандум – фундамент для плідної та, переконаний, тривалої співпраці. Він, серед іншого, передбачає обмін досвідом і кращими практиками у сфері захисту інформації, захисту систем і мереж, зокрема у відповідь на зовнішні атаки. Йдеться не лише про посилення нашої кіберстійкості, про захист інформаційних систем об'єктів критичної інфраструктури, йдеться про спільний розвиток та спільний рух до побудови єдиного, захищеного та інноваційного кіберпростору всього цивілізованого світу» [1].

Європейський союз також на залишився поза питанням кібербезпеки. Так, починаючи з літа 2022 року, між сторонами було проведено декілька раундів діалогів із питань захисту кіберпростору України. Делегати зачіпали питання подальшого посилення своїх зусиль і співпраці для нарощування стійкості до кіберзагроз. Представники Європейського союзу запевнили, що і надалі надаватимуть координовану політичну, фінансову та матеріальну підтримку Україні для посилення її кіберстійкості. ЄС також виділив Україні 29 млн євро для посилення її стійкості у протидії загрозам у кіберпросторі та цифровому просторі. Із цієї суми 10 млн євро було використано для закупівлі обладнання й програмного забезпечення для цифрової безпеки та надання іншої відповідної підтримки, а решта 19 млн євро призначені для підтримки стійкої цифрової трансформації. Додаткова підтримка у сфері кіберзахисту надається через Європейський механізм підтримки миру [2].

6 вересня 2023 року Україна стала асоційованою державою-учасницею

«Ініціативи трьох морів». Ініціатива спрямована на створення регіонального діалогу з різних питань, що стосуються країн-членів, і об'єднує 12 країн: Австрію, Болгарію, Хорватію, Чехію, Естонію, Литву, Латвію, Польщу, Румунію, Словаччину, Словенію та Угорщину. А вже 18 вересня 2023 року Україна в онлайн-режимі взяла участь у круглому столі в Бухаресті з питань сертифікації хмарної інфраструктури (EUCS – European Cybersecurity Certification Scheme for Cloud Services) та її впливу на посилення стійкості та кібербезпеки у країнах «Ініціативи трьох морів». Співпраця України з цими структурами дала змогу забезпечити стійкість інфраструктури й безперервність надання послуг громадянам та бізнесу після повномасштабного вторгнення російських військ в Україну. Учасники також обговорили важливість встановлення єдиних вимог до хмарних провайдерів [3].

Окрім цього, свою руку допомоги у зміцненні кіберзахисту України простягнули Сполучені Штати Америки та Королівство Данія, які 2 жовтня 2023 року оголосили про створення партнерства з Україною, мета якого – зменшення вразливості та зміцнення стійкості критичної інфраструктури України до кіберзагроз, що реалізовуватиметься через Проєкт USAID «Кібербезпека критично важливої інфраструктури України». Данія інвестує у проєкт 2,8 млн доларів США (20 мільйонів датських крон). На початку 2023 року свій вклад у кібербезпекові програми зробила Нова Зеландія, інвестувавши у 0,49 млн дол. США, чим також засвідчила своє приєднання до цієї ініціативи.

Проєкт USAID «Кібербезпека критично важливої інфраструктури України» відіграє важливу роль від початку повномасштабного вторгнення, забезпечуючи державні установи та об'єкти критичної інфраструктури інструментами та експертними знаннями, необхідними для безперервної діяльності та задоволення потреб українців. Проєкт також сприяє налагодженню партнерських відносин з міжнародними кібербезпековими структурами. Так, за його сприяння, було започатковано співпрацю між Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України та Агенцією США з кібербезпеки та безпеки інфраструктури (CISA) [4].

Отже, можна зробити висновок, що співпраця між Україною та її союзниками триває і вона посилюватиметься. Оскільки, здобуваючи досвід ведення кібервійни, Україна може стати чудовим прикладом та ментором для наших партнерів, які, допомагаючи нам із кібербезпекою, разом упроваджуватимуть новітні системи захисту та випробовуватимуть їх на практиці.

Список використаних джерел:

1. Розвиваємо інновації та кібербезпеку: Україна та Японія підписали меморандум про співпрацю. 2023. URL: <https://cip.gov.ua/ua/news/rozvivayemo-innovaciyi-ta-kiberbezpeku-ukrayina-ta-yaponiya-pidpisali-memorandum-pro-spivpracyu>.
2. Україна та ЄС провели другий раунд діалогу з питань кібербезпеки. 2022. URL: https://cip.gov.ua/ua/news/ukrayina-ta-yes-proveli-drugii-raund-dialogu-z-pitan-kiberbezpeki?fbclid=IwAR1OsapQbZydhkqJaiWhFzJC4088AwoA27OcCaqjN_pzsuHqZScF93dfQCY.
3. Україна та ЄС працюють над посиленням кіберзахисту хмарних сервісів. 2023. URL: <https://cip.gov.ua/ua/news/ukrayina-ta-yes-pracyuyut-nad-posilennyam-kiberzakhistu-khmarnikh-servisiv>.
4. Сполучені Штати та Данія об'єднують зусилля заради посилення кібербезпеки України. 2023. URL: <https://ua.usembassy.gov/uk/the-united-states-and-denmark-partner-to-strengthen-ukraines-cybersecurity/>.

СЕКЦІЯ 7.

ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Давидюк Катерина Олександрівна, здобувач вищої освіти юридичного факультету
Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

Науковий керівник: Саско Олена Іванівна, канд. юрид. наук,
доцент, доцент кафедри кримінального права і процесу
Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

ВИЗНАННЯ ДОКАЗІВ ДОПУСТИМИМИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Основний текст. Надійна і ефективна охорона конституційних прав, свобод та законних інтересів людини в Україні є пріоритетним завданням держави і її правоохоронних та правозахисних органів. Реалізація прав, свобод та законних інтересів учасників процесу за новим КПК України потребує значних зусиль усіх державних органів і в першу чергу органів, уповноважених законом на виконання завдань кримінального провадження. Основним змістом кримінально процесуальної діяльності є робота з доказами, а саме їх збирання, перевірка, оцінка, прийняття рішення та його обґрунтування.

У чинному КПК удосконалено майже всі кримінально-процесуальні інститути та приділено значну увагу доказам і доказуванню. Значення доказування полягає в тому, що лише за його допомогою стає можливим досягнення завдань кримінального судочинства. Будучи серцевиною кримінально-процесуальної діяльності, доказування забезпечує об'єктивність, своєчасність, повноту кримінального провадження та справедливість і невідворотність покарання.

Однією із властивостей доказів є їх допустимість з точки зору законності джерел, методів і прийомів, за допомогою яких вони були отримані. Вивченням проблем, пов'язаних із використанням допустимих доказів у доказуванні, займалися багато відомих процесуалістів і криміналістів. Допустимість - це зовнішня властивість доказу, яка пов'язана з можливістю його використання у кримінальному провадженні [1, с.186].

У Кримінально процесуальному кодексі України (ч.1 ст.84) визначено таке поняття доказів: "Доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню" [2].

Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2013 р. на відміну від КПК України 1960 р., формально закріпив поняття допустимості, надавши йому нормативного значення. Згідно ст. 86 чинного КПК України Доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому цим Кодексом [2]. Тому, можна дійти до висновку, що доказ буде допустимим, якщо він отриманий з дотриманням передбачених у КПК умов (правил, порядку).

Вимога допустимості доказу логічно впливає із положення Конституції

України, у ч. 3 ст. 62 якої зазначено, що обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь. Така ж позиція закріплена у ч. 3 ст. 17 КПК, яка визначає презумпцію невинуватості.

Законодавець також наводить і окремі ознаки недопустимих доказів і зазначає безумовні ознаки недопустимих доказів: це докази, отримані внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також будь-які інші докази, здобуті завдяки інформації, отриманій внаслідок істотного порушення прав і свобод людини.

М. А. Погорецький під допустимістю доказів розуміє таку внутрішню властиву їм якість, внаслідок якої ці докази здатні встановити обставини, що необхідні для повного і правильного вирішення певної справи, а вимога належності охоплює не весь доказ у цілому, а лише його змістовну частину — фактичні дані. Сукупність вимог, що висуваються законом до процесу отримання доказів, становить інститут процесуальної допустимості, який полягає в тому, що належні до справи фактичні дані повинні бути одержані із встановленого законом джерела уповноваженим на це суб'єктом кримінального процесу (органом дізнання, слідчим чи судом) і закріплені у спосіб, передбачений у кримінально-процесуальному законі [3, ст.87].

В. М. Тертишник вважає, що допустимість доказів означає правову придатність їх для використання у кримінальному процесі як аргументів у доказуванні, а саме: 1) фактичні дані як докази, одержані: а) уповноваженим на те суб'єктом; б) з відомого, перевіреного та не забороненого законом джерела; в) у встановленому законом порядку з дотриманням процесуальної форми, яка гарантує захист прав та законних інтересів громадян; 2) фактичні дані та сам процес їх одержання належним чином закріплені та засвідчені; 3) зібрані докази та інші матеріали кримінальної справи в цілому дозволяють здійснити перевірку достовірності та законності одержання фактичних даних [4, с.288].

Усі докази з позиції допустимості можуть бути поділені на допустимі, недопустимі й умовно допустимі. Умовно допустимими є докази щодо судимостей підозрюваного, обвинуваченого або вчинення ним інших правопорушень, що не є предметом цього кримінального провадження, а також відомості щодо характеру або окремих рис характеру підозрюваного, обвинуваченого (ст. 88 КПК), показання з чужих слів (ст. 97 КПК), докази, отримані в результаті обшуку до постановлення ухвали слідчого судді з цього приводу (ч. 3 ст. 233 КПК), докази кримінального провадження, що перейняте від іншої держави (ст. 598 КПК).

Умовами допустимості доказів є: одержання фактичних даних із належного джерела (наприклад, не можуть бути доказами у кримінальному провадженні фактичні дані, одержані внаслідок допиту від особи, яка не могла підлягати допиту як свідок – ч. 2 ст. 65 КПК); одержання фактичних даних належним суб'єктом (державним органом або особою, яка здійснює кримінальне провадження); одержання фактичних даних у належному процесуальному порядку (з дотриманням передбаченої законом процедури); належне оформлення джерела фактичних даних (протокол, носій інформації, журнал судового засідання) [5, с.277].

Належний суб'єкт збирання доказів як критерій допустимості означає, що докази можуть бути зібрані тільки тими суб'єктами, які згідно з нормами КПК мають на це

право [1, с.186]. Проте, варто наголосити, що у ст. 84 КПК України не визначено переліку суб'єктів, котрі можуть отримувати (збирати) докази, а визначає суб'єктів, котрі можуть визнавати певні відомості доказами, в тому числі й ті, що отримані як стороною захисту так і стороною обвинувачення, а це є не зовсім логічним і загалом порушує вимоги змагальності

Належна процесуальна форма, тобто встановлений КПК порядок здійснення кримінального провадження в цілому і проведення окремих процесуальних дій, є ключовим критерієм визначення доказу допустимим. У даному випадку мова йде: (а) застосування передбачених законом процесуальних дій, перелік яких є вичерпним; (б) проведення останніх за чітко встановленою процедурою; (в) оформлення отриманих результатів без відступів від законодавчих положень; (г) неухильне дотримання прав і свобод людини [6, с.15].

Що стосується законного джерела доказу, то чинний КПК України у ч. 2 ст. 84 наводить вичерпний перелік джерел доказів, а саме: показання, речові докази, документи, висновки експертів. Докази, джерело котрих невідоме (анонімний документ) або отримані з непередбаченого законом джерела (пояснення екстрасенса) є недопустимими. Незважаючи на певну критику з боку окремих вчених, законодавець пішов шляхом наведення вичерпного переліку джерел доказів, котрий розширеному тлумаченню не підлягає. Зроблено це з тих міркувань, що не можна використовувати як джерела доказів ті, достовірність котрих наукою поки що не доведена (наприклад, висновки екстрасенсів чи ворожок, висновки поліграфа). Однак, як видається, такий підхід не зовсім слушний, оскільки достовірність окремого доказу та його джерела у кожному конкретному випадку повинен оцінювати тільки суд, а не законодавець наперед.

Питання чи є докази допустимими вирішує суд. Суд вирішує усі питання допустимості доказів під час їх оцінки в нарадчій кімнаті під час ухвалення судового рішення. На основі системного аналізу наведених норм та норм, що містяться у главі 29 КПК, можна дійти висновку, що у будь-якому разі питання щодо допустимості чи недопустимості доказу має вирішуватися у нарадчій кімнаті. При цьому таке рішення може бути викладене як у процесуальній ухвалі, так і у вироку суду [3, с.90].

Висновок. Таким чином, аналізуючи зміст КПК України, можна дійти висновку, що законодавець під допустимістю доказів у кримінальному процесі передбачає оцінку сукупності кримінально-процесуальних дій, спрямованих на захист прав і свобод громадян. Від правильного визначення такої властивості доказу, як його допустимість, залежить належне забезпечення прав і свобод осіб, що беруть участь у кримінальному провадженні, досягнення достовірного знання у кримінальному провадженні. Також, варто зазначити, що найважливішою вимогою допустимості доказів за чинним КПК України є саме дотримання прав і свобод людини під час одержання доказів, а самі вимоги допустимості з гарантії повноти і достовірності доказової інформації перетворилися, насамперед, на гарантії дотримання прав і свобод людини у кримінальному провадженні.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процес : підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туман та ін. ; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. - Х. : Пр;2013.-824 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

3. Ткачук, О. С. (2013). Визнання доказів допустимими за Кримінальним процесуальним кодексом України. Часопис цивільного і кримінального судочинства, (1), 86-91.
4. Тертишник В. М. Кримінально-процесуальне право України : підручник. — 4-те вид., допов. і переробл. — К., 2003. — 1120 с.
5. Кримінальний процес: підручник / Р. І. Благута, Ю. В. Гуцуляк, О. М. Дуфенюк та ін.; за заг. ред. А. Я. Хитри, Р. М. Шехавцова, В. В. Луцка. Львів: ЛьвДУВС, 2019. Ч. 1. 532 с.
6. Кайло, І. Ю. (2016). Допустимість доказів у кримінальному процесі України (Doctoral dissertation, Харків, 2016).
7. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

Тафеш Юсеф, здобувач вищої освіти юридичного факультету
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Науковий керівник: Менів Ярослава Олександрівна, канд. юрид. наук,
старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ І ПРЕДМЕТУ ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ

Сьогодні неабиякого розвитку набула юридична техніка, поняття і предмет якої досі залишаються невизначеними в юридичній науці. Як і будь-яка сукупність знань, вона потребує уніфікованого бачення її сутності.

В. І. Риндюк згадує про те, що праць, спеціально присвячених розробці поняття юридичної техніки на загальнотеоретичному рівні, з'ясуванню сутності цього правового явища, одиниці, а також те, що в юридичній науці на сьогодні склалася ситуація, при якій можна констатувати відсутність не тільки усталеного визначення поняття юридичної техніки, а навіть більш-менш єдиної позиції вчених щодо цього питання [1, с. 71].

У юридичній науці поняття юридичної техніки розглядається по-різному. Проблема визначення єдиного поняття полягає в тому, що автори вкладають у нього неоднаковий зміст, саме тому важливим є об'єднати думки науковців в різноманітні групи — підходи.

Одні автори розуміють її як сукупність засобів і процедур, що мають забезпечити реалізацію цілей права і його захист, інші ж вважають, що сфера юридичної техніки обмежується правотворчістю і судочинством, де норми, вироблені наукою, знаходять своє тлумачення і застосування. Третя група науковців розкриває юридичну техніку як засіб переведення соціальних потреб на мову права. Ще інша група авторів розглядає юридичну техніку, з одного боку, як інтелектуальний різновид правотворчості та розвиток концепцій, завдяки яким право набуває наукового вираження; а з іншого – як будь-яку роботу по логічній систематизації правових норм, що здійснюється спільними зусиллями доктрини і судової практики. [4, с. 42-43]

В. І. Риндюк звертає увагу на те, що можна виокремити два різновиди: 1) «широкий» підхід, коли юридична техніка ототожнюється з правом у цілому або лежить у його основі, або відображає більш, ніж один аспект правової дійсності; 2) «вузький» підхід, коли юридична техніка присутня лише в одній сфері права законодавчій. [1, с. 71]

Вищезгаданий поділ підходів на дві групи є ефективним. У цьому контексті важливо зробити акцент на тому, що «широкий» підхід переважає в країнах романо-германської правової сім'ї, до якої належить правова система України. Крім того, він не обмежує коло актів, на покращення ефективності яких спрямована юридична техніка. Враховуючи це, можна віддати перевагу «широкому» підходу до визначення поняття й уніфікувати погляди вчених на нього.

Юридична техніка – це галузь знань про правила ведення юридичної роботи та створення в її процесі різних юридичних документів, яка раніше була частиною теорії держави і права. М. Савчин визначає юридичну техніку як систему укладених у

юридичній практиці правил і прийомів здійснення уповноваженими суб'єктами діяльності, скерованої на підготовку найбільш оптимальних і доцільних за формою та структурою правових актів. [3, с. 205]

Юридична техніка, на думку І. Д. Шутак, виступає в якості теоретико-прикладної юридичної науки, предметом вивчення якої є закономірності раціональної юридичної діяльності зі створення, тлумачення та реалізації права. У системі юридичних наук юридична техніка вирішує завдання систематизації знань про методи та прийоми юридичної діяльності, що формуються загальнотеоретичною юриспруденцією, галузевими та прикладними юридичними науками. [2, с. 32]

Аналізуючи підходи науковців, можна зрозуміти, що для юридичної техніки є притаманною багатозначність, що слугує для вираження різноманітного в юридичній науці – форми та змісту.

Окремо постає питання щодо легального визначення поняття юридичної техніки. Ця думка не є безпідставною, оскільки норми-дефініції часто дають новий поштовх до розвитку.

У зв'язку з цим, вважаємо, було б доцільно нормативно закріпити поняття юридичної техніки та її основні правила, що також сприяло б певній консолідації в теоретичній сфері та, можливо, дало новий імпульс у розвитку юридичної техніки, у тому числі призведе до глибшого аналізу галузевих особливостей юридичної техніки і в остаточному підсумку позитивно вплине на якість та ефективність законодавства в цілому. [2, с. 33]

Також є доречним згадати про склад юридичної техніки. На мій погляд, вона включає в себе принципи, прийоми, засоби, правила, тобто найширший перелік елементів, оскільки в межах її поняття потрібно перерахувати всі складові, це також призведе до консолідації думок, що може мати позитивний вплив для неї.

Предмет юридичної техніки також розглядається крізь призму підходів, відмінність яких залежить від того, що вкладається в поняття юридичної техніки. Наприклад, може передбачатися ширший перелік актів, через що предмет буде включати в себе більше результатів юридичної техніки. Слід також наголосити і на формі та змісту, які є відмінними для різних актів. Можна зрозуміти, що склад предмету теж залежить від згаданих підходів.

Предмет юридичної техніки утворюють закономірності створення та ефективного функціонування права й здійснення юридичної діяльності. [3, с. 205]

Предмет юридичної техніки відіграє найважливішу роль при з'ясуванні питання її місця в юридичній науці. Проаналізовані погляди на предмет юридичної техніки підкреслюють її найтісніший зв'язок з теорією держави та права, оскільки однією зі складових її предмету є загальні закономірності виникнення та функціонування держави і права. За «широким» підходом юридичну техніку пов'язують з правотворчістю, що є частиною згаданої фундаментальної юридичної науки. Ознака ефективності також має місце в теорії держави та права в межах складової її предмету - функціонування права. З огляду на предмет юридичної техніки можна дійти до того, що вона є складовою теорії держави та права. Як бачимо, його значення є досить суттєвим.

Отже, проаналізувавши різні підходи до визначення поняття і предмету юридичної техніки, можна дійти висновку, що юридична техніка — це система теоретичних і практичних принципів, прийомів, засобів, правил підготовки й

створення досконалих і якісних за формою і структурою актів, що впливають на їхній зміст. Предметом юридичної техніки є загальні закономірності здійснення юридичної діяльності та її результати, які мають вияв у змістовній складовій акта.

Список використаних джерел:

1. Риндюк В. І. До питання визначення поняття і видів юридичної техніки. Держава і право. 2004. № 27. С. 71-78.
2. Борщевський І. В. Гринь О. Д. Сутність, зміст та значення юридичної техніки як правової категорії. Правова держава. 2021. № 44. С. 30–36.
3. Лавренко Д. Значення юридичної техніки для розвитку суспільства та держави. Науковий вісник ДДУВС. 2022. № 2. С. 204–209.
4. Пильгун Н. В. Смітюх А. С. Перспективи вдосконалення юридичної техніки в Україні. Юридичний вісник. 2014. № 1 (30). С. 42–46.

Мигун Н.І., студент

*Хмельницький інститут імені Блаженнішого Володимира, Митрополита
Київського і всієї України ПрАТ "ВНЗ" МАУП, Україна*

ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ В УКРАЇНІ

У все більш взаємопов'язаному світі дані безперешкодно перетікають через національні кордони, що зумовлює необхідність міжнародної співпраці для забезпечення їхнього захисту. Визнаючи таку глобалізовану природу персональних даних, Україна активно співпрацює з іншими країнами та міжнародними організаціями для гармонізації своїх норм захисту даних, таким чином зміцнюючи свою прихильність до захисту персональних даних своїх громадян, одночасно сприяючи міжнародній торгівлі та комунікації.

В основі міжнародного співробітництва України лежить узгодження з міжнародними нормами захисту даних та їх адаптація. Однією з важливих віх на шляху міжнародного співробітництва України стало підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом у 2014 році. Стаття 15 Угоди підкреслює важливість приведення стандартів захисту даних в Україні у відповідність до стандартів ЄС. Це заклало основу для зобов'язання України наблизити своє законодавство до стандартів ЄС, зокрема до GDPR.

Україна підписала Конвенцію Ради Європи про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних (Конвенція 108). Цей інструмент, ратифікований Україною у 2010 році, спрямовує зусилля держави на модернізацію системи захисту даних відповідно до європейських стандартів. На додаток до багатосторонніх угод, Україна також уклала двосторонні угоди про захист даних з такими країнами, як Канада та Південна Корея. Такі пакти забезпечують детальну основу для обміну даними, визначаючи умови та гарантії для транснаціональних потоків даних.

Україна бере активну участь у міжнародних платформах, таких як Міжнародна конференція комісарів із захисту даних та конфіденційності. Це дозволяє їй обмінюватися кращими практиками, вирішувати спільні виклики та бути в курсі світових тенденцій.

Професор Ірина Сушко, експерт з питань європейської інтеграції, зазначила: "Послідовне прагнення України до міжнародної співпраці у сфері захисту даних - це не просто приведення у відповідність до світових стандартів. Йдеться про визнання універсальності прав на дані та забезпечення захисту українських громадян, незалежно від того, куди переміщуються їхні дані".

Незважаючи на значні досягнення, проблеми залишаються. Баланс між інтересами національної безпеки та міжнародними нормами обміну даними, забезпечення швидкої адаптації до мінливих світових стандартів, а також постійне підвищення кваліфікації фахівців відповідно до міжнародних практик є сферами, що потребують постійної уваги.

Підсумовуючи, парадигма міжнародної співпраці у сфері захисту даних - це не просто стратегічний крок для України, це необхідність, продиктована природою сучасного цифрового світу. Приєднуючись до світових стандартів, беручи участь у

міжнародних форумах та укладаючи стратегічні угоди, Україна продовжує зміцнювати свій режим захисту даних, гарантуючи, що дані її громадян залишаються захищеними навіть за межами її кордонів.

Список використаних джерел:

1. Європейський Союз (2014). Угода про асоціацію між Європейським Союзом та Україною. Офіційний журнал Європейського Союзу.
2. Рада Європи (1981). Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних, Конвенція 108.
3. Міжнародна конференція комісарів із захисту даних та конфіденційності (2019). Матеріали конференції.
4. Сушко І. (2017). Моніторинг візової практики ЄС.
5. Європейський Союз (2016). Загальний регламент з захисту даних (GDPR). Офіційний журнал Європейського Союзу.

Денисенко Олександра Юрїївна, студентка навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник: Лавренко Дар'я Олександрівна, викладач кафедри загальноправових дисциплін

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

МІСЦЕ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД У СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Питання про співвідношення міжнародного і національного права, а також про місце міжнародних договорів у правовій системі України є актуальним і дискусійним як у теорії держави і права, так і в галузі галузевих юридичних наук у контексті визначення системи джерел тієї чи іншої галузі права. Складнощі у вирішенні цих питань зумовлені такими обставинами. Конституція України, закріплюючи, що загальновизнані принципи і норми міжнародного права та міжнародні договори України є складовою частиною її правової системи, не визначає місце загальновизнаних принципів і норм міжнародного права та міжнародних договорів у правовій системі нашої держави. Конституційний Суд України однозначно визначив верховенство Конституції України, непорушність основ конституційного ладу і державного суверенітету, тим самим внісши деяку ясність у вирішення зазначеної проблеми. Проте дослідники говорять про проблему співвідношення міжнародного і внутрішньодержавного права, що знову виникає.

Актуальні питання досліджуваної проблеми розглядалися у працях А. Андріанова, М. Савчиної, П. Вишнякова, Т. Пашука, С. Добрянського, Ю. Власова, С. Головатого, С. Шевчука, І. Ільченка, В. Антошкіної, П. Рабіновича та ін.

Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод посідає особливе місце в системі європейського права і перебуває в центрі уваги експертів-правознавців. За допомогою ухвалення нових протоколів Конвенція динамічно розвивається, а створений на її основі унікальний механізм імплементації, представлений Європейським судом, є найважливішим джерелом європейської правозахисної системи. Вхідження до Ради Європи і приєднання до Конвенції для України стало важливим етапом її інтеграції в правовий простір Європи, а також новою віхою розвитку національної правозастосовчої практики. У даній роботі розглядається місце Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод у правовій системі України.

Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, прийнята до підписання 4 листопада 1950 р. і набула чинності 3 вересня 1953 р., встановила європейські стандарти забезпечення прав людини. Особисті та політичні права і свободи, гарантовані Європейською конвенцією, посідають важливе місце в системі прав і свобод людини і громадянина.

Вступ України до Ради Європи в 1996 р. став важливим етапом у розвитку національної правової системи і поставив важливе питання про визначення місця Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод у системі джерел українського права. При цьому Європейська конвенція не тільки закріплює основоположні права і свободи, а й також містить норми, що закріплюють діяльність Європейського Суду з прав людини щодо застосування і тлумачення конвенційних положень.

Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» закріпив положення про те, що Україна відповідно до статті 46 Конвенції визнає *ipso facto* і без спеціальної угоди юрисдикцію Європейського Суду з прав людини обов'язковою з питань тлумачення та застосування Конвенції та Протоколів до неї у випадках передбачуваного порушення Україною положень цих договірних актів, коли передбачуване порушення мало місце після їх набрання чинності щодо України [1].

Тим самим підкреслюється обов'язковий характер постанов Європейського Суду з прав людини, а ратифікація Європейської конвенції виступає значущою гарантією прав і свобод людини і громадянина.

Слід зазначити, що Європейський Суд здійснює тлумачення положень Європейської конвенції з урахуванням сучасних реалій суспільства і конвенційні положення набувають ширшого смислового навантаження. У зв'язку з цим становлять інтерес постанови Європейського Суду з прав людини в плані їх узгодженості з національним законодавством.

Згідно з ч. 1 ст. 9 Конституції України, міжнародні договори України є частиною її правової системи і мають пріоритет у застосуванні перед законом. Одночасно в Конституції України закріплено положення про те, що саме Конституція має вищу юридичну силу, і з урахуванням цього має визначатися співвідношення міжнародних договорів і Конституції України [2].

Європейська конвенція, будучи різновидом міжнародного договору, в системі джерел українського права посідає місце безпосередньо після Конституції України, як і інші міжнародні договори України у сфері прав і свобод людини і громадянина.

У разі виникнення колізії між міжнародним договором і Конституцією України має діяти правило про вищу юридичну силу Конституції. Крім того, відповідно до Закону України «Про міжнародні договори України», якщо міжнародний договір містить правила, що вимагають зміни окремих положень Конституції, рішення про згоду на його обов'язковість для України можливе у формі закону тільки після внесення відповідних поправок до Конституції України або перегляду її положень у встановленому порядку [3].

Тим часом питання визначення місця Європейської конвенції в системі джерел українського права не отримали належного законодавчого закріплення. Про необхідність застосування Європейської конвенції, її місце в ієрархії джерел права, про правове значення постанов Європейського Суду з прав людини йшлося в низці постанов Пленуму Верховного Суду. На підставі ст. 32 Конвенції Європейський суд має право розв'язувати всі питання, що стосуються тлумачення і застосування положень Конвенції та Протоколів до неї [4]. Тому правові позиції Європейського

Суду, які він викладає в рішеннях під час тлумачення положень Конвенції та Протоколів до неї, і самі прецеденти Європейського Суду визнаються Україною як такі, що мають обов'язковий характер.

Варто зазначити, що тлумачення міжнародного договору має здійснюватися відповідно до Віденської конвенції про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р. [5].

Україна як учасник Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод визнає юрисдикцію Європейського Суду з прав людини обов'язковою з питань тлумачення та застосування Конвенції та Протоколів до неї в разі передбачуваного порушення Україною положень цих договірних актів, коли передбачуване порушення мало місце після набрання ними чинності щодо України. Тому застосування судами вищезазначеної Конвенції має здійснюватися з урахуванням практики Європейського Суду з прав людини з метою уникнення будь-якого порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

У разі встановлення суперечностей між нормами права, що підлягають застосуванню при розгляді та вирішенні справи, судам необхідно враховувати постанови Європейського Суду з прав людини, у яких дано тлумачення положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, що підлягають застосуванню в даній справі.

Правові позиції Європейського Суду з прав людини, які містяться в остаточних постановках Суду, ухвалених щодо України, є обов'язковими для судів. З метою ефективного захисту прав і свобод людини суди враховують правові позиції Європейського Суду, викладені в остаточних постановках, які стали остаточними та ухвалені щодо інших держав - учасниць Конвенції. При цьому правова позиція враховується судом, якщо обставини справи, яку він розглядає, є аналогічними до обставин, що стали предметом аналізу і висновків Європейського Суду.

Тим самим ще раз підкреслюється обов'язковість виконання Україною Постанов Європейського Суду, ухвалених проти неї. На це вказувалося і в тлумаченні Європейським Судом ст. 1 Конвенції, згідно з яким держава в особі своїх органів зобов'язана вчиняти дії, необхідні для ефективного захисту прав і свобод осіб, які перебувають під її юрисдикцією.

Постанова Європейського Суду з прав людини є підставою для перегляду справи за новими обставинами. У процесі провадження у такій справі суд може дійти висновку про неможливість виконання постанови ЄСПЛ у межах чинного українського законодавства. Самостійне вирішення судами загальної юрисдикції цієї справи призводило б до можливості різної оцінки конституційності одних і тих самих положень закону. Тим самим ставилося б під сумнів саме верховенство Конституції України. Оскільки Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод по суті визнає ті самі цінності, що й Конституція України, такий висновок призводить до необхідності перевірки конституційності норми, порушеної постановою ЄСПЛ.

Таким чином, Європейська конвенція, будучи джерелом українського права, при збереженні верховенства Конституції України впливає на розвиток українського законодавства. При цьому тільки Конституційний Суд України може вирішувати питання про конституційність норми, порушеної постановою Європейського Суду з

прав людини.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97 URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=28680.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96. (зі змінами і допов.) Відомості Верховної Ради України. 2019, № 38, ст.160.
3. Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 50, ст.540) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>.
4. Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
5. Віденська конвенція про право міжнародних договорів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text.

Коротич Олег Владиславович, здобувач вищої освіти
факультету міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Науковий керівник: Сударенко Олена Володимирівна, канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права
Державний торговельно-економічний університет, Україна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЛУЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ

В умовах повномасштабного вторгнення в Україну, яке триває з 2022 року, особливої вагомості для подальшого існування держави відіграє міжнародна фінансова допомога, яку надають інші держави, закордонні й міжнародні організації та інституції. Така допомога спрямовується не лише державі загалом, але й безпосередньо окремим територіальним громадам, особливо тим, які зазнали негативних наслідків від агресії.

Міжнародна фінансова допомога може мати форму благодійних пожертв, яка надається безоплатно та без потреби у її поверненні, та пільгових кредитів (позик), що надаються з умовами: строковості; зворотності; плати за користування кредитом або без такої.

Зазначені характеристики дають підстави стверджувати, що саме міжнародні фінансові благодійні пожертви становлять найбільший інтерес для територіальних громад. Водночас більша увага до залучення саме такого виду допомоги базується також на наявних на сьогодні обмеженнях бюджетного законодавства, адже відповідно до абз. 2 ч. 3 ст. 16 Бюджетного кодексу України «місцеві зовнішні запозичення шляхом отримання кредитів (позик) від міжнародних фінансових організацій можуть здійснювати Верховна Рада Автономної Республіки Крим, обласні ради та всі міські ради. Інші місцеві зовнішні запозичення можуть здійснювати лише Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Київська, Севастопольська міські ради, міські ради міських територіальних громад з адміністративним центром у місті обласного значення» [1]. Тобто наявні на сьогодні законодавчі норми обмежують суб'єктний склад відповідних правовідносин.

Бюджетний кодекс України не містить безпосередніх норм, які б стосувалися зарахування саме міжнародної фінансової допомоги у вигляді благодійних пожертв, тому такі доходи бюджету класифікуються як інші доходи, що підлягають зарахуванню до бюджетів місцевого самоврядування (районних бюджетів, бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів) відповідно до законодавства (п. 44 ч. 1 ст. 64, п. 16 ч. 1 ст. 641, п. 34 ч. 1 ст. 66 Бюджетного кодексу України) [1].

Як отримувач міжнародної фінансової допомоги у вигляді благодійних пожертв територіальна громада виступає учасником цивільних відносин відповідно до ч. 2 ст. 2, ч. 1 ст. 169 Цивільного кодексу України [2]. У цьому випадку застосовуються положення Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 1 якого «бенефіціар – набувач благодійної допомоги (фізична особа, неприбуткова організація або територіальна громада), що одержує допомогу від

одного чи кількох благодійників для досягнення цілей, визначених цим Законом» [3].

Проте у цьому випадку обмеженим виступає вже коло суб'єктів, які можуть надати міжнародну фінансову допомогу, адже відповідно до положень ч. 1 ст. 4, п. 3, 5 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» такими суб'єктами можуть бути: 1) юридичні особи приватного права, установчі документи яких визначають благодійну діяльність в одній чи кількох сферах, визначених цим Законом, як основну мету її діяльності; 2) дієздатні фізичні особи або юридичні особи приватного права (у тому числі благодійні організації), які добровільно здійснюють один чи декілька видів благодійної діяльності [3], тобто закон виключає із кола суб'єктів благодійників будь-які публічні утворення: держави, їх адміністративно-територіальні одиниці, юридичних осіб публічного права тощо.

Убачається, що подібного роду обмеження на отримання фінансових ресурсів від іноземних публічних утворень є виправданим, адже через таке фінансування можуть створюватися ризики територіальній цілісності України, особливо, якщо воно матиме регулярний характер: службовці відповідних органів місцевого самоврядування можуть почати виконувати завдання відповідного суб'єкта зовнішнього фінансування.

Водночас, враховуючи набуття Україною статусу кандидата на набуття членства у Європейському Союзі та функціонування відповідних фондів, які діють у межах цього наднаціонального утворення, спрямованих на фінансування регіонального розвитку або розвитку місцевого самоврядування (Європейський фонд регіонального розвитку, Європейський соціальний фонд та Інфраструктурний фонд), потребуватиме відповідного наближення до *acquis communautaire* законодавство України для забезпечення прямих надходжень до місцевих бюджетів з відповідних фондів.

Зазначене опосередковано впливає також зі ст. 447 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, якою передбачається, що «сторони підтримують та посилюють залучення місцевих та регіональних органів влади до транскордонного та регіонального співробітництва та відповідних управлінських структур з метою посилення співробітництва шляхом створення сприятливої законодавчої бази, підтримки та нарощування потенціалу розвитку, а також забезпечення зміцнення транскордонних та регіональних економічних зв'язків та ділового партнерства» [4]. Важко уявити повний спектр співробітництва без можливості безпосереднього руху фінансових ресурсів між відповідними суб'єктами правовідносин.

Надаючи міжнародну фінансову допомогу, відповідний суб'єкт міжнародних відносин, який має гуманістичну мету, справедливо очікує, що така допомога буде спрямована на подолання негативних наслідків агресії, зменшення людських страждань. Разом з тим, надаючи її у вигляді благодійних пожертв, повернення яких не очікується, також справедливо передбачає використання міжнародної фінансової допомоги на відповідні цілі та завдання: надання медичної допомоги, соціальну підтримку нужденним, забезпечення освітніх потреб дітей тощо.

З огляду на високі корупційні ризики, притаманні українському суспільству, існує потреба у забезпеченні якісного контролю за розподілом та використанням отриманої міжнародної фінансової допомоги не лише задля отримання ефективного результату від відповідних надходжень, але й задля створення позитивного іміджу держави, відповідної територіальної громади як надійного її дестинатора.

Щодо міжнародного фінансового контролю у літературі звертають увагу на його здійснення відповідними державними органами, що діють на території кожної окремої держави, або створені ними з такою метою міжнародні органи, і спеціально засновані для його проведення міжнародні організації. При цьому контроль, який здійснюється самою державою (її державними органами) щодо публічних фінансів та інших публічних фінансових ресурсів, за виконанням взятих на себе міжнародних зобов'язань, у більшості випадків є внутрішньодержавним фінансовим контролем [5, с. 321].

У територіальних громадах контроль за міжнародною фінансовою допомогою здійснюють: місцева рада, постійні комісії місцевої ради, виконавчий комітет, виконавчий орган місцевої ради з управління фінансами, голова територіальної громади, депутати місцевої ради, жителі територіальної громади. Зазначений перелік охоплює й органи державної влади, які здійснюють фінансовий контроль, але й без них коло його суб'єктів видається широким. Проте низька правова культура, схильність до корупційних актів, бездіяльність правоохоронних органів, слабка інституційна спроможність судової влади роблять їх діяльність неефективною.

Підсумовуючи можна стверджувати, що на сьогодні види та джерела міжнародної фінансової допомоги для різних територіальних громад різняться, що потребує, з огляду на факт агресії та євроінтеграційні прагнення України, законодавчих змін. Водночас широке коло суб'єктів здійснення контролю за міжнародною фінансовою допомогою вимагає їх якісної діяльності та взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України: від 08.07.2010 р. №2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 12.10.2023).
2. Цивільний кодекс України: від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 12.10.2023).
3. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 05.07.2012 р. № 5073-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17> (дата звернення: 12.10.2023).
4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Міжнародний документ від 27.06.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 13.10.2023).
5. Андрущенко Г. С., Коваленко А. А., Савченко Л. А. Фінансово-контрольне право: навч. посіб.: 2-ге вид. перероб. і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 348 с.

Влад Едуард Аврелович, здобувач вищої освіти юридичного факультету
Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича, Україна

ПРОБЛЕМА СТАНОВЛЕННЯ ПРИНЦИПУ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ В УКРАЇНІ

Соціальна справедливість є важливою основою для права соціального захисту в Україні. Дана концепція відображає важливі цінності суспільства та гарантує рівні можливості та захист усіх громадян від соціальних проблем. Україна, як і багато інших країн, постає перед численними викликами у сфері соціального захисту, такими як бідність, безробіття, нездатність до праці та інвалідність, і саме соціальна справедливість визначає, як держава ефективно відповідає на ці виклики. Соціальна справедливість передбачає забезпечення рівних можливостей для всіх громадян отримувати доступ до основних соціальних послуг, які включають в себе медичний захист, освіту, житло та інші соціальні блага. Крім того, це означає захист вразливих груп населення, включаючи дітей, літніх людей, осіб з інвалідністю та інших, які потребують особливої уваги та підтримки.

На нашу думку, соціальна справедливість існує як складний феномен суспільної свідомості, який визначає розподіл діяльності, доходів, праці, соціальних благ, винагород, рівня та якості життя, інформації та культурних цінностей в суспільстві. Реалізація принципу соціальної справедливості має вирішальне значення для стабільності та прогресивного розвитку суспільства. Україна, як молода демократична соціальна держава, повинна працювати над забезпеченням соціальної справедливості, здійснюючи справедливий розподіл ресурсів та можливостей для всіх своїх громадян. Це є ключовою умовою для підтримки соціального захисту та підвищення якості життя населення [1, с. 105-107].

На думку Коваленко О.М., соціальна справедливість існує як складний феномен суспільної свідомості, який визначає розподіл діяльності, доходів, праці, соціальних благ, винагород, рівня та якості життя, інформації та культурних цінностей в суспільстві. Реалізація принципу соціальної справедливості має вирішальне значення для стабільності та прогресивного розвитку суспільства. Україна, як молода демократична соціальна держава, повинна працювати над забезпеченням соціальної справедливості, здійснюючи справедливий розподіл ресурсів та можливостей для всіх своїх громадян. Це є ключовою умовою для підтримки соціального захисту та підвищення якості життя населення. Для досягнення соціальної справедливості необхідно вивчати та досліджувати парадигми взаємодії між владою і суспільством, забезпечуючи ефективні механізми реалізації цієї ідеї. Сучасний світ вимагає нових моделей відносин між владою та громадянами для розв'язання проблем, пов'язаних з економічною нестабільністю та соціальним виключенням. Забезпечення соціальних стандартів і реалізація соціально-економічного ефекту повинні сприяти покращенню якості життя громадян і сприяти їхньому розвитку. Таким чином, поняття соціальної справедливості важливе для сучасного суспільства і має бути враховане в державній політиці та економічній теорії [2, с. 304-307].

На нашу думку, аналіз ситуації в Україні підтверджує, що принцип соціальної справедливості не реалізується в повному обсязі. Корупція, економічна криза, війна створюють проблеми, які обмежують іноземних інвесторів і призводять до масової

міграції громадян. Нерівність в доходах, низькі зарплати і пенсії та відсутність реформ у різних сферах життя також є серйозними проблемами. Для вирішення цих проблем потрібні системні реформи. Це включає в себе проведення судової реформи, боротьбу з корупцією і створення сприятливих умов для іноземних інвесторів. Крім того, важливо провести правову реформу на основі Конституції України, яка враховуватиме потреби суспільства і держави. Робота над Концепцією розвитку законодавства України і відповідною державною програмою є необхідною для досягнення соціальної справедливості та покращення життя громадян. Забезпечення соціальних стандартів та реалізація соціально-економічного ефекту є важливими завданнями для України. Тільки через це можна покращити якість життя громадян і забезпечити їхній розвиток, зменшити масову міграцію і відновити довіру іноземних інвесторів в країну [3, с. 34-37].

Отже, серед своїх основних завдань Україна повинна забезпечити соціальну справедливість для всіх своїх громадян і підтримувати право соціального захисту. Це включає в себе розробку ефективних програм соціального забезпечення, підвищення рівня життя населення та створення умов для розвитку кожної особи. Насамкінець, соціальна справедливість є необхідною складовою будь-якого справедливого і демократичного суспільства, і вона відображає справжню глибину соціального захисту в Україні.

Список використаних джерел:

1. Гриненко А. М. Соціальна справедливість як ключовий принцип у реалізації соціальної політики держави. Педагогіка. 2009. Т. 112, № 99. С. 104–107.
2. Коваленко О. М. Соціальний захист як елемент соціальних стандартів у категоріях соціальної справедливості. Теорія та практика державного управління. 2012. № 1. С. 303–309.
3. Шевелер Н. В. Принцип соціальної справедливості в конституційному праві. Південноукраїнський правничий часопис. 2020. № 20. С. 33-38.

Плаван Анастасія Романівна, здобувач вищої освіти Юридичного інституту
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

Науковий керівник: Назарчук Оксана Михайлівна, канд. юрид. наук,
доцент кафедри приватного права
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЗАЙНЯТІСТЬ

Вступ. Питання зайнятості має неабияке значення як в науці трудового права, так і в суспільному житті населення. В умовах воєнного часу дана проблема загострилася, оскільки в результаті повномасштабного вторгнення держави-агресора на територію України постраждав сектор економіки. Зокрема, велика кількість українців була змушена покинути свої домівки та робочі місця, багато підприємств зазнали збитків та припинили працювати, тощо. Все це призвело до зростання рівня безробіття та послаблення потенціалу ринку праці. Саме тому питання задоволення права на зайнятість має неабияку актуальність в теперішніх умовах.

Метою дослідження є комплексний аналіз проблемних аспектів реалізації права на зайнятість.

Методологічну основу дослідження склали загальнонаукові методи наукового пізнання (індукція, аналіз та моделювання) та спеціально-юридичні методи (зокрема, формально-юридичний).

Огляд фахової літератури. Наразі, у вітчизняній юридичній літературі досить мало напрацювань на дану тематику, оскільки ця проблема є досить новою. Проте, слід відзначити напрацювання М. Крупки, К. Маркевич, О. Пищуліної, Р. І. Шабанова, та інших [6; 7; 9]. Також дане питання можна проаналізувати в роботах, які публікуються різними центрами дослідження (зокрема, Центр Разумкова) та інтернет-ЗМІ (Українська правда) [7; 8].

Таким чином, ґрунтуючись на думках видатних вчених, спробуємо проаналізувати питання реалізації права на зайнятість, а саме в умовах воєнного стану.

Результати дослідження. Право на зайнятість ґрунтується на конституційному праві на працю, яке закріплене в статті 43 Конституції України [1]. Наша держава гарантує та створює необхідні умови для реалізації громадянами цього права. Відповідно до статті 1 Закону України «Про зайнятість населення», зайнятістю є певна діяльність особи, яка не заборонена законодавством та пов'язана із реалізацією особистих та суспільних потреб задля одержання прибутку в будь-якій формі [3]. Законодавець також відносить до зайнятості діяльність членів однієї сім'ї, що ведуть господарство або працюють у суб'єктів господарювання, заснованих на їх власності, у тому числі безоплатно [3].

Слід зазначити, що на початку лютого 2023 року, у Державному центрі зайнятості було зареєстровано 156 тисяч безробітних українців, проте, за даними Міністерства економіки, фактична кількість безробітних в Україні значно перевищує офіційну кількість зареєстрованих осіб [5]. Заступниця міністра економіки, Тетяна Бережна, повідомила, що до кінця 2022 року в Україні було 2,6 мільйона безробітних, а прогнозується, що кількість безробітних в 2023 році перевищить 2,8 мільйона [5]. Це

є свідченням, що питання працевлаштування в Україні є надзвичайно актуальним.

Також в результаті воєнних дій на території нашої держави у сфері зайнятості простежуються такі проблеми:

- зростання смертності кваліфікованих працівників;
- збільшення чисельності вразливих категорій населення, а саме осіб з обмеженими можливостями;
- масові переміщення та міграції громадян;
- пошкодження та знищення виробничої інфраструктури;
- скорочення малого та середнього бізнесу;
- втрата можливості роботодавців фінансово підтримувати працівників [7, с. 2–6].

Як наслідок, наразі існує дисбаланс насиченості фахівців у різних регіонах та розрив між потребою та пропозицією робочої сили, що призвело до підвищення рівня безробіття. За результатами опитування групи Рейтинг, яке проводилося 19 березня 2022 року, внаслідок бойових дій 53% українців залишилися без роботи, а на сході України цей показник сягає 74% [7, с. 8]. Дані проблеми в сфері зайнятості потребували нагального вирішення, тому 7 квітня 2022 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану».

Зазнав змін п. 3 ст. 27 Закону України «Про зайнятість населення»: «створення умов для самозайнятості населення та підтримка підприємницької ініціативи» було замінено на «сприяння самозайнятості населення, організації підприємницької діяльності» [2]. Нововведення в цій статті також дозволяють звернутися за допомогою для організації підприємницької діяльності до закінчення дворічного строку [6]. Також доповнено перелік підстав для припинення реєстрації безробітного, а саме ст. 45 цього Закону. Слід зазначити, що піддалася трансформації і стаття 47 Закону України «Про зайнятість населення» у частині щодо призначення та виплати допомоги по частковому безробіттю. На думку Р. І. Шабанова, дані зміни не вичерпують проблеми у сфері зайнятості повною мірою, оскільки не містять положень щодо стимулів для створення робочих місць в умовах воєнного стану чи їх збереження [9, с. 56]. Також існує потреба в запровадженні заходів щодо відбудови ринку праці, зокрема: перерозподіл робочої сили між секторами економіки та відновлення робочої інфраструктури [7, с. 19–20].

Проте, 1 липня 2022 року стартував урядовий проєкт «єРобота», який спрямований на стимулювання створення нових робочих місць шляхом надання грантів громадянам для розвитку підприємництва, започаткування бізнесу та навчання [8]. Починаючи з 1 лютого 2023 року, українські громадяни, які мають намір створити або розвивати свій бізнес, отримали можливість подавати заявки на першу хвилю програми «Власна справа» [4]. Ця програма надає мікрогранти для підтримки підприємництва та початку нових проєктів.

Висновки і пропозиції. Отже, проаналізувавши усі положення, які наведені вище, можна зробити висновок, що питання зайнятості населення має неабияке значення, особливо в умовах воєнного стану. Наразі, існують такі проблеми реалізації права на зайнятість як: зростання смертності, релокація, міграція працездатного населення, зменшення кількості робочих місць у зв'язку з пошкодженням та знищенням

виробничої інфраструктури, скорочення малого та середнього бізнесу, втрата можливості фінансування кадрів роботодавцями, тощо. Все це призводить до збільшення безробіття та як наслідок занепад економіки нашої держави. Проте, Уряд запровадив програми «єРобота» та «Власна справа», які є досить актуальними та доречними в теперішніх умовах.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану: Закон України від 21 квітня 2022 р. Голос України. 2022. № 98.
3. Про зайнятість населення: Закон України від 5 липня 2012 р. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 24. Ст. 243.
4. Від 1 лютого розпочався прийом заявок на гранти за програмою єРобота у 2023 році. Landlord. 2023. URL: <https://landlord.ua/news/vid-1-liutoho-rozpochavsia-priyom-zaiavok-na-hranty-za-prohramoiu-ierobota-u-2023-rotsi/> (дата звернення 10.10.2023).
5. Жирій К. Шлях до нової роботи: як держава допомагає працевлаштуватися українцям у часи війни. УНІАН. 2023. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/shlyah-do-novoji-roboti-yak-derzhava-dopomagaye-pracevlashtuvatisya-ukrajincyam-u-chasi-viyni-12196341.html> (дата звернення 10.10.2023).
6. Крупка М. Сфера зайнятості під час дії воєнного стану. Smartsolutions Group. 2022. URL: <https://smartsolutions.ua/sfera-zajnyatosti-pid-chas-diyi-voyennogo-stanu/> (дата звернення 10.10.2023).
7. Маркевич К., Пищуліна О. Ринок праці в умовах війни: основні тенденції та напрями стабілізації. Центр Разумкова. Київ. 2022. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2022/07/18/2022-ANALIT-ZAPIS-PISHULINA-2.pdf> (дата звернення 10.10.2023).
8. Пилипів І. «єРобота»: у рамках шостої хвилі видадуть грантів майже на 50 мільйонів. Українська правда. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/10/2/692119/> (дата звернення 10.10.2023).
9. Шабанов Р. І. Проблеми реалізації права на зайнятість в умовах воєнного стану. Актуальні проблеми приватного та публічного права: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 93-річчю з дня народж. чл.-кор. НАПрН України, акад. Міжнар. кадр. акад., Заслуж. діяча науки України, д-ра юрид. наук, проф. Процевського О. І. Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків. 2022. С. 55–57.

Ліневич Аліна Миколаївна, здобувач вищої освіти юридичного факультету
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

Науковий керівник: Сердечна Ірина Леонідівна, канд. юрид. наук,
доцент, доцент кафедри цивільного права та процесу
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІТ-СФЕРИ В УКРАЇНІ

Інформаційні технології – найпопулярніша сфера у ХХІ столітті, яка впливає практично на всі аспекти життєдіяльності суспільства: починаючи від політики та закінчуючи особистими даними громадян. Ця галузь досить швидко розвивається та немало людей користуються тим, що її правове регулювання не настільки якісне, ніж хотілось би. Саме тому ця тема є важливою та актуальною для юристів сьогодення.

Україна є однією із провідних країн, яка характеризується великою кількістю ІТ-спеціалістів, які досить часто надають свої послуги не лише на внутрішньому ринку, а й на зовнішньому. Це підтверджується тим, що у 2022 році надання ІТ-послуг стала єдиною галуззю бізнесу, яка активно розвинулась порівняно із 2021 роком [7]. Через цю причину українські юристи активно працюють над вдосконаленням національної правової бази, щоб регулювати ІТ-відносини, зокрема в галузі цивільного права.

До правовідносин такого типу відносяться такі суб'єкти як фізичні особи, юридичні особи та державні органи. Фізичними особами у ІТ-сфері є особи, які займаються створенням власного ІТ-продукту або користуванням іншими. Ними виступають розробники, фрілансери або прості користувачі мережі Інтернет. Юридичні особи – організації, компанії, стартапи або інші бізнес-підприємства, які спеціалізуються в ІТ-сфері. Фізичні та юридичні особи повинні дотримуватись усіх цивільно-правових стандартів щодо роботи в цій галузі. Особлива відповідальність лежить на юридичних особах, оскільки вони повинні забезпечувати своїм клієнтам найосновніше – конфіденційність їхніх особистих даних [6, с. 49-57].

Об'єктами ІТ-відносин, що підлягають цивільно-правовому регулюванню є досить різноманітний спектр сфер, які взаємодіють із інформаційними технологіями. Найважливішим об'єктом є авторське право та право інтелектуальної власності. В Україні воно регулюється Законом України «Про авторське право та суміжні права», в якому вказується права, обов'язки та відповідальність у разі їх недотримання учасниками ІТ-відносин. Згідно цього Закону та Цивільного Кодексу України, таке право стосується авторів будь-якого ІТ-продукту: розробників програмного забезпечення, авторів музичних, літературних, наукових, аудіовізуальних творів, які розміщені у відкритому доступі у інформаційно-технологічній мережі. Кожен із цих суб'єктів ІТ-відносин має право на публікацію власної праці та може контролювати використання свого програмного проекту іншими суб'єктами [1][3]. Наприклад, автор може встановити обов'язок для користувачів свого технологічного продукту отримання ліцензії або відповідного дозволу для використання інформації, яка в ньому розміщена.

Згідно статті 420 Цивільного Кодексу України, об'єктами інтелектуальної

власності є дизайн ІТ-проекту або його товарні знаки. В цю категорію об'єктів цивільно-правового регулювання входять патенти: винаходи та нові технічні рішення, які характеризуються своєю новизною та актуальністю для певного періоду розвитку цієї галузі [1][2]. На мою думку, права таких об'єктів цивільного права потрібно якісно захищати та гарантувати авторам отримання винагороди за їхню працю (патенти). Оскільки воно мотивує розвиток нових технологій в Україні та приваблення іноземних інвесторів, що буде сприяти покращенню національної економіки.

Для забезпечення цивільних прав юридичних та фізичних осіб у ІТ-відносинах, об'єктом права виступають контракти та угоди, укладені учасниками правовідносин. Вони виступають гарантією якісної співпраці між розробниками, клієнтами та інвесторами. У свою чергу, юридичні особи (ІТ-компанії) мають певні обов'язки та зобов'язання, щоб гарантувати своїм користувачам їхні права. Такими правами можуть бути конфіденційність особистих даних (регулюється Законом України «Про захист персональних даних»), надання якісного результату роботи клієнту в сфері ІТ, усунення помилок, у разі їх виявлення споживачем та інші. Важливим аспектом також є публічна політика юридичної особи. Це означає, що ІТ-компанія має певні правила, стандарти та принципи, які можуть бути закріплені в її статуті, яких вона дотримується під час співпраці з іншими учасниками правовідносин у цій сфері [4][1]. У разі недотримання вище згаданих вимог, закріплених в законодавстві України, юридична особа зобов'язана виплатити матеріальну компенсацію іншій стороні та вжити відповідних заходів для виправлення ситуації аби не зіпсувати свою репутацію на внутрішньому та зовнішньому ринках.

В Україні діє Закон «Про захист прав споживачів», у якому вказано, що у випадку недобросовісних дій з боку юридичної особи по відношенню до прав своїх клієнтів, останні мають право звернутись до правоохоронних органів для захисту своїх прав. Прикладами серйозних неправомірних дій можуть слугувати незаконне використання особистих даних користувачів юридичною особою, порушення умов договору ІТ-компанією без попередження клієнта, невідповідність якості послуги тим характеристикам, які надавали попередньо замовнику працівники компанії, з відмовою у її виправленні [5]. Такі грубі порушення цивільно-правових норм у відношенні до фізичних осіб, мають негативні наслідки для компаній, які надають послуги у цій сфері.

Фізичні особи (споживачі продукту, який пропонує юридична особа) також мають не лише права, а й обов'язки. По-перше, обов'язок сплати суми, яка є вказана в умовах контракту, за надання послуг ІТ-компанією. По-друге, нерозголошення конфіденційних даних, до яких вона має доступ, в результаті співпраці з юридичною особою. Додаткові обов'язки фізичної особи можуть бути зафіксовані в договорі про надання послуг між сторонами правовідносин [1]. Якщо фізична особа порушує авторські права та права інтелектуальної власності ІТ-компанії, вона притягується до юридичної відповідальності за їх порушення. Прикладом відповідальності слугують відшкодування збитків (матеріальних або моральних), сплата штрафів або пені або інші види цивільно-правової відповідальності (може бути визначена рішенням суду або вказана в угоді між учасниками) [4]. Висновок, який можна зробити із вище згаданого, полягає у тому, що правова відповідальність фізичної особи перед юридичною особою у більшості випадків виникає на підставах, які визначені в умовах контракту.

Отже, у сучасності ІТ-сфера стає все більш популярною сферою цивільно-правового регулювання в Україні. Україна має досить якісну нормативно-правову базу, щоб захищати права суб'єктів ІТ-правовідносин на належному рівні. Це стосується авторського права, права інтелектуальної власності, контроль за створенням продуктів системного забезпечення та інших об'єктів цивільно-правового регулювання. Проте з кожним роком правознавцям необхідно аналізувати поточну ситуацію, яка існує в ІТ-сфері, щоб удосконалювати її, згідно потреб певного етапу її розвитку.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
2. Д. С. Прилипко. Авторсько-правова охорона на твори в ІТ-сфері в Україні. Охорона та захист авторських прав в ІТ-сфері: дисертація. Київ, 2021. С. 93. URL: https://scc.knu.ua/upload/iblock/ec9/lnh9bgfbsd109q421c6z006fef412uy8/%D0%A0%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0_%D0%9F%D1%80%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D0%BF%D0%BA%D0%BE_%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0.pdf (дата звернення: 04.10.2023).
3. Про авторське право і суміжні права: Закон України № 2849-IX від 13.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855>.
4. Є. А. Харитонова, О. І. Сафончик. ІТ-право та інформаційна безпека: навч.-метод. посіб. Одеса, 2023. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/25962/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B0_%D0%86%D0%A2%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%2008.08.2023.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 06.10.2023).
5. Про захист прав споживачів: Закон України № 1024-XII від 12.05.1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>.
6. О. С. Яворська. ІТ право: вид-во «Левада». Львів, 2017. С. 49-177.
7. Експорт ІТ. Опендатабот. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/itexport-increased-2022> (дата звернення: 11.10.2023).

Томчук Святослав Денисович, здобувач вищої освіти
Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Козубай Інна Віталіївна, старший викладач
кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін
Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЮРИСТАМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Забезпечення високої якості професійного використання англійської мови юристами є актуальним завданням у зв'язку зі зростаючою міжнародною співпрацею та необхідністю розуміння та застосування міжнародного права. Оскільки англійська є однією з основних мов в сфері права, розгляд шляхів покращення її використання юристами має важливе значення для професійного розвитку цієї групи фахівців.

Останні дослідження в сфері використання англійської мови юристами акцентують увагу на необхідності спеціалізованого навчання та підвищення професійної компетентності юристів у галузі юридичного англійського, а також, наголошують на важливості розробки спеціалізованих навчальних програм та ресурсів для юридичної галузі. Роль використання англійської мови в правовому полі проаналізовано в роботах таких дослідників, як Савка І. В., Яремко Т. І., Бабятинська Ю. О.

Дослідження демонструють, що економічний розвиток країн дуже залежить від знання громадянами англійської мови. В цьому сучасному глобальному світі, який пов'язується економічними та науковими стосунками в різних сферах, які говорять між собою англійською мовою в різних країнах. Зростає важливість знання англійської мови всіма фахівцями [3]. Вивчення іноземної мови в професійному сенсі включає забезпечення насиченого взаємообміну інформацією шляхом використання іноземних мов, набуття комунікативних навичок для вирішення професійних проблем і завдань [4].

Проте залишаються невирішеними питання щодо оптимальних підходів до навчання англійської мови для юристів, а також розробки адаптованих методик із застосуванням інтерактивних засобів та технологій для підвищення ефективності навчання. Особливості вивчення іноземних мов та їх ролі в професійній діяльності фахівців із права формують вимоги до їхніх професійних знань і вмінь. [5]. Аналіз сучасних підходів до навчання юристів англійської мови відіграє ключову роль у розв'язанні проблеми забезпечення їхньої високої мовної компетентності в юридичній сфері.

Зміст викладання англійської мови в професійному сенсі узгоджується з метою вивчення цієї іноземної мови, і в основі викладання зберігаються три основні принципи: 1) мотивація; 2) комплексний підхід до навчання; 3) професійна спрямованість [2].

Деякі сучасні методи навчання англійської мови для юристів включають інтегрований підхід, який передбачає вивчення правових концепцій та англійської

мови одночасно. Це дозволяє студентам засвоювати не тільки лексику, але й специфічні терміни та концепції, пов'язані з юридичною практикою.

Багато університетів та навчальних закладів пропонують спеціалізовані курси з юридичного англійської, які спрямовані на надання студентам поглибленого знання англійської мови в юридичному контексті. Існують підручники, посібники та онлайн-ресурси, спеціально розроблені для юристів, що допомагають їм вивчати іноземну мову та ознайомлюватися з юридичними термінами та документами.

Крім того, ефективний засіб вивчення англійської мови для юристів – це виконання практичних завдань та вправ, пов'язаних з документами, текстами та сценаріями. Залучення студентів до обговорення юридичних питань та вирішення спільних завдань на англійській мові допомагає покращити навички в усному та писемному спілкуванні.

Сучасною ланкою є використання інтерактивних ресурсів, мультимедійних матеріалів та онлайн-платформ, що дозволяє створити захоплюючий та ефективний процес навчання.

Невідповідність професійної мовної підготовки майбутніх правників сучасному стану справ посилюється суперечностями між вимогами ринку праці до фундаментальної мовної підготовки таких спеціалістів та їхніми реальними мовленнєвими знаннями, вміннями й навичками [5].

Тому сучасні методи вивчення англійської мови для юристів зосереджені на вдосконаленні професійних навичок і здатності успішно спілкуватися в міжнародному правовому середовищі. Важливо підкреслити, що поєднання підходів і постійна адаптація до нових технологій і потреб ринку є ключем до успіху в навчанні англійської мови для юристів.

Колаборація з викладачами, юристами-практиками та мовними експертами допомагає створити інноваційні програми навчання, які відповідають потребам професійного оточення. Варто зазначити, що вивчення досвіду впровадження інноваційних методів та засобів навчання в професійній практиці юристів дозволяє створити більш ефективні та адаптовані навчальні програми та ресурси. Це сприяє підвищенню професійної компетентності юристів та поліпшенню їхньої спроможності використовувати англійську мову в юридичній практиці.

Розробка рекомендацій щодо оптимальних стратегій використання англійської мови в сфері юриспруденції може сприяти покращенню комунікації та професійної успішності юристів у міжнародному контексті. Спеціалізоване використання певних термінів і мовних зразків регулює викладання юридичної мови. Таким чином, «ми вивчаємо юридичну мову як різновид другої мови, спеціалізоване використання лексики, фраз і синтаксису, що допомагає нам легше спілкуватися один з одним» [1].

Відповідно необхідним є впровадження в освітні програми для майбутніх юристів спеціалізовані курси з юридичного англійського та міжнародного права, що допоможуть студентам засвоювати не лише загальну лексику, а й специфічні терміни та концепції, пов'язані з юридичною сферою.

Результати дослідження свідчать, що дослідження та аналіз проблеми забезпечення використання юристами англійської мови в сучасному правовому полі підкреслює актуальність цього питання та важливість розвитку потенціалу юристів. Останні дослідження та публікації демонструють зростаючий інтерес до цієї теми та перспективні шляхи для подальших досліджень.

Сучасні підходи до навчання англійської мови для юристів, включаючи інтегрований підхід, спеціалізовані курси та використання технологій, дозволяють ефективно підвищити їхню мовну компетентність. Вивчення досвіду впровадження інновацій в навчання юристів допомагає ідентифікувати найкращі практики та засоби для досягнення цієї мети.

Розробка рекомендацій щодо оптимальних стратегій використання англійської мови в сфері юриспруденції вказує на важливість практичного підходу для покращення мовної та професійної компетентності юристів. Враховуючи ці рекомендації та продовжуючи дослідження у цьому напрямі, юристи можуть досягти більшої успішності у своїй професійній діяльності та сприяти розвитку міжнародного юридичного співтовариства.

Список використаних джерел:

1. Бабятинська Ю., Гусейнова К. Структурно-семантична характеристика юридичної термінології англійської мови. Міжнародний гуманітарний університетський вісник. філології. 2020. № 44. С. 186–188. URL: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2020.44.42> (дата звернення: 11.10.2023).
2. Бесараб Т.П., Павлюк М.М. Особливості перекладу юридичної термінології США та Великобританії. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: збірник наук. праць / за ред. Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО, О.Г. РОМАНОВСЬКОГО. Вип. 23–24 (27–28). Харків : НТУ ХПІ, 2009. С. 422.
3. Міністерство освіти і науки України - МОН створило Концепцію розвитку англійської в університетах: рівень В1 – обов’язкова умова вступу, В2 – випуску, викладання профільних дисциплін іноземною та «мовні скринінги». Головна | Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-stvorilo-koncepciyu-rozvitku-anglijjskoyi-v-universitetah-u-dodatku-riven-v1-obovyazkova-umova-vstupu-v2-vipusku-vikladannya-profilnih-disciplin-inozemnoyu-ta-movni-skriningi> (дата звернення: 11.10.2023).
4. Лебедева М.О. Особливості викладання англійської мови професійного спрямування студентам юридичного факультету. Сучасні методи викладання іноземної мови професійного спрямування у вищій школі : Матеріали конференції. Київ, 2013, НТУУ “КПІ”. С. 210.
5. Савка І., Яремко Т. Особливості викладання іноземної мови за професійним спрямуванням для майбутніх фахівців у галузі права. Теорія і методика професійної освіти. 2020. Т. 3, № 21. С. 102-103.

СЕКЦІЯ 8.

ПОЖЕЖНА ТА ЦИВІЛЬНА БЕЗПЕКА

Коломієць Катерина Сергіївна, здобувач вищої освіти факультету Пожежної безпеки

Національний університет цивільного захисту України, Україна

Роменська Юлія Вадимівна, здобувач вищої освіти факультету Пожежної безпеки

Національний університет цивільного захисту України, Україна

Науковий керівник: Сасенко Наталія Вячеславівна, канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри пожежної і техногенної безпеки об'єктів та технологій

Національний університет цивільного захисту України, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ТОКСИЧНОСТІ ПРОДУКТІВ ГОРІННЯ ПОЛІМЕРНИХ КОМПОЗИЦІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ

Полімерні композиційні матеріали в процесі експлуатації піддаються тепловому та механічному впливу. Летучі продукти, що виділяються при термоокислювальній деструкції полімерів, становлять потенційну небезпеку для здоров'я людини. Метою токсикологічних досліджень є визначення показника токсичності H_{CL50} , що характеризується відношенням кількості матеріалу до одиниці об'єму замкнутого простору, в якому газоподібні продукти, що утворюються під час горіння матеріалу, спричиняють загибель 50% піддослідних тварин (ДСТУ 8829:2019). Полімерні композиційні матеріали підлягають до випробувань в двох режимах: в термоокислювальному розкладанні (450°C) та в полум'яному горінні (750°C). Крім того, дуже важливим є показник $HbCO$, що показує вміст карбоксигемоглобіну в крові загиблих піддослідних тварин відразу після експозиції в камері згоряння. За цим показником визначають переважні біохімічні механізми токсичної дії продуктів горіння. Вважається, що токсичний ефект продуктів горіння обумовлюється переважно дією монооксиду вуглецю, коли у крові тварин значення $HbCO$ становлять 50% і більше. Однак, автори робот [1-3] вважають, що тільки при концентраціях $HbCO$ менше 60% токсичний ефект, несумісний з життям, обумовлений присутністю в газовій суміші як провідних (монооксид вуглецю та діоксиду вуглецю), так і мінорних компонентів (зокрема для пінополіуретанів присутністю в суміші ціаністого водню), а також їх комбінованим впливом. Склад продуктів термоокислювального розкладання та токсичність полімерних матеріалів залежать від температури, умов контакту з окислювачем, хімічного складу та визначаються складною взаємодією індивідуальних токсичних властивостей різних компонентів матеріалу.

Список використаних джерел:

1. Березовский А.И., Маладыка И.Г., Попов Ю.В., Саенко Н.В. Сравнительный анализ состава продуктов горения и их токсичности эпоксидных и эпоксиуретановых полимерных вибропоглощающих огнезащитных составов. Пожежна безпека. 2012. № 20. 27-31.
2. Третьяков О. В. Нові підходи до токсиколого-гігієнічної регламентації полімерних матеріалів транспортного призначення. Актуальні проблеми транспортної медицини: навколишнє середовище; професійне здоров'я; патологія. 2018. №4. С. 16-31.
3. Шафран Л.М. Токсикология горения: основные задачи и перспективы развития. Актуальні проблеми транспортної медицини. 2006. № 4. С. 23-32.

СЕКЦІЯ 9.

БІОЛОГІЯ ТА БІОТЕХНОЛОГІЇ

Шумна Олександра Валеріївна, студентка 2 курсу біотехнологічного факультету
Державний біотехнологічний університет, Україна

Науковий керівник: Гончарова Ірина Іванівна, канд. с.-г. наук, доцент
кафедри генетики розведення та селекційних технологій в тваринництві
Державний біотехнологічний університет, Україна

ПІДГОТОВКА СОБАКИ ДО ПОЯВИ НЕМОВЛЯ В РОДИНІ

У сучасному світі все частіше наше життя тісно пов'язано з домашніми улюбленцями. Нерідко у житті може статися так, що першою «дитиною» у родині стає собака, а згодом з'являється малюк. У родині постає питання - що робити, як привчити собаку до появи малюка? Собаки та діти можуть стати найкращими друзями у житті, якщо правильно підготувати цю взаємодію. Бо тільки від власника залежить, які взаємини будуть сформовані між собакою та дитиною.

В першу чергу треба не забувати, що собака це член родини, та жива істота з почуттями та емоціями, вони також можуть мати поганий настрій, сумувати та мати погане самопочуття. У дорослої собаки виробляється певний розпорядок дня, тип поведінки, та спосіб життя у вашій родині. Тож треба підготувати вашого улюбленця до змін розпорядку у вашому житті [2, 5, 6].

Ми розглянемо основні кроки для підготовки, які допоможуть вашому улюбленцю прилаштуватись до нового життя.

1. Тренування: Розпочніть тренування собаки змалечку, щоб вона була слухняна. Використовуйте команди "сидіти", "лежати", "стояти", "на місце", "чекати" для контролю над собакою під час взаємодії її з дитиною. Також, привчить собаку до спокійної реакції коли ви вертаєтесь додому. Тренування допоможуть не лише скорегувати поведінку, але стануть чудовою взаємодією та способом спілкування з вашим улюбленцем. Не соромтесь звернутись за допомогою до кінологів та зоопсихологів. Такі спеціалісти краще допоможуть вам зрозуміти вашого чотирилапого та полегшать його адаптацію до змін. Якщо ваша собака активна, ви можете підібрати для неї інтерактивні іграшки. З появою немовля, у вас з'являться приємні клопоти, а вашому пухнастику буде куди спрямовувати енергію.

2. Соціалізація: Підготуйте собаку до появи дитини у будинку заздалегідь. Важливо, щоб собака була звикла до різних ситуацій, звуків і запахів, які супроводжуватимуть появу дитини. Запрошуйте гостей з дітьми, дозволяйте собаці побачити та почути дитячі голоси. Купуйте дитячі іграшки, щоб привчити собаку розрізняти свої речі та дитини. Дозволяйте обнюхувати усі нові дитячі предмети.

3. Визначення зони проживання для тварини: Якщо ви плануєте дитячу кімнату треба для себе розуміти, чи буде ваш пес мати доступ до цієї кімнати. При введенні правила, згідно з якого доступ собаки в це приміщення буде заборонено, важливо робити це поступово, без рукоприкладства й різких окриків, намагаючись

роз'яснити й заохотити до слухняності вашого улюбленця. Не варто пересувати собачий лежак та ставити на це місце манеж за день до повернення з пологового будинку. Так ви допоможете уникнути стресу та не пов'язувати неприємні зміни з малюком. У собаки також має бути свій особистий простір, де він може сховатися у випадку, коли гра або просто метушня навколо набридне [1, 3].

4. Терпіння та співчуття: Не гнівайтесь та не карайте тварину у присутності дитини, це може викликати погані асоціації. Своєю поведінкою вона намагається привернути вашу увагу, адже для неї навіть ваше несхвалення краще, ніж ігнорування. Замість того, щоб карати собаку, дайте йому зрозуміти, якої поведінки ви від нього чекаєте, доки його суперництво з дитиною не переросло в серйозну проблему. Часто навіть спокійні й доброзичливі собаки починають нервувати, коли в будинку з'являється дитина. І в цьому немає провини малюка – собака звик бути в центрі уваги. Раніше йому приділяли багато часу, а з появою малюка це стало неможливо. Але варто жорстко (без насильства) та негайно реагувати на будь який прояв агресії по відношенню до дитини

5. Безпека: Ніколи не залишайте дитину та собаку наодинці без нагляду. Навіть найлагідніша собака, може завдати травми немовляті. Різкі рухи або звуки можуть налякати або збентежити улюбленця, через що його реакція може бути не контрольована. Спостерігайте за мовою тіла собаки, якщо пес виглядає напружено або налякано, краще відвести його у ту кімнату де він зможе заспокоїтись. Обов'язково приділіть йому увагу, заспокойте, пригостить смаколиками, дайте декілька команд щоб пес переключив увагу і був зацікавлений на іншому

6. Піклування: Не забувайте приділяти час вашому песику, як би не було складно. Інакше, домашній улюбленець, відчує себе покинутим, це може призвести до ревнощів або депресії. Не ігноруйте вашого песика, продовжуйте з ним живе спілкування, ігри, активні прогулянки, промовляйте до нього свої дії, це допоможе вашому улюбленцю зрозуміти, що ви робити в той чи інший момент і відчутти себе задіяним у ваших справах. Якщо пухнастий не проявляє зацікавленості до малюка та ваших дій, не намагайтесь навмисно привернути його увагу до дитини або ваших дій. Також продовжуйте виконувати усі гігієнічні та ветеринарні обробки, це допоможе вам зберігати гігієну у будинку, а також збереже звички у собаки [1 - 4].

Ось і настав день знайомства з малюком. Як це зробити?

Буде добре, якщо ви почнете знайомство ще до приїзду малюка додому. Це можна зробити дуже легким способом, принести речі з пологового та дати песику їх обнюхати. Такими речами можуть бути одяга в якій був малюк, халат що був на вас під час тримання дитини, простирадло або пелюшки.

Зайшовши в будинок, ласкавим голосом покликайте песика до себе і попросіть сісти, похваліть за виконання команди, пригостить смаколиком. Якщо ви маєте емоційного улюбленця, краще, якщо мати заїде в дім перша без немовля, так як пес не бачив вас певний час, вірогідно він скучив і буде активно зустрічати. Спочатку дайте йому обнюхати вас та речі немовляти, слідкуючи за реакцією. Якщо пес буде занадто збуджений дайте кілька хвилин звикнути до запаху та заспокоїтись. Після чого поверніться з дитиною, присядьте на рівень собаки, тримаючи малюка на руках або поклавши на коліна, дозвольте улюбленцю обнюхати його. Якщо ви не певні в реакції вашого хвостика, можна одягти на нього шлею, щоб інші члени родини притримали. В жодному разі не відтягуйте собаку грубою силою, не придушуйте та не робіть

боляче, це може сприйнятись як загроза. Не забувайте розмовляти з песиком, хвалити за гарну поведінку, та пояснюючи йому, що це ваша дитина, та його майбутній друг. Собака може облизати немовля, не варто бурхливо реагувати на це. Якщо ротова порожнина вашого собаки доглянута, то не має приводу для паніки, так як, слина містить антибактеріальні властивості. Не всі собаки можуть емоційно сприймати малюка, деякі собаки ладні повністю ігнорувати появу дитини, в такому випадку не треба змушувати його до комунікації. Пам'ятайте, собаки створіння емпатичні, вони дуже чутливі до емоцій людей, тож ваша головна задача бути спокійним. Якщо ваш улюбленець зрозуміє, що ви не збентежені, він також буде відчувати спокій з появленням дитини [7].

Діти дуже швидко ростуть, і вам, так само, слід попідклаватись про те, щоб малюк вчився поводитись з собакою, для комфортного життя усієї родини.

Такий тандем, дитини і собаки, обов'язково створить гарну атмосферу у вашій родині, та подарує багатий досвід створення гарних відносин.

Список використаних джерел:

1. Вомбахер М. Good Dog, Happy Baby: готуємо вашу собаку до появи вашої дитини. New World Library. - 2015. – 168 с.
2. Кілкоммонс Б., Вілсон С. Захист собаки та дітей. // Посібник із підготовки собаки до дітей у вашому житті. Grand Central Publishing; 1st edition. – 1994. – 96 с.
3. Береговенко О. Дитина і собака. // Навчальна лекція. - 2019 р. <https://www.youtube.com/watch?v=dH4b6J7IuJk&t=57s>.
4. Горовіц О. Собакознавство. -КМ-Букс. - 2012. – 312 с.
5. <https://barberpet.com.ua/ua/blog/kak-podgotovit-sobaku-k-poyavleniyu-v-dome-rebenka/>.
6. <https://madagaskar.kiev.ua/sobaka-revnuye-do-ditini/>.
7. <http://dog.dp.ua/statti/yak-spilkuvatisya-ditini-z-sobakoyu.html>.

Харитоновна Ольга Ярославівна, здобувачка вищої освіти
факультету біотехнологій та біотехніки
Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського», Україна

СУЧАСНІ РОЗРОБКИ БІОТЕХНОЛОГІЙ НА ОСНОВІ ІМУНОФЕРМЕНТОГО АНАЛІЗУ

ІФА нині є рутинним лабораторним методом імунодіагностики. Але незважаючи на те, що він був винайдений доволі давно, він не тільки все ще користується популярністю, а й постійно вдосконалюється та досліджується науковцями зі всього світу, так як його потенціал просто величезний.

Удосконалення ІФА має вирішальне значення для виявлення біомолекул, пов'язаних із розладами здоров'я, і полегшення діагностики на ранніх стадіях захворювань. Було розроблено високочутливу стратегію ІФА, засновану на підготовці ацетильованих хітозанових поверхонь, щоб покращити орієнтацію антитіл. Хітозанова поверхня була використана для розробки сендвіч-ІФА для виявлення химерного людського білка с-тис-GST-IL8, клонованого та експресованого в *Escherichia coli*. Аналізи, розроблені на хітозанових поверхнях, були в 6 разів чутливішими, ніж ті, що проводилися на стандартній поверхні зі значними відмінностями ($p < 0,0001$). Отже, ацетильовані хітозанові поверхні покращують орієнтацію антитіла на підкладці та є відповідним методом заміни стандартних поверхонь, враховуючи стабільність у часі та низьку вартість його приготування [1].

Токсоплазмоз - широко поширене паразитарне захворювання, яке викликається найпростішим паразитом *Toxoplasma gondii*[2]. Тому було розроблено набір для наноферментного імуноферментного аналізу (Nano-ELISA) з використанням екскретованих/секретованих антигенів, щоб мати вищу чутливість і специфічність, ніж для твердофазного імуноферментного аналізу. Це дуже важливо, особливо при нижчих титрах антитіл, що вимагає більш точної діагностики. З іншого боку, метод Nano-ELISA, розроблений з антигенами E/S, може бути більш чутливим і специфічним, ніж ІФА для діагностики токсоплазмозу, і може бути основою для подальших досліджень у цьому відношенні [3].

Для вимірювання біоаналіту в нерозведеній сироватці було розроблено електрохімічну платформу біосенсора для імуноферментного аналізу, яка використовує електрохімічно підготовлену плівку карбоксильного функціоналу поліпіролу товщиною ~11 нм. Плівку карбоксильного поліпіролу з використанням 3-карбоксипірольного мономеру на гребінчастому золотому електродному мікрочіпі підготували за допомогою циклічної вольтамперометрії. Для підвищення продуктивності було досліджено використання полімерної мітки лужної фосфатази для електрохімічного ІФА. Розроблена платформа виявилася швидкою та специфічною та може бути застосована для тестування та вимірювання різних біологічно важливих білкових маркерів у реальних зразках [4].

Також нещодавно було описано зручний одногодинний імуноферментний аналіз, складений із звичайними антитілами та реагентами пероксидази хрому. У цьому методі використовується утворення крапель водної двофазної системи на основі регідратації розчином зразка, що містить поліетиленгліколь, ініційованої регідратацією плям

дегідратованого декстрану, які містять усі реагенти антитіл. Це забезпечує швидку 1-годинну загальну інкубацію, і процедуру, при якій включення пероксидази у розчин поліетиленгліколю зменшує кількість етапів промивання та інкубації, необхідних для виконання цього аналізу [5].

Klebsiella pneumoniae, грамнегативна бактерія, що належить до роду *Enterobacter*, викликає багато захворювань людей і худоби. Однак систематичних методів виявлення її у тваринництві мало. Саме тому було досліджено і розроблено козячі поліклональні антитіла проти *Klebsiella pneumoniae* і запроваджено непрямий метод ІФА для виявлення. Крім того, не було перехресної реакції між покритим антигеном і козячою сироваткою, позитивною на антитіла проти інших бактерій, що вказує на те, що непрямий ІФА міг виявити *Klebsiella pneumoniae* у більшості випадків [6].

Acidovorax citrulli, бактерія, яка спричиняє руйнівну бактеріальну хворобу плямистості плодів гарбузових. Імунологічні аналізи, такі як ІФА, широко використовуються в рутинних польових перевірках на цю бактерію. Однак, жодне з наявних на даний момент моноклональних антитіл не може виявити всі поширені штами *A. citrulli*. Тому було використано високопродуктивну техніку масиву кульок для скринінгу та характеристики *A. citrulli*-специфічних МКАТ, отриманих із гібридомних клонів. ІФА із застосуванням сумішей моноклональних антибіотиків вдалося специфічно виявити всі 16 протестованих штамів *A. citrulli* без перехресної реакції з іншими бактеріями. Цей метод можна застосовувати для тестування насіння перед посівом, а також для звичайних польових перевірок [7].

Отже як можемо спостерігати, напрямки розвитку та наукових досліджень на тему ІФА доволі різноманітні. Велика кількість різних модифікацій, спроби використання для виявлення різних хвороб, не тільки людини, а й тварин та навіть рослин, збільшення чутливості та специфічності за допомогою підбору білків та речовин – все це допомагає покращувати та розширювати сфери застосування ІФА. Також можна відзначити що така велика кількість та різноманітність праць, лише підтверджує факт того, що наукове товариство досі дуже зацікавлено в цьому методі.

Список використаних джерел:

1. García-Maceira, Tania et al. "Highly enhanced ELISA sensitivity using acetylated chitosan surfaces." *BMC biotechnology* vol. 20,1 41. 19 Aug. 2020, doi:10.1186/s12896-020-00640-z.
2. Головне управління Держпродспоживслужби в Дніпропетровській області - Небезпечність токсоплазмозу. Головна | Головне управління Держпродспоживслужби в Дніпропетровській області. URL: <https://dp.dpss.gov.ua/news/nebezpechnist-toksoplazmozu> (дата звернення: 04.10.2023).
3. Khodadadi, A et al. "Development of Nano-ELISA Method for Serological Diagnosis of Toxoplasmosis in Mice." *Archives of Razi Institute* vol. 75,4(2021): 419-426. doi:10.22092/ari.2018.123028.1236.
4. Arya, Sunil K, and Pedro Estrela. "Electrochemical ELISA Protein Biosensing in Undiluted Serum Using a Polypyrrole-Based Platform." *Sensors (Basel, Switzerland)* vol. 20,10 2857. 18 May. 2020, doi:10.3390/s20102857.
5. Tongdee, Mintra et al. "One-incubation one-hour multiplex ELISA enabled by aqueous two-phase systems." *The Analyst* vol. 145,10 (2020): 3517-3527. doi:10.1039/d0an00383b.
6. Chen, Ruichang et al. "Establishment and evaluation of an indirect ELISA for detection of antibodies to goat *Klebsiella pneumoniae*." *BMC veterinary research* vol. 17,1 107. 5 Mar. 2021, doi:10.1186/s12917-021-02820-1.
7. Himananto, Orawan et al. "Double antibody pairs sandwich-ELISA (DAPS-ELISA) detects *Acidovorax citrulli* serotypes with broad coverage." *PloSone* vol. 15,8 e0237940. 27 Aug. 2020, doi:10.1371/journal.pone.0237940.

СЕКЦІЯ 10.

ВЕТЕРИНАРНІ НАУКИ

Самойленко Олександр Сергійович, студент 3 курсу
факультету ветеринарної медицини
Державний біотехнологічний університет, м. Харків, Україна

ВПЛИВ СТРЕСУ НА ТВАРИН

Вступ. Стрес є неот'ємною частиною життя тварин та грає важливу роль у їхньому адаптації до змін в навколишньому середовищі. Вплив стресу на фізіологію та поведінку тварин викликає все більший інтерес як серед науковців, так і серед господарів та ветеринарів (1). Вищезазначені аспекти роблять стрес темою, яка вимагає детального вивчення та розуміння.

Метою цього дослідження є вивчення впливу стресу на фізіологію і поведінку тварин та ідентифікація можливих способів зменшення стресових впливів на них.

Ціль роботи. Визначити вплив стресу на фізіологію і поведінку тварин.

Вивчити методи оцінки стресу та способи зменшення його негативного впливу на тварин

Матеріали та методи. У цьому дослідженні я використав дані аналізів з наукових досліджень, пов'язаних з стресом у домашніх тварин, а також досліджував вплив дій людини на ризик розвитку порушень у домашніх тварин (2). Для збору даних я використовував наукові статті та книги, які були опубліковані з 2010 року. Для оцінки стресу використовувалися фізіологічні показники, такі як рівень кортизолу в крові, пульс, та поведінкові спостереження.

Дослідження також включало вивчення можливостей зменшення стресу, таких як зміна умов утримання і надання психологічної підтримки тваринам.

Результати та обговорення. Дослідження показало, що стрес може впливати на фізіологічні показники та поведінку тварин, призводячи до змін в їхньому здоров'ї і добробуті.

Виявлені методи зменшення стресу, такі як створення сприятливих умов утримання і надання можливості для взаємодії з іншими тваринами та людьми, можуть допомогти знизити негативний вплив стресу на тварин (3).

Висновки. Вплив стресу на фізіологію та поведінку тварин є багатогранним і може варіювати в залежності від виду та індивідуальних особливостей тварини. Стрес може викликати зміни у фізіологічних параметрах, таких як рівень кортизолу в крові, що може призвести до різних медичних проблем.

Дослідження показали, що важливим аспектом управління стресом є створення сприятливих умов утримання для тварин, забезпечення доступу до відповідного харчування, води, відпочинку, та надання можливості для соціальної взаємодії з іншими тваринами та людьми. Це сприяє зниженню рівня стресу та покращенню добробуту тварин.

Важливою частиною стратегій зменшення стресу є розвиток та впровадження програм психологічної підтримки для тварин, особливо у важких ситуаціях, таких як госпіталізація, операції та перевезення.

Враховуючи, що стрес може мати важливий вплив на здоров'я тварин та їхнє благополуччя, дослідження в галузі стресології важливе для ветеринарної медицини та тваринництва. Врахування принципів стресменеджменту може сприяти покращенню якості життя тварин та підвищенню ефективності їхнього утримання (4).

Список використаних джерел:

1. Справжній А., Кочетова Т. В. Стрес у собак і кішок: етіологія, патогенез, клініка, діагностика та лікування. Ветеринарія.Х: 2019; (7): 22-28.
2. Knottenbelt, D.C. Tumours of the Nervous system Tissues in Domestic Animals. In: Meuten DJ, editor. Tumors in Domestic Animals. 5th ed. Ames, IA: John Wiley & Sons, Inc.; 2017. p. 107-156.
3. Morris JS, Dobson JM, Bostock DE, et al. Environmental factors and canine oral neoplasms. J Small Anim Pract. 1990;31(12):595-598.
4. Малишева О. В., Глаголева Т. І., Брітвіна О. В. Стрес у домашніх тварин: причини, симптоми, діагностика, лікування. Ветеринарія та годування. К: 2020; (1): 19-22.

СЕКЦІЯ 11.

ХІМІЯ, ХІМІЧНА ТА БІОІНЖЕНЕРІЯ

Чумаченко Людмила Василівна, здобувач вищої освіти медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Васильєва Ірина Михайлівна, канд. біол. наук,
доцент, доцент кафедри біологічної хімії
Харківський національний медичний університет, Україна

МОНІТОРИНГ АКТИВНОСТІ КРЕАТИНФОСФОКІНАЗИ ПРИ НАВАНТАЖЕННІ РІЗНИХ ГРУП М'ЯЗІВ

Вступ. Визначення активності ферментів у сироватці крові широко використовується в моніторингу тренувального процесу в професійному спорті, і є інформативним тестом оцінки стану метаболізму низки органів і систем [1]. Особливий інтерес становлять тканинні ферменти, що надходять у кров зі скелетних м'язів та інших тканин у результаті порушення проникності клітинних мембран під впливом тренувальних навантажень. До них належать, насамперед, креатинфосфокіназа (КФК), аспартатамінотрансфераза (АСТ), аланінамінотрансфераза (АЛТ), лактатдегідрогеназа (ЛДГ), міозин, актин, тропоміозин [2].

В професійному спорті існують певні труднощі з трактуванням результатів дослідження активності ферментів під впливом фізичних навантажень, оскільки дані показники можуть мати високі діагностичні асоціації з низкою захворювань. У зв'язку з цим становить інтерес виявлення фізіологічних значень активності вищевказаних ферментів у спортсменів. Це дасть змогу отримати орієнтири для трактування результатів досліджень у спорті і виявити небезпечні значення показників для спортсменів, щоб запобігти травмам, розвитку хронічної втоми та перетренуванню.

Ціль. Вивчити активність ферменту КФК у спортсменів високого рівня кваліфікації на різних етапах підготовки.

Матеріали і методи. Проведено всебічний огляд сучасної наукової літератури.

Результати та обговорення. Ключовим моментом ефективного управління тренувальним процесом в спорті є індивідуалізація тренувальних програм з урахуванням реакції організму спортсменів на навантаження. Аналіз тренувальних ефектів дає змогу прогнозувати зміну працездатності спортсменів

відповідно до обсягу, інтенсивності, спрямованості та динаміки фізичних навантажень. Нині в системі медико-біологічного забезпечення процесу підготовки спортсменів використовується широкий перелік біохімічних тестів [3]. За високих фізичних навантажень у спортсменів відзначається підвищення концентрації деяких специфічних білків і ферментів у сироватці крові (КФК, АСТ, ЛДГ та ін.) [4].

Активність загальної КФК залежить від віку, статевої приналежності, раси, м'язової маси, фізичного навантаження та кліматичних умов. Високі рівні КФК спостерігаються після марафонського та напівмарафонського бігу, силових вправ і

бігу вниз із гори. Рівень сироваткової КФК може бути використаний як надійний індикатор інтенсивності тренувального і діагностичного маркера перетренованості. Проте існує велика міжіндивідуальна варіація в активності сироваткової КФК, що ускладнює розробку надійних референтних значень для спортсменів.

Під час дослідження динаміки КФК після силових вправ з обтяженнями показано, що активність цього ферменту зростає приблизно на 100 % через 8 годин, а пікові значення можуть бути досягнуті в інтервалі від 24 до 72 годин залежно від виду вправ та індивідуальних особливостей організму спортсменів [5].

Результати наукових експериментів виділяють дві основні причини пошкодження м'язів, індуковані фізичним навантаженням: механічне напруження і метаболічний стрес, зумовлений утворенням вільних радикалів і кальцієвим перевантаженням під час вправ.

Ряд дослідників відзначили більшою мірою зростання активності КФК після вправ, що залучають м'язи верхньої частини тіла, порівняно із вправами для нижніх кінцівок. Природа цього явища може бути пояснена тим, що нижні кінцівки більшою мірою задіяні в повсякденному житті і менш схильні до змін порівняно з верхніми [6].

Зниженню ризику підвищення активності КФК після фізичних навантажень сприяють короткочасні охолоджувальні процедури із застосуванням холодної води, контрастних процедур, кріотерапії, масажу та інших відновлювальних методів. Результати дослідження динаміки КФК у сироватці крові можна використати для кількісного та якісного підбору фізичних вправ з метою недопущення прогресування міопатій [7].

Machado M. (2011) у своїй роботі показав, що час відпочинку між серіями вправ на різні групи м'язів не впливав на зміни активності КФК та достовірно підвищувалася у сироватці крові спортсменів. [5]. Але, за даними Gleeson M. (2002) високотреновані спортсмени, які виконують безперервні м'язові вправи, не завжди показують високі рівні активності КФК у сироватці крові, незважаючи на те, що вони відчувають болючість унаслідок мікротравм і запалення сполучних структур у м'язах [8]. Небажаний ефект мікротравм негативним чином впливають на швидкість процесів відновлення м'язового глікогену [9]. Запаси глікогену вичерпуються після тривалих вправ високої інтенсивності. Пошкоджені м'язи мають знижену можливість поглинати глюкозу, що переноситься з кров'ю, яка необхідна для ресинтезу глікогену в м'язах. У результаті цього може виникати зниження витривалості роботи у наступних фізичних вправах.

Висновки. Висока напруженість тренувального процесу в професійному спорті супроводжується істотними змінами у ферментативній сфері, які впливають на процеси регуляції та взаємодії різних механізмів енергозабезпечення. Показано, що важливу роль у спортсменів для досягнення високих результатів відіграють стан фізіологічних систем організму і метаболічна відповідь на пропонувані навантаження. Рівень ферменту КФК може бути використаний як надійний індикатор інтенсивності тренування та відбору спортсменів. Водночас багато актуальних аспектів біохімічної оцінки адаптації організму спортсменів до напружених фізичних навантажень потребують аналізу й обґрунтування та проведення спеціальних досліджень.

Список використаних джерел:

1. Brancaccio P., Lippi G., Mafulli N. Biochemical markers of muscular damage // *Clinical Chemistry and Laboratory Medicine*. 2010. № 48(6). P. 757–767.

2. Banfi G., Colombini A., Lombardi G. Metabolic markers in sports medicine // *Adv. Clin. Chem.* 2012. № 56. P. 1–54.
3. Afanasyeva, I. A. The syndrome of overtraining in athletes: endogenous intoxication and factors of innate immunity / I. A. Afanasyeva, V. A. Taimazov // *Scientific Notes of P. F. Lesgaft University. P.F. Lesgaft University.* – 2011. – № 12 (82). – С. 24–30.
4. Brancaccio, P. Biochemical markers of muscular damage / P. Brancaccio, G. Lippi, N. Maffulli // *Clin Chem Lab Med.* – 2010. – № 48(6). – P. 757–767.
5. Machado, M. Effect of varying rest intervals between sets of assistance exercises on creatine kinase and lactate dehydrogenase responses / M. Machado, A. J. Koch, J. M. Willardson, L. S. Pereira, M. I. Cardoso, M. K. Motta, R. Pereira, A. N. Monteiro // *J. Strength. Cond. Res.* – 2011. – №25. – P. 1339–1345.
6. Jamurtas, A. Z. Comparison between leg and arm eccentric exercises of the same relative intensity on indices of muscle damage / A. Z. Jamurtas, V. Theocharis, T. Tofas, A. Tsiokanos, C. Yfanti, V. Paschalis, Y. Koutedakis, K. Nosaka // *Eur J Appl Physiol.* – 2005. – № 95. – P. 179–185.
7. Brancaccio, P. Persistent HyperCKemia in Athletes / P. Brancaccio, N. Maffulli, L. Politano, G. Lippi, F. M. Limongelli // *Muscles Ligaments Tendons J.* – 2011. – №1(1). – P. 31–35.
8. Gleeson, M. Biochemical and immunological markers of overtraining / M. Gleeson // *Journal of Sport Science and Medicine.* – 2002. – № 1. – P. 31–41.
9. O'reilly, K. P. Eccentric exercise-induced muscle damage impairs muscle glycogen repletion/ K. P. O'reilly, M. J. Warhol, R. A. Fielding // *Journal of Applied Physiology.* – № 63. – P. 252–256.

СЕКЦІЯ 12.

ЕНЕРГЕТИКА ТА ЕНЕРГЕТИЧНЕ МАШИНОБУДУВАННЯ

Шемму Амар, здобувач вищої освіти енергетичного факультету
Українська інженерно-педагогічна академія, Україна

Науковий керівник: Князева Вікторія Миколаївна, канд. техн. наук, доцент,
доцент кафедри автоматизації, метрології та енергоефективних технологій
Українська інженерно-педагогічна академія, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВІТРОВОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В АЛЖИРІ

Основа економіки Алжиру – це газ і нафта. Вони дають 30 % ВВП, 60 % дохідної частини держбюджету, 95 % експортної виручки. За запасами газу Алжир посідає 8-ме місце у світі та 4-те місце у світі з експорту газу. За запасами нафти Алжир на 15-му місці у світі і на 11-му місці з її експорту. Однак уряд починає розглядати екологічні рішення, інвестуючи у відновлювані джерела енергії. Згідно з Алжирською програмою розвитку відновлюваних джерел енергії та енергоефективності (PENREE) 2012 року, Алжир орієнтується на встановлену потужність відновлюваної енергії в розмірі 22 000 МВт до 2030 року. Одна з галузей поновлюваних джерел енергії, яку доцільно розвивати і просувати в Алжирі, - це енергія вітру. Проект будівництва вітряної електростанції в Адрарі було передано алжирсько-французькому консорціуму Segeles. Таким чином, французький виробник вітряних турбін Vergnet виграв міжнародний тендер від Compagnie d'Engineering de l'Electricite et du Gaz (CEEG), дочірньої компанії групи Sonelgaz, на встановлення першої вітряної електростанції в Адрарі, на південному заході країни. і матиме потужність близько 15 МВт.

Доцільність застосування вітрової енергії диктується особливостями клімату і рельєфу Алжиру. Адже енергія вітру є однією з форм сонячної енергії. Унаслідок нерівномірності складу ґрунту, рельєфу місцевості, а також товщини атмосферного шару Сонце нагріває поверхню Землі з різною інтенсивністю. Нагріта Сонцем поверхня передає тепло повітряним масам, розташованим над нею. Оскільки густина повітря залежить від його температури, утворюються зони з різними атмосферними тисками (оскільки тепле повітря легше, холодне - важче). У міру того, як гаряче повітря піднімається вертикально до земної поверхні, більш холодне повітря переміщується вздовж Землі, щоб заповнити порожнечу, що утворилася. Енергія вітру - поряд з енергією води, що падає, - одна з найдоступніших і найпоширеніших видів перетвореної енергії Сонця, що використовується з давніх часів. У Північній Африці, зокрема в Алжирі, люди почали використовувати такий вид енергії кілька століть тому, коли з'явилися перші вітряки, які качали воду або мололи зерно.

Енергія вітру може бути перетворена в:

- кінетичну енергію (рух вітрильних кораблів, політ повітряного змія або повітряної кулі);

- механічну енергію (вітряні установки для помелу борошна або перекачування води);

- електричну енергію (вітрогенератори для виробництва електричної енергії).

Для того, щоб будівництво вітроелектростанцій виявилось економічно виправданим, необхідно, щоб середньорічна швидкість вітру в даному районі складала не менше 6 метрів за секунду. В Алжирі вітряки доцільно будувати на узбережжі Середземного моря, довжина берегової лінії – 998 км. Цей регіон повною мірою відповідає вимогам побудови та експлуатації вітроелектростанцій. Біля узбережжя вітри сильніші й регулярніші, ніж на суші, що пояснює зростання офшорної вітрової енергії протягом кількох років. Більші й потужніші (від 6 до 10 МВт, навіть 18 МВт для деяких останніх моделей) вітрові турбіни, встановлені на морі, спроможні забезпечити більше енергії на один пристрій, ніж берегові вітрові турбіни. Вони мають обмежений вплив на ландшафт, що дає можливість розгортати більші парки, з більшою кількістю вітрогенераторів. Виробництво, встановлення та витрати на виробництво дещо вищі, ніж на суші, але очікується, що вони з кожним роком зменшуватимуться.

Отже, енергія вітру – це поновлюване джерело енергії, вона є загальнодоступним і поновлюваним ресурсом. Поки світитиме Сонце і незалежно від того, скільки енергії вітру використовується сьогодні, у майбутньому вона, як і раніше, буде доступна в тих самих обсягах.

Список використаних джерел:

1. Дероган Д.В., Щокін А.Р. Перспективи використання енергії та палива в Україні з нетрадиційних та відновлюваних джерел.//Бюл. "Новітні технології в сфері нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії", Київ: АТ "Укренергозбереження", 2017, - №2. С.30-38.
2. Левенберг В.Д. Аккумулирование тепла / В.Д. Левенберг [Текст]. - К.: Техника, 1991. 208 с.
3. Мхитарян Н.М. Гелиоэнергетика: системы, технологии, применение: [Монография] / Н.М Мхитарян. - К.: Наукова думка, 2002. 315 с.

СЕКЦІЯ 13.

КОМП'ЮТЕРНА ТА ПРОГРАМНА ІНЖЕНЕРІЯ

Шевців Ростислав Михайлович, магістр інституту комп'ютерних наук та інформаційних технологій
Національний університет "Львівська Політехніка", Україна

Науковий керівник: Ріпак Назарій Степанович, кандидат технічних наук, старший викладач
Національний університет "Львівська Політехніка", Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЙ ВІДМОВОСТІЙКОСТІ У РОЗПОДІЛЕНИХ ВИСОКОНАВАНТАЖЕНИХ СИСТЕМАХ З ВИКОРИСТАННЯМ ПРОТОКОЛІВ QUIC ТА HTTP/3

Сучасна людина, підприємства та навіть державні органи не можуть обійтися без Інтернету сьогодні. З кожним днем збільшується кількість програм, які використовують мережу для комунікації, і цей процес росте дуже швидко. Більше того, ми спостерігаємо тенденцію перенесення існуючих програм з архітектури "Моноліт" на нову мікросервісну архітектуру. Хоча остання має свої переваги, вона ще активніше використовує мережу.

Проте проблеми стабільності та відмовостійкості мереж все ще залишаються актуальними. Ми все ще дуже часто стикаємось з проблемами доступності мережі через фізичні перешкоди, погодні умови, програмні та апаратні помилки, чи через хакерські атаки, спрямовані на відмову сервісів чи переповнення каналів мережі.

У науковій статті під назвою "The Impact of Service Failure and Recovery on Target and Observing Customers: A Comparative Study" [1] від Департаменту Маркетингу університету "Монаш" в Австралії описано, що в 2015 році 79% економіки в Сполучених Штатах Америки було забезпечено за рахунок споживацьких сервісів. Проте всі ці сервіси не завжди працюють як очікується, що призводить до гігантських втрат компаній. В 2015 році це призвело до сорок одного мільярду втрат для компаній США. Це в черговий раз підкреслює важливість проблеми відмовостійкості при розробці сервісів, які надаються користувачам. Відмови при роботі з програмними продуктами здатні викликати в користувачів негативні емоції, що призводить до їх повної відмови від користування даним сервісом в користь сервісу конкурентів.

У науковій роботі під назвою "A Quantitative Approach for Assessment and Improvement of Network Resilience" [2] від авторів Navid Ahmadiana, Gino J. Lima, Jaeyoung Chob, та Selim Borac описується, що відмовостійкість мережі визначається її найбільш вразливим елементом. Тобто при поступовому піднятті відмовостійкості найслабших елементів мережі піднімається загальний рівень відмовостійкості системи

в цілому. Проте, якщо припустити, що в певний момент часу підняти відмовостійкість певного елемента мережі неможливо, то цілком логічним є відмова від використання цього елемента в користь аналогічного, проте більш стійкого елемента. Оскільки відмовостійкість компоненту визначається також відмовостійкістю елементів, з якими він комунікує, то відмова від менш стійких залежностей в користь більш стабільних підвищує відмовостійкість самого елемента також. В такому разі, ідея про ланцюг маршрутів, які використовуються як запасні у випадку відмови попередніх елементів виглядає цілком логічною та працездатною.

Одним із завдань даної роботи є проектування та розробка програмної бібліотеки для мови програмування Java, яка пропонує програмний інтерфейс для доступу до віддалених серверів за протоколом HTTP (Hypertext Transfer Protocol - протокол передачі гіпертекстових документів) версій 1, 2, та 3, який працює на основі протоколу QUIC та мінімізує шанс повної відмови смартсистеми, спричиненої мережевими проблемами, чи апаратно-програмними помилками самих віддалених серверів.

Дана система оперує поняттям “маршрут” - маршрут характеризує всі аспекти запиту, який виконує клієнтська сторона відносно серверної. Ці аспекти включають в себе назву маршруту, адресу маршруту (доменне ім'я віддаленого серверу чи його IP-адреса), назву запасного маршруту, який буде використовуватись у випадку відмови основного маршруту, та декілька інших характеристик, які фігурують у безпосередньому процесі виконання запиту та отримання відповіді (наприклад: список HTTP статус-кодів, які вважаються помилковими та вимагають додаткового опрацювання). Бібліотека повинна вміти використовувати інші бібліотеки, які надають можливість виконання HTTP (в тому числі HTTP/3 та QUIC) запитів, у випадку якщо користувач хоче використовувати внутрішні механізми для роботи з мережевими протоколами якогось конкретного HTTP-клієнта.

Бібліотека повинна підтримувати як синхронні, так і асинхронні запити, щоб у разі потреби не заважати нормальному виконанню основного потоку клієнтської програми.

Функції бібліотеки повинні підтримувати як синхронні, так і асинхронні операції для обробки запитів у сукупності. Додатково, асинхронні операції повинні повертати як загальну (останню) відповідь чи помилку, так і перелік відповідей чи конкретних помилок для кожного запиту з переданого користувачем набору. Це надасть можливість користувачам обирати спосіб обробки помилок та зробить їх обробку більш гнучкою відповідно до вимог їх цільових систем.

Клієнт повинен бути невеликого розміру, оскільки він підключається як бібліотека до інших програм, які можуть використовуватись на пристроях з малою кількістю оперативної пам'яті (наприклад: мобільні телефони працівників супермаркетів чи пристрої для сканування товарів на касі).

Клієнт повинен уникати великої затримки при виконанні запитів, оскільки очікується, що більшість запитів будуть успішними. Для цього необхідно використовувати ефективні методи збереження та оптимізацію отримання даних з бази даних для передачі на клієнтську сторону. Розумне використання кешування в оперативній пам'яті може значно зменшити кількість операцій, які виконуються відносно бази даних. Також важливо, щоб користь від обробки помилкових випадків

не відійшла на другий план через затримку в обробці успішних випадків.

Список використаних джерел:

1. Sharifi S., Palmeira M., Spassova G. Journal of Hospitality Marketing & Management // Monash University (Australia). Monash, 2017. URL: https://www.researchgate.net/publication/318840173_The_Impact_of_Service_Failure_and_Recovery_on_Target_and_Observing_Customers_A_Comparative_Study.
2. Navid Ahmadiana, Gino J. Lima, Jaeyoung Chob, Selim Bora, A Quantitative Approach for Assessment and Improvement of Network Resilience // Industrial Engineering, University of Houston, Houston, 2020. URL: https://www.ie.uh.edu/sites/ie/files/faculty/glim/REES_resilience.pdf.

Пилип Анастасія Романівна, магістр кафедри комп'ютерних наук
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Науковий керівник: Ріпак Назарій Степанович, канд. техн.
наук, старший викладач
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ ВПЛИВУ ВІЙНИ НА СТАН НАСЕЛЕННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ШТУЧНИХ НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ

Останнім часом потоків інформації стає дедалі більше, що можна пов'язати з удосконаленням технологій запису та зберігання даних. Проблему перероблення всіх сирих даних викликає їх необмежений обсяг, різноманітність (кількісні дані, якісні та текстові) та коректність оброблення інформації.

На даний час обсяг даних, який обробляється є дуже високим. Дійшло до того, що людина не в змозі аналізувати всі отримані дані самостійно. Саме тому інтелектуальний аналіз даних та нейронні мережі зараз є дуже актуальними в будь-якій сфері застосування [1].

Вплив війни на стан населення - актуальна проблема сучасного світу. Стан населення під час війни є складним та багатограним питанням, оскільки вплив військових конфліктів на людей і суспільство може бути різноманітним. Ось деякі основні аспекти стану населення під час війни: загиблі та поранені, біженці та внутрішньо переміщені особи, соціальні розлади, економічна деградація, соціальна нерівність, система охорони здоров'я, психологічний стан населення, сприяння розвитку насильства та конфліктів.

Загальний стан населення під час війни є сукупністю цих факторів і може значно варіюватися в залежності від специфіки конфлікту, рівня міжнародної підтримки та заходів для мітигації наслідків.

Використання штучних нейронних мереж може допомогти в дослідженні та прогнозуванні цих впливів, виявленні зв'язків між військовими подіями та показниками соціального благополуччя, включаючи економічні, медичні та психологічні аспекти. В даній роботі акцент робиться саме на фізичний та психологічний стан людей.

Дослідження і впровадження штучних нейронних мереж у цю сферу може сприяти створенню більш ефективних інструментів для прогнозування та аналізу впливу війни на стан населення, зробивши світ безпечнішим і стійкішим до подібних викликів.

Для коректного аналізу використовується офіційна статистика від Міністерства Охорони Здоров'я [2] про фізичні та психологічні проблеми починаючи від 2018 року. В дану статистику включено кількість абортів, кількість виявлених канцерогенних захворювань, статистика хвороб дітей в дитячих будинках і тд.

Також використовується офіційна статистика від Національної служби Здоров'я України [3] про аналіз ведення електронних направлень лікарями первинної та спеціалізованої допомоги. Для подальшого аналізу впливу ракетної загрози на

населення певних регіонів було використано статистику від Сервісу зі статистики повітряних тривог в Україні - air-alarms.in.ua [4].

Метою даної роботи є:

- знаходження кореляцій потенційної ракетної небезпеки та арт. обстрілів на населення в певних регіонах, де ця загроза була виявлена;
- візуалізація статистики змін стану населення за останні декілька років;
- виявлення змін у стані населення з початку повномасштабного вторгнення та виявлення неявних кореляцій;
- передбачення змін психологічного та фізичного здоров'я у повоєнні часи.

Для того, щоб штучна нейронна мережа змогла проаналізувати дані про стан населення під час війни, необхідно виконати кілька кроків:

1. Першим кроком є збір необхідних даних, які включають інформацію про кількість загиблих та поранених, біженців, соціальні та медичні показники тощо. Дані повинні бути систематизовані та очищені від помилок.

2. Далі, необхідно вибрати відповідну архітектуру нейронної мережі.

3. Нейромережа повинна бути навчена на основі наявних даних. Навчання полягає у встановленні ваг та параметрів мережі так, щоб вона могла визначити закономірності в даних.

4. Після навчання мережі її результати повинні бути перевірені на валідаційних та тестових даних, щоб визначити її точність та здатність до прогнозування.

5. Після навчання та валідації мережа готова до прогнозування та аналізу. Це означає, що вона може використовуватися для передбачення можливих наслідків війни на стан населення, а також для аналізу зв'язків між різними факторами та наслідками військових конфліктів.

Використання штучних нейронних мереж у такому дослідженні може допомогти виявити складні закономірності, які були б важко визначити традиційними методами, та сприяти розробці більш ефективних стратегій для поліпшення безпеки та гуманітарних заходів в умовах конфлікту.

Дослідження та прогнозування впливу війни на стан населення за допомогою штучних нейронних мереж є важливим напрямком в сучасних дослідженнях, який має значний потенціал для поліпшення безпеки та якості життя в умовах конфлікту. Використання цих передових технологій дозволяє аналізувати величезні обсяги даних, виявляти складні закономірності, та розробляти прогностичні моделі для визначення можливих наслідків війни на населення.

Список використаних джерел:

1. Чубукова І.А. Data Mining: учебн. пособ. – М.: Интернет-университет информационных технологий БИНОМ: Лаборатория знаний, 2006. – 382 с.
2. Статистичні дані системи МОЗ // Центр громадського здоров'я МОЗ України [Веб-сайт]. - URL: <http://medstat.gov.ua/ukr/statdanMMXIX.html> (дата звернення: 09.10.2023).
3. Аналіз ведення електронних направлень лікарями первинної та спеціалізованої допомоги // Національна служба здоров'я України [Веб-сайт]. - URL: <https://edata.e-health.gov.ua/e-data/dashboard/service-requests> (дата звернення: 10.10.2023).
4. Статистика повітряних тривог // Сервісу зі статистики повітряних тривог в Україні [Веб-сайт]. - 2022. - URL: <https://air-alarms.in.ua/#statistic> (дата звернення: 12.10.2023).

СЕКЦІЯ 14.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

Новак Катерина Миколаївна, здобувачка вищої освіти Навчально-науковий інститут «Інститут інформаційних технологій в економіці»
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, Україна

Науковий керівник: Устенко Станіслав Веніамінович, д-р. екон. наук,
професор, професор кафедри інформаційних систем в економіці
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, Україна

АНАЛІЗ НАПРЯМІВ АВТОМАТИЗАЦІЇ ТЕСТУВАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Актуальність. В сучасному світі розробки програмного забезпечення, автоматизація тестування визнається однією з найважливіших складових процесу розробки. Організація системи автоматичного тестування дозволяє ефективно перевіряти функціональність та надійність програмного продукту, зменшує витрати, під час нього використовуються програмні засоби для виконання тестів і перевірки результатів виконання, що допомагає скоротити час тестування і спростити його процес [1].

Аналіз існуючих джерел. Існує декілька напрямів автоматизації тестування програмного забезпечення, такі як: модульне тестування, функціональне тестування, інтеграційне тестування та UI-тестування [1-3].

Виклад дослідження.

Проведемо порівняльний аналіз напрямів автоматизації тестування програмного забезпечення, таких як: модульне тестування, функціональне тестування, інтеграційне тестування та UI-тестування їх аналіз:

1. Модульне тестування передбачає автоматизацію тестування окремих модулів або компонентів програми. Воно дозволяє перевірити коректність її роботи кожного модуля в ізоляції, що полегшує виявлення та виправлення помилок.

2. Функціональне тестування зосереджене на перевірці функціональності програми. Автоматизовані тести перевіряють, чи виконують програмні компоненти встановлені функціональні вимоги.

3. Для перевірки взаємодії між різними компонентами програми застосовують інтеграційне тестування. Автоматизація цього процесу допомагає виявити проблеми взаємодії різних частин програми.

4. UI-тестування спрямоване на перевірку коректності роботи користувацького інтерфейсу програми. Автоматизовані тести перевіряють відповідність вигляду та поведінки інтерфейсу заданим вимогам.

Відзначимо переваги автоматизації тестування:

- Зниження витрат часу і ресурсів, адже ручне (мануальне) тестування вимагає

більше часу. Ручне тестування є простим типом тестування, що не вимагає великої кількості додаткових знань[3]. Мануальне тестування вимагає більших зусиль, але без нього ми не зможемо переконатися в тому, чи можлива автоматизація взагалі;

- Під час автоматизованого тестування можна уникнути помилок пов'язаних із втомою або неправильними діями тестувальників (людський фактор);

- Автоматизація розширює обсяг тестування, що дозволяє проводити більшу кількість тестів та аналізувати різноманітні характеристики програмного продукту;

- Автоматизоване тестування сприяє виявленню помилок на початкових стадіях розробки, що дозволяє виправити їх до випуску програмного продукту в експлуатацію;

Також необхідно визначити недоліки автоматизації програмного тестування:

- Розробка автоматизованих тестів може бути дорогою та вимагати багато часу на початковому етапі;

- Не всі види тестів можуть бути автоматизовані, наприклад, тестування на візуальний ефект, може вимагати ручної перевірки;

- Програмний продукт постійно змінюється і автоматизовані тести потребують постійного оновлення.

Враховуючи вище зазначені напрями тестування та плюси і мінуси автоматизації тестування пропонується створити інформаційну систему для управління та моніторингу процесу тестування[4]. Дана система буде спиратись на потужну базу знань [5], яка узагальнить, систематизує та розширить знання щодо автоматизації тестування. Дослідження різних напрямків автоматизованого тестування допомагає розробникам та тестувальникам створити ефективну базу знань, де кожен напрямок вимагає відповідного підходу та методології для автоматизації. Наявність такої бази знань сприятиме підвищенню продуктивності, точності та швидкості тестування, а також покращить якість програмного продукту.

Система для управління та моніторингу процесу тестування може бути корисною для різних сфер застосування, де вимагається тестування програмного забезпечення, наприклад, таких як: інформаційні технології, фінансовий сектор, медична сфера, автомобільна промисловість, логістика та транспорт [6].

Висновки: Проведено порівняльний аналіз напрямів автоматизації тестування програмного забезпечення, таких як: модульне тестування, функціональне тестування, інтеграційне тестування та UI-тестування. Відзначено, що автоматизація тестування програмного забезпечення є важливим напрямом, який допомагає покращити якість та швидкість розробки програм. Вибір різних підходів до автоматизації тестування залежить від конкретних потреб проекту та ресурсів, а також вимагає постійного удосконалення та підтримки. Розуміння цих використовуваних підходів автоматизації тестування допомагає зробити процес розробки програмного забезпечення більш ефективним та надійним. Запропоновано створити систему для керування та моніторингу процесу тестування, яка враховує напрями тестування та спирається на потужну базу знань. Вважаю, що дана робота допоможе мені в розробленні кваліфікаційної магістерської роботи з проектування інформаційної управляючої системи для керування та моніторингу процесу тестування.

Список використаних джерел:

1. Автоматизоване тестування: матеріал з Вікіпедії [Електронний ресурс]. Режим доступу:

- Автоматизоване тестування — Вікіпедія (wikipedia.org).
2. Стратегії для автоматизації тестування програмного забезпечення: матеріал з Zaptest [Електронний ресурс]. Режим доступу: Автоматизація тестування програмного забезпечення – історія, переваги, труднощі та інше! (zaptest.com).
3. Ручне тестування: матеріал з QALight [Електронний ресурс]. Режим доступу: Ручне та автоматизоване тестування - QALight.
4. Системне тестування: матеріал з Zaptest [Електронний ресурс]. Режим доступу: Системне тестування - типи, процес, інструменти та багато іншого! (zaptest.com).
5. База знань: матеріал з Вікіпедії [Електронний ресурс]. Режим доступу: База знань — Вікіпедія (wikipedia.org).
6. Моніторинг тестування: матеріал з QATestLab [Електронний ресурс]. Режим доступу: Види моніторингу, які допомагають у тестуванні | Онлайн-курси від компанії QATestLab.

Датко Андрій Петрович, здобувач вищої освіти Навчально-науковий інститут «Інститут інформаційних технологій в економіці»

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, Україна

Науковий керівник: Устенко Станіслав Веніамінович, д-р. екон. наук, професор, професор кафедри інформаційних систем в економіці

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, Україна

АНАЛІЗ ТА РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ДЛЯ ІНВЕСТУВАННЯ

Інформаційні системи для інвестування стають все більш актуальними в умовах швидкого розвитку фінансових технологій (FinTech) та зростання інтересу громадськості до інвестування та нагромадження активів. Завдяки ним, інвестори можуть зручно керувати своїми активами та ризиками, а простота та зручність встановлюють низький поріг входу навіть для осіб з обмеженими знаннями в даній сфері.

Ринок інформаційних систем для інвестування представлений різноманітними застосунками, серед яких є і вітчизняні. Зокрема, з найпопулярніших можна виділити наступні:

1. Mono Invest [8] – це інвестиційна платформа, яка пропонує клієнтам можливість інвестувати свої гроші у різні фінансові інструменти, включаючи депозити, облігації та інші інвестиційні продукти.

2. Sense SuperApp [6] – єдиний цифровий банк для особистих фінансів та рахунків ФОПа. В кінці 2021-го року отримав можливість купувати акції зарубіжних компаній, дозволених НКЦПФР [3].

3. Robinhood [7] – це фінансовий застосунок, який був розроблений для торгівлі акціями, криптовалютами та іншими фінансовими інструментами.

4. E*TRADE [12] – це відомий фінансовий брокер, який надає доступ до акцій, опціонів, ETF і фондів. Вони також мають свій мобільний додаток для торгівлі та інвестування.

5. TD Ameritrade [5] пропонує широкий вибір фінансових продуктів і має безкоштовну торгівлю акціями, опціонами і ETF. Вони також надають інструменти для дослідження ринку та аналізу акцій.

6. Webull [4] – це інвестиційна платформа, яка спеціалізується на акціях і криптовалютах. Вони пропонують безкоштовну торгівлю акціями та ETF і мають розширені аналітичні інструменти.

7. M1 Finance [9] – це платформа для інвестицій з автоматичними інвестиціями та можливістю створення індивідуальних портфелів. Вони пропонують безкоштовну торгівлю акціями і ETF, а також функцію "кредитування маржі".

8. Fidelity [11] – це добре відомий фінансовий брокер, який надає доступ до широкого спектру фінансових інструментів, включаючи акції, облігації, фонди і пенсійні рахунки.

Можна виділити наступні переваги даних систем:

1. Доступність. Дані системи надають можливість інвесторам здійснювати торгівлю акціями, опціонами та іншими інвестиційними продуктами, що робить

інвестування більш доступним для широкої аудиторії.

2. Мобільність. Більшість із зазначених систем мають мобільні додатки, які дозволяють інвесторам відстежувати та керувати своїми інвестиціями в режимі реального часу з будь-якого місця.

3. Фінансова грамотність. Дані системи часто надають користувачам доступ до освітніх ресурсів, аналітичних матеріалів та інструментів для дослідження ринків, що допомагає інвесторам приймати більш обдумані рішення.

4. Різноманітні опції інвестування. Запропоновані системи дозволяють інвестувати в різні акції, облігації, ETF, криптовалюти тощо, розширюючи вибір для інвесторів.

До недоліків даних систем можна віднести:

1. Ризики. Інвестування завжди пов'язане з ризиками, і навіть доступні платформи не гарантують прибуток. Інвестори можуть втратити гроші, особливо при неправильних рішеннях або відсутності адекватного аналізу.

2. Комісії. Хоча деякі інформаційні системи, як Robinhood, пропонують безкоштовну торгівлю, інші можуть мати комісії за різні операції, що може впливати на вибір інвестора.

3. Обмеження. Кожна з цих систем може мати свої обмеження, такі як обмеження на доступні інвестиційні продукти або обмеження на різні види рахунків.

4. Регуляторні обмеження. Регуляторні проблеми, які можуть виникнути, можуть вплинути на доступність послуг та репутацію платформи.

Системи даного класу беззаперечно грають важливу роль в економічній діяльності. Однак, також не можна заперечувати, що вони мають ряд недоліків, які можна і, навіть, необхідно усунути. Зокрема до них можна віднести ризики безпеки, брак механізмів захисту та можливі ризики для інвесторів. Також до них відноситься обмеження на активи, які доступні до інвестицій, зокрема відсутність можливості придбати криптовалюти. Деякі із систем мають обмежений функціонал з браком поглиблених інструментів інвестування, відсутності десктопної або мобільної версії. Також спільною проблемою для багатьох з них є складний перевантажений інтерфейс, що створює складнощі навіть досвідченому інвестору. Дані проблеми не є критичними і їх можна відносно легко усунути за вкладання необхідних ресурсів. Але в українських, та й не тільки, реаліях головним обмежуючим чинником є законодавство та регулюючі органи. В Україні з моменту повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну НБУ [2] введено обмеження на виведення капіталу з України, що включає в себе заборону на вивід валюти та заборону купівлі акцій зарубіжних компаній. Також, як показує ситуація із застосунком “Mono invest” [1], існують значні ризики для інвесторів. Через те, що брокер-партнер потрапив під санкції РНБО [10], компанія мала продавати активи інвесторів, часто навіть їм у збиток, або ж заморозити їх на невизначений час, що фактично означає втрату доступу до них та збитки. Враховуючи вище сказане, пропонується створити ІС, що матиме як мобільну, так і десктопну версію; достатньо широкий функціонал, щоб нею могли користуватись інвестори просунутого рівню; простий та зрозумілий інтерфейс, що встановить низький поріг входу для інвесторів-початківців або простих користувачів, що хочуть вкласти надлишкові кошти. Впровадити інтеграцію з криптовалютними біржами, або створити власний криптогаманець, що розширить опції інвестування. Держава має прийняти необхідні законодавчі зміни, щоб врегулювати дану сферу та захистити

інтереси інвесторів. В сумі всі ці заходи сприятимуть зростанню благополуччя населення та матимуть позитивний вплив на економіку.

Висновки: Проведено аналіз сучасних інформаційних систем на ринку фінансів для інвестування. Запропоновано створити інформаційну систему, що матиме як мобільну, так і десктопну версії, широкий функціонал для розв'язання задач інвестування, а також провести структурно-технологічні вдосконалення та відповідне організаційне забезпечення по функціонування системи в сучасних умовах.

Список використаних джерел:

1. Українська правда [Електронний ресурс]. — 2023. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/07/5/701939/> (дата звернення 30.09.2023).
2. Національний банк України [Електронний ресурс]. — 2023. — Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення 30.09.2023).
3. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. — 2023. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.nssmc.gov.ua/> (дата звернення 30.09.2023).
4. Webull [Електронний ресурс]. — 2023. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.webull.com/> (дата звернення 30.09.2023).
5. TD Ameritrade [Електронний ресурс]. — 2023. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.tdameritrade.com/> (дата звернення 30.09.2023).
6. Sense SuperApp [Електронний ресурс]. — 2023. — Режим доступу до ресурсу: <https://sensebank.com.ua/investicii-u-sense-superapp> (дата звернення 30.09.2023).
7. Robinhood [Електронний ресурс]. — 2023. — Режим доступу до ресурсу: <https://robinhood.com/us/en/> (дата звернення 30.09.2023).
8. Mono Invest [Електронний ресурс]. — 2023. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.monobank.ua/invest?lang=uk> (дата звернення 30.09.2023).
9. M1 Finance [Електронний ресурс]. — 2023. — Режим доступу до ресурсу: <https://m1.com/> (дата звернення 30.09.2023).
10. LIGA.NET [Електронний ресурс]. — 2023. — Режим доступу до ресурсу: <https://finance.liga.net/ua/stock/article/mono-invest-zakrylsya-iz-za-podsanktsionnogo-brokera-rochemu-tak-proizoshlo> (дата звернення 30.09.2023).
11. Fidelity [Електронний ресурс]. — 2023. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.fidelity.com/> (дата звернення 30.09.2023).
12. E*TRADE [Електронний ресурс]. — 2023. — Режим доступу до ресурсу: <https://us.etrade.com/home> (дата звернення 30.09.2023).

Бондарчук Яна Володимирівна, здобувач вищої освіти спеціальності 122 «Комп’ютерні науки»
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Науковий керівник: Казимира Ірина Ярославівна, канд. техн. наук,
доцент кафедри автоматизованих систем управління
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ ДАНИХ ПРИ ВИКОРИСТАННІ AR-ТЕХНОЛОГІЙ

Доповнена реальність (AR) — це технологія, яка дозволяє додавати віртуальний контент до реального світу в реальному часі. Застосунок AR може використовувати камеру пристрою для відображення реального оточення користувача і додавати до цього оточення віртуальні об’єкти, такі як інформаційні панелі, анімації, 3D-моделі та інше.

Однак з розвитком AR-технологій [1] виникає питання забезпечення конфіденційності та безпеки даних. AR-додатки часто збирають великі обсяги інформації з пристроїв користувачів, включаючи локаційні дані, дані сенсорів, а також персональну інформацію. Ця інформація може бути чутливою та потребувати особливих заходів для збереження її конфіденційності.

Незахищені канали передачі даних можуть стати легкою мішенню для зловмисників, які можуть перехопити або змінити передавану інформацію. Це створює ризик недостатнього захисту персональних даних, які можуть бути скомпрометовані.

Шифрування [2] є одним з найефективніших методів забезпечення конфіденційності. Використання сильних алгоритмів шифрування може гарантувати, що дані не буде перехоплено або прочитано недозволеними користувачами під час передачі (табл. 1).

Таблиця 1

Популярні методи шифрування та їхнє застосування

Тип Шифрування	Застосування
AES	Шифрування баз даних
TLS/SSL	Шифрування веб-трафіку
PGP	Шифрування електронної пошти
RSA	Безпечний обмін ключів
Blowfish	Шифрування невеликих блоків даних

Особлива увага має бути приділена налаштуванню політик доступу. Ідея полягає в тому, щоб мінімізувати кількість користувачів, які мають доступ до конфіденційних даних. Окрім того, може бути використана двофакторна аутентифікація для підвищення рівня безпеки.

Блокчейн може забезпечити додатковий рівень захисту, завдяки своїм властивостям: децентралізація, незмінність і прозорість. Використання блокчейну для зберігання конфіденційних даних може зробити неможливим несанкціоноване втручання у ці дані.

GDPR (General Data Protection Regulation) — це регулятивний акт, який був прийнятий Європейським Союзом і набув чинності 25 травня 2018 року. Основна мета

GDPR — захист особистих даних громадян ЄС та узгодження правил обробки цих даних на території держав-членів ЄС.

За допомогою GDPR [3] було встановлено ряд принципів та правил, якими мають керуватися організації, які обробляють особисті дані.

Захист конфіденційності в контексті AR-технологій є складним і багатограним викликом. Хоча доповнена реальність надає численні захопливі перспективи, вона також несе в собі проблеми конфіденційності, включаючи надлишкове збирання особистих даних, ненадійність каналів комунікації та загрози, пов'язані з геолокацією.

Ці проблеми ставлять перед розробниками AR-технологій завдання ретельного розгляду питань безпеки та приватності. Важливо не лише використовувати інноваційні можливості доповненої реальності для створення захоплюючих досвідів для користувачів, але й гарантувати, що їхні персональні дані захищені та не піддаються ризику недобросовісного використання.

Більш того, підприємства та розробники мають враховувати легальні вимоги, які встановлюють норми збору та обробки персональних даних. Щоб забезпечити довіру користувачів до AR-застосунків, необхідно прозоро комунікувати мету збору даних та способи їх застосування, а також надавати користувачам контроль над їхньою інформацією.

Список використаних джерел:

1. Коваленко, Д. А., & В. О. Тімонін. "Огляд VR/AR-технології і їх перспективи." Комп'ютерні технології і мехатроніка. Збірник наукових праць за (2020): 149.
2. Морозюк, А. А., & П. К. Ніколюк. "Шифрування даних." Комп'ютерні технології обробки даних (2022): 80-82.
3. Li, He, Lu Yu, and Wu He. "The impact of GDPR on global technology development." Journal of Global Information Technology Management 22.1 (2019): 1-6.

Пісний Олег Володимирович, студент 2 курсу магістратури,
факультет комп'ютерних інформаційних технологій
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

Науковий керівник: Христина Ліпяніна-Гончаренко, доцент
кафедри інформаційно-обчислювальних систем і управління
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО РОЗШИРЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ ДЛЯ ЗБАГАЧЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ: ПЕРЕВАГИ ПОРІВНЯНО З АНАЛОГАМИ

Розширена реальність (AR) стала ключовим інструментом для вивчення та взаємодії з культурною спадщиною. В останні роки AR став популярним інструментом для покращення сприйняття та вивчення культурної спадщини, а також для створення інтерактивних історичних досліджень [1].

Аналоги існуючих AR рішень для культурної спадщини мають свої обмеження у точності та функціональності. Вони часто використовують спрощені методи для розпізнавання та взаємодії з об'єктами. Наприклад, деякі з них використовують GPS для надання інформації про історичні об'єкти, а інші використовують маркери для визначення місця розташування об'єкта [3].

Інтелектуальний підхід до AR використовує нейронні мережі та глибоке навчання для покращення точності та функціональності AR застосувань для культурної спадщини. Використовуючи AR з інтелектуальним підходом, користувачі можуть здійснювати реальний час розпізнавання об'єктів культурної спадщини та отримувати докладні описи та історії цих об'єктів [2].

Дослідження показали, що інтелектуальний підхід до AR значно покращує якість інтеграції з культурною спадщиною. Точність розпізнавання об'єктів становить 76.14%, а середній час реакції - 2.04 секунди. Однак існують області, які потрібно допрацьовувати, такі як розпізнавання бюстів та менш відомих об'єктів. Для подальшого вдосконалення системи потрібно розширювати обсяг даних для навчання та розвивати стратегії покращення розпізнавання менш відомих об'єктів [4].

Інтелектуальний підхід до AR використовує нейронні мережі та глибоке навчання для покращення точності та функціональності AR застосувань для культурної спадщини. Використовуючи AR з інтелектуальним підходом, користувачі можуть здійснювати реальний час розпізнавання об'єктів культурної спадщини та отримувати докладні описи та історії цих об'єктів [2].

Отже, дослідження підтверджує важливість інтелектуального підходу до розширеної реальності (AR) в контексті культурної спадщини. Використання глибокого навчання та нейронних мереж в AR застосунках дозволяє значно покращити точність розпізнавання об'єктів культурної спадщини та надає користувачам інтерактивні можливості для дослідження цих об'єктів.

Однак дослідження розкриває, що існують області, які потребують додаткового вдосконалення, зокрема в розпізнаванні бюстів та менш відомих об'єктів. Завдяки інтелектуальному підходу, AR в культурній спадщині стає більш точним і

інтерактивним інструментом для вивчення та взаємодії з історичними об'єктами, і це надає додаткові можливості для подальших досліджень та поліпшень.

Список використаних джерел:

1. Lampropoulos, G., Keramopoulos, E., & Diamantaras, K. (2020). Enhancing the functionality of augmented reality using deep learning, semantic web and knowledge graphs: A review. *Visual Informatics*, 4(1), 32-42. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.visinf.2020.01.001>.
2. Khan, M.A., Israr, S., Almogren, S., et al. (2021). Using augmented reality and deep learning to enhance Taxila Museum experience. *Journal of Real-Time Image Processing*, 18, 321–332. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11554-020-01038-y>.
3. Amato, A., Venticinque, S., & Di Martino, B. (2013). Image Recognition and Augmented Reality in Cultural Heritage Using OpenCV. In *Proceedings of International Conference on Advances in Mobile Computing & Multimedia (MoMM '13)* (pp. 53–62). ACM. DOI: <https://doi.org/10.1145/2536853.2536878>.
4. Fanini, B., et al. (2023). Augmented Reality for Cultural Heritage. In: Nee, A.Y.C., Ong, S.K. (eds) *Springer Handbook of Augmented Reality*. Springer Handbooks. Springer, Cham. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-67822-7_16.

Бондаренко Максим Дмитрович, здобувач вищої освіти інституту інформаційних технологій в економіці
Київський економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

Науковий керівник: Устенко Станіслав Веніамінович, доктор економічних наук, проф. кафедри інформаційних систем в економіці
Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Україна

ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ

Актуальність та цілі проекту. Обладнання у проекті є активною компонентою життєвого циклу комплексних заходів, що впливають на організаційно-технологічну надійність та ризики відмови обладнання. На кожній фазі менеджер проекту має оцінювати ефективність прийнятих рішень, відстежувати зміни системи загалом, формувати тактику управління проектом задля досягнення стратегічних цілей. Однак сучасні інструментальні засоби проектного управління не дозволяють розробляти стратегічні рішення щодо фаз проекту, а дозволяють вирішувати лише приватні питання планування та складання розкладів, розподілу фінансів, контроль їх витрачання, розробки документації, ідентифікації, аналізу та контролю ризиків, тобто вирішуються завдання управління окремими підсистемами проекту, оптимізуються розрізнені об'єкти та цілі проекту.

Проекти складатимуться з даних як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. Дані проекту дуже цінні та допомагають ефективно керувати проектом. Таким чином, інформаційна система управління проектами (ІУСП) — це програмне забезпечення, яке використовується для зберігання, організації та контролю даних та інформації проекту [1].

Мета дослідження. Проаналізувати різновиди управляючих інформаційних систем для управління проектами.

Менеджери проектів можуть працювати над фокусом проекту за допомогою різних методів та інструментів. Наприклад, планування, оцінка, управління тощо допомогли зосередитися на меті проекту. З ІУСП ми маємо повний контроль над проектом. Крім того, вартість і час є двома важливими факторами, завдяки яким ІУСП забезпечує переваги в проектах. Методології управління проектами можна розділити на традиційні, гнучкі, методології на основі процесу, управління змінами.

Основні характеристики управління проектами є:

- Планування;
- Управління ресурсами та закупівлями;
- Ефективність проекту;
- Звітування про прогрес і комунікація;
- Бюджет і оцінка;
- Інтеграція.

Планування – це одна з найважливіших функцій управління проектами. Коли ми починає проект, план і графік є двома важливими компонентами. На додаток до цього, ІУСП матиме інструменти планування, за допомогою яких можна буде

контролювати проєкт. Члени команди матимуть розклад для відстеження своїх повсякденних дій. Як наслідок, планування проєкту стає легшим із ІУСП. Наявність ресурсів і витрати пов'язані з плануванням проєкту.

Управління ресурсами та закупівлями – ресурси проєкту можуть бути кількох типів, як-от людські ресурси, матеріальні ресурси, обладнання тощо. Ресурси своєчасно керуються та оновлюються, щоб уникнути марної витрати роботи або простою. Управління закупівлями також здійснюється за допомогою системи ІУСП. Це допомагає відстежувати витрати, витрачені як на ресурси, так і на закупівлі.

Ефективність проєкту – вимірювання ефективності управління є ще однією функцією, доступною в ІУСП. План проєкту можна змінити для досягнення успіху проєкту. Зміни мають бути корисними та не мають впливати на бюджет та часові рамки більшим чином. Отже, такі розрахунки, як «Очікувана оцінка завершення», «Відхилення на завершення» тощо, допоможуть ефективно керувати проєктами.

Звітування про прогрес і комунікація – звіти створюються для кожного завдання та проєкту, щоб зрозуміти роботу. Таким чином, система ІУСП допоможе створити звіти про хід роботи для спілкування з різними членами команди та зацікавленими сторонами. Крім того, звіти будуть проаналізовані на відповідність будь-яким вимогам. ІУСП корисний для спілкування з різними членами команди проєкту.

Бюджет і оцінка – це певна функція, яка заснована на плані та графіку проєкту. Ці оцінки розраховуються для кожного завдання проєкту. Крім того, це допомагає розрахувати загальний час для завершення проєкту. Насправді це допомагає відстежувати поточний потік і витрати на проєкт. Оцінка повинна враховувати ресурси в проєкті, доступний час і бюджет з боку замовника.

Інтеграція – розбіжності в головному питанні при роботі з управлінням проєктами. Це тому, що команди працюють у різних аспектах. Щоб подолати труднощі, ІУСП дуже допомагає підтримувати інтеграцію даних у проєкті. Крім того, система допомагає отримувати продуктивну та корисну інформацію з інтеграцією. Це також допомагає в ефективному керуванні завданнями вчасно [2].

В даній роботі ми досліджували сучасні інструментальні засоби проєктного управління та їх характеристик, а саме: планування, управління ресурсами та закупівлями, ефективність проєкту, звітування про прогрес і комунікацію, бюджет і оцінку, а також інтеграцію яку використовуємо для підтримки даних у проєкті. Визначили з чого складаються проєкти внутрішнього і зовнішнього середовища. Розібрали методологію управління проєктами на які типи вони поділяються.

Висновок

Інформаційна система управління проєктами корисна для подолання проблем, з якими стикається традиційна система, як-от керування даними та інформацією щодо проєкту. Крім того, розрізненість проєктної команди спричиняє такі проблеми, як відсутність координації та співпраці між командами. Спілкування та знання між іншими командами також відстають у традиційній системі управління проєктами. Щоб подолати ці проблеми, була розроблена інформаційна система управління проєктами як програмний інструмент, який менеджери проєктів можуть використовувати для керування проєктом і спілкування з ним. Також допомагає отримати різноманітні інші переваги в управлінні проєктами для керівників проєктів. Особливості та функції системи ІУСП роблять її корисною для ефективною роботи з нею команди для роботи поставлених проєктів. Оскільки управління проєктами є основним завданням,

інструмент який допомагає виконувати всі їхні завдання, буде корисним. Таким чином, це передове комп'ютерне програмне забезпечення допомагає менеджерам проєктів ефективно та результативно вирішувати завдання проєкту, який повинен оцінювати ефективність прийнятих рішень, відстежувати зміни системи загалом, формувати тактику управління проєктом задля досягнення стратегічних цілей.

Список використаних джерел:

1. By Lucy Brown, Introduction to Project Management Information System. October 12. 2022. URL: <https://www.invensislearning.com/blog/project-management-information-system/>.
2. By Lucy Brown. Comprehensive Guide on Project Management. August 16. 2022. URL: <https://www.invensislearning.com/blog/project-management-resources/>.

Василькевич Микола Володимирович, магістр кафедри комп'ютерних наук
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Науковий керівник: Ріпак Назарій Степанович, канд. техн. наук,
старший викладач
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

МЕСЕНДЖЕР З ПІДТРИМКОЮ ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ: ІНТЕРФЕЙСИ ТА МОЖЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ

У сучасному житті, коли більшість людей проводить багато часу в інтернеті, а комунікація в онлайн-режимі стала невід'ємною частиною нашого життя, забезпечення комфортного та зручного спілкування стає дуже важливим завданням. Ми не лише обмінюємося інформацією зі знайомими, але також спілкуємося з незнайомими людьми через месенджери. Месенджери - це інформаційні системи, що дозволяють нам спілкуватися текстовими повідомленнями, відеодзвінками, фотографіями та іншими мультимедійними матеріалами в режимі реального часу.

Роль месенджерів

Месенджери широко використовуються для особистого спілкування, професійного спілкування та співпраці в команді. Особливо в інформаційній та розробницькій галузях месенджери відіграють важливу роль. Вони також використовуються як платформи для торгівлі та публікації новин.

Віртуальна реальність і її переваги

З впровадженням технологій віртуальної реальності, можна розширити можливості месенджерів та зробити комунікацію більш цікавою та зручною. Віртуальна реальність надає наступні переваги:

- **Зближення на відстані:** VR дозволяє створити враження, ніби ви знаходитесь в одному просторі з іншою людиною, навіть якщо фізично знаходитесь далеко один від одного. Це допомагає зближувати людей, навіть коли вони розташовані на значній відстані.

- **Інтерактивне спілкування:** VR надає користувачам можливість взаємодіяти один з одним. Це включає в себе можливість використовувати жести, мову тіла.

- **Більше емоцій:** Використання VR дозволяє передавати більше емоцій під час спілкування. Користувачі можуть бачити вирази обличчя і міміку своїх співбесідника, що додає глибину та емоційність взаємодії.

- **Можливості для бізнесу:** Використання VR в месенджерах може мати великий потенціал для бізнес-комунікації. Віртуальні наради, презентації, спільна робота над проектами та можливості для реклами послуг і товарів стають більш ефективними та привабливими.

- **Креативність:** Можливості VR відкривають безмежні можливості для різних творців і креативних особистостей. Вони можуть створювати унікальний контент та виражати свою індивідуальність через ці технології.

Метою даної роботи є дослідження сучасних технологій для створення месенджера з підтримкою віртуальної реальності, а також аналіз і розробка інтерфейсів та можливостей взаємодії в рамках даної системи. Основною метою є

подальший розвиток та розробка власної інформаційної системи месенджера.

Месенджер з підтримкою віртуальної реальності може використовуватися різними людьми та для різних цілей.

Особисте спілкування

Месенджер з підтримкою VR може використовуватися для особистого спілкування з друзями, родиною та знайомими. Він дозволяє людям спілкуватися один з одним у віртуальному просторі, як ніби вони знаходяться в одному місці. Це може бути корисно для людей, які живуть далеко один від одного або не можуть часто бачитися.

Бізнес-комунікація

Месенджер з підтримкою VR може використовуватися для бізнес-комунікації. Він може бути використаний для проведення відеоконференцій, презентацій та спільної роботи над проектами. Це може бути корисно для компаній, які працюють з віддаленими співробітниками або мають глобальну клієнтську базу.

Освіта

Месенджер з підтримкою VR може використовуватися для освіти. Він може бути використаний для проведення віртуальних уроків, семінарів та лабораторних робіт.

Список використаних джерел:

1. Augmented Reality and Virtual Reality in Physical and Online Retailing, 2019.
2. Virtual Reality: Concepts and Technologies, 2011.
3. Virtual and Augmented Reality (VR/AR): Opportunities and Challenges, 2017.
4. Virtual Reality and Augmented Reality: Myths and Realities, 2018.

Бондар Юліана Сергіївна, здобувач вищої освіти інституту інформаційних технологій в економіці

Київський національний економічний університет ім.Вадима Гетьмана, Україна

Науковий керівник: Устенко Станіслав Веніамінович, д-р. екон. наук, професор, професор кафедри інформаційних систем в економіці

Київський національний економічний університет ім.Вадима Гетьмана, Україна

ОПТИМІЗАЦІЯ ВЕБ-ДОДАТКІВ ЗА ДОПОМОГОЮ PWA

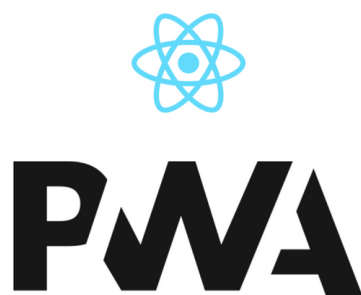

Рис. 1. LOGO PWA and React

Прогресивні веб-додатки (PWA) стають все більш популярними в світі веб-розробки [1]. Вони дозволяють створювати високоякісні, надійні та швидкі веб-додатки, які можуть працювати офлайн та надавати користувачам досвід, подібний до роботи з нативними додатками. У рамках цієї тези буде розглянуто оптимізацію веб-додатків за допомогою PWA з використанням таких технологій, як React [4].

React: це одна з найпопулярніших бібліотек для розробки інтерфейсу користувача. Вона дозволяє створювати інтерактивні користувацькі інтерфейси з використанням компонентного підходу, що полегшує розробку та підтримку коду. Крім того, React має потужну екосистему та активну спільноту, що робить його ідеальною основою для розробки PWA.

Оптимізація веб-додатків за допомогою PWA полягає у використанні сучасних веб-технологій для створення додатків, які можуть працювати офлайн, завантажуватися швидко та надавати користувачам досвід, подібний до роботи з нативними додатками. Це досягається за допомогою таких технологій, як сервіс-працівники, кешування, push-сповіщення та інших [1].

PWA може бути особливо корисним для наступних сфер:

- Електронна комерція: PWA може допомогти в покращенні швидкості завантаження, забезпечити офлайн-доступ до каталогу продуктів та поліпшити загальний досвід користувача.

- Медіа та новини: PWA може забезпечити швидкий доступ до контенту, навіть при повільному або відсутньому інтернет-з'єднанні.

- Освіта: PWA може допомогти студентам і викладачам отримати доступ до навчальних матеріалів офлайн.

• Соціальні медіа: PWA може поліпшити швидкість завантаження та забезпечити кращий досвід користувача, наприклад як зробив Facebook, створивши Facebook Lite (рис. 2) [5].

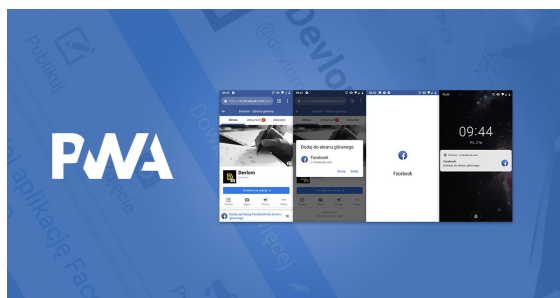

Рис. 2. Facebook PWA [5]

Основні концепції та переваги PWA включають:

• Вартісна ефективність: PWA - це більш економічне рішення для бізнесу, оскільки розробники можуть легко налаштувати розширену розробку веб-додатків за короткий час, з меншими вимогами до людських ресурсів та бюджету [1].

• Режим офлайн: PWA можуть легко кешуватися веб-браузером, що є чудовою новиною для бізнесу з офлайновими сценаріями використання [1].

• Покращена продуктивність: За даними Marketing Dive, 53% користувачів покидають сайт, якщо його завантаження триває довше 3 секунд [1].

• Безпека: PWA безпечні для користувачів, оскільки вони використовують безпечні кінцеві точки HTTPS та інші заходи безпеки. Адаптивність: PWA адаптуються до розміру екрана або орієнтації користувача та методу введення [1].

Рис. 3. Переваги PWA

Щодо створення PWA з використанням React, ось кроки, як це можна зробити [3]:

1. Створення проекту PWA React: Використовуйте Create React App (CRA) для створення нового проекту з шаблоном PWA. Наприклад: `npx create-react-app my-app -template cra-template-pwa`

2. Реєстрація сервісного працівника: CRA надає всі необхідні інструменти для роботи з сервіс-працівниками. Вам потрібно буде зареєструвати сервісного працівника у вашому файлі `src/index.js`, змінивши `serviceWorker.unregister()` на `serviceWorker.register()`

3. Налаштування манифесту веб-додатка: Манифест веб-додатку - це JSON-файл, який містить метадані про ваш веб-додаток, такі як ім'я, автор, опис тощо.

Рис. 3. Оглядовий рисунок роботи Pwa з Service Worker та Manifest

Висновок:

Оптимізація веб-додатків за допомогою PWA та використання React для їх розробки стають все більш важливими у світі веб-розробки. Ця стратегія дозволяє досягти великої кількості переваг, які включають економічну вигідність, роботу в офлайн-режимі, поліпшену продуктивність, безпеку та адаптивність до різних умов користувача.

За даними Marketing Dive, 53% користувачів покидають сайт, якщо його завантаження триває довше 3 секунд, тому важливо мати швидкий та надійний веб-додаток [1]. PWA дозволяють досягти цієї мети та надати користувачам якісний досвід роботи з вашим додатком.

Використання React для розробки PWA надає додаткові переваги, такі як гнучкість та масштабованість, завдяки компонентному підходу. Щобільше, наявність активної спільноти та потужної екосистеми робить React ідеальним інструментом для створення високоякісних веб-додатків.

Отже, оптимізація веб-додатків за допомогою PWA та використання React - це сучасна та ефективна стратегія, яка допомагає підвищити якість продукту і задоволення користувачів.

Список використаних джерел:

1. Pros and Cons of PWAs: Advantages and Disadvantages of Progressive Web Apps?: Pros and Cons of PWAs: Advantages and Disadvantages of Progressive Web Apps? (ailoitte.com).
2. Progressive web apps: https://developer.mozilla.org/en-US/docs/Web/Progressive_web_apps.
3. Making a Progressive Web App: <https://create-react-app.dev/docs/making-a-progressive-web-app/>.
4. React: <https://ru.legacy.reactjs.org/>.
5. Facebook PWA: <https://devlom.com/en/blog/facebook-launches-pwa>.

Урдин Артем Геннадійович, здобувач вищої освіти
ННІ «Інститут інформаційних технологій в економіці»

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

Науковий Керівник: Устенко Станіслав Веніамінович, д-р. екон. наук,
професор, професор ННІ «Інститут інформаційних технологій в економіці»

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

ОПТИМІЗАЦІЯ ОБРОБКИ ЗОВНІШНІХ НЕ СТРУКТУРОВАНИХ ПАПЕРОВИХ ТА ЕЛЕКТРОННИХ ФІНАНСОВИХ ДОКУМЕНТІВ

Враховуючи активну тенденцію підприємств переходити до електронного документообігу, виникають істотні виклики, пов'язані з обробкою слабо структурованих документів, незалежно від їх формату — паперового чи електронного. При цьому, залишається значна кількість документів, які зберігаються у паперовому вигляді. Це ускладнює доступ менеджменту до оперативної інформації про витрати та розрахунки з партнерами, а також прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Дана проблема є особливо актуальною для великих корпорацій і холдингів із розгалуженою географічною структурою, таких як АТ "НАК "Нафтогаз України", ДП "НАЕК "Енергоатом", АТ "Українська залізниця", ПрАТ «МХП» та інших.

Для електронних документів та паперових документів, єдиною проблемою оперативності обробки фінансових документів є неструктурованість інформації, що породжує складність оперативної обробки та контролю за інформацією. Паперові фінансові документи зокрема вносять додаткові ускладнення через потребу в логістиці та відстеженні за їх переміщення.

Структуровані дані – це дані, які відповідають раніше створеним моделям і завдяки цьому легко піддаються аналізу. Їх можна представити в табличному форматі з відношеннями між різними рядками й колонками. До прикладу, файли Excel або дані, які можна внести в бази даних SQL. Отже, структуровані дані залежать від існування певної моделі, за допомогою якої їх можна зберегти й обробити [1].

Неструктуровані дані – це інформація, яка не має наперед визначеної моделі або ж не організована в наперед визначений спосіб. Кажучи простішими словами, це абсолютна більшість інформації, з якою людям трапляється працювати [1].

Типові приклади неструктурованих даних:

- текстові файли (файли Word, pdf, електронні листи, презентації тощо);
- дані із соціальних мереж;
- веб-сайти;
- мобільні дані (текстові повідомлення, локації);
- медіа (цифрові фотографії, аудіо- й відеофайли).

Щоб забезпечити доступ до актуальної інформації, підприємства вживають додаткові заходи, включаючи найм додаткового персоналу або створення спеціалізованих відділів у різних регіонах для обробки зовнішніх документів. Проте, це не гарантує повного вирішення проблеми.

Спільними викликами для обох форматів документів є повільний процес обробки при введенні даних, відслідковування їх обробки, ризик появи помилок під час вводу

та невірне представлення ключових даних документу.

Для вирішення цих проблем пропонується впровадження новітніх технологій, що дозволять надійно та оперативно отримувати фінансові документи в центральний пункт обробки незалежно від його локації. Це також забезпечить автоматизацію створення облікових записів, зменшення ризику помилок, оптимізацію витрат та надасть можливість своєчасного контролю обробки всіх документів.

Вирішення проблеми можна розділити на основні питання та задачі, які потребують вивчення, а саме: спеціальне середовище зберігання документів, передача пакету інформацію по кожному документу в базу даних центру обробки інформації, автоматичне створення документу в обліковій базі, ідентифікація реквізитів в обліковій базі на основі отриманого пакету даних з бази зберігання, зворотній зв'язок та узгодженості даних між базою обліковою та середовищем зберігання фінансових документів.

На основі визначеної проблематики метою наукового дослідження є підвищення швидкості та точності обробки не структурованих фінансових документів, не залежно від місця його породження. *Об'єктом дослідження* є процес отримання документу в центральне сховище документів та ручний режим обробки вхідної інформації. *Предметом дослідження* є методика обробки інформації за допомогою засобів інтелектуальних систем.

Досліджуючи поставлені завдання розглянемо дві компоненти Office 365 SharePoint та Power Automate [4].

SharePoint — це платформа від Microsoft для співпраці, управління контентом та створення веб-сайтів. Її основні можливості:

- Роботи з сайтами зі створення персональних або корпоративних веб-сайтів без потреби в глибоких навичках розробки;
- Управління документами з можливістю версіонування, контролю доступу та одночасного редагування;
- Співпраці створення командних сайтів для проектів, відділів або робочих груп;
- Пошуку ефективного пошуку контенту, документів та інформації на всіх сайтах SharePoint;
- Робочі процеси автоматизації бізнес-процесів та робочих процесів, таких як затвердження документів;
- Інтеграція з іншими продуктами Microsoft, такими як Office 365, Power BI, Power Automate та інші. [2,4]

Power Automate; це служба автоматизації від Microsoft, яка дозволяє користувачам створювати та запускати робочі процеси, що інтегруються з різними службами та додатками. Її основні можливості:

Автоматизація: Створення автоматичних реакцій на різні події, такі як отримання електронного листа або збереження файлу.

Коннектори: Велика кількість вбудованих коннекторів до популярних служб та додатків, як-то SharePoint, Office 365, SQL Server, Twitter, Dropbox тощо.

Шаблони: Використання готових шаблонів для популярних сценаріїв автоматизації.

Робочі процеси: Створення складних багатокрокових робочих процесів з умовами, циклами та логікою ветвлення.

Інтеграція з RPA: Інтеграція з Power Automate Desktop дозволяє автоматизувати

дії на рівні десктопу (наприклад, робота з додатками, які не мають API) [3,4].

Power Automate та SharePoint взаємно доповнюють одна одну і коли вони використовуються разом, користувачі можуть ефективно управляти контентом, автоматизувати рутинні завдання та покращувати бізнес-процеси.

Імплементация алгоритму для зберігання та зчитування документів у SharePoint Office 365 вимагає декількох кроків, створення бібліотеки документів, надання відповідних дозволів, налаштування метаданих для класифікації або сортування документів за певними категоріями. Power Automate забезпечувати зчитування по навченому алгоритму основних реквізитів фінансового документу та забезпечувати автоматичний потік у вигляді пакета даних JSON в центральну базу обробки документів, створення облікового документу на підставі даних пакету.

Центральна база обробки вхідних даних забезпечується веб-сервісом або API, який приймає дані у форматі JSON. Це може бути стандартний веб-сервіс або спеціально розроблений веб-сервіс.

Вирішення проблеми ідентифікації складно структурованих реквізитів пакету в форматі JSON буде вирішуватися на стороні центральної бази обробки інформації шляхом реєстру відповідності з навченим алгоритмом ідентифікації та створення облікового документу. Формат пакету даних фінансових документів в форматі JSON представлений нижче з умовними даними (рис.1):

```
{
  "ЄДРПОУ": "12345678",
  "Найменування контрагента": "ТОВ 'Назва організації'",
  "Дата документу": "2023-09-24",
  "Номер документу": "AB12345",
  "Товари": [
    {
      "Товар": "Товар 1",
      "Ціна": 100.0,
      "Кількість": 2,
      "Одиниця виміру": "шт."
    },
    {
      "Товар": "Товар 2",
      "Ціна": 50.5,
      "Кількість": 2,
      "Одиниця виміру": "кг."
    }
  ],
  // ... додаткові товари можна додати у такому ж форматі
  "Загальна сума по документу": 301.0
}
```

Рис. 1. Приклад формату JSON передачі пакету даних: джерело автора

JSON (JavaScript Object Notation) – це формат обміну даними, який має ряд особливостей та переваг порівняно з іншими форматами [5]. Ось декілька ключових переваг JSON:

а) Легкість читання та написання: JSON сформований таким чином, що його легко читати та розуміти людям, а також легко генерувати та обробляти машинами. Його синтаксис є досить простим та зрозумілим.

б) Стандартність: JSON є стандартизованим форматом обміну даними, який широко використовується у веб-технологіях.

в) Мініміалізм: JSON не має зайвої розмітки, на відміну від таких форматів, як XML, це робить JSON менш об'ємним і швидшим для передачі.

г) Гнучкість: JSON підтримує масиви та вкладені об'єкти, що дозволяє створювати складні структури даних.

Приклад реєстру відповідності складно структурованих реквізитів якою є номенклатура товарів прийнятих в форматі JSON для ідентифікації в центральній базі обробки:

Таблиця. 1

Приклад алгоритму навчання для ідентифікації не структурованих реквізитів документа: джерело автора

Облікова номенклатура	Номенклатура в документах від контрагентів	Ключові слова для ідентифікації
Велосипед гірський	Гірський велосипед МТВ	Велосипед, гірський, МТВ
Ноутбук 15" Dell	Dell Laptop 15 дюймів	Ноутбук, Dell, 15"
Смартфон Apple	iPhone Apple	Смартфон, Apple, iPhone
Кавоварка Philips	Philips машина для кави	Кавоварка, Philips

Забезпечення цілісності та узгодженістю між центральною базою обробки документів та середовищем зберігання документів SharePoint, за допомогою інформаційного пакету даних з центрально бази обробки документів до SharePoint, що може бути забезпечений API SharePoint. В центральній базі обробки це буде забезпечуватися процедурою яка буде виконуватися після опрацювання документа, формувати запит до SharePoint та передавати інформацію, що документ опрацьований (рис.2).

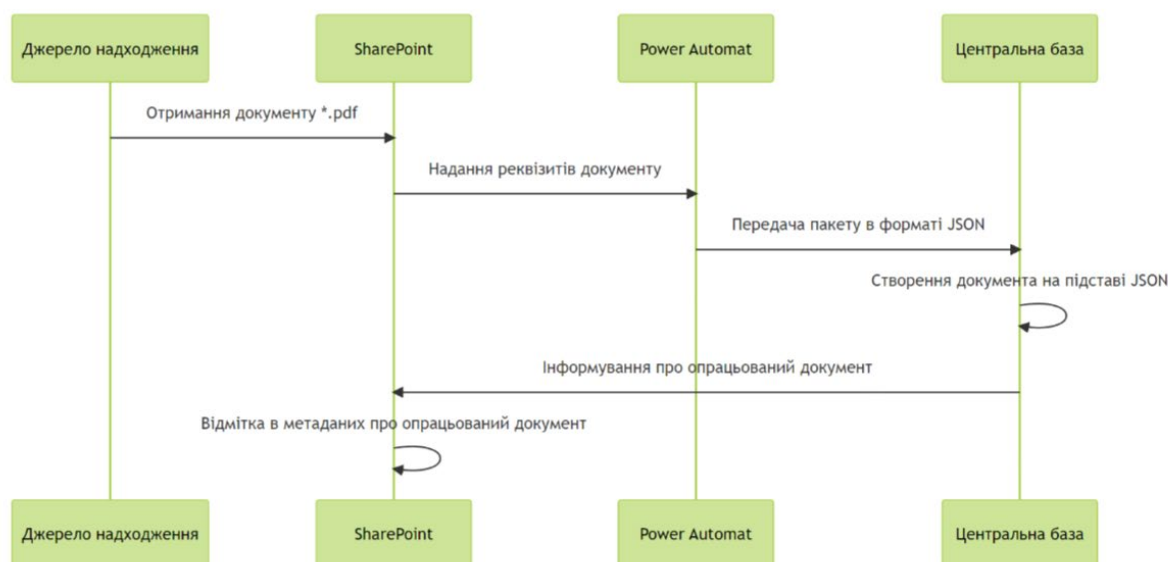

Рис. 2. Діаграма послідовності - взаємодія між компонентами середовища office365 та центральною базою обробки: джерело автора

Важливим параметром оцінки є проста метрика вимірювання ефективності результату інтелектуальної інтеграції яку в загальному вигляді можна описати:

Ефективність = Результат/Затрачені ресурси

Результат = (Кількість опрацьованих документів за період t)/
(Кількість документів, що надійшло за період t),

Результат – може приймати значення [0;1],

Затрачені ресурси = K1 + K2 + K3,

де K1 – кількість рекламцій або помилок по документах за період t;
K2 – кількість структурних підрозділів центру обробки в різних локаціях за період t;
K3 – кількість штатних працівників в центрі обробки за період t; t – проміжок часу для визначення ефективності.

Оцінка показника Ефективність може оцінюватися в порівняння з різними періодами t, для цього показник Затрачені ресурси потрібно нормалізувати, щоб він приймав значення [0,1], для цього потрібно визначити максимальне значення за релевантний період часу t:

Затрачені ресурси (нормалізовані) = $\frac{K1+K2+K3}{K1max+K2max+K3max}$.

Остаточною формулою метрики вимірювання ефективності та досягнення наукового дослідження буде виглядати :

Ефективність = Результат/Затрачені ресурси(нормалізовані).

Висновки: Використання сучасних технологій на базі хмарних технологій office365, за допомогою інтелектуальних систем та алгоритмів навчання, забезпечить єдиний системний підхід у вирішенні проблематики оперативності та точності обробки не структурованої інформації фінансових документів не залежно від джерела їх походження. Дане технологічне рішення має великий коефіцієнт масштабування, ефективність якого буде збільшуватися при зростанні кількості даних.

Технологічне рішення забезпечить менеджмент компанії актуальною інформацією для прийняття правильних управлінських рішень, значним зменшення витрат на обробку інформації та як наслідок підвищенню ефективності бізнес-процесів.

Дана робота ляже в основу проектування кваліфікаційної магістерської роботи з розроблення інформаційної управляючої системи, розділу «Автоматичне створення документів».

Список використаних джерел:

1. Data types: Structured vs. Unstructured Data. URL: <https://www.bigdataframework.org/data-types-structured-vs-unstructured-data/>.
2. SharePoint Online from Scratch: Office 365 SharePoint from basics to advanced" by Peter Kalmström and Kate Kalmström.
3. "Mastering Microsoft Power Automate" by Manuel Gomes, Ahmad Najjar, and Prashant G Bhojar
4. <https://www.microsoft.com/uk-ua>.
5. Що таке JSON | Навіщо потрібен цей формат (apix-drive.com).

Безпалько Владислав Миколайович, здобувач вищої освіти інституту інформаційних технологій в економіці

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, Україна

Науковий керівник: Устенко Станіслав Веніамінович, д-р. екон. наук, професор, професор кафедри інформаційних систем в економіці

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, Україна

РОЗРОБКА ВЕБ-ДОДАТКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ АРХІТЕКТУРНОГО СТИЛЮ RESTFUL API

Почнемо з актуальності наукового дослідження. В сучасному світі веб-додатки стали необхідною складовою нашого повсякденного життя, і вони допомагають вирішувати різноманітні завдання. Для ефективного розробки веб-додатків необхідно обирати правильні технології та стиль архітектури.

Перед глибоким вивченням теми, слід звернути увагу на результати аналізу публікацій, які допомагають нам зрозуміти, які технології та підходи вже успішно використовуються у сфері веб-розробки. Наприклад, React вже давно визнаний потужною бібліотекою для створення інтерфейсів веб-додатків [2]. TypeScript, своєю чергою, надає можливість використовувати статичну типізацію та зменшує кількість помилок у коді [4]. ASP.NET Core є потужним фреймворком для створення веб-додатків з численними перевагами [3]. REST API/RESTful API стали популярними в розробці веб-додатків завдяки своїй гнучкості та ефективності [5, 8]. А використання чистої архітектури може підвищити масштабованість та структурну ясність веб-додатків на основі ASP.NET Core [9].

Цей аналіз літератури не тільки висвітлює наявні можливості, але також надає інформацію про важливі аспекти та напрями для подальших досліджень та розвитку тези.

Вибір технологій у цій науковій роботі обґрунтовується наступним чином:

- React: Ця бібліотека полегшує розробку інтерактивних користувацьких інтерфейсів, що є важливим аспектом сучасних веб-додатків. Її компонентний підхід дозволяє зберігати код легко змінюваним та розширюваним [2].

- TypeScript: Використання TypeScript покращує якість коду, додаючи строгу типізацію та інші функції, які допомагають уникнути помилок та полегшують підтримку коду. Його використання сприяє створенню безпечних та надійних веб-додатків [4].

- .NET: Використання .NET разом з ASP.NET Core дозволяє створювати ефективні, масштабовані та надійні веб-додатки. ASP.NET Core надає велику швидкість та ефективність, підтримує різноманітні архітектурні патерни та гарантує гнучкість у налаштуванні серверної логіки [3].

Why is RESTful API so popular

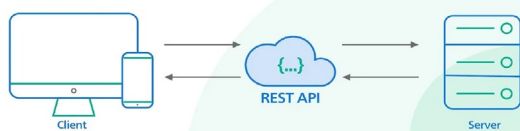

Рис. 1. Принцип роботи Restfull API [8]

Проект зазвичай розбивається на дві основні частини: серверну (back-end) (рис.1) та клієнтську (front-end) (рис.1), що дозволяє оптимально розділити функціональність та спрощує розробку та підтримку.

Для server-side, згідно з цією науковою роботою було обрано ASP.NET Core - це потужна платформа для розробки веб-додатків з численними перевагами [3].

Вона забезпечує високу продуктивність та розширені можливості для серверної частини та IoT. Платформа відома своєю великою швидкістю та ефективністю, дозволяючи створювати високопродуктивні веб-додатки. Вона підтримує різноманітні архітектури та патерни проектування (рис. 2), надаючи гнучкість для налаштування серверної логіки під конкретні потреби [9].

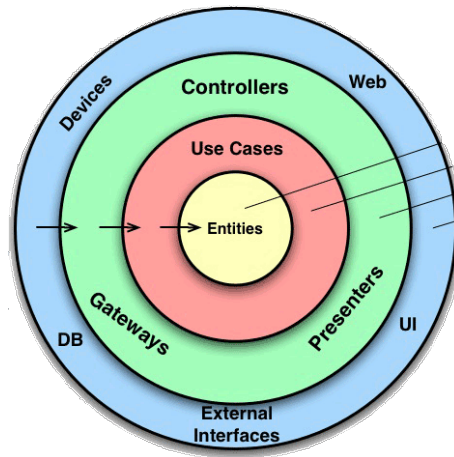

Рис. 2. ASP.NET Core Web APIs with Clean Architecture

Для client-side було обрано React [2]. Використання React разом з TypeScript дозволяє створювати безпечні, масштабовані та легко підтримувані веб-додатки (рис. 3).

The image shows a screenshot of a React.js tutorial page. The main heading is "Add interactivity wherever you need it". Below the heading, there is a paragraph explaining that React components receive data and return what should appear on the screen, and that new data can be passed in response to an interaction. The page is divided into two main sections. The left section shows a code editor with the following code:

```
SearchableVideoList.js

import { useState } from 'react';

function SearchableVideoList({ videos }) {
  const [searchText, setSearchText] = useState('');
  const foundVideos = filterVideos(videos, searchText);
  return (
    <>
      <SearchInput
        value={searchText}
        onChange={newText => setSearchText(newText)} />
      <VideoList
        videos={foundVideos}
        emptyHeading={ `No matches for "${searchText}"` } />
    </>
  );
}
```

The right section shows a browser window displaying a search interface for "React Videos". It includes a search bar, a list of 5 videos, and a "React.js" logo. The videos listed are "React: The Documentary" and "Rethinking Best Practices". At the bottom of the page, there is a button that says "Add React to your page".

Рис. 3. React Videos [2]

Використання цих технологій разом може призвести до створення ефективних, надійних та масштабованих веб-додатків [1]. Завдяки своїй гнучкості та масштабованості, цей пакет технологій може бути особливо корисний для розробки складних проєктів, для прикладу:

Е-commerce:

Веб-додатки можуть бути використані для створення інтернет-магазинів (рис. 2), таких як Amazon, наприклад, де користувачі можуть переглядати, порівнювати та купувати товари або послуги онлайн [6].

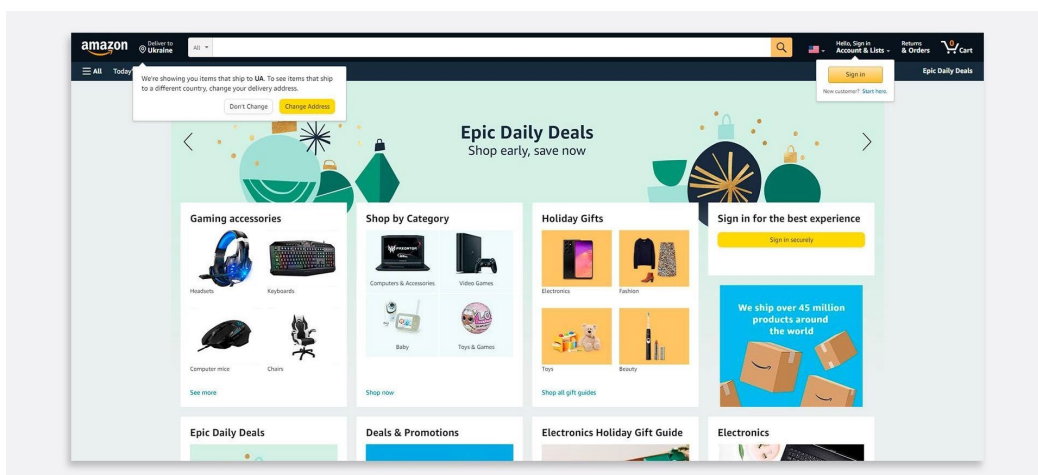

Рис. 4. Е-commerce: Amazon website [6]

Соціальні мережі та месенджери:

Веб-додатки, наприклад, такі як Facebook (рис. 3), Twitter, Instagram, Telegram, Skype та інші, надають платформу для спілкування та обміну інформацією.

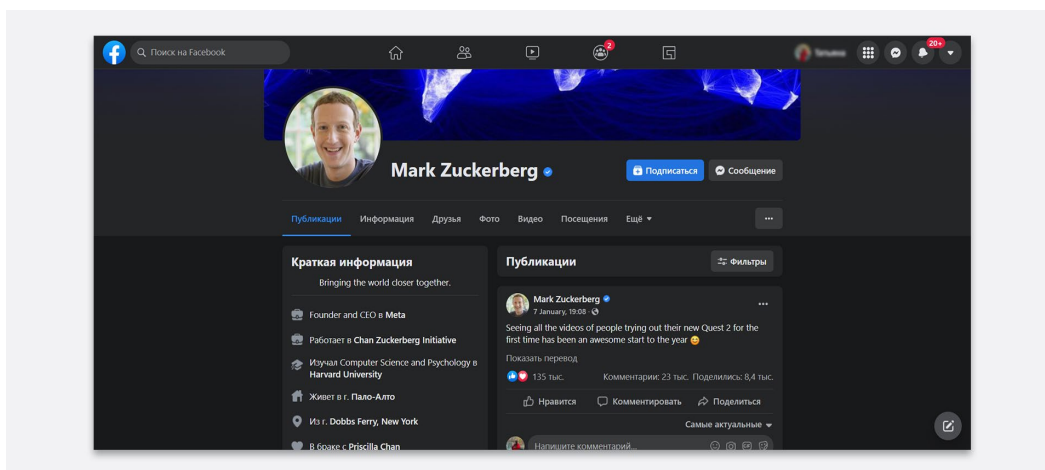

Рис. 3. FB та його Messenger [6]

Освіта:

Веб-додатки можуть бути використані для навчання та освіти, наприклад, як Google Meet (рис.7) [7]. Вони можуть надавати платформу для онлайн-курсів, вебінарів, тестування та інших освітніх ресурсів.

Рис. 3. Google Meet [7]

Та інших різноманітних сфер:

У кожній з цих сфер використання технологій React, TypeScript та ASP.NET Core може покращити якість та ефективність програмного забезпечення та розвинути можливості для подальшого росту та інновацій.

Дану наукову роботу з аналізу підходів розробки веб-додатків з використанням архітектурного стилю RESTful API буду використовувати в кваліфікаційному магістерському проєкті.

Висновки:

Вибір технологій та архітектурного стилю є ключовими факторами у розробці сучасних веб-додатків. Використання архітектурного стилю RESTful API разом з такими перспективними технологіями, як React, TypeScript та .NET, виявляється обґрунтованим інженерним рішенням. Розробка веб-додатків з використанням сучасних технологій дозволяє створювати ефективні та надійні продукти.

Розділення проєкту на серверну та клієнтську частини спрощує розробку та підтримку, а обрані технології забезпечують гнучкість та масштабованість. Ураховуючи всі ці фактори, ми приходимо до висновку, що цей пакет технологій є ідеальним вибором для розробки складних веб-додатків, спроможних відповідати сучасним вимогам та очікуванням.

Список використаних джерел:

1. Tutorial: Create an ASP.NET Core app with TypeScript in Visual Studio Create an ASP.NET Core app with TypeScript - Visual Studio (Windows) | Microsoft Learn.
2. React, The library for web and native user interfaces: React.
3. ASP.NET Core: Overview of ASP.NET Core | Microsoft Learn.
4. TypeScript: TypeScript: The starting point for learning TypeScript (typescriptlang.org).
5. Rest API: https://www.seobility.net/en/wiki/REST_API.
6. У ЧОМУ ВІДМІННІСТЬ ВЕБДОДАТКІВ ВІД МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ <https://brander.ua/blog/u-chomu-vidminnist-vebdodatkiv-vid-mobilnykh-dodatkiv>.
7. Google Meet: <https://meet.google.com/>.
8. Why is RESTful API so popular? <https://blog.bytebytego.com/p/why-is-restful-api-so-popular>.
9. Building ASP.NET Core Web APIs with Clean Architecture <https://fullstackmark.com/post/18/building-aspnet-core-web-apis-with-clean-architecture>.

СЕКЦІЯ 15.

ФІЛОЛОГІЯ ТА ЖУРНАЛІСТИКА

Пінчук Катерина Юріївна, здобувач вищої освіти факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національний авіаційний університет, Україна

Науковий керівник: Рудіна Марина Володимирівна, кандидат педагогічних наук, кафедри філології
Національний авіаційний університет, Україна

EMOTIONAL CONTENT OF CHILDREN'S LITERATURE AND THE CHALLENGE OF ITS REPRODUCTION: UNPACKING ROALD DAHL'S ENGLISH WORKS AND MOROZOV'S UKRAINIAN TRANSLATIONS

Children's literature serves as a gateway to imagination, knowledge, and emotional development. Within the pages of these books, emotions come alive, shaping young minds and hearts. However, when it comes to translating this emotional richness into different languages, a complex challenge arises—how to faithfully reproduce the emotional essence of children's literature in translation.

Children's literature is a treasure trove of emotions. It weaves tales that resonate with the joy, curiosity, fear, and wonder inherent in childhood. The emotional connection established between the young reader and the characters or events in the story is a vital aspect of the literary experience. Authors infuse their work with genuine emotions, creating a profound impact on the readers.

When we delve into the realm of translation, the intricacies of conveying emotions become apparent. Linguistic and cultural disparities between the original and translated versions can result in a loss of the nuanced emotional tapestry that made the original text special. Capturing the exact emotional resonance becomes a delicate task, requiring the translator to navigate through linguistic nuances and cultural subtleties.

Children's literature, a realm where emotions come alive, faces a unique challenge when translated from English to Ukrainian. Roald Dahl's timeless stories, such as "Matilda" and "Charlie and the Chocolate Factory," serve as prime examples of emotional richness within the English language. This exploration delves into specific sentences with intricate units that pose challenges in translation, examining both Dahl's original English and the Ukrainian rendition by Victor Morozov.

Dahl's genius lies in crafting sentences with layers of emotional resonance. For instance, consider this sentence from "Matilda":

"The books transported her into new worlds and introduced her to amazing people who lived exciting lives." [3]

The phrase "transported her into new worlds" holds a metaphorical weight that might have cultural nuances. The challenge in translation is to capture not just the literal meaning

but the evocative sense of escapism. The word "transported" carries the sense of magical immersion and escape, crucial to the emotional impact of Matilda's story. Replicating this sentiment becomes a puzzle for the Ukrainian translator.

Now, consider Viktor Morozov's Ukrainian translation of the same sentence. The challenge lies in finding equivalent Ukrainian expressions that convey the magic of being transported into new worlds. The word "transported" might not have a direct equivalent, and Morozov must navigate linguistic intricacies to maintain the emotional depth.

"Книги переносили її в нові світи і знайомили з дивовижними людьми, які жили захопливими життями." [5]

Here, the translation of "переносили" attempts to convey the idea of being carried or transported. However, the challenge is to ensure that Ukrainian readers feel the same enchantment as English readers when Matilda discovers these new worlds.

The next example will be from "Charlie and Chocolate Factory".

"So please, oh please, we beg, we pray, go throw your TV set away, and in its place, you can install a lovely bookshelf on the wall." [4]

This sentence carries a whimsical tone, urging readers to prioritize books over television. The challenge in translation lies in maintaining the playful and imploring essence.

"Отже, будь ласка, молимо, молимо, молимо, викиньте свій телевізор, і на його місце можна встановити прекрасну книжкову полицю на стіні." [6]

Here, the translation endeavors to capture the pleading tone, but the challenge remains in reproducing the exact rhythm and charm present in Dahl's original.

These examples illustrate the delicate dance between languages when translating emotionally charged sentences. Translators like Victor Morozov must not only find linguistic equivalents but also preserve the cultural and emotional resonance inherent in Dahl's prose. The task goes beyond literal translation—it involves recreating the emotional magic that makes Dahl's works timeless.

The emotional content of Roald Dahl's children's literature is a treasure trove, and its faithful reproduction in Ukrainian requires a translator's finesse. Through careful consideration of intricate units, Morozov strives to ensure that Ukrainian readers experience the same emotional journey as their English-speaking counterparts. The challenge of translating emotional nuances becomes an art, preserving the enchantment of children's literature across linguistic borders. As we explore the emotional depths of Dahl's works and their Ukrainian translations, we witness the ongoing quest to capture the magic that transcends languages and resonates with young readers worldwide.

Список використаних джерел:

1. Шапошник О. Особливості відтворення фонографічних стилістичних засобів у перекладі англomовної дитячої літератури українською мовою [Електронний ресурс] / Оксана Шапошник // Херсонський державний університет. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/8486/5.%20%D0%95%D0%BC%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%20%D0%B4%D0%B8%D1%82%D1%8F%D1%87%D0%BE%D1%97%20%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B0%20%D1%97%D1%97%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%83>

%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D1%96.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

2. Олександр Р. Особливості відтворення фонографічних стилістичних засобів у перекладі англomовної дитячої літератури українською мовою. *Studia methodologica* [Електронний ресурс] / Р. Олександр, М. Анна // *Studia methodologica*. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/6315/1/Rebriy_Medvedieva.pdf.
3. Dahl R. *Matilda* / Roald Dahl. – London: Puffin, 2022. – 384 с.
4. Dahl R. *Charlie and Chocolate Factory* / Roald Dahl. – London: Puffin, 2016. – 160 с.
5. Роальд Д. Матильда / Дал Роальд. – Київ: А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2009. – 272 с.
6. Роальд Д. Чарлі та Шоколадна Фабрика / Дал Роальд. – Київ: А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2009. – 240 с.

Vakhnovsky Vladyslav Mykolayovych, 2nd year Student Mastering in Philology
*State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University
named after K.D. Ushynsky”, Odesa, Ukraine*

Науковий керівник: Дерік Ілона Морисівна, Candidate of Science
in Philology, Associate Professor, Head of the Department
of Translation, Theoretical and Applied Linguistics
*State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University
named after K.D. Ushynsky”, Odesa, Ukraine*

ON THE ISSUE OF RENDERING EUPHEMISMS IN TRANSLATION FROM ENGLISH INTO UKRAINIAN

According to Ilya Galperin euphemism is “a word or phrase used to replace an unpleasant word or expression by a conventionally more acceptable one” [2, p. 159]. Charles Kany determines euphemisms as means of indirect or softened renomination of some disagreeable or offensive notions [3, p. 48].

Olena Selivanova defines euphemisms as means of deliberate replacement of swear, taboo or offensive curse words by more neutral lexical units or by the proper description of the notions at work [4, p.135]. The factors resulting in the introduction of euphemisms are social-political, historical-cultural, religious, ethic and aesthetic ones.

R. Vyshnivsky provides various pragmatic principles for the production of euphemisms: 1) the principle of politeness (euphemisms, evoked by the necessity to neutralize various types of discrimination, physical, gender, age, ethnic); 2) the principle of regularity (euphemisms, pragmatically conditioned by the need for novelty); 3) the principle of criticism (euphemisms, created to conceal the realia); 4) the principle of taboo lexis (euphemisms, preconditioned by taboo); 5) the principle of ethnicity (euphemisms aimed at softening the inappropriateness); 6) the principle of game of words and irony; 7) the principle of economy [1, p. 32–33].

According to I. Milyeva there are two stages of euphemistic replacements: 1) the selection of a negative denotatum; 2) the assessment of the associate resulting in the euphemisms [4, p. 16–17]. The study of euphemisms lies in the domain of sociolinguistics, psycholinguistics, cognitive linguistics and speech pragmatics. Thus, the main trends in studying euphemisms are social-cultural (L. Krysin, V. Moskvina, B. Larin), psychological (A. Kurkiyev, M. Retunskaya, V. Kharitonova), pragmatic (T. Abakova, T. Bushuyeva, K. Allan, K. Barridge) and linguistic proper (N. Berdova, A. Prudivus, N. Priadylnikova, N. Potapova etc.) [5, p. 226].

The novelty of the research is in an attempt to analyze euphemisms in the aspect of the peculiarities of their rendering in translation. The research was conducted on the basis of the mass media transcripts of the Internet-edition of “*The Sun*”, “*The Guardian*” and *BBC* programs in 2017 - 2020 years.

References:

1. Вишнівський, Р. Й. (2014) До питання про мотиви вживання евфемізмів (на прикладі сучасної англійської мови). Науковий вісник Міжнародного гуманітарного ун-ту. Серія: Філологія. № 13. С. 95–98.
2. Galperin, I. R. (2021) *Stylistics*. Kyiv. 316 p.
3. Kany, Ch. E. (2008) *American–Spanish Euphemisms*. Los Angeles: University of California Press. 178 p.
4. Мілева, І. (2005) Евфемізація і дисфемізація у фразеотворенні говірок сходу України : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Луганськ. 22 с.
5. Селіванова, О.О. (2010) *Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія*. Полтава. Довкілля-К. 716 с.

Дринь Ірина Олегівна, здобувач вищої освіти факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національний авіаційний університет, Україна

Науковий керівник: Буданова Ліана Георгіївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри англійської філології і перекладу
Національний авіаційний університет, Україна

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ В УКРАЇНСЬКИХ ВИШАХ

Актуальність цієї теми і зараз не підлягає сумніву, а з часом вона лише зростає, оскільки, по-перше, потреба у вивченні іноземних мов збільшується в ході європейської та світової глобалізації, а самі інноваційні технології, як загальні, так і спеціально призначені для навчання іноземним мовам, продовжують розширяться, вдосконалюватися і оновлюватися.

В нашій країні відповідним стимулятором її актуалізації для, зокрема, студентства є намагання стати, разом з державою, частиною євроатлантичної спільноти, головною правовою підставою чого є слова преамбули Конституції України, де, відповідно до Закону України № 2680-УІІ від 07.02.2019, підтверджена «європейська ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України», причому це фундаментальне положення було конкретизоване в подальшому тексті Основного закону у статтях 85, 102 і 116 [1].

До цього додамо, що необхідність володіти декількома мовами стосується не лише кар'єрних дипломатів та інших учасників міжнародного політичного співробітництва. Вона впевнено стала неодмінною рисою професійної діяльності у сферах реального виробництва, до речі, не лише високотехнологічного (сплеск міграції, який далеко не закінчився, а, навпаки, набуває перманентного характеру, вимагає від переміщених осіб оволодіння мовами країн перебування), а також послуг, в першу чергу, тих, що мають міжнародний характер (авіаційний та інший транспортний зв'язок, як приклад).

У зв'язку з цим зрозуміло, що, по-перше, без впровадження найсучасніших технологій в навчання неможливо зробити його ефективність достатньо конкурентною (зміст, характерні риси і порядок виміру такої конкурентності може стати предметом окремого наукового дослідження) і, по-друге, сама реалізація інновацій потребує теоретико-методичного обґрунтування проблем, що при цьому виникають.

До обов'язкових фундаментальних методичних вимог, які мають забезпечувати результативність і ефективність викладання студентам іноземних мов з використанням інноваційних технологій, у тому числі, з точки зору вмотивованості студентів, відносяться концептуальність, системність, гнучкість, динамічність й відтворюваність [2, 3, 4].

Велике значення має комплексність застосування в навчальному процесі аудіо- та відеоряду, інших нових технологічних моментів (розпізнавання мовлення, наприклад), бо це підвищує ефективність оволодіння студентами вимовними та розмовними навичками, аудіюванням, читанням і писемною мовою.

При цьому до поняття «комплексність» включається, у даному випадку, використання інноваційно-технологічних засобів, як у межах й раніше добре відомих форм, таких як метод проектів, зустрічі з носіями мови, так і форм новітніх (презентації Power Point, учбові інтернет-платформи, фрагментований показ мультимедійних файлів, комп'ютерний моніторинг освоєння учбового матеріалу тощо).

Незалежно від набору сучасних освітянських технологій, які потрапили до центру уваги викладачів іноземних мов, а також рівня їх впровадження у навчальний процес (від аналізу можливої ефективності до вже існуючої практики), основою цього процесу у вітчизняних вишах лишається програмне навчання (лінійне, розгалужене, адаптивне, комбіноване, блочне, модульне) [3, 5]. Але, з урахуванням впровадження технологічних інновацій, воно може здійснюватися і в межах спеціальної комп'ютерної програми (у тому числі в режимі онлайн безпосередньо у мережі Інтернет) за допомогою підбраного технічного пристрою.

Щодо комплексної проблематики, яка пов'язана з методичними засадами проблем впровадження інноваційних технологій навчання іноземним мовам у вітчизняному освітянському просторі, то вся вона, по-перше, базується на ключових висновках, зроблених до цього часу в Європейському союзі в галузі національної та мовної політики [6], одним із базових методологічних принципів на шляху її розв'язання є, по-друге, перехід від консервативних методів навчання, хоча і з використанням новітніх технологічних засобів, до новітніх же методик, де суттєво підвищується рівень самостійності студентів у вирішенні учбових завдань за допомогою саме останніх технологічних досягнень, а пошук і розроблення зазначених методик в Україні відбувається, по-третє, зусиллями вітчизняних викладачів і науковців з урахуванням і на підставі всього багатого розмаїття існуючих технологічних інновацій.

Підсумки зазначених вітчизняних зусиль, а також відповідні думки і пропозиції широко й активно розглядаються на різних рівнях (доповіді на наукових семінарах й конференціях, наукові статті, дисертаційні роботи, навіть є опубліковані дипломні студентські праці) та у різних аспектах.

Не можна обійти увагою й фактичний бік питання про освітньо-виховні можливості, які є в Україні, технологічних інновацій у навчанні іноземним мовам, йдеться про комп'ютерні або мультимедійні технології. Їх велике значення має різний вимір як з точки зору учбової результативності, так і стосовно соціальних наслідків, і накопичений тут в цілому позитивний досвід значно перевищує наявність й деяких негативних факторів [7].

Щодо загальних висновків по результатах даного дослідження впровадження інноваційних технологій в навчання іноземним мовам в українських вишах, то слід відзначити, що:

- важливість зазначеної діяльності не можна заперечити, вона впевнено розвивається і має значні перспективи;
- комп'ютеризація навчального процесу не зменшує роль викладача, який і в цих умовах забезпечує його цілісність і систематичність, виступає своєрідним режисером сучасних інформаційних потоків;
- для того, щоб навчання іноземним мовам, яке озброєно інноваційними технологіями, мало найбільшу результативність, необхідно забезпечувати викладачам

і студентам широкий доступ до мережі Інтернет, формувати спільне інтерактивне середовище, поступово але й обережно відходити від застарілих методів викладання, у яких роль студента була цілком пасивна;

• хоча поки що інноваційні технології є лише додатковим засобом у вивченні іноземних мов, вони вже зараз спроможні значно підвищувати його ефективність, а перспективою у цьому сенсі є продовження процесу їх впровадження на підставі наукового аналізу всіх аспектів реального стану справ і зроблених на його основі висновків.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. - № 30. – Ст. 141. - Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Вашук Ф.Г. Перехід до інноваційних технологій у вищій освіті – вимога часу / Вашук Ф. Г. // Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи: монографія / За заг. ред. Ф. Г. Ващука. – Ужгород: ЗакДУ, 2011. – 560с. – (Серія «Євроінтеграція: український вимір»; Вип.16). – С. 290-305.
3. Захарчук Т.В. Інноваційні технології навчання в сучасній школі [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://social-science.uu.edu.ua/article/263>.
4. Technology in language teaching and learning [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://sanako.com/technology-in-language-teaching-and-learning#The_growing_importance_of_technology-assisted_language_learning.
5. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська.–К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
6. Kluczowe dane o nauczaniu języków w szkołach w Europie 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://publications.europa.eu/resource/cellar/ff10cc21-aef9-11e7-837e-01aa75ed71a1.0010.01/DOC_1.
7. Nowe technologie w służbie nauczania języków obcych [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://edukacja.net/nowe-technologie-w-sluzbie-nauczania-jezykow-obcych/>.

Масловська Алла, магістрантка, факультет іноземної філології
*Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна*

Науковий керівник: Добринчук Ольга, канд. філол. наук,
доцент, доцент кафедри німецької мови
*Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ДО ПИТАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Мотивом та призначенням іноземної мови є сприяння оволодіння учнями основних комунікативних навичок та умінь усних та писемних форм відповідно до цілей і соціальних норм мовленнєвої поведінки у типових сферах і ситуаціях. Розвиток комунікативних навичок є головною метою навчання іноземної мови. Навчання іноземної мови полягає у формуванні в учнів мовної компетентності, основою для якої стають мовленнєві вміння. Мовленнєві вміння охоплюють уміння говорити, слухати, читати і писати. [1, с. 13;]

Мовна компетентність є результатом засвоєння, усвідомлення мовних норм, що склалися історично в фонетиці, лексиці, граматиці, орфоєпії та семантиці. Тому, під терміном мовна компетентність, можна розуміти доречне та адекватне, практичне використання мовних умінь у різних життєвих ситуаціях. При сформованій мовній компетентності учень може висловлювати власні бажання, думки, наміри, міркування, веде усномовленнєве спілкування (у монологічній і діалогічній формах), розуміє на слух зміст автентичних текстів, коректно артикуляційно декодує графічні знаки, каліграфічно та орфографічно правильно оформлює писемне висловлювання та використовує інтонаційні й невербальні засоби виразності.

Можна сказати, що мовна компетентність характеризує володіння або не володіння нормами «мовленнєвих жанрів», а мовленнєва компетентність – нормами вербального й невербального спілкування.

Отже, виділяють такі мовні компетентності: фонетична, лексична, граматична.

Фонетична компетентність є комплексним поняттям та виражає здатністю до коректного артикуляційного та інтонаційного оформлення висловлювання і розуміння інших, що базується на відповідних навичках, знаннях та загальній фонетичній усвідомленості. [4, с. 25]

Успішно сформована фонетична компетентність складається з фонетичних навичок, обсягу знань про фонетичну систему мови та динамічній взаємодії цих складових. Завдання вчителя іноземної мови полягає в тому, щоб сформувати розуміння та закріпити у пам'яті учнів нормативний склад елементів (інтонації, особливості вимови) та зробити їх підбір та комбінування автоматизованим. Такий результат можливий за умов правильного підбору певних типів та видів вправ, які незалежно від рівня складності такі компоненти як, завдання до вправи, зразок виконання завдання та контроль виконання. [5, с. 34]

Фонетична компетентність у процесі навчання формується поетапно та характеризується автоматизацією, сталістю, гнучкістю. В учнів формуються слуховимовні навички, такі як: правильно вимовляти короткі/довгі голосні, дифтонги, глухі/дзвінкі приголосні, мати сформовані інтонаційні навички; правильно ставити

наголос у словах, у реченні; виділяти важливу інформацію логічним наголосом; виділяти тони в реченні і передавати варіації тону; передавати комунікативні функції висловлювань за допомогою відповідних інтонаційних моделей.

Лексична компетентність – це знання і здатність використовувати словниковий запас, вміння коректно оформлювати свої висловлювання та розуміти інших мовців. Вона складається з лексичних (стійкі вирази, однослівні форми) та граматичних (займенники, частки, сполучники, прийменники) елементів [7, с. 82].

Важливим для формування лексичної компетентності є обсяг отриманих і засвоєних знань про лексичний бік мовлення, загальний рівень мовних знань та лексична усвідомленість, достатній обсяг, ширина діапазону та контроль лексичного запасу учня, умотивоване оволодіння лексичними засобами мови й умінні користуватися ними.

Лексична компетентність передбачає не лише наявність багатого словникового запасу, а й уміння використовувати наявні в активі лексичні елементи в процесі спонтанного мовлення для вираження своєї позиції й ставлення до сказаного, здатність варіювати лексичними засобами залежно від сфери й ситуації, у яких відбувається комунікативний процес.

Обсяг лексичного запасу зростає унаслідок систематичної та послідовної роботи з автентичними текстами, навчальними матеріалами, які забезпечують нормативний приклад іншомовного спілкування. Урізноманітнені види навчальної діяльності, значна доля самостійної роботи, активне використання мовленнєвих ситуацій, які наближені до реального життя, сприяють якісному формуванню лексичної компетентності. [3]

Лексична компетентність є інтегративним особистісним утворенням (синтезом релевантних знань, умінь, ставлень, досвіду та ін.), що дає змогу застосовувати лексичні знання в навчально-мовній практиці, у різних видах мовленнєвої діяльності й ситуативно виправдано користуватися лексичними засобами під час спілкування в умовах соціальної комунікації.

Граматична компетентність – це здатність граматично коректно оформлювати власні усні та писемні висловлювання, вміння грамотно будувати речення і словосполучення, правильно використовувати і узгоджувати часи, а також знання частин мови і того, як будуються речення різних типів. [6, с. 96]

Для формувань граматичної компетентності використовують раціональну систему вправ, яка забезпечує підбір необхідних вправ, що відповідають характеру навички чи вміння: рецептивні, репродуктивні, рецептивно-репродуктивні, продуктивні, рецептивно-продуктивні, комунікативні, умовно-комунікативні. [2, с. 126]

Під час вивчення іноземної мови та формування складових граматичної компетентності необхідно опиратися на принципи, правила, закономірності засвоєння знань, використовувати актуальні методи та прийоми розвитку мовленнєвих умінь, пам'яті та пізнавальних здібностей тому, що формування мовленнєвих умінь неможливе без оволодіння мовним граматичним матеріалом. [7, с. 75]

Таким чином, можна зробити висновок про те, що набуття мовних компетентностей має індивідуальний характер для кожного учня та їх формування може зайняти значний проміжок часу. Беручи до уваги положення про мову як універсальну знаково-інформаційну систему, у підсумку стверджуємо, що нехтування

її окремими складовими призводить до порушення цілісності компетентностей щодо мовних і культурних феноменів. На нашу думку, активне застосування раціональних систем вправ є ефективним вирішенням проблеми формування іншомовних компетентностей. Саме тому процес формування мовних компетентностей має носити наскрізний характер, тривати впродовж усього періоду вивчення іноземної мови в освітньому закладі, а комплекси вправ мають забезпечувати відповідність певному компоненту, систематичність виконання та взаємозв'язок мовних компетентностей.

Список використаних джерел:

1. Бігич О.Б. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін. // за загальн. ред. С.Ю. Ніколаєвої. – Київ: Ленвіт, 2013. – 590 с.
2. Вовк О. І. Формування англomовної граматичної компетенції у майбутніх учителів в умовах інтенсивного навчання : дис. канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2008. 344 с.
3. Волкова І. В. Сутність мовних компетентностей та їх проєкція на методику навчання мови Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». Острог: Вид-во НаУОА, 2017. № 67. С. 73–76. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/7419/1/21.pdf> (дата звернення 24.04.2022)
4. Гутник В.М. Особливості формування фонетичної усвідомленості у майбутніх вчителів у комунікативному вступному корективному курсі з німецької мови. В.М. Гутник. Іноземні мови. 2016. №1. С. 22-29.
5. Дацьків О.П. Комплекс вправ для вдосконалення фонетичних навичок говоріння у майбутніх вчителів англійської мови засобами драматизації. О.П. Дацьків. Іноземні мови. 2014. №2. С. 33-38.
6. Складенко Н. К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь. Іноземні мови сьогодні і завтра: зб. матеріалів доп. учасн. II Міжнар. наук.-практ. конф. Тернопіль, 1999. С. 96-97.
7. Тригуб І.П. Формування граматичної компетенції у студентів ВНЗ у процесі вивчення англійської мови. Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2014. №10. С.74-77.
8. Федоренко Ю.П. Формування комунікативної компетенції старшокласників на сучасному етапі / Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка. – Вип. 2. – Полтава, 2004. – с. 82–87.

Воробець Марія Євгенівна, здобувач вищої освіти філологічного факультету
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Науковий керівник: Яшкіна Вікторія Володимирівна, канд. філол. наук,
доцент кафедри англійської філології
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

«ЗОВ КТУЛХУ» Г.Ф. ЛАВКРАФТА: СТИЛІСТИЧНІ ПРИЙОМИ ТА ПСИХОЛОГІЯ ДИСКУРСУ

Історія літературної творчості немало разів дарувала світовому читачеві шедеври, що стали справжніми артефактами міжнародної культури та вічної загадки для дослідників. Серед них особливе місце відводиться творам Говарда Філіпса Лавкрафта – американського письменника, відомого своєю неперевершеною майстерністю у створенні космічних жахів та заглиблення в психологію страху. У цьому контексті особливе місце посідає його оповідання "Зов Ктулху", яке втілює низку стилістичних прийомів та вибудовує дискурс, який відкриває перед читачем глибини жаху та загадковості невідомого.

У Г. Ф. Лавкрафта оповідь базується на ґрунті міфу, "*прихованим кодом первісних людей, який дає розгадку майбутнього в минулому*" [1, с. 257-262], що відображається в сюжеті через образ Ктулху, який є великим, жахливим створінням, і символізує страх перед невідомим і непізнаним космічним хаосом. Ключову частину твору становлять сни та марення персонажів, незрозуміла природа яких зводить людей з розуму. Такий стилістичний прийом вказує на ознаки **оніризму** [2].

Як зауважує в своєму есе "Надприродний жах у літературі" сам Г. Лавкрафт: "*Основний критерій, який визначає належність твору до цього жанру, є не конкретний сюжет, а створення певного настрою в читача – глибокого страху при контакті з невідомими силами*" [3, с. 16]. Свою думку він продовжує словами, які були і є гаслом майже усіх видатних представників жанру: "**Страх** – одне з найстаріших і найсильніших людських почуттів, а найстаріший та найсильніший страх – це страх невідомого" [3, с. 25].

Читаючи «Зов Ктулху» Лавкрафта, ми дізнаємося, що в художній літературі первісні Великі мають "*octopus-like head whose face was a mass of feelers, a scaly, rubbery-looking body, prodigious claws on hind and fore feet, and long, narrow wings behind*" [4, с. 179]. Вигадано, вони також дуже небезпечні і можуть знищити людство без зусиль. Ми не віримо, що Великі існують, але ми віримо, що вигадано вони мають ці властивості. Коли ми розмірковуємо над цими вигаданими істотами, коли ми розглядаємо сенс або значення описів Лавкрафтом цих вигаданих звірів, ми визнаємо, що "Великі поєднують у собі купу властивостей, які є огидними та лякаючими, і ми жахаємось мистецтва. Ми знаємо, що всі ці речі про Великих вигадані. Проте пропозиційний зміст вигадки Лавкрафта становить зміст нашої думки про них, і ми жахаємось цієї ідеї" [5, с. 83]. Отже, певні стилістичні прийоми мають потенціал викликати широкий спектр емоцій у читача або аудиторії.

Досліджуючи творчість Лавкрафта, варто зауважити, що його тексти написані науково-популярним стилем та містять такі стилістичні прийоми як іронія, паралелізму, алюзії, метафори, антитези, риторичні питання, анафори, перифрази,

повторення, архаїчна мова та науковий стиль, посилання на реальні географічні місця або історичні факти.

Іронія в жанрі хорору використовується для створення глибшого психологічного напруження та підвищення страху у глядачів чи читачів. Цей вид іронії може полягати в тому, щоб подавати жахливі образи чи ситуації з підтоном глузування, підкреслюючи абсурдність чи нелогічність подій у жахливому контексті. Наприклад, головний герой висловлює бажання вбити себе через величезність та страшність знахідки, що створює іронічний контраст з його наміром подальшого дослідження: *“When I think of the extent of all that may be brooding down there I almost wish to kill myself forthwith”* [4, с. 198].

Метафори в хорорі часто використовуються для порівняння страшних або небезпечних об'єктів з чимось зовсім несподіваним або незвичним, що підсилює відчуття загадковості і напруженості. Рядок *“That is not dead which can eternal lie”* [4, с. 188] включає метафору, яка висловлює ідею, що сила, яка здається мертвою, може існувати вічно. Фраза *“Shaken with such a mental revolution”* [4, с. 197] використовує стилістичний прийом для опису стану героя після зміни його ментального уявлення. У вислові *“gnawing at my vitals”* [4, с. 198] автор використовує метафору для опису внутрішнього стану героя, підсилюючи враження від темної тривожності.

“He would write of what he knew before death came, but his wife must not guess. Death would be a boon if only it could blot out the memories” [4, с. 204] - це приклад анафори. Повторення слова “смерть” на початку і в кінці уривку, підсилюючи бажання головного героя завершення його страждань. Повторення початкового слова “I” (“shall go”) у двох реченнях підсилює акцент на авторовому рішенні та його спільній долі з іншими персонажами: *“With it shall go this record of mine [...] But I do not think my life will be long. As my uncle went, as poor Johansen went, so I shall go”* [4, с. 204].

Стилістичний прийом антитези в жанрі хорору дозволяє підкреслити різницю між надприродними страхітливими явищами та звичайною реальністю, роблячи жахливі елементи більш насиченими та виразними. *“...and I studied it long and well, finding it a thing of balefully exquisite workmanship, and with the same utter mystery, terrible antiquity, and unearthly strangeness of material which I had noted in Legrasse's smaller specimen”* [4, с. 197] - уривок містить антитезу між “balefully exquisite workmanship” та “terrible antiquity, and unearthly strangeness”, яка створює контраст між зовнішнім виглядом об'єкта і його сутністю. *“Johansen, thank God, did not know quite all, even though he saw the city and the Thing, but I shall never sleep calmly again when I think of the horrors”* [4, с. 198] – “thank God” та “horrors” підсилюють контраст між релігійним виразом і страхом перед жахливими подіями. *“What has risen may sink, and what has sunk may rise”* [4, с. 205] створює контрастну пару, вказуючи на циклічність і непередбачуваність подій у світі міфу.

Гіпербола в жанрі хорору дозволяє підкреслити екстремальний характер подій та страху, що відчуває персонаж або читач. Вона робить історію більш насиченою та інтенсивною: *“The Thing cannot be described — there is no language for such abysses...”* [4, с. 202] - у цьому випадку, автор описує страшні події, використовуючи мовні засоби, які неможливо передати слів. У фразі *“over endless vistas of green-crusted rock”* [4, с. 202] використано гіперболу, що підсилює враження від безмежності простору. Вживання прийому перебільшення підсилює ідею про неможливість передачі подій із словами та звуками, що відбулися під час зіткнення із

Ктулху: "...*a sound that the chronicler could not put on paper*" [4, с. 203].

"...and hear with frightened expectancy the ceaseless, half-mental calling from underground: "*Cthulhu fhtagn*", "*Cthulhu fhtagn*"" [4, с. 191] - повторення фрази створює враження постійного та загрожуючого закликання з підземелля, підсилюючи страх.

Риторичні питання дають можливість автору створювати враження неспокою, безвихідності та піднесення ефекту страху. "*What had the vice-admiralty's investigation brought out, and what was known of the noxious cult in Dunedin? And most marvellous of all, what deep and more than natural linkage of dates was this which gave a malign and now undeniable significance to the various turns of events so carefully noted by my uncle?*" [4, с. 195]. Вони можуть також викликати пошуки відповідей у самому читачі або глядачеві, стимулюючи активну участь у процесі інтерпретації подій і внутрішнього переживання жаху.

При описі космічних богів автор використовує прописну літеру для підкреслення величі та надприродності цих істот – "*the Great Old Ones*", "*They*", "*Their*".

Використання архаїчної мови ("*entombed*", "*sepulchres*", "*primal mystery*", "*cult*") створює атмосферу давності і загадковості, яка є характерною для хорору.

Формальна мова та наукові терміни у жанрі хорор: "*Caution is the first care of those accustomed to face occasional charlatanry and imposture*" [4, с. 189] вказують на обережність і сумнів стосовно надприродних подій, а також надає тексту більш вищу наукову атмосферу.

Отже, значущим аспектом жанру хорору є психологічний дискурс, який відображається у стані персонажів та їх реакціях на незвичайні події. Оповідь "Зов Ктулху" розкриває глибокі психологічні аспекти страху перед невідомим. Герої виявляються під впливом страху, таємничості та жаху, що призводить до психологічної напруженості та невизначеності. Завдяки вдалому поєднанню стилістичних прийомів аспект психологічного дискурсу робить жанр хорору надзвичайно захоплюючим і навіть терапевтичним для читача, дозволяючи відчутти та пережити страх у безпечному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Tylor E. Primitive Culture: researches into development of mythology, philosophy, religion, art and custom. L., John Murray, Albemarle street, 1871. V. 2. 453 p.
2. Баняс В. В., Баняс Н. Ю. МІФ ТА ОНІРИЗМ У ЛІТЕРАТУРІ РОМАНТИЗМУ // Наукові записки ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. Харків, 2017. Т. 1. С. 3-15.
3. Lovecraft H.P. The Annotated Supernatural Horror in Literature / H.P. Lovecraft. – N.Y. : Hippocampus Press, 2000. – 228 p.
4. Lovecraft H. The Call of Chtulhu and Other Weird Tales / Howard Phillips Lovecraft; graphic artist O. Huhalova-Mieshkova. – Kharkiv: Folio, 2023. – 436 p.
5. Carroll N. The Philosophy of Horror or Paradoxes of The Heart. New York: Routledge, Chapman and Hall, Inc, 1990. 256 p.

Сметаненко Вікторія Борисівна, здобувачка вищої освіти післядипломного факультету
Київський національний університет культури і мистецтв, Україна

Науковий керівник: Гребньов Геннадій Вікторович, доцент з/н кафедри зв'язків з громадськістю та журналістики
Київський національний університет культури і мистецтв, Україна

ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ РОЗВ'ЯЗАНОЇ РОСІЄЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Актуальність теми:

Інформаційна складова війни, в свою чергу, стала одним із найважливіших елементів гібридної війни, яку веде росія проти України. Поняття інформаційна складова – це вплив на свідомість людини чи суспільства. Її механізми: пропаганда, фейки, маніпуляції, розповсюдження наративів, інформаційна окупація, тероризм та кібератаки.

Російська пропаганда намагається створити образ України як країни, яка є агресором, та перекручує факти, щоб дискредитувати українську владу та військових. Російська агресія проти України розпочалася 2014 року, і з того часу росія активно використовує інформаційну війну для досягнення своїх політичних цілей. Цілеспрямована дезінформація, маніпулювання громадською думкою, кібератаки та інші тактики стали для росії засобом зміцнення впливу на суспільство України.

Мета дослідження:

Метою дипломної магістерської роботи є дослідження пропаганди, розвінчання фейків і маніпуляцій, аналіз кібератак та їхніх цілей, а також обґрунтування важливості інформаційної гігієни під час гібридної війни, яку розпочала росія проти України.

Методи дослідження:

Метод класифікації – тобто згрупування явищ за певними ознаками. Таким чином можна відрізнити маніпуляцію від фейку.

Метод контент-аналізу. Він використовується в обробці інформації із соціальних мереж, таких як: Telegram, Facebook та Instagram. Окрім цього, було проаналізовано наукові роботи та статті українських і міжнародних дослідників щодо зазначеного питання.

У роботі використано метод спостереження за новинними російськими інтернет-ресурсами та системний підхід, що дозволив аналізувати новини, які розповсюджують російські пропагандисти.

Задля глибокого дослідження був використаний метод порівняння механізмів ведення інформаційної складової гібридної війни, а також метод моделювання.

Основні тези:

Гібридну війну називають «типом воєнного конфлікту, який все частіше буде застосовуватися у XXI столітті». В чому її особливість в сучасному світі на прикладі російсько-української війни. Визначення, характеристики та мета гібридної війни.

Обґрунтувати складові гібридної війни. На що вони впливають та чому такі важливі під час повномасштабного вторгнення.

Виявити роль інформаційної складової у російсько-українській війні. Війна інформації на сьогодні стала одним з найнебезпечніших видів зброї [1].

Розвінчання основних тез та наративів з боку росії. Проаналізувати важливість пропаганди та її складових у формуванні громадської думки.

Виявити сучасні інструменти соціальних мереж для розширення медіаграмотності і медіагігієни. Ці інструменти допоможуть користувачам краще розуміти та аналізувати інформацію, що надходить до них через соціальні мережі та засоби масової інформації, а також активно боротися з дезінформацією та маніпуляціями.

Висновок:

Інформаційна війна стала важливим інструментом впливу на хід війни, яку розпочала росія в Україні. Інформаційна складова дала можливість впливати на громадську думку, керувати сприйняттям подій та навіть викликати масові маніпуляції. Інформаційні кампанії та дезінформація стали ефективними засобами для досягнення політичних та геополітичних цілей, навіть без відкритого військового втручання.

Таким чином, інформаційна складова в гібридній війні стала новим викликом для міжнародного співтовариства і нагадала про важливість захисту інформаційної сфери в епоху цифрових технологій. Ця складова війни підкреслила необхідність міцної медіаграмотності, сильної кібербезпеки та відкритості для діалогу та співпраці в умовах інформаційної нестабільності.

Список використаних джерел:

1. Бабенко Ю. Інформаційна війна – зброя масового знищення! 2006. [ЕЛЕКТРОННИЙ РЕСУРС]. – РЕЖИМ ДОСТУПУ: <https://www.pravda.com.ua/rus/articles/2006/04/20/4399050/>.

Пастухова Ярослава Вячеславівна, здобувач вищої освіти
філологічного факультету
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Науковий керівник: Буділова Олександра Володимирівна, канд. філол.
наук, доцент кафедри англійської філології
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ В ІНТЕРНЕТ-БЛОГАХ

Коли його вперше запустили наприкінці 1990-х, блог або веб-журнал спочатку використовувався для написання онлайн щоденники та особистий досвід. В останніми роками, у зв'язку з розширенням чисельності його користувачів, блог стає одним із найефективніші цифрові медіа, якими люди можуть поділитися досвід, давати рекомендації, висловлювати власні думки і творчості, або регулювати комерційні чи організаційні наміри (Li & Wang, 2011).

Туристичні блоги відображають окремі записи, що описують заплановані, поточні або минулі, подорожі у формі подорожніх щоденників або рецензії, написані переважно в хронологічному порядку і з наданням описового пояснення, оцінки, або рекомендації загальної поїздки, заходів, та досвід блогера під час відвідування конкретного місця призначення в якості туриста.

Люди переглядають туристичні блоги, коли вони пропонують мережі спільнот і віртуальні подорожі посібники, до яких легко та ефективно отримати доступ. У більшості країн читачі прагнуть думайте про туристичні блоги як про надійну платформу, яка допомагає їм планувати маршрути подорожей або покупки.

У написанні блогу персонаж і особистість блогера розкривається через пости. Або блогери діляться особистою думкою щодо певного або пропонують власний досвід, мова на даній онлайн-платформі використовується для передачі значення та намірів через більш особистий тон та суб'єктивність. Кількість публікацій у блозі у формі письмового тексту, загалом, поділяють принаймні на шість інтенцій письменника: повідомити, переконати, оцінювати, спрямовувати, розважати та виражати.

Тревел-блогери зазвичай передають один або кілька таких намірів різними шляхами. Наприклад, якщо вони мають на меті інформувати, вони можуть просвітити читачів, поділившись інформацією чи фактами про туристичні пам'ятки та потенційні туристичні заходи.

Якщо вони прагнуть переконати, вони можуть будувати аргументи, щоб вплинути на читачів відвідати певні туристичні місця або придбати певні продукти, пов'язані з подорожами. Оцінити, вони можуть поділитися суб'єктивною оцінкою подорожей, теми чи питання, наприклад, певні чи ні тури в туристичне місце варті своїх коштів. Направляти, вони можуть давати інструкції виконувати завдання, пов'язані з подорожами, наприклад, як забронювати або скористатися громадським транспортом, щоб дістатися до певного місця під час відвідування країни. Розважити, вони можуть зацікавити читачів цікавими історіями які вони пережили під час подорожі.

Крім того, будь-яка інформація, що надходить до аудиторії, як правило, впорядковується в певну структуру, що надає аудиторії корисні поради, як розуміти інформацію.

Структура оповіді в туристичних блогах є центральним елементом, у якому блогери можуть розповісти про свій досвід, стиль оповідання для створення емоції і чуйні відповіді читачів, з якими можна спілкуватися, досвід, думки та емоції блогерів. Хоча організація туристичного блогу є гнучкою, тревел-блогери, як правило, слідують особливій конструкції, яка складається з кількох ходів, а саме: ситуативний хід, описовий хід, хід закриття та хід запрошення (Pascual, 2018).

Ситуативний хід є першою частиною допису у блозі, який містить вступ до теми, відповідає певним очікуванням читачів. За ситуативним йде описовий хід, де блогери зазвичай пояснюють більше, деталізують кілька аспектів подорожей, розділених на кілька підрозділів, наприклад, пункт призначення, туристи, атракціони та певні цікаві туристичні заходи або маршрути. Завдяки детальній інформації тут, описовий хід несе кінцеву мету тексту, щоб залучити читачів до прочитання публікації кінець.

Описовому ходу, слідує хід закриття, у якому блогери завершують допис, надаючи підсумок загальних вражень від поїздки та особистого думки, висновок. Запрошувальний хід з'являється в самому кінці публікації блогу після ходу закриття. На відміну від інших трьох ходів, деякі публікації в блозі можуть не мати запрошень і лише закінчують допис рухом закриття. *The invitational move* містить запрошення блогера читачу, щоб поділитися відгуками та коментарями пов'язаними із вмістом публікації в блозі, щоб більше читачів могли брати участь в обговоренні.

Один із способів визначення призначення тексту у аналізі, вивчається шляхом функції мови. Якобсон (1960) класифікує шість компонентів функції мови, які використовуються для аналізу письмового дискурсу: референційна функція (інформувати), емотивна функція (виражати емоції), конативна функція (давати вказівки чи напрямки), фатична функція (встановлювати взаємодію), поетична функція (виражати значення за допомогою поетичних особливостей), і метамовна функція (пояснити поняття за допомогою певний мовний код).

Незважаючи на різні аспекти, які можна вивчити з блогів різних жанрів, дослідження про подорожі блоги зазвичай зосереджуються на їхньому впливі на туризм та маркетингові аспекти (наприклад, Li & Wang, 2011; Pan та ін., 2007).

МЕТОДОЛОГІЯ

Контент-аналіз, тексту закодований і розбитий у категорії на різних рівнях опису змісту, структури та функції тексту, пропонувати важливі аспекти змісту та інтерпретувати значення зі змісту текстових даних.

Щоб знайти подорожі з найвищим рейтингом блоги, декілька категорій на веб-сайті були використані, тобто «подорож» і «загальні подорожі». Вибрані туристичні блоги мали середнє значення 5-11 постів на місяць, що свідчить про те, що блогери були активними в розміщенні блогів в онлайн-пошукових системах і для читання різними читачі.

Судова вибірка — це вибірка метод, коли це робить кожна одиниця населення не мають рівних шансів бути обраними, оскільки вибірка вибирається виходячи з суб'єктивного судження слідчого. Дописи в блозі були вибрані на основі кількох критеріїв: дописи містили понад 1000 слів довжини, містили подорож блогерів, до конкретного місця подорожі, були опубліковані у період з грудня 2019 року по січень

2020 року, оскільки ці місяці вважалися піковими для людей, які шукають маршрути для подорожей і відпочинку, їх шукали та читали багато читачів серед інших публікацій у межах туристичні блоги.

Були використані рамки функції мови, щоб ідентифікувати кожен структуру в публікаціях блогу та функції мови, що там присутня. Кожна частина дописів у блозі, яка містила переміщення структури та функції мови була анотована і закодована на основі його теми, ходу, і типу функції мови.

Функції мови в ситуативному русі.

Ситуативний хід - початкова частина публікації в блозі про подорожі, де блогер представляє напрямок подорожі як тему для обговорення в весь допис у блозі (Pascual, 2018). Приклад а ситуативний хід у публікації блогу про подорожі показано в наступний уривок:

«Chile is one of the most popular destinations (and one of my favorites) in South America. I was blown away by the beauty of the country. The delicious and inexpensive food, the plethora of different eco-systems, and how hospitable the locals were. (And, as someone who works online, how much they are investing in tech!)» – Blog»

Цим уривком блогер відкрив пост представивши Чилі, країну призначення, яка він хотів би поділитися в решті допису в блозі. Блогер представив країну призначення як «один із найпопулярніших напрямків» і «один із моїх улюблених», на що, швидше за все, і було спрямовано привернути увагу та цікавість читачів Чилі.

У наступних реченнях блогер додав більше деталей до його попередньої заяви про Чилі, тобто його причини стверджувати, що Чилі була однією з його причин улюблених місць. При згадці причин, різноманітних було висвітлено аспекти країни, які може бути цікавим для читачів, наприклад, його пейзажі і природа (*«beauty of the country»*), місцеві страви (*«the delicious and inexpensive food»*), його багатство природних середовищ (*«the plethora of different eco-systems»*), він дружній громадян (*«how hospitable the locals were»*) та його інвестиції в технології, надані своїм людям і туристів.

Початок ХХІ століття характеризується сплеском дослідницького інтересу до текстів туристичного дискурсу: наразі можна спостерігати багатовекторність дослідження феномену туризму в працях лінгвістів, соціологів, психологів, культурологів, економістів.

Іншими словами, туризм у ХХІ столітті став значним соціальним, культурним і політичним явищем. Сучасна туристична діяльність - це не тільки розвинена індустрія, але й явище масової культури, оскільки кількість людей, які подорожують по всьому світу, зростає з року в рік.

Будучи феноменом ХХ століття, туризм продовжує стрімко розвиватися і зміцнювати свої позиції як соціокультурна практика і модель відпочинку, дозвілля і бізнесу, система міжнародних туристичних зв'язків і комунікацій, туристичний ринок і велика індустрія, транснаціональна і мультикультурного характеру. На думку експертів, ХХІ століття буде століттям туризму. Обсяг міжнародного туризму зріс з 25,3 млн осіб у 1950 р. до 940 млн осіб у 2007 р. (тобто більш ніж у 35 разів), і продовжуючи зростати, за прогнозами Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), до 2020 року міжнародні туристичні прибуття досягнуть 1,6 мільярда.

Нині лінгвістика досліджує різні мовленнєві жанри в рамках певних інституційних дискурсів. Туристичний дискурс є мінливим типом інституційного

дискурсу, який динамічно розвивається, оскільки індустрія туризму працює з постійно оновлюваними технологічними розробками.

На думку британського вченого Джона Уррі, туризм є складним явищем із психологічним, соціологічним та культурним вимірами. Завдяки цій галузі комунікатори по всьому світу діляться культурою, встановлюють нові контакти та отримують нові знання.

Сучасний туризм, виступаючи у формі організації відпочинку або ведення бізнесу, також є системою набуття нових міжнародних комунікацій і туристичних зв'язків. Термінологічна система туризму, фіксуючи в мові нові реалії, перебуває в постійному динамічному оновленні.

Туризм можна визначити як мистецтво, науку та ділову діяльність, спрямовану на залучення та переміщення мандрівників і туристів. Для багатьох країн, що розвиваються, туризм є одним із найбільш прибуткових і динамічних секторів світової економіки та простим способом досягнення стійких торгових відносин з іншими країнами. Туризм сприяє розвитку економічної ситуації та сприяє міжнародному взаєморозумінню в країні.

Лінгвісти у світі філології недостатньо вивчили комунікативні стратегії та тактики в лінгвістиці. Як відомо, нині лінгвістика виявляє великий інтерес до проблем реальної комунікації, а точніше мовна поведінка стратегій і тактик є фактично новим об'єктом дослідження.

Список використаних джерел:

1. Doyle, J. D., Heslop, L. A., Ramirez, A., & Cray, D. (2012). Trust intentions in readers of blogs. *Management Research Review*, 35(9), 837–856.
2. Jakobson, R. (1960). Closing statement: Linguistics and poetics. In T. A. Sebeok (Ed.), *Style in Language*, 350–377. New York City: MIT Press.
3. Li, X., & Wang, Y. (2011). China in the eyes of western travelers as represented in travel blogs. *Journal of Travel and Tourism Marketing*, 28(7), 689–719.
4. Neuendorf, K. A. (2002). *The content analysis guidebook* (2nd ed.; A. Harris, Ed.). New York City: SAGE Publications Ltd.
5. Pascual, D. (2018). Analysing digital communication: discursive features, rhetorical structure and the use of English as a lingua franca in travel blog posts. *Journal of English Studies*, 16(1), 255–279.
6. Schneider, E. P., McGovern, E. E., Lynch, C. L., & Brown, L. S. (2013). Do food blogs serve as a source of nutritionally balanced recipes? An analysis of 6 popular food blogs. *Journal of Nutrition Education and Behavior*, 45(6), 696–700.

Зубрицький Дмитрій Володимирович, здобувач вищої освіти факультету післядипломної освіти ОР «МАГІСТР»
Київський національний університет культури і мистецтв, Україна

Науковий керівник: Гребньов Геннадій Вікторович, доцент з/н кафедри зв'язків з громадськістю та журналістики, заслужений журналіст України
Київський національний університет культури і мистецтв, Україна

РОЛЬ ПЛАТФОРМИ «YOUTUBE» У ФОРМУВАННІ НЕЗАЛЕЖНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Актуальність:

Сучасний інформаційний ландшафт зазнає значних змін, а платформа YouTube відіграє ключову роль у цих трансформаціях[1]. Актуальність цього дослідження полягає в тому, щоб науково проаналізувати вплив YouTube на розвиток незалежної журналістики в Україні, виявити нові можливості та виклики, які виникають у цьому контексті, та внести свій внесок у розуміння сучасних медіа-процесів.

Метою цього дослідження є:

Аналіз впливу платформи YouTube на розвиток незалежної журналістики в Україні[1]. Ми прагнемо дослідити, як YouTube сприяє зростанню незалежних інформаційно-розважальних каналів в Україні та як ця платформа стала засобом розповсюдження альтернативних інформаційних джерел.

Виявлення ключових тенденцій у розвитку цього медіа-сегменту. Ми маємо намір визначити, які теми та підходи до журналістики стають популярними на українських каналах YouTube[2].

Аналіз впливу YouTube на фінансову стійкість інформаційних каналів. Ми дослідимо, як можливості заробітку на YouTube впливають на об'єктивність та незалежність інформаційного контенту.

Виявлення викликів та загроз розвитку незалежної журналістики на платформі. Ми розглянемо проблеми, з якими стикаються незалежні інформаційно-розважальні канали, такі як алгоритмічне обмеження та поширення дезінформації.

Надання рекомендацій для подальшого розвитку інформаційних каналів на YouTube в Україні. Ми пропонуватимемо конкретні стратегії для підтримки якості журналістського контенту та забезпечення його достовірності.

Емпірична база дослідження:

Дослідження базується на аналізі українських незалежних інформаційно-розважальних каналів на платформі YouTube, включаючи аналіз відео-контенту, коментарів глядачів, та статистики каналів. Дослідницька література охоплює наукові роботи та статті, що стосуються журналістики, медіа-платформ і нових медіа-технологій, а також статистичні дані та звіти про використання YouTube в Україні.

Основні тези:

Роль YouTube в розвитку незалежної журналістики. Платформа YouTube стала головним засобом поширення незалежної інформації та альтернативної журналістики в Україні[3].

Вплив відомих інфлюенсерів на медіа-простір. Вплив відомих особистостей YouTube на формування публічної думки та інформаційного простору в Україні.

Фінансова стійкість інформаційних каналів на YouTube. Можливості заробітку для незалежних журналістів на платформі та їх вплив на об'єктивність інформаційного контенту[4].

Виклики та загрози для незалежної журналістики на YouTube. Проблеми, з якими стикаються незалежні інформаційно-розважальні канали, такі як алгоритмічне обмеження, дезінформація та конкуренція[5].

Перспективи розвитку та рекомендації. Рекомендації щодо поліпшення якості журналістського контенту на YouTube та забезпечення його достовірності для подальшого розвитку незалежної журналістики в Україні.

Висновки:

Дослідження ролі платформи YouTube в розвитку незалежної журналістики в Україні має велике значення у контексті сучасних медіа-змін. Висновки цього дослідження можуть допомогти сприяти якості та розвитку незалежної журналістики в Україні та науковому розумінню впливу нових медіа-платформ на суспільну інформаційну діяльність.

Список використаних джерел:

1. Гончарова К. Чому в YouTube складно просувати україномовний контент. 2020. [ЕЛЕКТРОННИЙ РЕСУРС]. – РЕЖИМ ДОСТУПУ: <https://ms.detector.media/sotsmerezhi/post/24591/2020-04-29-chomu-v-youtube-skladno-prosvaty-ukrainomovnyukontent-poyasnyuie-fakhivets/>.
2. Долженкова К. Особливості ефективної взаємодії соціальних мереж та українських інтернет-ЗМІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/nmc.nd/student_nauka/2017-2018/roboty_peremozhciv/suchasn-zhurn.pdf.
3. Кісса Ю. Блоги – це неформальна журналістика. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.personal-trening.com/blog>.
4. Кіца М. Роль соціальних мереж у сучасній журналістиці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/44514/2/2018n896_Kitsa_M-The_role_of_the_social_networks_98-105.pdf.
5. Коваленко І. П. Незалежна журналістика як засіб контролю громадянського суспільства за здійсненням політичної влади (функціональний аспект) / І. П. Коваленко // Вісник Харківської державної академії культури. - 2013. - Вип. 41. - С. 241-246. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hak_2013_41_32.

СЕКЦІЯ 16. ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА

Бігій Тетяна Миколаївна, здобувач вищої освіти педагогічного факультету
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Науковий керівник: Петровська Інга Ростиславівна, доктор психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології філософського факультету, доцент кафедри спеціальної освіти
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНІ ТЕХНІКИ ЯК ЗАСІБ СТИМУЛЮВАННЯ ДРІБНОЇ МОТОРИКИ У ДІТЕЙ З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Сьогодні в умовах реформування вітчизняної сфери освіти однією з найважливіших проблем є виховання та розвиток дітей з особливими освітніми потребами. Це зумовлено невтішною тенденцією останніх років в Україні щодо зростання кількості дітей із різними мовленнєвими та психофізичними порушеннями. Як правило, їх рухи відрізняються відсутністю спритності, поганою координацією, надмірною сповільненістю або навпаки імпульсивністю, що, у свою чергу, виступає однією з причин, які утруднюють процес оволодіння життєво необхідних умінь та навичок самообслуговування та комунікації. У цьому контексті актуалізується питання проведення цілеспрямованої роботи з корекції та розвитку тонких координованих рухів дитини з метою формування навичок дрібної моторики рук, адже ще видатний педагог В. Сухомлинський писав: «Витоки здібностей і обдарувань дітей – на кінчиках їхніх пальців. Від пальців, образно кажучи, йдуть найтонші струмочки, які живлять джерело творчої думки» [3, с. 3].

Проблематика мовленнєвих порушень у дітей вивчалася багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими у сфері медицини, логопедії, спеціальної педагогіки та психології, серед яких можна відзначити наукові здобутки Л. Виготський, Б. Гріншпун, Н. Жукової, Г. Каше, С. Корнєв, І. Мартиненко, І. Марченко, Е. Мاستюкової, В. Тарасун, М. Шеремет та ін. Особливостям використання різних прийомів із розвитку загальної та дрібної моторики у дітей з мовленнєвими порушеннями присвятили свої дослідження С. Конопляста, В. Тарасун, Т. Філічева, Л. Фомічова, Д. Шульженко, М. Ярмаченко та ін.

У сучасній спеціальній педагогіці та логопедії під поняттям «моторика» прийнято розуміти: 1) рухову активність організму людини або окремих його органів [7]; 2) послідовність рухів, які у своїй сукупності потрібні для виконання будь-якого завдання [1]; 3) сферу рухових функцій організму [8]. Дрібна моторика є різновидом моторики людини, що полягає у здатності останньої до виконання дрібних та чітких рухів кистями та пальцями рук і ніг у результаті скоординованих дій найважливіших систем – нервової, м'язової та кістяної [8].

Взаємозв'язок дрібної моторики та мовленнєвої діяльності вивчений та підтверджений дослідженнями видатних науковців. Зокрема, А. Лурія вважав, що

розвиток мовлення починається, коли рухи пальців рук досягають достатнього рівня тонкості. Так, через розвиток дрібної моторики відбувається підготовка наступного формування мовлення, при цьому проведення активної роботи з розвитку моторики кисті та пальців рук у дітей дошкільного віку сприятливо впливає не лише на становлення мовлення та її функцій, але й на психічний розвиток дитини [8].

Вітчизняні науковці С. Корнев, І. Мартиненко, М. Шеремет у своїх дослідженнях вказують на існування онтогенетичної взаємозалежності розвитку дрібної моторики та мовлення. Морфологічне та функціональне формування мовленнєвих областей мозку здійснюється під впливом кінестетичних імпульсів від мускулатури рук. При цьому, на думку авторів, вплив імпульсів від м'язів рук найбільше відчутно саме у дошкільному віці під час формування мовленнєвої та моторної сфер [8]. Тому проведення систематичних вправ, спрямованих на розвиток загальної та дрібної моторики, забезпечує стимулювання центральної нервової системи та прискорює розвиток дитини, у тому числі її мовленнєвий розвиток.

Одним з ефективних методів роботи у сфері розвитку загального емоційного статусу дитини, є арт-терапія.

У сучасній науковій літературі існують різні підходи до розуміння сутності арт-терапії (англ. *art therapy*). Так, А. Хіля під «арт-терапією» розуміє групу терапевтичних методів, застосування яких передбачає продуктивну художню творчість із використанням ігрових форм, за допомогою яких з'являється можливість зрозуміти несвідомі елементи конфлікту. Такі методи сприяють вивільненню емоцій, стимулюють експресивні здібності та допомагають людині в процесі вербального діалогу з арт-терапевтом зрозуміти та усвідомити сутність своїх проблем, що призводить до позитивних змін внутрішнього стану [6, с. 22].

За Є. Збишко та І. Середюю, арт-терапія являє собою терапію образотворчим мистецтвом [5, с. 63]. Попри різне трактування аналізованої категорії, головною метою застосування арт-терапевтичних технологій у роботі з дітьми з порушеннями мовлення є створення умов, які б сприяли зміцненню емоційно-психологічного здоров'я дітей шляхом долучення їх до мистецтва.

На сьогодні серед ключових арт-терапевтичних технологій, що використовуються у ЗДО в процесі корекційної-логопедичної роботи, спрямованої на розвиток дрібної моторики дітей з мовленнєвими порушеннями, можна відзначити такі: мандалотерапія, ізотерапія (пальчиковий живопис, ниткографія, монотипія, ниткопис, бісерографія, пластилінографія тощо), піскотерапія, акватерапія (малювання водою, будь-яка взаємодія з водою за допомогою пальців та кистей рук), ігротерапія, кінезітерапія тощо.

Наприклад, у рамках ізотерапії особливе місце займає пальчиковий живопис та пластилінографія, оскільки вони сприяють виникненню тактильних та кінетичних відчуттів та надають суттєвий арт-терапевтичний ефект, зокрема знімають тривожність, підвищують та стабілізують на високому рівні психоемоційний стан дитини, заспокоюючи та розслабляючи м'язи кисті рук та пальців.

Піскотерапія, або пісочна терапія, є одним із різновидів ігрової терапії, що розвиває тактильно-кінетичну чутливість та дрібну моторику рук, забезпечуючи зняття м'язової напруженості, вдосконалюючи візуально-просторове орієнтування та мовленнєві можливості дитини. У процесі взаємодії дитини дошкільного віку з найдрібнішими піщинками відбувається активізація чутливих точок на кінчиках

пальців та нервових закінчень на долонях, а також розвиваються терплячість та саморегуляція [2; 4].

Серед цікавих для дітей дошкільного віку арт-терапевтичних технологій можна виділити біоенергопластику як напрям кінезітерапії, що полягає у з'єднанні рухів артикуляційного апарату та рухів кистей рук [6, с. 126]. У дослідженнях О. Лазаренко та А. Ястребової акцентується увага на тому, що завдяки спільним пластичним, вільним та розкутим рухам тіла, кистей рук та апарату артикуляції активізується процес природного розподілу біоенергії в організмі дитини, що, у свою чергу, впливає на активізацію її інтелектуальної діяльності, розвиток координації рухів та дрібної моторики [6, с. 126-128]. Із дітьми дошкільного віку доцільно використовувати такі прийоми артикуляційної гімнастики з підключенням біоенергопластики, як: «Хоботок» (пальці в щіпці); «Гірка» (кисть руки набуває форми гірки); «Лопатка» (долоню тримають у формі лопатки); та ін.

Таким чином, сьогодні використання арт-терапевтичних технологій (ігротерапії, ізотерапії, акватерапії, піскотерапії та ін.) під час проведення логопедичних занять є одним із ефективних засобів розвитку дрібної моторики рук у дітей дошкільного віку, оскільки вони, з одного боку, сприяють виникненню тактильно-кінетичних відчуттів, зниженню м'язової напруженості в кистях рук та пальцях, активізації роботи центральної нервової системи, а з іншого боку, забезпечують зниження тривожності та підвищення й стабілізацію психоемоційного стану дошкільника з мовленнєвими порушеннями. Як результат, діти стають більш психологічно врівноваженими, сконцентрованими, працездатними, що, у свою чергу, забезпечує прискорення корекції мовленнєвих порушень та сприяє всебічному розвитку особистості дитини.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250 000 слів /за ред. В.Т. Бусела. Київ: Перун, 2017. 1728 с.
2. Вознесенська О.Л. Арт-терапія як засіб психосоціального відновлення особистості // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: [Зб. наук. праць] / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2015. Київ: КНУ імені Тараса Шевченка. № 3 (29). С. 40–47.
3. Дубовський С.О., Чемпояш О.О. Розвиток дрібної моторики рук у дітей старшого дошкільного віку із ЗПП на логопедичних заняттях. Збірник електронного науково-практичного видання ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України. 2021. Випуск №1. URL: https://umo.edu.ua/images/content/institutes/imp/vydannya/visnyk_umo/vypuski/1_2021/%D0%A7%D0%B5%D0%BC%D0%BF%D0%BE%D1%8F%D1%88_%D0%9E.%D0%9E..pdf (дата звернення: 13.08.2023).
4. Квітка Н.О. Арт-терапевтичні технології як засіб корекційно-розвиткового впливу. Вісник Інституту спеціальної педагогіки і психології ім. Миколи Ярмаченка НАПН України. 2018. № 8 (10). С. 1–6.
5. Серета І.В., Збишко Є.А. Використання технології арт-терапії в корекційно-виховній роботі. Інноваційна педагогіка. 2019. Випуск 10. Т. 1. С. 63–66.
6. Хіля А.В. Арт-терапія у системі засобів виховання ціннісного ставлення до життя у дітей та молоді з функціональними обмеженнями. Методичні матеріали. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2017. 252 с.
7. Шапар В. Сучасний тлумачний словник психологічних термінів. Харків: Прапор, 2007. 640 с.
8. Шеремет М.К. Логопедія / 4-е вид.; М.К. Шеремет, І.В. Мартиненко, С.Ю. Конопляста. Київ: Академія, 2019. 560 с.

Лапіна Ірина Петрівна, здобувач вищої освіти психолого-педагогічного факультету
Криворізький державний педагогічний університет, Україна

Науковий керівник: Павлик Олена Анатоліївна, канд. пед. наук,
доцент, завідувач кафедри початкової освіти
Криворізький державний педагогічний університет, Україна

ВІРТУАЛЬНА ЕКСКУРСІЯ ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Умови дистанційного навчання обумовили виникнення нового середовища взаємодії педагога з учнями – штучно створеного комунікативного простору, орієнтованого на досягнення здобувачами освіти навчальних цілей [1, с. 95]. Сьогодні науковці визнають, що дистанційне навчання являє собою універсальну форму організації навчальної діяльності, реалізація якої здійснюється за рахунок використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та спрямована на максимізацію рівня доступності, мобільності та гнучкості системи освіти [4, с. 204]. Так, з-поміж великої варіативності мережевих ресурсів, що забезпечують поєднання освітнього процесу з реальним життям та дають змогу вести безпосередні спостереження, ознайомлюватися з об'єктами та явищами в їхньому природному середовищі (оточенні), чільне місце належить віртуальним екскурсіям.

Віртуальні екскурсії – поняття нове, у методичному плані інноваційна форма навчання. Поняття «віртуальна екскурсія» безпосередньо пов'язане із такими двома науковими категоріями, як «екскурсія» та «навчальна екскурсія».

Аналіз сучасної літератури свідчить про те існування великої кількості підходів до розуміння та тлумачення сутності екскурсії. Так, екскурсія є:

- 1) формою суспільно-просвітницької роботи (В. Гердт);
- 2) методом (Г. Ващенко, О. Герман);
- 3) цілеспрямованою діяльністю, суть якої полягає у вивченні об'єктів та явищ, процесів на місці їхнього природного знаходження, вияву та/або перебігу (Т. Мієр);
- 4) подорожжю або прогулянкою з метою ознайомлення з певними місцями, визначними пам'ятками, історичними або культурними об'єктами під керівництвом екскурсовода чи гіда (Академічний словник термінів) [5];
- 5) специфічним навчально-виховним заняттям, перенесенем відповідно до певної освітньої чи виховної мети на підприємство, музей, виставку тощо.

В освітніх цілях можна використовувати віртуальні подорожі до міст і країн, що вивчаються на уроці, відвідування експозицій наукового змісту, музеїв вчених та великих винаходів, ботанічних садів та парків, а також підприємств, чия виробнича технологія може ілюструвати теоретичні знання. В даному контексті віртуальна екскурсія відрізнятиметься від традиційної лише тим, що може бути організовано та проведено в умовах установи.

У сучасній методичній літературі наводяться різні класифікації віртуальних екскурсій. Найбільш поширена передбачає розподіл віртуальних екскурсій за двома критеріями: 1) за змістом; та 2) за способом створення [2].

За змістом віртуальні екскурсії можна класифікувати на такі види:

- 1) оглядові, де зібрано елементи кількох екскурсій, об'єднаних загальною темою;

- 2) тематичні, тобто екскурсії, які розкривають певні теми;
- 3) біографічні – екскурсії, пов'язані з життям та біографією видатних людей [3].

Організація та проведення віртуальної екскурсії у початковій школі передбачає дотримання педагогом певного алгоритму дій, а саме:

1. визначення ідеї віртуальної екскурсії (проблемного питання);
2. постановка мети (розумної, прогнозованої та такої, що передбачає можливість порівняння);
3. визначення завдань, які спрямовані на досягнення поставленої мети;
4. визначення змісту віртуальної екскурсії (підбір матеріалів, інформації тощо);
5. підбір технічної складової (програмне забезпечення) [6, с. 315-316].

Отже, узагальнюючи різні наукові підходи до розуміння сутності «віртуальна екскурсія», можна сформулювати таке визначення цієї педагогічної категорії: «віртуальна екскурсія» є інноваційною педагогічною технологією, організаційною формою навчання, що відображає реальні об'єкти навколишньої дійсності за допомогою використання інформаційно-комунікативних технологій з метою створення для здобувачів освіти умов для самостійних спостережень, здійснення збору необхідних фактів тощо.

Основними перевагами віртуальних екскурсій в освітньому процесі є забезпечення доступності, наочності, надання учням можливості повторно переглянути матеріали, виконати інтерактивні завдання, а також урахування педагогом сукупності вікових та індивідуальних особливостей та інтересів молодших школярів у процесі підбору навчального матеріалу для організації та проведення віртуальної екскурсії.

Список використаних джерел:

1. Коваленко О.В. Використання віртуальних екскурсій як сучасних форм організації навчального процесу. Інноваційна педагогіка. 2019. Вип. 9. Т 1. С. 94–97.
2. Немченко В. Віртуальні екскурсії Україною як засіб навчання та формування громадянської свідомості школярів. Вебінар. Освітній портал «На урок». 2022. URL: <https://www.youtube.com/live/GIjg5QZhUbQ?feature=share>.
3. Подліняєва О.О. Віртуальна екскурсія у роботі вчителя. Електронні інформаційні ресурси: створення, використання, доступ // зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Вінниця, 9–10 листопада 2016. Вінниця : ВНТУ, 2016. С. 402–415.
4. Починок Є. Особливості використання віртуальних екскурсій в умовах дистанційного викладання курсу «Я досліджую світ». Актуальні питання гуманітарних наук. 2021. Випуск 35. Том 5. С. 203–210.
5. Приходько Л.А., Ройко Л.Л. Особливості організації освітнього процесу учнів початкової школи із застосуванням технологій дистанційного навчання. 2021. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/19555/3/royko_pruhodko.pdf.
6. Романенко Л., Друць І. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до застосування віртуальної екскурсії в інтегрованому курсі «Я досліджую світ». Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації // Матеріали XXXV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Переяслав-Хмельницький, 27 квітня 2018 р. Переяслав-Хмельницький, 2018. Випуск 35. С. 314–318.

Винник Віта Володимирівна, здобувачка вищої освіти
Факультету педагогічної освіти
Київський університет імені Бориса Грінченка, Україна

Науковий керівник: Вишнівська Наталія Володимирівна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри початкової освіти
Київський університет імені Бориса Грінченка, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Концепція НУШ визначає, що випускник нової школи – це усебічно розвинена особистість, здатна до критичного мислення, патріот, здатний до прийняття відповідальних рішень, інноватор, здатний змінити навколишній світ, розвивати економіку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя [1].

Згідно з Державним стандартом, метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [3].

Тому стає актуальним питання активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти і одним із доцільних шляхів вирішення проблеми є застосування інтерактивних технологій в освітньому процесі початкової школи.

Як стверджують Н. Побірченко та Г. Коберник, сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів; учитель і учень є рівноправними суб'єктами навчання» [2, с. 8].

Інтерактивне навчання є тим інструментом, що надає необмежені можливості здобувачам освіти до співпраці під час засвоєння знань і формування вмінь.

В науковій літературі існують такі терміни, як «інтерактивне навчання», «інтерактивна технологія». В широкому значенні, технологію навчання визначають, як систему форм, методів, прийомів і засобів, спрямованих на гарантоване досягнення цілей. Інтерактивні технології поділяються на чотири групи: фронтальні технології, технології колективно-групового навчання, ситуативного навчання та навчання у дискусії.

Державний стандарт початкової освіти визначає вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти, які визначено за такими освітніми галузями: мовно-літературна, математична, природнича, технологічна, інформатична, соціальна і здоров'язбережувальна, громадянська та історична, мистецька, фізкультурна [5, с. 94].

Згідно Типової освітньої програми для закладів загальної середньої освіти під керівництвом О.Я. Савченко, освітні галузі: природнича, громадянська та історична, соціальна та здоров'язбережувальна, можуть реалізовуватись окремими предметами або в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» за різними видами інтеграції (тематична, процесуальна, міжгалузєва; в межах однієї галузі; на інтегрованих уроках, під час тематичних днів, в процесі проектної діяльності) за активного використання міжпредметних зв'язків, організації різних форм взаємодії учнів. Для розв'язання учнями практичних завдань у життєвих ситуаціях залучаються навчальні результати з

інших освітніх галузей [4].

Під час організації та проведення уроків «Я досліджую світ» найбільш уживаними стали інтерактивні методи, які входять до технологій:

- технології кооперативного навчання (робота в малих групах, робота в парах, «Ротаційні змінні трійки», «Два – чотири – всі разом», «Карусель», «Акваріум»);
- технології колективно-групового навчання («Мікрофон», «Мозковий штурм», «Навчаючи – вчуся», «Ажурна пилка», «Незакінчене речення», «Дерево рішень»);
- технології ситуативного навчання (імітаційні ігри, рольова гра, драматизація);
- технології опрацювання дискусійних питань (дискусія, дебати, метод «Прес», «Обери позицію», «Зміни позицію», «Безперервна шкала думок»).

Отже, застосування інтерактивних технологій на уроках «Я досліджую світ» сприяє активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів, становленню активної суб'єктної позиції у навчальній діяльності, розвитку навичок спілкування, прийняттю правил спільної діяльності, розвитку особистісної рефлексії.

Список використаних джерел:

1. Концепція НУШ. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 11.10.2023).
2. Побірченко Н., Коберник Г. Інтерактивне навчання в системі освітніх технологій. Початкова школа. 2004. №10. С.8-10.
3. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.10.2023).
4. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 3-4 клас URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf> (дата звернення: 11.10.2023).
5. Типові освітні програми для закл.загальної середньої освіти: 1-2 класи. – К. : ТД «Освіта-центр +», 2018. – 240 с.

Ачілова Валерія Мирославівна, здобувач І (бакалаврського) рівня вищої освіти
Мукачівський державний університет, м. Мукачево, Україна

ЗНАЧЕННЯ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОСТУ ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Самовдосконалення у контексті професійного росту вчителів англійської мови означає постійну практику та зусилля у розвитку навичок та компетенцій у викладанні та розумінні англійської мови. Це важливий аспект росту як професійної, так і особистої кар'єри вчителя.

Необхідно визначити такі напрями у самовдосконаленні як навчання протягом усього життя. Сучасний вчитель має знати останні тенденції у методиках викладання англійської мови, а також оновлювати свої знання щодо граматики, лексики та культурних аспектів мови. Такій педагогічній діяльності сприяє участь у спеціалізованих навчальних програмах, семінарах, воркшопах і онлайн-курсах [1].

У епоху цифровізації та розвитку інноваційних технологій майбутні спеціалісти повинні бути знайомі із сучасними технологіями та вміти використовувати їх в навчальному процесі для залучення учнів та полегшення навчання. Для ефективної роботи і вчителям, і здобувача необхідно постійно оцінювати власну роботу, визначати сильні та слабкі сторони, а потім розробляти план дій для подальшого самовдосконалення. Тісна співпраця з викладачами та сокурсниками надає можливість отримувати корисні поради щодо викладання англійської мови та спільно працювати над удосконаленням методів викладання [3].

Загальна мета самовдосконалення вчителів англійської мови полягає в тому, щоб надати якісні та ефективні освітні послуги своїм учням, допомогти їм вдосконалити свої знання англійської мови та розвивати навички міжкультурної комунікації.

Самовдосконалення в контексті професійного росту вчителів англійської мови означає постійне зусилля і бажання покращувати свої навички та знання у мовній галузі. Для розвитку комунікативних здібностей особливу увагу необхідно приділяти збагаченню лексичного запасу слів з одночасним активним спілкуванням, письмом та слуханням на англійській мові.

Важливе значення самовдосконалення для професійного росту вчителів складає читання художніх текстів на англійській мові, перегляд документальних та художніх фільмів.

Існує багато онлайн-конференцій, де студенти можуть ділитися своїми думками та надбаннями. Саме тому необхідно брати участь у публікаціях, які спрямовані на виявлення наукового та творчого потенціалу, забезпечення он-лайн платформи для вільного обміну думками та результатами наукових досліджень, підтримки наукової діяльності.

Професійна діяльність майбутнього молодого спеціаліста стає якісною, коли вдається оточувати себе англійською мовою, спілкуючись з носіями мови або використовуючи англійськомовні ресурси, подкасти [2].

Самовдосконалення в англійській мові може бути ключовим для покращення професійних можливостей, розвитку кар'єри та досягнення особистих цілей.

Види навчальної діяльності вимагають постійної та систематичної роботи здобувачів з величезною кількістю оригінальних професійних матеріалів англійською мовою. Вимоги до видів навчальної діяльності можуть різнитися в залежності від конкретного освітнього закладу, рівня навчання та предметної області. Проте багато видів навчальної діяльності, які спрямовані на здобуття знань та навичок, дійсно вимагають постійної та систематичної роботи здобувачів освіти.

Знання англійської мови допомагає впроваджувати постійну, систематичну роботу та є ключовим елементом успіху в навчанні. Самодисципліна, планування часу та регулярне вивчення матеріалу допоможуть молодим спеціалістам досягти високих результатів у вивченні іноземної мови, а володіння методами її вивчення, впровадження нових та цікавих форм роботи дадуть очікуваний результат [2].

Отже, у сучасному світі англійська мова стає все важливішою – поглиблюється загальна глобалізація, впроваджується цифровізація освіти, все ширше використовується англійська лексика, що сприяє затребуваності висококваліфікованих спеціалістів.

Список використаних джерел:

1. Душніцька І.І. Важливість вивчення іноземних мов у сучасному світі та роль навчальної гри в цьому процесі / І.І. Душніцька // англійська мова та література: науково-метод. журн. – 2018. – №19-21. – С. 30-35.
2. Професійне вдосконалення вчителя. URL: https://pidru4niki.com/90516/pedagogika/profesiynne_vdoskonalennya_vchitely.
3. Хмарочос. Добірка безкоштовних платформ для вивчення. URL: <http://surl.li/lulth>.

Юрченко Марія Євгенівна, здобувачка вищої освіти, II магістерський курс, спеціальність Початкова освіта. Інклюзивна освіта
*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь, Україна*

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ – НАСКРІЗНЕ ВМІННЯ УЧНІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Вступ. В сучасному світі важливим є набуття дитиною навичок критичного мислення. Світ сповнений інформації, яка, на жаль, не завжди є правдивою чи навіть потрібно. Люди, які критично мислять, намагаються жити раціонально, розумно. Вони використовують інтелектуальні інструменти, які пропонує критичне мислення: поняття і принципи, які дозволять їм аналізувати, оцінювати і покращувати мислення. Перед педагогами постало нелегке завдання – навчити учнів Нової української школи критично мислити. У статті наведено дієві стратегії розвитку критичного мислення та ключові засади технології критичного мислення.

Виклад основного матеріалу. *Критичне мислення – це спосіб мислення, який допомагає орієнтуватись в інформаційному середовищі для пізнання себе і навколишнього світу [3].*

Концепція розвитку критичного мислення відома і розробляється вже багато десятиліть. Термін «критичне мислення» почав застосовуватись в середині минулого століття. Проблема розвитку критичного мислення досліджували різні науковці.

Вивчення стратегій критичного мислення веде до розгляду: цілей, завдань, питань, припущень, понять, висновків, результатів і наслідків, заперечень з боку альтернативних точок зору, критеріїв. Критичне мислення є основою наукового мислення і проявляється як математичне мислення, історичне мислення, антропологічне мислення, економічне мислення, моральне мислення і філософська думка.

Розвиток критичного мислення допомагає:

- формулювати питання і проблеми чітко і зрозуміло;
- збирати і оцінювати потрібну інформацію, використовуючи абстрактні ідеї, інтерпретувати цю інформацію і ефективно доводити здобувача освіти до обґрунтованих висновків, рішень, перевіряючи їх згідно відповідних критеріїв і стандартів;
- об'єктивно розглядати альтернативні думки, визнання та оцінки;
- ефективно взаємодіяти з іншими у з'ясуванні і вирішенні складних проблем.

Формування критичного мислення реалізується в процесі формулювання проблеми, вирішенні проблемних ситуацій, виконанні творчих робіт, проектів.

Освітня технологія розвитку критичного мислення в процесі навчання дитини – це сукупність різноманітних педагогічних прийомів, які спонукають учнів до дослідницької творчої активності, створюють умови для усвідомлення ними матеріалу, узагальнення одержаних знань [3].

Ця технологія допомагає навчати дітей нового покоління, які вміють розмірковувати, спілкуватися, чути та слухати інших. При запровадженні цієї технології знання засвоюються набагато краще, адже інтерактивні методики розраховані не на запам'ятовування, а на вдумливий, творчий процес пізнання світу,

на постановку проблеми та пошук її вирішення.

Працюючи з технологією розвитку критичного мислення, вчитель усвідомлює, що навчити учнів мислити критично з першого уроку фактично неможливо. Критичне мислення формується поступово, воно є результатом щоденної кропіткої роботи вчителя й учня, з уроку в урок, з року в рік. Не можна виділити чіткий алгоритм дій учителя з формування критичного мислення учнів. Але можна виділити певні умови, стратегії, які здатні спонукати і стимулювати учнів до розвитку критичного мислення.

Зараз широко застосовуються різні стратегії розвитку критичного мислення. Але найпопулярнішими є такі:

1. Стратегія «Джигсоу-1» (Мозаїка)

- 1) учні класу об'єднуються у постійні групи (кількість учнів відповідає кількості частин у тексті), кожен учень має певний номер;
- 2) текст поділяється учителем на логічно завершені частини;
- 3) кожна частина вивчається певною експертною групою, яка формується за однаковими номерами, за кольоровими картками;
- 4) робота експертних груп: учні вивчають свою частину, готуються донести її зміст до своїх товаришів у постійній групі;
- 5) повернення експертів до постійної групи і взаємонавчання;
- 6) перевірка засвоєння змісту в цілому всіма учнями.

2. Стратегія «Доповідач-респондент»

- 1) учням самостійно прочитати текст та запам'ятати його;
- 2) два учні виходять до дошки;
- 3) один переказує зміст прочитаного, другий уважно слухає; потім все, що було пропущено, показує за допомогою рухів, жестів, міміки;
- 4) перший учень намагається доповнити розповідь тим, про що ще не було сказано.

3. Стратегія «Кубування»

Це стратегія, де використовується куб, на гранях якого даються вказівки для учнів. Учитель пропонує в процесі роботи викласти власні думки з пропонованої теми.

	Назва фігури	
	Особливості фігури	
Що схоже на цю фігуру?	Комбінація фігур	Скільки сторін?
	Скільки кутів?	

Рис. 1. Стратегія «Кубування» на уроках математики

Використовуючи вищезазначені стратегії, можна забезпечити умови для повноцінного розвитку особистості, формування в неї критичного мислення.

Висновок. Критичне мислення є невід'ємною якістю сучасної людини. Наявність

критичного мислення сприяє вихованню непересічної, комунікативної особистості з власною точкою зору. Процес розвитку критичного мислення – не легкий, тому його слід починати ще з дитинства. Впровадження технології розвитку критичного мислення в початкову освіту є вагомим кроком до виховання нової свідомої нації. Завдяки науковій літературі нам відомі низки стратегій розвитку критичного мислення. Вчитель як фундатор критичного мислення має знати усі тонкощі та особливості його формування, вдосконалюватись самостійно, бути обізнаним в цьому питанні, адже педагог – це взірець для наслідування.

Список використаних джерел:

1. Богданович М. В., Козак М. В., Король Я. А. Методика викладання математики в початкових класах.: Навч. посібник. - 3-є вид., перероб. і доп. // Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2016. - 336 с.
2. Скворцова С. О., Мартинова Г. І., Шевченко Т. О. Методика викладання математики в другому класі. // Одеса: Автограф, 2015. – 214 с.
3. Нова українська школа: poradnyk dlya vchytelya / Під заг. ред. Бібік Н. М. — К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. — 206 с. навчання URL: NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf (Дата звернення: 03.10.2023).

Білейчук Роксолана Романівна, здобувачка вищої освіти педагогічного факультету
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

Науковий керівник: Цюняк Оксана Петрівна, доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри початкової освіти
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УМОВАХ НУШ

У сучасних умовах становлення нової української школи стає актуальною проблема підготовки педагогів, які спроможні до взаємоповаги, взаєморозуміння, раціональної партнерської взаємодії на засадах гуманізму, демократії та загальнолюдських цінностей. Актуальність посилюється наявністю суперечності між суспільно-економічними трансформаціями українського суспільства та реальною практикою партнерства освітян та батьків, їх готовністю об'єднувати зусилля для створення нового покоління громадян. Адже, сучасні вчителі початкових класів є ініціаторами проведення різних форм взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу. Тому виникає необхідність формування готовності у майбутніх учителів до партнерської взаємодії, вивчення динаміки ставлення майбутніх педагогів до колег та викладачів протягом всього періоду навчання, зосереджувати увагу на виробничих практиках у закладах загальної середньої освіти, оскільки саме тут найбільш дієво можна вплинути на готовність партнерської взаємодії в майбутніх фахівців [7].

Педагогіка партнерства визначає істинно демократичний спосіб співпраці педагога і дитини, але передбачає безумовну рівність у праві на повагу, довіру, доброзичливе ставлення і взаємну вимогливість. Саме цієї взаємодії потрібно навчатись та приділяти особливу увагу під час практичних занять та практики в загальноосвітніх навчальних закладах [2, с. 236].

Майбутнім педагогам потрібно наголошувати, що в основі педагогіки партнерства лежить спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими співниками, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Учитель має бути другом, а родина – залучена до побудови освітньої траєкторії дитини.

Також варто сказати, що у педагогічній науці найчастіше звертається увага не стільки на взаємодію, скільки на способи впливу педагога на дитину, в результаті якого відбуваються зміни в особистості дитини у вигляді набутих компетентностей, необхідних для успішної самореалізації у суспільстві. У нашому розумінні педагогічна взаємодія, може розглядатись як взаємний вплив педагогів, дітей та батьків один на одного, в результаті чого відбувається особистий розвиток учнів. Це завдання реалізовується у спільній діяльності учителя, учнів у співпраці з батьками і передбачає їх взаєморозуміння, спільність інтересів, прагнень [6].

Студентам варто зазначити, що сутність педагогіки партнерства полягає в демократичному та гуманному ставленні до дитини, забезпеченні їй права на вибір, на власну гідність, на повагу, права бути такою, якою вона є, а не такою, якою хоче її бачити вчитель. Стосунки партнерства складаються там, де діти і дорослі об'єднані

спільними поглядами і прагненнями. Педагогіка партнерства–передбачає в учневі добровільного і зацікавленого соратника, одноступця, рівноправного учасника педагогічного процесу, турботливого і відповідального за його результати [4, с. 42].

Взаємодія сім'ї та школи визначається як процес спільної діяльності за погодженням цілей, форм і методів сімейного та шкільного виховання. Ціннісна основа такої взаємодії – створення умов для успішної самореалізації дитини, її особистісного зростання, формування мотивації до навчання, збереження фізичного та психічного здоров'я, соціальної адаптації. Взаємодію «вчитель-батьки» як процес характеризують партнерські взаємини, спільна діяльність, інформаційний зв'язок, взаємовплив, взаєморозуміння. «Педагогіка партнерства» – доволі новий термін в Україні. Він почав активно вживатися після його появи в Концепції Нової української школи. Зазначається, що «в основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими одноступцями, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат» [4, с. 44].

До основних проблем, на яких потрібно акцентувати увагу майбутніх педагогів у взаємодії з сім'ями учнів є [1, с. 272]:

- низький рівень педагогічної культури батьків;
- недостатній інтерес до шкільних справ дитини, її успішності;
- неготовність батьків активно співпрацювати з учителями.

Також потрібно зі студентами визначати чинники, що позитивно впливають на процес взаємодії сім'ї та школи, є [5]:

1. активність педагогів школи, використання різних методів співробітництва з сім'ями учнів, продумане планування роботи з батьками;

2. розуміння батьками зв'язку між наявним у них рівнем підготовленості до взаємодії зі школою, рівнем педагогічної культури та успіхами в особистісному становленні дитини;

3. встановлення особистих контактів між батьками та вчителями як підґрунтя для створення рівноправних відносин у шкільному співтоваристві;

4. створення в школі середовища, спрямованого на сім'ю, з метою досягнення більшої відповідності її культурним, економічним та соціальним особливостям, що значною мірою впливає на рівень досягнень дітей у школі.

Таким чином, взаємодія між учителем та батьками в рамках педагогіки партнерства включає такі елементи: постійну комунікацію, яка дозволяє оперативно реагувати на будь-які зміни та проблеми; неформальне спілкування; усебічну допомогу й участь батьків у організації та проведенні свят, тематичних та позашкільних заходів; участь батьків у навчальному житті своїх дітей. Залучення батьків допомагає вчителям досягти мети індивідуалізації. Завдяки спілкуванню з батьками вчителі збирають інформацію про кожну дитину в класі. Учителі та батьки можуть взаємно підтримувати один одного у забезпеченні цікавої діяльності та реалізації проектів дітей, що було б неможливо здійснити лише одному вчителю.

Список використаних джерел:

1. Архипенко І.Л. Педагогіка партнерства – невід'ємна складова у роботі з батьками. Досвід роботи вихователя закладу початкової освіти: традиційні підходи та інновації: матеріали Всеукраїнської

- науково-практичної конференції. Ужгород: Центр прогресивної освіти «Генезум», 2020. С. 271-277.
2. Байда М. Використання технологій кооперативного навчання в контексті гуманістичної парадигми освіти: постановка проблеми. Полтава: Дивосвіт, 2019. 236 с.
 3. Басюк Н.А. Партнерська взаємодія вчителя Нової української школи з батьками молодших школярів. Житомир: ФОП Левковець, 2019. 258 с.
 4. Бутенко О. Г. Моральне виховання молодших школярів: педагогіка партнерства в Новій українській школі. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. праць. 2019. № 71. С. 42-45.
 5. Бучма В.В. Діалогічна взаємодія як складова педагогіки партнерства в концепції нової української школи. URL: <http://www.psyh.kiev.ua/>.
 6. Концепція реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna>.
 7. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

Пашков Антон Геннадійович, студент 1-БД групи

Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені М. Грушевського», Україна

Науковий керівник: Задорожна Ганна Сергіївна, канд. пед. наук,
викладач кафедри педагогіки, психології та фахових методик

Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені М. Грушевського», Україна

ОСОБИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ОКРЕМА КАТЕГОРІЯ СУБ'ЄКТІВ ПРАВА

У нинішніх умовах державотворчого та правотворчого процесу актуалізується проблема належного виховання і розвитку молодого покоління як основи майбутнього існування людської цивілізації. Становлення особистості відбувається з ранніх років життя, тому особливо актуальною є виважена правова політика щодо осіб дошкільного віку, які, з одного боку, виступають особливо уразливими суб'єктами права, з іншого – здатні акумулювати позитивні тенденції розвитку суспільства [6, с. 13].

Дитиною згідно з нормами міжнародного права вважається особа від народження до повноліття. У статті 1 Конвенції про права дітей визначено, що «дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше» [5].

Відповідно простежується зміна особистості дитини дошкільного віку на сьогочасному етапі розвитку суспільства. Це вказує на потребу змінювати правові підходи до розуміння дитинства через застосування оновленого підходу до державного гарантування прав дітей, що вимагає вироблення і прийняття до реалізації концепції, яка ґрунтується на визнанні самоцінності дошкільника, на відповідальності дорослих за долю кожної дитини.

Дошкільне дитинство – унікальний період життя, коли формується базис особистісної культури дитини як фундамент правової компетентності громадян держави. Основи правової культури закладаються саме в дитинстві у моральних відносинах у родині, дитячому колективі. Починати роботу з правового виховання доцільно з дітьми дошкільного віку. У цей період зростає дієвість морально-правових уявлень, формуються перші морально-правові судження й оцінки, емоційно-вольова сфера з ієрархією інтересів і мотивів поведінки, обумовленої впливом соціального оточення [1, с. 13].

Дитина старшого дошкільного віку вже може регулювати свою поведінку, виходячи з побутових та ігрових правил і норм. До 6-7 років дошкільник цілком керує своєю поведінкою, вміє довільно підпорядковувати себе поставленій меті (концентрувати увагу, докладати вольове зусилля), має досить складний внутрішній світ, опановує етичні зразки, що визначають його подальші дії і відносини. Дитина навчається поважати себе та інших людей, розуміти їхні почуття, переживання, вчинки, думки. Тобто до кінця дошкільного дитинства малюк стає активним суб'єктом власної діяльності та спілкування [6, с. 13].

Норми законодавства спираються на окрему класифікацію дітей дошкільного віку. Зокрема, у статті 4 Закону України «Про дошкільну освіту» визначено такі групи

за віком: «немовлята (до одного року); ранній вік (від одного до трьох років); передшкільний вік (від трьох до шести (семи) років)» [3]. Законодавство також виокремлює старшу вікову групу дітей дошкільного віку: «молодший дошкільний вік (від трьох до чотирьох років); середній дошкільний вік (від чотирьох до п'яти років); старший дошкільний вік (від п'яти до шести (семи) років)».

Верхня вікова межа залежить від розвитку дитини, її соціалізації, індивідуальних особливостей, та за рішенням батьків (чи законних представників) вона визначається від шести до семи років. Отримання статусу школяра – це один з перших суттєвих етапів становлення особистості як окремої індивідуальності; до цього часу дитина практично завжди перебуває в сімейному колі, тому аналіз перших етапів становлення є особливо актуальним. Отже, основним критерієм є не кількість років, а статус дитини. У межах нашого дослідження проаналізуємо статус дитини від народження до моменту зарахування до школи як критерію поділу на дітей дошкільного віку та школярів [6, с. 34].

У науковій літературі як найбільш вагомими виокремлюються дві групи прав дітей, які стосуються їхньої життєдіяльності. Першу групу складають особисті права, до яких передусім належать такі: право на життя, на проживання у своїй родині, на ім'я, на щастя, на безпечне існування без експлуатації або недбалого ставлення, на захист від жорстокості, знущань і несправедливого ставлення, на вільне вираження своєї думки, на громадянство тощо. Друга група охоплює права в соціально-культурній сфері. Серед них права на освіту, здоров'я, доступ до культурних цінностей та ін. Стверджується, що головним у цій групі слід вважати право на розвиток (інтелектуальний, психологічний, фізичний, розумовий тощо) [8, с. 62].

За дослідженням Г. Задорожної, метою правового виховання є формування в дітей культури громадянина, яка містить усвідомлене ставлення до своїх прав і обов'язків перед суспільством і державою, що закріплені в основних законодавчих актах, глибоку повагу до законів і правил людського співіснування, готовність дотримуватися й виконувати закріплені в них вимоги, брати активну участь в управлінні державними справами, боротьбі з порушенням законів [2, с. 13].

Правове виховання дітей має триєдину мету і передбачає: 1) формування уявлень про права і закони, підвищення їхньої правової грамотності, розуміння необхідності дотримання норм цих законів, що сприятиме розвитку почуття власної гідності, поваги до себе, своїх батьків, до інших людей, формуванню правильного «правового» спілкування з іншими дітьми, спроможності захистити себе з правової позиції; 2) формування правової свідомості як сукупності правових уявлень, поглядів, переконань, почуттів, які визначають ставлення особистості до вимог законів і регулюють поведінку в конкретній правовій ситуації; 3) формування правомірної поведінки, негативного ставлення до фактів правопорушень і злочинів, що дозволить дитині аналізувати власні вчинки і поведінку інших дітей і дорослих в контексті дотримання ними загальноприйнятих норм і правил, а також законодавчих вимог [2, с. 13].

Показниками правової вихованості дитини старшого дошкільного віку є: знання дітей про свої права і обов'язки, оцінка власної поведінки і поведінки інших людей з точки зору норм права, оперування правовими знаннями у власній поведінці і реалізація правової поведінки в різних видах діяльності, повнота знань і потреба в отриманні нових знань, уміння адекватно оцінити свої і чужі вчинки з точки зору норм

права, уміння оперувати знаннями по реалізації власної правової поведінки, сформованість якостей самоконтролю, самооцінка результат діяльності, уміння дотримуватися заборони і виконання обов'язків. Найбільш повноцінна робота з формування правової освіченості відбувається тоді, коли діти здатні не тільки на узагальнення власного комунікативного досвіду, але й на аналіз і пояснення поведінкових реакцій у різних життєвих ситуаціях [6, с. 70]. Освіта і право, виступаючи в ролі соціальних інститутів, роль яких в суспільстві виключно висока, органічно взаємозв'язані між собою. Доцільно виділити три такі основні грані: право на освіту, освітнє право, правову освіту. Кожна дитина повинна знати свої права, обов'язки, щоб діяти відповідно в різноманітних життєвих ситуаціях. Але для цього вона повинна мати доступ до інформації. Таким джерелом для дошкільнят є компетентні дорослі – батьки і вихователі.

Найважливішою функцією сім'ї є створення середовища, необхідного для всебічного розвитку й успішного соціального становлення дитини як повноцінної особистості і громадянина.

Поряд з інститутом сім'ї дошкільний заклад також сприяє становленню дитини як особистості та її розвитку. Відповідно до ст. 3 Закону України «Про дошкільну освіту» держава «забезпечує доступність і безоплатність дошкільної освіти в державних і комунальних закладах дошкільної освіти у межах державних вимог до змісту, рівня й обсягу дошкільної освіти та обов'язкову дошкільну освіту дітей старшого дошкільного віку [3].

Отже, проаналізувавши права осіб дошкільного віку, варто розглянути умови, за яких ці права можуть бути вільно реалізовані, тобто потрібно створити систему гарантій, завдяки яким нормативно закріплені норми будуть втілені на практиці.

Список використаних джерел:

1. Грицишина Т. І. Інноваційна освіта – дошкільнятам. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2017. № 3. С. 65–70.
2. Задорожна Г. С. Правове виховання особистості дитини : поняття, сутність, особливості. Педагогічний часопис Волині. 2017. № 4 (7). С. 12-17.
3. Закон України «Про дошкільну освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>.
4. Зарицький О. Л. Правове виховання як доміант формування правової культури. Європейські перспективи. 2011. № 2, 1. С. 98–102.
5. Конвенція ООН про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.
6. Ніколаєнко В. Правове виховання в ЗДО. 3-6 роки. Харків: Вид. група «Основа». 2010. 206 с.: іл. (Серія «ЗДО. Вихователю»).
7. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності. Режим доступу: [http://education.km.ua/uploads/ Концепція громадянського виховання](http://education.km.ua/uploads/Концепція_громадянського_виховання).
8. Матяшовська Р. Ю. Громадянство як визначальна гарантія забезпечення прав дітей дошкільного віку. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Юридичні науки. 2018. Вип. 7. С. 61–67.

Боюка Наталія Віталіївна, здобувач вищої освіти педагогічного факультету
Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

Науковий керівник: Косарева Галина Миколаївна, канд. пед. наук,
доцент, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології та
спеціальної освіти імені проф. Т.І. Поніманської
Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВЛЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ ЗАЇКАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

На сучасному етапі розвитку суспільства значно зросла увага до якості та доступності освіти для дітей з особливими освітніми потребами, особливо дітей з порушенням мови. Усіх учасників навчально-виховного процесу об'єднує одна спільна мета – створення оптимальних умов для всебічного розвитку дітей та задоволення їх потреб у самореалізації [1].

Порушення дитячого мовлення є складною проблемою як теоретичного, так і практичного характеру. Його будова, функції, психофізіологічний механізм, психологічний зміст, морфологічна основа, нерегулярності та можливості подолання – все це далеко не повне коло проблем, яке викликало неабиякий інтерес вітчизняних дослідників (Н. Гаврилова, С. Конопляста, І. Мартиненко, О. Мілевська, О. Рібцун, В. Тарасун, В. Тищенко, М. Шеремет та ін.) різних галузей наукових знань. Наразі цей механізм порушення вважається неоднозначним та актуальним [2].

Сьогодні, проблему заїкання можна вважати однією з найдавніших проблем у розвитку досліджень мовних розладів дітей дошкільного віку. Різне розуміння його природи залежить від стану науки і позиції авторів, які підходять до цього дослідження мовних розладів [4].

Варто зазначити, що новітні підходи до подолання заїкання постійно вимагають розробки і застосування інноваційних методів корекції даної мовної патології. Саме з позицій диференційованого підходу слід не тільки долати, а й постійно працювати над дослідженнями даного захворювання. На даний час механізми заїкання розглядаються вченими неоднозначно, а його подолання, є першочерговою проблемою спеціальної освіти, яка потребує негайного розв'язання [4].

З огляду на це важливо дотримуватись системності організації корекційної роботи дітей із заїканням, яка має включати такі компоненти: ігрову діяльність, уроки логічного ритму, виховні години, вплив на мікросоціальне середовище [2].

Багато авторів пов'язують виникнення заїкання з появою мовлення у дітей. Багато батьків пов'язують епізоди заїкання з недосипанням, втратою апетиту, змінами в особистісному розвитку дитини: підвищеною збудливістю, дратівливістю або млявістю, апатією. Деякі діти також мають фобію мовлення під час заїкання, через що дитина відмовляється говорити. В інших боязнь мови розвивається поступово. Усі ці явища вказують на розвиток у дітей неврозів, що призводять до порушення однієї з основних функцій мови – соціально-комунікативної [4].

Темп, ритм і плавність мови при заїканні порушуються вимушеними і раптовими перервами її течії. Причиною цих зупинок є судоми в тій або іншій частині периферичного мовленнєвого апарату: в дихальній, голосовій або артикуляційній

частинах. Найчастіше судоми з'являються на початку слова або навіть фрази. Судоми бувають двох видів: клонічні і тонічні.

Слід зазначити, що здійснивши ґрунтовний аналіз теоретичних джерел спеціальної літератури, можемо констатувати, що заїкання – це одне з найскладніших мовленнєвих порушень дітей дошкільного віку, яке характеризується нестабільністю і довготривалістю. Нами виявлено, що провідними зовнішніми мовленнєвими симптомами при заїканні є розлад темпу, ритму і плавності експресивної мови з переважним ураженням комунікативної функції. Обумовлене це порушення судомним станом м'язів мовленнєвого апарату [5].

Для обстеження дітей дошкільного віку, що заїкаються, ми виконали обстеження довільної мимічної моторики (якість і об'єм рухів м'язів лоба, очей, щік); мовної моторики (сила, точність, об'єм, перемикання рухів губ, язика, щік); стани окремих компонентів загальної довільної моторики: статична і динамічна координація, одночасність, виразність рухів; обстеження тонкої моторики пальців рук (якості і міри диференційних рухів, можливості дій з предметами).

Робота з обстеження мовлення дітей дошкільного віку, що заїкаються була розпочата із обстеження довільної мимічної моторики дошкільників. Для цього, нами було використано тести Л. Квінта в модифікації Г. Гельнітца, які розраховані для дітей дошкільного віку від 4 до 6 років. В ході даного обстеження, дітям давалися завдання для виконання. Ці завдання були направлені на вміння дітей виражати свої емоції за допомогою миміки. Варто зазначити, що для полегшення виконання дітьми завдань, ми словесно пояснювали ці дії за допомогою певних асоціацій. Усі завдання виконувались в ігровій формі і повторювались три рази підряд.

Далі ми здійснювали обстеження мовної моторики. Для цього ми підготували для дітей завдання такого плану: відкривання і закривання рота; імітація жувальних рухів; поперединне надування та втягування щік; вимовити звук «о», а потім витягнути губи – «у» висовування «широкого» і «вузького» язика; покусування кінчика язика тощо.

Наступним етапом було обстеження загальної довільної моторики. Для виконання такого обстеження, ми використали тести мотометричної шкали Озерецького-Гельнітца. За допомогою таких тестів ми обстежували: статичну та динамічну координацію, одночасність рухів та їх виразність. Наведемо приклади завдань: простояти на пальчиках впродовж 10 секунд, очі при цьому повинні бути розплющеними, руки витягнуті по швах, ноги щільно прижаті одна до одної, п'ятки і носочки – разом; стрибати на відстань 5 метрів змінюючи праву і ліву ноги, при цьому очі повинні бути розплющені, одна нога зігнута під прямим кутом, руки – на поясі; праворуч та ліворуч розміщені коробки з під сірників, відстань між ними 5 см. Збоку від коробок щільно, вертикально розташовані по 10 сірників з кожного боку. Завдання дітей полягає в тому, щоб за сигналом педагога покласти сірники в коробки. Для цього дитині потрібно великим і вказівним пальцями обох рук одночасно брати з кожного боку по сірнику і одночасно ж класти їх в коробки. Першими беруться сірники, найближчі до стінок коробки.

Наступним, було обстеження тонких рухів пальців рук, а також, визначення якості і міри диференційованих рухів: Для цього дітям були запропоновані такі завдання для рук: сильно стиснути усі пальці в кулачок, наче молоточок; загинати по черзі кожен палець руки, спочатку ліва рука, а потім – права; пальчики лівої руки, з'єднують з пальцями правої руки.

Останнім здійснювалось обстеження дій з предметами. Для цього були запропоновані такі завдання: самостійно викласти візерунок з мозаїки; самостійно застебнути гудзики та зашнурувати шнурівки; нанизати намистинки різного розміру на шнурівку тощо.

Здійснивши ґрунтовний аналіз результатів обстеження дітей із заїканням, нами виявлено, що: 50,0 % дітей неточно та неповно виконували запропоновані їм завдання, їх загальний бал – 2 бали. Такий бал свідчить, що у цих дітей невротичний тип заїкання. Такий результат підтверджує отриману нами інформацію на попередньому етапі дослідження.

Решта, 50,0 % дітей практично не впорались із завданнями. Такі діти, виконуючи завдання мали грубі неточності та відхилення моторного характеру. У цих дітей загальний бал – 3 бали. Такий результат свідчить про неврозоподібний тип заїкання.

Отже, після ґрунтовного обстеження дітей із заїканням, ми можемо констатувати, що діти із заїканням мають різні форми моторних порушень. У таких дітей фіксується підвищена рухова активність, наявність некоординованих рухів з широкою амплітудою коливань, чітка залежність моторики від емоційних переживань. Також, варто відзначити, що дітям дошкільного віку із заїканням притаманна моторна напруга, скованість рухів, пасивність. Важливо, що ці діти мають часткову або повну залежність вказаних порушень від рівня переживання через власний недолік.

Сьогодні загально визнано, що від заїкання потрібно позбавлятися, як тільки воно з'явилося. Чим більше часу проходить з моменту початку заїкання, тим частіше воно стає серйозним, постійним недоліком і викликає психологічні зміни у мовленнєвому розвитку дитини дошкільного віку. Крім того, заїкання позбавляє дитину нормальних умов спілкування і часто заважає її успішному навчанню. Тому важливо усунути цей недолік до початку навчання дитини у школі [4].

Зважаючи на вищевикладене, варто зауважити, що робота по подоланню заїкання повинна будуватись на диференційованому підході.

Із вищевикладеного зрозуміло, що логопедія забезпечує велику терапевтичну користь для дитини дошкільного віку, яка заїкається. До них відносяться сприяння розвитку позитивних рис, покращення нейтральних рис та зменшення негативних. Так, під впливом регулярного логоритмічного тренування фізичних і психічних рухів активно перебудовуються різні системи, такі як серцево-судинна, дихальна, рухова, мовна, сенсорна та ін.

Список використаних джерел:

1. Боденчук О.В. Логопедична ритміка, як засіб корекції порушень мовлення у дітей. URL: <https://vseosvita.ua/library/logopedicna-ritmika-ak-zasib-korekcii-porusen-movlenna-u-ditej-177707.html> (дата звернення 22.01.2023).
2. Гірняк Ю. Особливості корекції порушень темпоритмічної організації мовлення у дітей дошкільного віку. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/4979/Hirniak-Yu.A.-KorL1-M18-free.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 22.01.2023).
3. Гулак Л.О. Логоритміка в системі корекції заїкання. URL: https://knowledge.allbest.ru/pedagogics/3c0a65625b3bd78a5c53b89521316d26_0.html (дата звернення 21.01.2023).
4. Кузь Т. Подолання темпо-ритмічних порушень у дошкільників, що страждають заїканням. URL: https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/3795/educ_2022_099.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення 21.01.2023).
5. Шеремет М.К. Логопедія: підручник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 672 с.

Бородіна Ірина, здобувач вищої освіти психолого-педагогічного факультету
Криворізький державний педагогічний університет, Україна

Науковий керівник: Манькута Аліна Олександрівна, канд. пед. наук,
старший викладач кафедра початкової освіти
Криворізький державний педагогічний університет, Україна

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ НАОЧНОСТІ

В умовах активного проведення реформ у системи освіти України особливої актуальності набувають завдання Нової української школи: сформувати творчу особистість, здатну до критичного мислення, обрання дієвих позицій та співпраці. Так, у положеннях Державного стандарту початкової освіти (2018 р.) регламентовано, що розвиток творчих здібностей та творчого мислення учнів початкових класів реалізується у процесі вивчення всіх навчальних дисциплін [5], а в Концепції Нової української школи (2016 р.) зазначено, що творчість є одним із обов'язкових умінь особистості у процесі отримання освіти, що дає змогу оволодіти ключовими компетентностями, необхідними кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності [4].

У цьому контексті актуалізується питання розвитку творчого мислення учнів початкової школи у процесі вивчення освітніх галузей за допомогою використання засобів візуалізації, а зокрема під час уроків з інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Проблематика вивчення творчого мислення особистості розглядається науковцями у сфері педагогіки та психології, зокрема В. Андрущенком, І. Бехом, Н. Бібік, Д. Богоявленською, Д. Гілфордом, Н. Лубенець та ін. [1]. Особливості застосування засобів наочності в навчанні розкриваються у наукових здобутках Ю. Бабанського, Н. Волкової, І. Малафійка, О. Савченко, М. Фіцули, Л. Фрідмана та ін. [2].

У сучасній літературі існує багато підходів до визначення поняття «творче мислення». У класичному розумінні під поняттям «творче мислення» прийнято розуміти здатність людини генерувати нові ідеї, вирішувати проблеми, знаходити нестандартні підходи до розв'язання завдань та виявляти креативність у різних аспектах життя [1, с. 93].

Розглядаючи особливості розвитку творчого мислення в учнів початкової школи, можна виділити такі специфічні ознаки, якими характеризується творче мислення молодшого школяра:

1) новаторство – полягає у тому, що творчі ідеї та/або продукти, які створюють діти, відрізняються від того, що вже існує, та можуть вносити певні новаторські зміни у розуміння певного явища (наприклад, учні створили макет Сонячної системи на уроці з інтегрованого курсу «Я досліджую світ», при цьому виконали ландшафт у незвичній кольоровій гамі, заселили незвіданих мешканців на планети та вигадали їм назви);

2) гнучкість – передбачає, що творчий процес може включати різні способи мислення та підходи до вирішення поставлених завдань, а не лише дотримуватися

встановлених шаблонів (наприклад, створити творчий проєкт на тему «Осінь – золота пора року», при цьому учні мають змогу репрезентувати результати свого проєкту у будь-якій формі – міні-есе з малюнками, стінгазета, буклет, відеоролік, мультимедійна презентація тощо);

3) асоціативне мислення – полягає у тому, що виникнення творчих ідей уможлиблюється через зв'язки між різними концепціями, які, на перший погляд, можуть здаватися не пов'язаними між собою (наприклад, створення на уроці з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» під час вивчення теми «Бережімо природу» одягу із побутових відходів – цупкого картону, жерстяних банок, пластикових кришок);

4) здатність до ризику – передбачає, що творчий процес на уроках з «Я досліджую світ» може вимагати ризику від молодших школярів та випробовувати нестандартні ідеї та підходи (наприклад, під час експериментування наочно демонструвати незвичні досліди про очищення води від бруду, наявність повітря у предметах (шкірці апельсину або банану), надуття повітряної кульки за допомогою соди, оцту та пластикової пляшки та ін.);

5) зосередженість на проблемі – творчість може вимагати від учня занурення в проблему/поставлене питання та розгляд його з різних аспектів, вивчення довідкової літератури або Інтернет-джерел.

Під час проведення уроків у початковій школі можна використовувати різні засоби наочності, які б сприяли розвитку творчого мислення молодших школярів. При цьому «засіб наочності» являє собою спосіб створення та репрезентації певного графічного образу текстової інформації з метою її унаочнення, що сприяє можливості більш зручного проведення аналізу її змісту, розуміння та осмислення [2, с. 83].

Так, на основі аналізу різних Інтернет-джерел, вітчизняного та зарубіжного педагогічного досвіду вчителів початкової школи, можна стверджувати про те, що під час проведення уроків із молодшими школярами доцільно використовувати декілька груп засобів візуалізації, а саме:

1. Група I – «Графічні засоби наочності» (фішбоун, каліграми, щоденники вражень, щоденники спостережень, дудлінг, таблиці, фотокартки, блок-схеми тощо).

2. Група II – «Цифрові засоби наочності» (хмарку тегів (слів), мова емоджі, Інтернет-меми, плейкасти, кроссенс, інфографіка, буктрейлер, соціальні мережі тощо).

3. Група III – «Графічно-цифрові засоби візуалізації» (майндмеппінг, пазли, комікси, сторіборди, флеш-карти, презентації, комп'ютерні ігри, онлайн-застосунки LearningApp, ClassCraft та ін.).

4. Група IV – «Hand-made засоби візуалізації» (лепбуки, мудборди, закладки-розмальовки та ін.) [4].

Таким чином, під поняттям «творче мислення» прийнято розуміти когнітивний процес, за допомогою якого людина здатна генерувати нові ідеї, концепції, рішення або творчі продукти, які раніше не існували. Цей процес може бути спрямованим на вирішення проблем, створення мистецьких творів, розв'язання завдань або інноваційний розвиток.

На уроках в початковій школі передбачається можливість використання різних засобів наочності, спрямованих на розвиток творчого мислення молодших школярів, зокрема: інтелект-карт, кроссенсів, інфографіків, таблиць, лепбуків, мультимедійних презентацій, блок-схем, хмаринки тегів, фотоколажів, таблиць, QR-кодів тощо. Вони

забезпечують краще засвоєння інформації під час уроку, розвивають образно-асоціативне та творче мислення дитини, сприяють використанню нестандартних підходів до вирішення поставлених навчальних завдань.

Список використаних джерел:

1. Бондар Ю.В. Використання творчих завдань під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020. № 70. Т. 1. С. 95–99.
2. Височан Л.М. Педагогічні умови підвищення ефективності навчання засобами наочності на уроках природознавства у початковій школі. Наукові записки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Секція 2. Теорія і практика навчання. 2017. Випуск LXXVI. Том 1. С. 82–85.
3. Гільберг Т.Г. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: технологічна освіта у початковій школі»: для пед. працівників. Київ : Генеза, 2021. 160 с.
4. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. Офіційний вісник України. 2017. №1. Стор. 84. Ст. 22.
5. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. Офіційний вісник України. 2018. № 19. Ст. 637.

Барушева Наталія Володимирівна, здобувач вищої освіти
психолого-педагогічного факультету
Криворізький державний педагогічний університет, Україна

Науковий керівник: Манькута Аліна Олександрівна, канд. пед. наук,
старший викладач кафедри початкової освіти
Криворізький державний педагогічний університет, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

На сьогодні одним із важливих мотивів до навчання учнів початкової школи справедливо можна назвати пізнавальний інтерес. Це зумовлено тим, що саме його вплив сприяє продуктивному протіканню навчальної роботи молодших школярів, при цьому навіть тих дітей, які мають певні труднощі у навчанні. Завдяки сформованості пізнавального інтересу як навчального мотиву, в учнів виникає бажання / намір до здійснення самостійної діяльності, а сам процес отримання нових знань та умінь набуває активності, стає більш творчим та цікавим, що, у свою чергу, зміцнює інтерес учня до навчання та пізнання.

В умовах реалізації Концепції Нової української школи (2016 р.), яка спрямована на формування пізнавального інтересу у молодших школярів на засадах компетентнісного підходу, передбачається, що пізнавальний інтерес дитини у початковій школі полягає у формуванні допитливості, власних прагнень здійснювати спостереження та проводити експерименти та дослідження на задані або особисто обрані теми (особисто та/або в групі), пропонуванні нових ідей, пізнанні себе та навколишньої дійсності [3].

На думку української дослідниці Е. Печерської, в сучасній педагогіці існує два головних напрямки у процесі формування у молодших школярів позитивного, стійкого та дієвого пізнавального інтересу [2, с. 63]:

1. забезпечення розуміння молодшими школярами навчального матеріалу з певного предмета;
2. залучення учнів початкової школи до різних видів творчої діяльності, в ході вони виконуватимуть різноманітні за змістом та формою, цікаві та посильні завдання, спрямовані на формування в учнів власних міркувань та умовиводів.

Процес формування пізнавального інтересу у молодших школярів до предмета відбувається під впливом багатьох факторів, серед яких варто визначити такі [1, с. 79]: 1) особистість учителя; 2) різновиди пізнавальної діяльності; 3) зміст навчального предмету; 4) використання методів навчання; 5) види діяльності молодших школярів; 6) форми організації вчителя; 7) засоби навчання (традиційні/нетрадиційні); 8) інші фактори.

Отже, у сучасній психолого-педагогічній літературі нараховується велика кількість визначень поняттю «пізнавальний інтерес». На основі проведеного аналізу деяких наукових підходів зазначеної категорії можна стверджувати, що під «пізнавальним інтересом молодшого школяра» слід розуміти особливий вид інтересу здобувача початкової освіти як до навчання, так і безпосередньо до самого процесу пізнання, в ході якого має місце оволодіння учнем змістом навчальних предметів та

сукупністю необхідних знань, умінь та навичок, за допомогою яких відбувається отримання освіти.

Встановлено, що ключовими показниками, які свідчать про сформованість в учня початкової школи пізнавального інтересу, є цікавість до навчання; самостійність у виконанні завдань; ініціативність; наявність низки вольових якостей (завзятості, енергійності, наполегливості тощо); цілеспрямованість; та творчість (творчі здібності).

Список використаних джерел:

1. Качур Б.М. Особливості формування пізнавальних інтересів в учнів молодших класів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія “Педагогіка, соціальна робота“. 2015. Випуск 35. С. 78–81.
2. Печерська Е. Уроки різні та незвичайні. Рідна школа. 2015. № 4. С. 62–65.
3. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. Офіційний вісник України. 2017. №1. Стор. 84. Ст. 22.

Гаврилюк Єлизавета В'ячеславівна, здобувач фахової передвищої освіти
*Фаховий коледж «Універсум» Київського університету
імені Бориса Грінченка, Україна*

Науковий керівник: Кифенко Анна Миколаївна, кандидат педагогічних наук
*Фаховий коледж «Універсум» Київського університету
імені Бориса Грінченка, Україна*

ПЕДАГОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ КАРЛА ОРФА У МУЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дошкільне дитинство є особливо важливим етапом у житті кожної людини. В цей період проходить процес формування особистості дитини, наслідки якого супроводжують її протягом усього життя. Саме в дошкільний вік відбувається залучення дитини до пізнання навколишнього світу, період його початкової соціалізації. Саме в цьому віці активізується самостійність мислення, розвивається пізнавальний інтерес дітей і допитливість. Особливої актуальності набуває виховання у дошкільнят художнього смаку, формування творчих умінь, усвідомлення почуття прекрасного, що реалізується через мистецтво, зокрема - музику.

Великої популярності в Україні у кінці ХХ століття набула музично-педагогічна концепція Карла Орфа (1895 – 1982). Німецький композитор, музикознавець, педагог був переконаний у тому, що мистецтво майбутнього закладено в природі людських здібностей і потрібно лише створити умови для творчого розвитку особистості. Музично-педагогічна концепція Карла Орфа одна з найцікавіших методик творчого виховання дітей у світовій педагогічній практиці. Її інтернаціональне проєктування здійснювалось у Чехії, Польщі, Югославії, США, Аргентині, Індії, Франції, Японії, Австралії, Португалії. Інтерпретація змісту методики К. Орфа відбувалась на основі національного мелосу й інструментарію кожної нації, тобто пройшла трансформацію у відповідності з національним менталітетом кожної країни.

Прогресивність музично-педагогічної концепції К. Орфа у різних аспектах висвітлювалась у працях А. Азарової, Л. Баренбойма, В. Завалко, В. Келлера, С. Матвієнко, О. Леонтєвої, А. Навроцької, О. Резнік, Т. Тютюнникової, О. Шаповал, В. Шульгіної та ін.

Педагогічні принципи К. Орфа втілені у його п'ятитомному посібнику «Orff-Schulwerk. Musik für Kinder» (Orff, Keetman, 1950). Назва «Schulwerk» походить від двох німецьких дієслів – *schulen* та *wirken*, що означає навчати і діяти, тобто навчати в дії [1]. Головна мета «Шульверка» – формування творчої особистості учня. Домінуючим моментом концепції К. Орфа є установка на творчість (центральний елемент), що й визначає суть та ефективність системи. Установці на творчість відповідає установка на колективне музикування в ході занять. До посібника ввійшли німецькі та австрійські народні пісні, на основі яких педагог створив інструментальні п'єси для колективного музикування.

Базисною основою методики музичного виховання К. Орфа є імпровізація та

спільна ігрова діяльність дітей, яка протиставляється традиційному механічному тренуванню та заученню нотної грамоти [2]. Головними цілями педагогічної системи К. Орфа є розвиток творчих сил дитини; досягнення радості від процесу занять музикою; виховання працьовитості; бажання вдосконалюватися в освоєнні музики; прищеплення дитині почуття впевненості у своїх силах [3].

Основна ідея системи К. Орфа полягає у самостійному розвитку музичних здібностей дошкільнят за допомогою навчання їх грі на таких простих перкусійних та мелодійних музичних інструментах (цимбали, ксилофони, маракаси, дзвіночки, металофони, трикутники та ін.). Головний інструмент дитини - це він сам, а зокрема його руки та ноги. Дитина може вільно плескати, постукувати, клацати та ін.

За К. Орфом, елементарне музикування має займати найважливіше значення, де йдеться про це не лише про музичне виховання, а й про формування людської особистості. Автор методики акцентує увагу на тому, що «фантазію і здатність до переживання слід розвивати у ранньому віці, тому що все, що дитина переживає, все, що в ньому розбуджене і виховане, позначиться протягом усього його подальшого життя і ніколи не втратить те, що було закладено у ці роки, ніколи згодом не виявить інтересу до того, що у ньому не було розвинуто» [2].

У п'ятитомній антології праці «Шульверк» К. Орф публікує безліч пісень, п'єс і вправ, призначених до виконання на елементарних музичних інструментах. Кожна п'єса є найпростішою партитурою з авторськими коментарями, доступну для виконання навіть маленьким дітям. В останніх томах К. Орф звертається до тих часів, коли музика існувала у єдності зі словом та рухом. Це спроба повернутися до гармонійного синтезу мови та руху, як найважливіших основ музики, до її корінних витоків. У своїй праці К. Орф використовував фольклор як німецький, а й інших європейських народів: французький, шведський, датський, англійський. Інтерпретація фольклору це і є основною ідеєю «Шульверка» [1].

На наш погляд, методика «Музика для дітей» К. Орфа становить великий інтерес завдяки таким безперечним перевагам: для організації занять не потрібно спеціальної музичної освіти педагога; система легко поєднується з іншими методиками раннього розвитку дітей за рахунок своєї універсальності та економічності, крім того, висока адаптивність до різноманітних національних умов дозволяє використовувати кращі зразки народної культури; методика К. Орфа враховує вікові, психофізіологічні особливості, дозволяє ефективно взаємодіяти дітям з різними навичками, здібностями та освітніми потребами; методика закладає величезний потенціал для розвитку молодших школярів та подальшої творчої діяльності [4].

За півстоліття існування орфівська педагогіка перетворилася на справжню світову імперію зі своїм Інститутом у Зальцбурзі (Австрія), навчально-методичними виданнями, конференціями у понад 40 країнах світу. Принципи та методи німецького композитора зацікавили й українських фахівців, які намагалися творчо застосувати їх на практиці в закладах загальної середньої освіти. Так з'явилася фундаментальна публікація, яка висвітлювала практичний досвід українських педагогів Є. Куришева та Л. Куришевої «Теорія та практика музично-естетичного виховання за системою К. Орфа» (Куришев, Куришева, 1994 [3]).

Отож, вивчення та впровадження у педагогічну практику системи виховання К. Орфа має великі перспективи, насамперед завдяки підтвердженій ефективності та

ряду суттєвих переваг. Дослідження у цьому напрямі допоможуть знайти індивідуальні та цікаві шляхи залучення до музики дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Карл Орф та його школа «Шульверк» URL: https://9school.dp.ua/foto/skarbnichka/K_Orfa.docx.
2. Кушка Я. С. Методика музичного виховання дітей. Вінниця: Нова книга, 2007. 216 с.
3. Матвієнко С. І. Теорія та методика музичного виховання дошкільного віку: Навчальний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 297 с.
4. Рапата Л. Музично-педагогічна концепція Карла Орфа. Матеріали Студентської наукової конференції (м. Чернівці, 19 квіт. 2021 р.). Чернівці: Чернівець. нац. ун-т, 2021.

Яремчук Валентина Євгенівна, студентка 41-Д групи

Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені М. Грушевського», Україна

Науковий керівник: Шпаковата Марина Михайлівна, викладач

кафедри педагогіки, психології та фахових методик

Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені М. Грушевського», Україна

ПІДВИЩЕННЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ДОШКІЛЬНЯТ ЗАСОБОМ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ІГОР

У дошкільній педагогіці гра розглядається як історично сформоване соціальне явище, особливий вид діяльності дитини, де творчо, прямо або опосередковано відбиваються явища навколишньої дійсності.

«Гра – один із видів діяльності людини, вид діяльності дітей, який виник історично, полягає у відтворенні дій дорослих і відносин між ними. Один із засобів фізичного, розумового і морального виховання. На всіх етапах розвитку особистості гра сприймається як цікаве, яскраве, необхідне для її життєдіяльності заняття. І чим старша дитина, тим більше вона відчуває розвиваючи і виховуючи значення гри» [4, с. 215].

Звернемось до історії минулого нашого народу, який упродовж багатьох століть творив своє духовне середовище із власними своєрідними обрядами, ритуалами, іграми [5]. Наш народ своїм багатовіковим досвідом відібрав найефективніші засоби гармонійного виховання підростаючого покоління, чільне місце серед яких посідають народні рухливі ігри. Діапазон їх дуже великий як в осінньо-зимовий, так і в весняно-літній період: стрільба з луку, гра в сніжки, катання з гірок, плавання. Саме у грі вправи активізували рухливість, розвивали процеси мислення, викликали позитивні емоції. За багато століть нічого не змінилось: діти залишаються дітьми, а гра є основним видом діяльності в дитячі роки. За її допомогою малеча пізнає світ. Без гри дітям жити нецікаво. В грі перевіряється сила й спритність, виникає бажання фантазувати, відкривати таємниці і прагнути чогось прекрасного. Час вносить зміни у зміст ігор, створює багато різних варіантів, лише їхня рухлива основа залишається незмінною. Гра включає всі види природних рухів: ходьбу, біг, стрибки, метання, лазіння, вправи із предметами, а тому є незамінним засобом фізичного виховання дітей. Світ народних ігор дуже різноманітний: рухливі, сюжетні, народні, рольові, спортивні, ігри-естафети, ігри – змагання. «Як дитина бігає і грається, так її здоров'я усміхається», – стверджує народне прислів'я, чим більше дитина рухається, тим краще росте і розвивається [1, с. 11].

Народні рухливі ігри за змістом і формою прості й доступні дітям різних вікових груп. Вони є універсальним засобом у використанні фізичного виховання дошкільнят.

У народній рухливій грі одночасно здійснюється фізичне, розумове, моральне, естетичне та трудове виховання. Активна рухова діяльність ігрового характеру, позитивні емоції підсилюють усі фізіологічні і психологічні процеси в організмі, поліпшують роботу всіх органів і систем. Правила ігор регулюють поведінку гравців,

сприяють вихованню взаємодопомоги, чесності, колективізму, дисциплінованості, відповідальності, витримки, вміння долати труднощі, цілеспрямованості, сміливості, рішучості.

Слід відзначити дослідження А. Я. Вольчинського [3], який систематизував українські народні рухливі ігри й обґрунтував методику їх використання у фізичному вихованні дітей 5–6 років. Науковець розробив класифікацію українських народних ігор для дітей старшого дошкільного віку, а саме за віком дітей, за місцем їх проведення, за видами основних рухів (ходьба, біг, стрибки, метання тощо), які виконують дошкільники в процесі гри, впливом на розвиток рухових якостей, за порою року. До запропонованої класифікації увійшло 120 народних рухливих ігор. Ефективність впливу українських народних ігор на фізичний розвиток та фізичну підготовленість дітей підтверджено достовірним зростанням показників [3].

Максимальний вплив українських рухових ігор як засобу гармонійного розвитку особистості в залежить від оптимально створених педагогічних умов, їх організації:

- впровадження і застосування українських національних рухливих ігор у системі фізичного виховання дошкільників;

- забезпечення взаємодії навчальної та позанавчальної діяльності з фізичного виховання. Українська народна рухлива гра – це своєрідна школа рухів, етики та естетики, уміння приймати раптове й найдоцільніше рішення, це школа фізичного гарту, сили, витривалості, спритності, товариських, людських стосунків.

Гра активізує всі складові особистості дитини – волю, інтелект, почуття, емоції, потреби. Важливою її особливістю є позитивний емоційний тонус, радість, що ведуть до зростання пізнавальної активності, самовиразу та саморозкриття особистості. Граючись, дитина зосереджує увагу, а це вже є початком виховання сильної волі. Ігри виховують дружні, товариські взаємини між їх учасниками, між дітьми і вихователями. Під час гри виникає потреба співробітництва та необхідності виконання певних правил, діти привчаються володіти власними почуттями, вчаться шанувати права іншого. У доступній формі гра допомагає перебороти труднощі, створити емоційне тло навчання, опосередковано впливає на хід і результати діяльності. Гра виступає засобом пізнання навколишнього світу і себе в ньому, усвідомлення мети діяльності, опредметнення абстрактних понять і розвитку творчої уяви, встановлення гуманних відносин [4, с. 115].

Ще одна винятково важливе значення ігрової діяльності - це внутрішній характер її мотивації. Діти грають тому, що їм подобається сам ігровий процес. І дорослим залишається лише використовувати цю природну потребу для поступового залучення дітей у більш складні і творчі форми ігрової активності. При цьому дуже важливо мати на увазі, що при розвитку творчих здібностей у дітей більш важливе значення має сам процес, експериментування, а не прагнення досягти якого-небудь конкретного результату гри.

Сьогодні гра – контрольоване суспільне виховання. У грі існує суб'єктивна свобода для дитини. Діти мають змогу самостійно розподіляти ролі, контролювати один одного, стежити за точністю виконання того чи іншого завдання. Гра стає сьогодні школою соціальних відносин, ознайомлюється з великим діапазоном людських почуттів й взаємостосунків, вчиться розрізняти добро і зло. Завдяки грі у дитини формується здатність виявляти свої особливості, визначати, як вони сприймаються іншими, й з'являється потреба будувати свою поведінку з урахуванням

можливої реакції. Плануючи заняття, вихователь має враховувати всіх дітей, добирати ігри, які були б цікаві й зрозумілі.

А. С. Макаренко писав: «Гра має важливе значення в житті дитини. Якою буде дитина в грі, такою вона буде і в праці, коли виросте. Тому виховання майбутнього діяча відбувається перш за все в грі». Отже, гра, її організація – ключ в організації виховання [8].

Народна гра - це не тільки активний рух і весела розвага. Це змога для кожного малюка реалізувати власне «Я» і разом відчувати себе учасником спільних дій. В Україні сформувалась досить ефективна ігротека, яка налічує понад 600 українських народних ігор, записаних у різний час. Використання цієї безцінної скарбниці – важливе завдання сучасної освіти.

Отже, завдяки грі дитина набуває соціального досвіду, пізнає дійсність і взаємовідносини в ній, опановує соціальні ролі та функції дорослих, оволодіває загальнолюдськими цінностями, культурою. Народні ігри відіграють велику роль в розвитку дитини, тому використання українських ігор є великим здобудком в наш час тому нам на сам перед потрібно ними користуватися на заняттях, прогулянках, розвагах, днях здоров'я, в повсякденному вихованні дошкільника.

Список використаних джерел:

1. Вільчковський Е., Вольчинський А., Пасічник В. Фізичне виховання студентів як чинник їх підготовки до майбутньої професійної діяльності [Електронний ресурс] Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2021. №3. С. 10-14. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fvs_2021_3_4.
2. Вольчинський А., Смаль Я. Особливості організації рухового режиму дошкільнят засобами народної фізичної культури [Електронний ресурс] Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.: Фізичне виховання і спорт. 2013. Вип. 9. С.77-81. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mnv_2013_9_16.
3. Вольчинський А. Національні рухливі ігри у фізичному вихованні дітей дошкільного віку. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Луцьк : РВВ "Вежа" Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. Т. 2. С.46–49.
4. Карпенчук, С. Г. Теорія і методика виховання: Нав. посібник. К.: Вища шк., 1997. 304 с.
5. Левківський М.В. Історія педагогіки: [навч. посіб.]. Харків: ОВС, 2002. 204 с.
6. Ленська Т. Рухова активність на свіжому повітрі. Дошкільне виховання. 2009. № 11. С. 12-15.
7. Левінець Н. Характеристика шляхів оптимізації рухової активності дітей старшого дошкільного віку в умовах дошкільного навчального закладу http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv.
8. Макаренко А. С. Гра і фанти. Вибрані твори. В 3-х т. Ред. кол.: Н. Д. Ярмаченко та ін. К.: Рад. школа, 1984. Т. 1, С. 133.

Грибович Ярослава Василівна, здобувачка вищої освіти педагогічного факультету
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

Науковий керівник: Довбенко Світлана Юріївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

СОЦІАЛІЗАЦІЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НУШ

*Моє заповітне бажання – передати тобі
ту життєву мудрість,
яку називають умінням жити.
В.О.Сухомлинський*

Сучасний етап розвитку України як незалежної держави характеризується стратегічним курсом на оновлення всіх сфер суспільного життя, в тому числі й освіти. Нині важливими є успішний процес *соціалізації* молоді як особливої групи населення та інтеграція українських закладів освіти до європейського освітнього простору. Саме тому пріоритетними завданнями соціально-педагогічної теорії та практики є встановлення значущості освітньо-культурних чинників у загальному процесі соціалізації юнацтва та реалізація сприятливих організаційно-педагогічних умов освітнього середовища нової української школи.

Вивчення першоджерел означеної проблеми дало підстави стверджувати, що існують різні підходи до трактування поняття «*соціалізація*».

Філософський енциклопедичний словник (В.І.Шинкарук) визначає *соціалізацію* як процес оперативного засвоєння сукупності програм діяльності та поведінки, характерної для певної культурної традиції, а також процес інтеріоризації знань і цінностей, які її виражають [3, с. 364].

Особливе значення у визначенні основних чинників соціалізації учнівської молоді має дослідження Ю. Возної «Соціалізація учнівської молоді в процесі функціонування соціально-педагогічного комплексу» (2012) [1]. Авторка стверджує, що в соціально-педагогічному контексті успішна соціалізація учнівської молоді залежить від спеціально організованого соціально-педагогічного середовища та формування, засвоєння, реалізації пріоритетів загальноцивілізаційних цінностей, що спрямовані на дотримання норм і правил поведінки, співіснування, самовизначення, самоактуалізацію, осмислення життя та професійної діяльності [1, с. 61]. Слід погодитися з дослідницею щодо впливу інститутів соціалізації (сім'я, заклади загальної середньої освіти, позашкільні виховні заклади, соціальні служби для сімей, дітей і молоді, культурно-дозвілєві заклади, засоби масової інформації та комунікації, територіальні громади, дитячі та молодіжні громадські організації, неформальні дитячі та молодіжні об'єднання, інші суб'єкти та фактори соціалізаційних впливів) є нескоординованими, а іноді й суперечливими процесами і тому потребують інтеграції, координації здійснюваних впливів [Там само, с. 84].

Цінними для нашого дослідження є погляди Н. Негребецької [2] на освітнє середовище закладів освіти, яке вважає одним із головних чинників соціалізації учнівської молоді. Авторка переконана, що освітнє середовище є частиною культурно-

освітнього середовища закладу освіти і включає матеріальні, людські, організаційні, структурні та духовні чинники. Що стосується соціалізації учнів початкових класів, то вважаємо, що освітнє середовище нової української школи виконує виховну, пізнавальну, рефлексивну, професійно-педагогічну функції. Освітнє середовище має бути соціокультурно орієнтованим, оскільки це полегшить усім учасниками освітнього процесу набуття власного професійного і водночас соціокультурного досвіду [Там само, с. 93].

Звертаємо увагу на низку соціально-педагогічних умов, запропонованих у цьому дослідженні, що стосуються соціалізації учнів: індивідуально-орієнтована організація освітнього процесу та позанавчальної діяльності; органічні зв'язки між навчальним процесом і виховною діяльністю; системи навчально-пізнавальної діяльності, спроектовані як аналоги реальних соціальних процесів; особистий і соціальний досвід учнів та вчителів; адаптація системи педагогічних впливів до особистісної позиції, потреб, мотивів і ціннісних орієнтацій здобувачів початкової освіти; активізація творчого самовираження учнів у процесі інтеграції різних видів навчальної діяльності; стимулювання та забезпечення належних умов для потреби в саморозвитку та творчої самореалізації учнів у різних видах діяльності; оптимальна організація освітнього середовища з активною участю в цьому процесі учнів [Там само, с.168].

У своєму дослідженні О.Цюняк, *інноваційне освітнє середовища* визначає таким чином: як сферу інтелектуально-пізнавального й духовного розвитку; як сферу творчого самовиявлення, соціальної активності, яка спрямована на науково-дослідницьку, творчу, практичну діяльність здобувачів освіти; сферу вираження особистістю своєї індивідуальної самоцінності – залучення учнів до життєдіяльності закладу освіти; сферу духовно-творчої комунікації; інформаційно-організаційну сферу – залучення усіх учасників освітнього процесу до толерантної комунікації, встановлення гуманних стосунків та партнерського співробітництва; використання сучасних мультимедійних засобів пошуку інформації; розвиток дистанційної освіти; сферу функціональної і просторової організації, яка включає культурні форми поведінки усіх учасників освітнього процесу, естетично просторову організацію закладу освіти, дизайн приміщень, наявність відповідного матеріально-технічного забезпечення [4].

У світлі зазначеної проблеми, задля адекватної соціалізації учнів початкових класів варто орієнтуватися на вирішення таких завдань:

- 1) створення у вимірах освітнього простору для кожної дитини гуманного соціокультурного середовища розуміння і розвитку;
- 2) координування й укріплення взаємодії усіх інституцій соціалізації задля забезпечення дитині у процесі дорослішання права на гармонійний розвиток;
- 3) об'єднання зусиль освітніх закладів та сім'ї для усвідомлення потенціалу шкільної соціалізації як умови єдності навчання і виховання у контексті соціокультурного розвитку дитини [5, С.177–180].

Таким чином, визначено, із вище зазначеного можемо стверджувати, що процес соціалізації вимагає збереження і передачі накопичених знань, вироблення соціальних ролей, а також отримання досвіду в різних сферах життєдіяльності особистості. В зв'язку з цим зростає роль змісту навчання як сукупність усіх компонентів освітнього процесу, які потрібні для трансляції накопиченого практичного і духовного досвіду. Для свідомості здобувачів початкової освіти найбільш значимими стають такі широкі

соціальні мотиви, як мотиви самовдосконалення (бути культурним, розвиненим), мотиви самовизначення (після школи продовжувати вчитися, працювати), мотиви боргу і відповідальності (діти прагнуть виконувати усі вимоги учителя). Ці мотиви – результат соціальних впливів. Тому учень починає керуватися свідомими цілями, соціально виробленими нормами, правилами і способами поведінки.

Отже, соціалізація учнів початкових класів є процесом формування нових основ в соціально-культурній сфері, що дозволяє забезпечити конкурентну перевагу гуманістичної особистості, здатної до адекватної відповіді на духовно-моральні і культурні потреби соціуму.

Список використаних джерел:

1. Возна Ю. В. Соціалізація учнівської молоді в процесі функціонування соціально-педагогічного комплексу. Дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Тернопільський національний пед. ун-т імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2012. 276 с.
2. Негребецька О. М. Соціалізація майбутніх учителів музики у навчально-виховному середовищі педагогічного університету. Дис. канд. пед. наук: 13.00.05 / Національний пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2016. 248 с.
3. Філософський енциклопедичний словник / за ред. В. І. Шинкарука. Київ: Абрис, 2002. 742 с.
4. Цюняк О.П. Професійна підготовка майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності: теоретичні і методичні засади. Монографія. 2020. Івано-Франківськ, Кушнір Г.М. 303 с.
5. Шевченко О. М. Шкільна соціалізація учнів початкових класів як умова єдності навчання і виховання. Актуальні проблеми психології в закладах освіти. 2018. 8. С.177–180.

Ступак Маргарита Русланівна, здобувач освіти відділення

Середньої освіти (Музичне мистецтво)

Комунальний заклад «Бахмутський педагогічний фаховий коледж», Україна

Науковий керівник: Макогон Лариса Григорівна, викладач-методист

циклової комісії музичних дисциплін

Комунальний заклад «Бахмутський педагогічний фаховий коледж», Україна

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ – НАЙВАЖЛИВІШЕ ЗАВДАННЯ ВЧИТЕЛЯ-МУЗИКАНТА

У непростий час, коли Україна переживає випробування війною, вступили у фазу реформування всі галузі суспільного життя та освіти, як ніколи гостро набули актуальності питання духовно-морального розвитку особистості. Головне завдання сучасної освіти - розвивати кожну дитину як неповторну індивідуальність та особистість, створити умови для розвитку та формування кращих якостей і здібностей.

Особливу роль у цьому процесі відіграє особистість педагога, бо саме він творить майбутнє держави. Від його переконань, його принципівості та мужності значною мірою залежить світогляд і рівень духовної культури молодого покоління. Саме вчитель здійснював і здійснює найважливіший вплив на формування особистості дитини.

Значущість проблеми та її зміст були сформульовані видатним педагогом-гуманістом В.Сухомлинським так: «Педагог повинен знати і відчувати, що на його совісті – доля кожної дитини, що від його духовної культури та ідейного багатства залежить розум, здоров'я, щастя кожної людини, яку виховує школа». [4]

В новій освітній парадигмі особливого значення набуває внутрішній світ особистості вчителя, його індивідуальність перетворюється в найважливішу цінність і значимий компонент освіти. Суспільству сьогодні потрібен вчитель, який відрізняється цілісним гуманістичним світоглядом, високим професіоналізмом, професійною та особистісною культурою, який комплексно реалізує у професії свій творчий потенціал та свій спосіб життєдіяльності на основі інтеграції загальнолюдських і професійно значущих цінностей.?

Сутність духовності та духовної культури обґрунтовували в своїх працях філософи В.Вернадський, Г.Сковорода, М.Бердяєв, П.Флоренський, О.Чижевський та інші.

Психологічні аспекти духовності знайшли відображення в роботах М.Боришевського, В.Зінченка, В.Знакова, Е.Помиткіна, В.Пономаренка, В.Рибалки, Ж. Юзвак та інші. [1]

В наш час над цією проблемою працює багато науковців, зокрема О.Вишневський, М.Прищак, Г.Сагач, О.Сухомлинська, С.Тищенко та інші.

Особливий підхід до духовного світу дитини проголошували також І.Песталоцці, Я.Коменський, Г.Ващенко. Зокрема, Г.Ващенко вважав, що виховний ідеал має дві складові: патріотизм і духовність. Завдяки духовній культурі відбувається розвиток особистості, її поглядів, світогляду, ціннісних орієнтирів, освоєння надбань світової і національної культури. [5]

Духовна культура – це складова частина в полікомпонентній структурі загальної культури, яка за змістом являє собою світосприйняття, комунікативність, ціннісні орієнтири людини у засвоєнні художніх творів світової та національної культури.

Основними ознаками духовно розвиненої особистості, як вважає Ж.Юзвак є:

1. Наявність у людини (дитини) активної потреби пізнавати світ, себе, реалізація цієї потреби в пізнавальній діяльності, сенс життя.
2. Активне прагнення сприймати та створювати красу.
3. Усвідомлення явища життя як вищої цінності, єдності себе та Всесвіту, екологоохоронний тип поведінки.
4. Позитивні якісні зміни в системі ціннісних орієнтацій.
5. Здатність до незалежності від негативних впливів від соціального оточення завдяки вмінню відрізнити зло від добра, духовне від бездуховного, «вгамовувати» прояви зла в собі.
6. Низький рівень внутрішньої конфліктності (подолання суперечностей між думками та почуттями, бажанням й необхідністю, любов'ю та неприязню, ворожістю через духовні уявлення й вчинки).
7. Відкритість до вдосконалення себе, яка стає можливістю за умови здатності до самокритики.
8. Виявлення бажання та вміння створювати й послідовно втілювати програму духовного саморозвитку.
9. Духовний тип поведінки та духовні вчинки, що виявляються в позитивно-емоційному дійовому ставленні до життя й внутрішнього світу іншої людини.

Відносно недавно в освітньому просторі з'явився термін «духовність як професійна якість вчителя», який розглядає духовну культуру вчителя як інтегративну якість особистості, у якій органічно поєднані високий рівень професійної компетентності й духовний світ, світогляд, морально-естетичні ідеали, ціннісно-сміслові настанови.

На особливу увагу заслуговують такі шляхи розвитку духовної культури педагога: гуманізація, одухотворення всієї професійної підготовки вчителя; культивування навичок саморозвитку, самовдосконалення; стимулювання й організація творчої діяльності, оскільки «духовність являє собою творчість, привнесена в кожному мить життя» (Е.Помиткін). [3]

Важлива роль в системі духовного виховання належить мистецтву і особливе місце - вихованню засобами музики. Музичне мистецтво є одним з найважливіших інструментів визначення художньо-творчої і духовно-ціннісної спрямованості особистості. Набуваючи у спілкуванні з мистецтвом, людина починає оцінювати свої помисли і дії по критеріям прекрасного і, тим самим, одержує стимул до морального самовдосконалення. Значення художньої творчості – створення прекрасного або його сприйняття – унікально: ніякими лекціями або проповідями неможливо замінити його благодією, очищаючу дію на душу людини. Видатний педагог В.Сухомлинський неодноразово підкреслював, що музика, її мелодика, краса та задушевність здатні перевиховувати, змінювати на краще маленькі серця. Музика є першочерговим засобом морального та розумового виховання людини, джерелом благородства серця та чистоти душі. [4] Отже, залучення до музичної культурної спадщини веде до того, що почуття, смаки, потреби набувають нового змісту, відповідної естетичної форми, формується естетичне ставлення до дійсності.

Велику роль у вихованні духовності особистості має фольклор – цей своєрідний конденсат духовної історії народу. Вивчаючи український фольклор, проникаючи у зміст творів, ми розкриваємо традиційний український ідеал – людину високих моральних якостей, якій притаманні кращі риси національного характеру, яка любить і шанує рідну землю, духовні надбання свого народу, його мову. [2]

Хочу підкреслити, що формування духовності засноване не тільки на комплексності знань у вивченні предмету та творчому розвитку, воно викликане до життя самою соціальною позицією педагога, який повинен бути сам носієм духовних, моральних, естетичних, толерантних відносин.

Отже, духовна культура вчителя, а особливо вчителя-музиканта – є необхідною складовою його професіоналізму, бо саме він, використовуючи музичне мистецтво, повинен емоційно і творчо розвивати духовну культуру своїх вихованців.

Підсумовуючи, можна сказати, що формування духовності і духовної культури дітей, підлітків та молоді – найважливіше завдання освітніх закладів будь-якого типу. Сьогодні нашій країні потрібен потужний потенціал високодуховної молоді, яка принесла б реальну користь власній державі.

Список використаних джерел:

1. Коваленко Л.А. Психологічний зміст професійної культури педагога / Л.А.Коваленко // Проблеми сучасної психології. – 2009. – № 6. – С. 331-339.
2. Подрезов В.А. Формування духовної культури майбутнього вчителя засобами музичного мистецтва: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / В.А.Подрезов; Луган. нац. пед. ун-т ім. Т.Г.Шевченка. – Луганськ, 2003. – 20 с.
3. Помиткін Е.О. Психологія духовного розвитку особистості: [монографія] / Е.О.Помиткін, - К: Наш час, 2005. – 28 с.
4. Сухомлинський В.О. Духовний світ школяра /В.О.Сухомлинський // Вибрані твори: в 5т. – Київ, 1976. – Т.1. – с.209 – 400.
5. Ткачова Т.М. Розвиток духовної культури особистості вчителя в системі методичної роботи закладів освіти міста: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Т.М.Ткачова; Луган. нац. пед. ун-т ім. Т.Г.Шевченка. – Луганськ, 2004. – 20 с.

СЕКЦІЯ 17.

МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

Стренюк Володимир Юрійович, здобувач вищої освіти медичного факультету №1
Донецький національний медичний університет, Україна

Шаповалова Анна Сергіївна, асистент кафедри внутрішньої медицини №1
Донецький національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Алієв Руфат Бахтіярович, канд. мед. наук,
викладач кафедри епідеміології та інфекційних хвороб
Донецький національний медичний університет, Україна

ВІСПА МАВП: ОГЛЯД ЗАХВОРЮВАННЯ ТА ПРОТИЕПІДЕМІЧНІ ЗАХОДИ

Актуальність проблеми. Віспа мавп - це нове зоонозне захворювання людини, що викликається ортопоксвірусом, що належить до сімейства Poxviridae, який, як відомо, має складну дволанцюгову ДНК. Зараження людини мавпою віспою спостерігається в районах після ліквідації віспи. Вірус віспи мавп має схильність до поширення серед ссавців, включаючи людину. Природний господар вірусу віспи мавп, як і раніше, значно невідомий, але він був виділений від дикої тварини. Більшість випадків віспи мавп припадає на дітей віком до 10 років, а частота зараження значно вища у осіб, які не мали попередньої позначки про щеплення (7,2%), порівняно з частотою захворюваності у осіб, які мали щеплення (0,9%). Рівень смертності становить 11% серед осіб, які не вакциновані проти віспи, оскільки вакцина забезпечує перехресний захист від вірусу віспи мавп. Незважаючи на невелику схильність до поширення серед людей, вірус мавпячої віспи становить серйозну загрозу для життя в регіоні Демократичної Республіки Конго, Західної та Центральної Африки та, можливо, у всьому світі. Подібно до віспи, вірус мавпячої віспи є потенційною загрозою біологічної зброї.

Мета роботи — вивчення клініко-епідеміологічних та протиепідемічних особливостей мавпячої віспи.

Матеріали та методи. Пошук у базах даних Scopus, MEDLINE та WebofScience проводився з використанням різних комбінацій медичних предметних рубрик для виявлення цікавих досліджень. Інформація, отримана в ході оброблених досліджень, була включена до оповідального стилю оновленого звіту про вірус віспи людини, заснованого на фактичних даних.

Результати та обговорення.

Симптоми мавпячої віспи дуже схожі на симптоми хворих на віспу, але не такі серйозні. Інкубаційний період зазвичай становить 7-14 днів, максимум 21 день. Хворі часто в анамнезі контактували з тваринами або людьми, інфікованими мавпячою віспою, спочатку у них виявлялися симптоми, схожі на грип, за якими активізувався герпес на шкірі, з'являлися пустули і рубці після струпів [1]. Процес зараження в основному ділиться на дві фази: продромальну фазу (триває близько

0-2 днів): лихоманка, стомлюваність, сильний головний біль, лімфаденопатія, м'язові болі та фаза висипу (триває 7-21 день). Висипання зазвичай починає з'являтися через 1-5 днів після лихоманки, і при появі висипу пацієнт заразний. Висип концентрується на обличчі та кінцівках, вражаючи обличчя (95%), долоні та підшви стоп (75%), слизову рота (70%), статеві органи (30%) та кон'юнктиви (20%). Висипання зберігається близько 2-4 тижнів і розвивається з бляшок в папули, пухирі, пустули, струпи, а потім лушиться. У важких випадках ділянки ураження можуть зливатися і викликати відпадання великих ділянок шкіри. У пацієнтів часто спостерігається характерна лімфаденопатія, найчастіше в паху, яка також може супроводжуватися низкою ускладнень, таких як вторинна бактеріальна інфекція, респіраторний дистрес, бронхопневмонія, енцефаліт, інфекція рогівки зі втратою зору та зневоднення через блювання та діарею. Мавпяча віспа є захворюванням, що самовиліковується, і тяжкість захворювання залежить від ступеня впливу вірусу, стану здоров'я пацієнта і характеру його ускладнень [3]. Тяжкі випадки частіше виникають у дітей і також призводять до смерті, при цьому рівень летальності становить 1-10%. На сьогоднішній день не існує специфічного лікування для віспи мавп. Ряд вчених рекомендують застосовувати препарати з доведеною ефективністю проти інших ортопоксвірусів: тековірімат, бринцидофовір. Для профілактики гнійно-септичних ускладнень призначають антибіотики широкого спектру дії. Дезінтоксикаційну терапію проводять залежно від тяжкості недуги перорально чи парентерально. Використовують: ентеросорбенти, часте пиття, глюкозо-сольові розчини. При наявності значного геморагічного синдрому призначають переливання свіжої або замороженої плазми крові [2].

Протиепідемічні заходи.

Хворі підлягають обов'язковій ізоляції. У стаціонарі їм забезпечують спеціальний режим розміщення, бажано в окремі боксовані палати з негативним тиском. Вони повинні носити хірургічну маску і, наскільки це можливо, прикривати висипання, поки всі кірочки не відпадуть самі і не утвориться новий шар шкіри. Медичний персонал, для запобігання інфікуванню, обов'язково працює у засобах індивідуального захисту. Реконвалесцента виписують зі стаціонару після клінічного одужання, але не раніше 21-го дня від початку захворювання. У приміщенні, де знаходився хворий, здійснюють заключну дезінфекцію. Контактних осіб необхідно ізолювати терміном на 21 добу, як при натуральній віспі [3].

Профілактика.

Неспецифічна профілактика полягає в ізоляції людей яких підозрюють віспу мавп на 21 день як при натуральній віспі. Доцільним буде призначення метасазону з профілактичної точки зору для запобігання виникнення недуги і зараження оточуючих [2].

Специфічна профілактика включає застосування вакцин. Наразі є три вакцин для специфічної профілактики віспи мавп: вакцина ACAM2000, Aventis Pasteur (APSV) (дослідна вакцина яку використовують лише в надзвичайних ситуаціях з натуральною віспою), Junpeos (США), відома в Канаді як Imvamune, а в Європейському Союзі – як Imvanex [1].

Висновки. 3 травня 2022 року спалах мавпячої віспи став ендемічним більш ніж у 20 країнах. Інфекційність мавпячої віспи відносно низька і вона не може стати пандемією, як заявили співробітники ВООЗ. Однак, будучи на той час найбільш поширеною епідемією за межами Африки, цей міжнародний спалах з нечасто високим

числом випадків викликав тривогу міжнародних органів охорони здоров'я. Віспа мавп, хоч і є рідкісною нозологією, але все одно залишається важливою проблемою медицини, в першу чергу через свою подібність до натуральної віспи. Тому нам слід приділяти велику увагу науковій організації, посилювати фундаментальні дослідження із зоонозних поксвірусних захворювань. Попередження та контроль цього захворювання включають в себе належний захист від контакту з тваринами, гігієнічні заходи та, можливо, вакцинацію. Лікарі повинні бути уважнішими і підозрювати віспу мавп у пацієнтів з відповідними симптомами для вчасного встановлення діагнозу та лікування.

Список використаних джерел:

1. Bunge, E.M., Hoet, B., Chen, L., Lienert, F., Weidenthaler, H., Baer, L.R., & Steffen, R. (2022). The changing epidemiology of human monkeypox—A potential threat? A systematic review. *PLOS Neglected Tropical Diseases*, 16.
2. Elston, D., Treat, J.R., James, W.D., Neuhaus, I., & Rosenbach, M.A. (2019). *Andrews' Diseases of the Skin: Clinical Dermatology*. Elsevier - Health Sciences Division.
3. Sarwar, S., Maskey, U., Thada, P.K., Mustansir, M., Sarfraz, A., & Sarfraz, Z. (2022). Re-Emergence of monkeypox amidst delta variant concerns: A point of contention for public health virology? *Journal of Medical Virology*, 94, 805-806.
4. Adler, H., Gould, S., Hine, P., Snell, L.B., Wong, W., Houlihan, C.F., Osborne, J.C., et al. (2022). Clinical features and management of human monkeypox: a retrospective observational study in the UK. *The Lancet Infectious Diseases*.

Скобенко Марія Володимирівна, здобувач вищої освіти 2-го медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Смалько Єлизавета Олегівна, здобувач вищої освіти 2-го медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Дунаєва Інна Павлівна, канд. мед. наук, доцент,
доцент кафедри клінічної фармакології та внутрішньої медицини
Харківський національний медичний університет, Україна

ОСОБЛИВОСТІ АНТИГІПЕРТЕНЗИВНОЇ ТЕРАПІЇ У ВАГІТНИХ

Вступ: гіпертензивні розлади вагітності (ГРВ) залишаються однією з основних причин материнської та внутрішньоутробної захворюваності та смертності у всьому світі. До гіпертензивних розладів вагітності відносять гестаційну гіпертензію, еклампсію\пreekлампсію, хронічну гіпертензію [1].

Гіпертензію вагітних визначають як стійке підвищення артеріального тиску $\geq 140/90$ мм рт.ст.

Мета: метою даної роботи ми визначили як актуалізацію та систематизацію даних щодо особливостей перебігу та фармакотерапії артеріальної гіпертензії у вагітних.

Матеріали та методи: Був проведений сучасний огляд літератури щодо особливостей перебігу та фармакотерапії артеріальної гіпертензії у вагітних. Для цього в PubMed, Google Scholar було проведено пошук клінічної літератури та проаналізовано її зміст. Пошук був здійснений за ключовими словами: «артеріальна гіпертензія», «вагітність та тиск», «еклампсія», «пreekлампсія», «гіпотензивні препарати», «гіпертензивні розлади вагітності», «хронічна гіпертензія».

Результати та їх обговорення: На підставі проведеного аналізу літературних джерел встановлено, що ризик розвитку та прогресування гіпертонічного розладу вагітності підвищують генетичні та імунні чинники, супутні захворювання матері, несприятливий репродуктивний анамнез. Існують докази, що лікування гіпертензії у вагітних на нижчих рівнях знижують ризик виникнення серцево-судинних захворювань [2]. Молодші люди з нелікованою гіпертензією демонструють ранне ремоделювання судин і ендотеліальну дисфункцію, особливо в менших артеріях і артеріолах, пошкодження органів-мішеней [3],[4].

Визначення оптимального порогу АТ під час вагітності для антигіпертензивної терапії та терапевтичних цілей потребує балансу між профілактикою гіпертензивних ускладнень у матері та уникненням ризиків для плода.

На сучасному етапі в лікуванні артеріальної гіпертензії існують особливості. По-перше, це переважаюча точка зору, що немає переваг для здоров'я більш прогресивного лікування артеріальної гіпертензії,

Це стверджується на основі даних невеликих дослідженнях, про те, що немає вимірних негайних або довгострокових переваг для здоров'я більш суворого лікування АТ протягом відносно короткого терміну вагітності (від 4 до 9 місяців в залежності від типу гіпертензивного розладу гіпертензії) без додаткових ризиків серцево-судинних

захворювань у жінки. По-друге, різке зниження артеріального тиску у вагітної може знизити матково-плацентарний кровообіг і негативно вплинути на благополуччя та ріст плода. По-третє, терапевтичні можливості обмежені через ризик впливу антигіпертензивних препаратів на плод, особливо ризик виникнення вад розвитку.

Згідно протоколів лікування артеріальної гіпертензії, корекція артеріального тиску починається з монотерапії препаратом першого ряду, наприклад лабеталол або метилдопа. Деякі товариства підтримують початок монотерапії ніфедипіном [5; 6; 7; 8]. Для країн, де лабеталол недоступний (наприклад, Німеччина), можна розглянути альтернативні бета-блокатори, такі як метопролол або окспренолол. Ці терапевтичні схеми корекції артеріального тиску вагітних засновані на невеликих випробуваннях і підтримуються міжнародними рекомендаціями з клінічної практики.

Занепокоєння також визиває призначення гіпотензивних препаратів через ризик виникнення структурних вад розвитку нервової системи, особливо в першому триместрі. Ніяких несприятливих ефектів на розвиток нервової системи не спостерігалось для метилдопи[9], ніфедипіну[10], або атенололу [11].

Висновки: гіпотензивна терапія вагітних може спричинити негативний вплив на розвиток плоду, але існують безпечні терапевтичні схеми лікування артеріальної гіпертензії. Згідно протоколів лікування, найбільш безпечні препарати для вагітних – ніфедипін, метилдофа.

Список використаних джерел:

1. Roberts JM, August PA, Bakris G, Barton JR, Bernstein IM, Druzin ML, Gaiser RR, Granger JP, Jeyabalan A, Johnson DD, Karumanchi SA, Lindheimer M, Owens MY, Saade GR, Sibai BM, Spong CY, Tsigas E, Joseph GF, O'Reilly N, Politzer A, Son S and Ngaiza K. Hypertension in pregnancy. Report of the American College of Obstetricians and Gynecologists' Task Force on Hypertension in Pregnancy. *Obstetrics & Gynecology*. 2013;122:1122–1131. [PubMed] [Google Scholar].
2. ACOG Practice Bulletin No. 203: Chronic hypertension in pregnancy. *Obstetrics & Gynecology*. 2019;133:e26–e50. [PubMed] [Google Scholar].
3. ACOG Practice Bulletin No. 222: Gestational hypertension and preeclampsia. *Obstetrics & Gynecology*. 2020;135:1492–1495. [PubMed] [Google Scholar].
4. Moser M, Brown CM, Rose CH and Garovic VD. Hypertension in pregnancy: is it time for a new approach to treatment? *Journal of Hypertension*. 2012;30:1092–100. [PMC free article] [PubMed] [Google Scholar].
5. Scantlebury DC, Schwartz GL, Acquah LA, White WM, Moser M and Garovic VD. The treatment of hypertension during pregnancy: when should blood pressure medications be started? *Current Cardiology Reports*. 2013;15:412. [PMC free article] [PubMed] [Google Scholar].
6. Whelton PK, Carey RM, Aronow WS, Casey DE, Collins KJ, Dennison Himmelfarb C, DePalma SM, Gidding S, Jamerson KA, Jones DW, MacLaughlin EJ, Muntner P, Ovbigele B, Smith SC, Spencer CC, Stafford RS, Taler SJ, Thomas RJ, Williams KA, Williamson JD and Wright JT. 2017 ACC/AHA/AAPA/ABC/ACPM/AGS/APhA/ASH/ASPC/NMA/PCNA Guideline for the Prevention, Detection, Evaluation, and Management of High Blood Pressure in Adults: A Report of the American College of Cardiology/American Heart Association Task Force on Clinical Practice Guidelines. *Hypertension*. 2018;71:e13–e115. [PubMed] [Google Scholar].
7. The SPRINT Research Group. A randomized trial of intensive versus standard blood-pressure control. *New England Journal of Medicine*. 2015;373:2103–2116. [PMC free article] [PubMed] [Google Scholar].
8. Lewington S, Clarke R, Qizilbash N, Peto R, Collins R and Prospective Studies Collaboration. Age-specific relevance of usual blood pressure to vascular mortality: a meta-analysis of individual data for one million adults in 61 prospective studies. *The Lancet*. 2002;360:1903–13. [PubMed] [Google Scholar].

Scholar].

9. Ananth CV, Duzyj CM, Yadava S, Schwebel M, Tita AT and Joseph KS. Changes in the prevalence of chronic hypertension in pregnancy, United States, 1970 to 2010. *Hypertension*. 2019;74:1089–1095. [PubMed] [Google Scholar].
10. Leffert LR, Clancy CR, Bateman BT, Bryant AS and Kuklina EV. Hypertensive disorders and pregnancy-related stroke: frequency, trends, risk factors, and outcomes. *Obstetrics & Gynecology*. 2015;125:124–131. [PMC free article] [PubMed] [Google Scholar].
11. Creanga AA, Syverson C, Seed K and Callaghan WM. Pregnancy-related mortality in the United States, 2011–2013. *Obstetrics & Gynecology*. 2017;130:366–373. [PMC free article] [PubMed] [Google Scholar].

Михальченко Анастасія Дмитрівна, студентка

шостого курсу, медичного факультету

Запорізький державний медико-фармацевтичний університет, Україна

Науковий керівник: Дейніченко Олена Валеріївна, доктор філософії,

асистент кафедри акушерства і гінекології

Запорізький державний медико-фармацевтичний університет, Україна

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ ЛІКУВАННЯ ЕНДОМЕТРІОЗУ

Ендометріоз - це поширене гінекологічне захворювання репродуктивного віку, при якому клітини ендометрію розростаються поза межі внутрішніх стінок матки, спричиняючи хронічний запальний процес. За даними статистики від нього страждає від 6% до 10% жінок репродуктивного віку. Ендометріоз викликає широкий спектр симптомів: від відсутності будь яких клінічних проявів до тяжкої дисменореї, диспареунії, дисхезії, хронічного тазового болю та безпліддя [1]. Основною метою лікування ендометріозу є полегшення болю, пов'язаного з захворювання. Цього можна досягти хірургічним або медикаментозним шляхом, хоча у більшості жінок необхідна комбінація обох цих методів [2]. Частіше потрібне тривале медикаментозне лікування; на жаль, у більшості жінок больові симптоми повторюються через 6 - 12 місяців після припинення лікування. Сучасні методи лікування базуються на двох механізмах дії: протизапальному та гормональному [3]. Найчастіше використовуються нестероїдні протизапальні засоби (НПЗЗ). У жінок з дисменореєю НПЗЗ ефективні в лікуванні болю, пов'язаного з ендометріозом [4]. Гормонально активні препарати діють шляхом блокування функції яєчників і створення більш стабільного гормонального фону. На даний час використовуються такі групи гормональних препаратів: гормональні контрацептиви, прогестагени та антипрогестагени, агоністи гонадотропін-рилізінг-гормону (GnRH) і антагоністи та інгібітори ароматази [5]. Гормональні контрацептиви зменшують біль, пов'язаний з ендометріозом, при пероральному, трансдермальному або вагінальному застосуванні [6-8]. Гестагени і антипрогестагени також рекомендуються для зниження болі, пов'язані з ендометріозом. [5, 9-11]. Агоністи ГнРГ ефективні для полегшення симптомів, але можуть викликати серйозні побічні ефекти [12]. Всі гормональні препарати показали ефективність при лікуванні болю, пов'язаного з ендометріозом. Призначення терапії має враховувати побічні ефекти, уподобання пацієнтів, ефективність, вартість і доступність [5]. Всі препарати з доведеною ефективністю для лікування болю, пов'язаного з ендометріозом, є гормональними препаратами та мають контрацептивну дію. Ендометріоз уражує жінок у репродуктивному віці, отже ці методи лікування можуть бути неприємливими в разі репродуктивних планів пацієнтки.

Потрібні нові ефективні в лікуванні препарати, з прийнятним профілем побічних ефектів, які б підходили для тривалого використання, без ефекту контрацепції та безпечного використання на ранніх термінах вагітності. Майбутні дослідження повинні бути зосереджені на цих препаратах, щоб встановити, чи вони дійсно ефективно знімають біль, не впливаючи на репродуктивну функцію.

Список використаних джерел:

1. Giudice LC. Clinical practice. Endometriosis. *N Engl J Med.* 2010; 362(25):2389–2398.
2. Johnson NP, Hummelshoj L. Consensus on current management of endometriosis. *Hum Reprod.* 2013;28(6):1552–1568.
3. Streuli I, de Ziegler D, Santulli P. An update on the pharmacological management of endometriosis. *Expert Opin Pharmacother.* 2013;14(3): 291–305.
4. Allen C, Hopewell S, Prentice A, Gregory D. Nonsteroidal antiinflammatory drugs for pain in women with endometriosis. *Cochrane Database Syst Rev.* 2009;2:CD004753.
5. Dunselman GA, Vermeulen N, Becker C, et al; European Society of Human Reproduction and Embryology. ESHRE guideline: management of women with endometriosis. *Hum Reprod.* 2014;29(3):400–412.
6. Vercellini P, Trespidi L, Colombo A, Vendola N, Marchini M, Crosignani PG. A gonadotropin-releasing hormone agonist versus a lowdose oral contraceptive for pelvic pain associated with endometriosis. *Fertil Steril.* 1993;60:75–79.
7. Davis LJ, Kennedy SS, Moore J, Prentice A. Oral contraceptives for pain associated with endometriosis. *Cochrane Database Syst Rev.* 2007; 3:CD001019.
8. Vercellini P, Barbara G, Somigliana E, Bianchi S, Abbiati A, Fedele L. Comparison of contraceptive ring and patch for the treatment of symptomatic endometriosis. *Fertil Steril.* 2010;93:2150–2161.
9. Abou-Setta AM, Houston B, Al-Inany HG, Farquhar C. Levonorgestrelreleasing intrauterine device (LNG-IUD) for symptomatic endometriosis following surgery. *Cochrane Database Syst Rev.* 2013;1:CD005072.
10. Farquhar C, Prentice A, Singla AA, Selak V. Danazol for pelvic pain associated with endometriosis. *Cochrane Database Syst Rev.* 2007;4: CD000068.
11. Brown J, Kives S, Akhtar M. Progestagens and anti-progestagens for pain associated with endometriosis. *Cochrane Database Syst Rev.* 2012; 3:CD002122.
12. Brown J, Pan A, Hart RJ. Gonadotrophin-releasing hormone analogues for pain associated with endometriosis. *Cochrane Database Syst Rev.* 2010;12:CD008475.

СЕКЦІЯ 18.**ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА, СПОРТ ТА
ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ**

Шевчук Назар Олександрович, курсант Військово-юридичного інституту
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Лісніченко Дмитро Юрійович, курсант Військово-юридичного інституту
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Науковий керівник: Іващенко Сергій Миколайович, старший викладач
кафедри загальновійськових дисциплін Військово-юридичного інституту
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

**ПЕРЕНЕСЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ВІЙСЬКОВО-
ПРОФЕСІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ**

Перенесення фізичної підготовки військовослужбовців на їх військово-професійну діяльність зумовлене позитивним впливом показників їхнього фізичного стану на різні аспекти їх боєздатності. Цей вплив базується на ідеї про перенесення навичок та вмінь, які вони набувають під час фізичної підготовки, на виконання військових завдань. Термін "перенесення навичок" може мати різне значення в залежності від сфери діяльності, що розглядається. У загальному контексті він означає, що навички, засвоєні в одній сфері, можуть впливати на вміння та результати в інших сферах. Це перенесення може стосуватися не лише рухових навичок, але і якостей, які розвиваються під час фізичних тренувань.

У багатьох випадках, перенесення підготовки пов'язане зі спільністю морфологічних, біохімічних та функціональних змін у організмі, що виникають під впливом фізичних вправ для розвитку фізичних якостей. Для того, щоб це перенесення було успішним, важливо, щоб функціональні системи, які формуються під час фізичної підготовки, були сумісними з функціональними системами, що виникають у ході виконання військових завдань[2, с. 334].

Дослідження свідчать, що фізична підготовка справді впливає на особистість військових. В процесі фізичної підготовки відбуваються зміни не лише в їх фізичному, але і психічному стані. Отже, при розгляді перенесення підготовки важливо не обмежуватися лише фізичними аспектами, але також враховувати психічні якості та їхній вплив на військово-професійну діяльність. Вияв ефекту фізичної підготовки військовослужбовців визначає покращення всіх аспектів їхньої індивідуальної бойової готовності. Перенесення підготовки може бути позитивним або негативним, прямим або опосередкованим, повним або частковим.

Позитивне перенесення підготовки відбувається, коли навички та якості, набуті під час фізичної підготовки, сприяють покращенню або спрощенню виконання військових завдань. Негативне перенесення відбувається, коли фізична підготовка може негативно вплинути на виконання військових дій.

Позитивне перенесення рухового досвіду відбувається, коли рухи, вивчені під час фізичних вправ, подібні за структурою до рухів, необхідних для військових дій. Повним впливом називається вплив, який охоплює всі аспекти військової діяльності військовослужбовців[1].

Частковим перенесенням вважається вплив, який стосується лише певних аспектів військово-професійної діяльності. Іншими словами, це випадок, коли можливо використовувати лише окремі аспекти рухового досвіду для формування нових військових навичок.

Прямий вплив виявляється, коли результати фізичної підготовки безпосередньо впливають на ефективність військової діяльності. Опосередкований вплив виявляється через створення потенційних можливостей для покращення інших аспектів діяльності через фізичну підготовку.

Опосередковане перенесення має тенденцію проявлятися з певним відтермінуванням, зазвичай через 1,5–2,5 місяці після початку фізичної підготовки. Наприклад, фізична підготовка може позитивно вплинути на військовослужбовців операторського профілю, де фізичні зусилля не є вирішальним чинником, але загальна фізична та морально-психічна підготовка має важливе значення для ефективності їхньої діяльності.

Вплив фізичної тренуваності на військовослужбовців можна розглядати з двох аспектів:

1. Висока фізична підготовленість забезпечує необхідний рівень професійної витривалості. В цьому випадку, фізичні навички та функціональні системи, розвинуті під час фізичної підготовки, допомагають виконувати військові завдання у напруженому режимі.

2. Механізми регулювання діяльності вегетативних систем організму, які формуються під час фізичних вправ, можуть бути використані для забезпечення діяльності цих систем під час розумової роботи та в моменти прийняття важливих рішень під час виконання військових завдань. Опосередкованим ефектом є вплив фізичної підготовки на розвиток основних моральних якостей воїнів.

При перенесенні фізичної підготовленості на військово-професійну діяльність існують певні закономірності:

1. Схожість режимів функціонування систем організму під час фізичної підготовки і в ході військово-професійних дій сприяє більшому позитивному впливу фізичної підготовки.

2. Більший запас рухових навичок і функціональних систем впливає на військову діяльність.

3. Перенесення найефективніше на перших етапах формування рухових навичок в конкретних видів діяльності. Однак навіть під час володіння професійними навичками вже складнішої діяльності фізична підготовка може грати важливу роль.

4. Військова діяльність з більшою динамікою більше піддається впливу фізичної підготовки.

5. Фізичні вправи мають відповідати реальним військовим діям за інтенсивністю.

6. Фізична підготовка повинна розпочинатися перед початком військового навчання.

7. Позитивний вплив фізичної підготовки найефективніший, коли вправи виконуються регулярно[3].

Отже, фізична підготовка може істотно поліпшити військово-професійну діяльність військовослужбовців, але важливо враховувати конкретні аспекти та закономірності перенесення цієї підготовки на різні види військових дій.

Список використаних джерел:

1. Індивідуальне фізичне тренування: атлетична підготовка курсантів / уклад.: О.А. Ткачук, М.В. Яровий; за ред. В.М. Кирпенко. - Харків: Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, 2017. - 98 с.
2. Керівництво та організація форм фізичної підготовки у вищих військових навчальних закладах: навчальний посібник / уклад. : В.М. Романчук Д.М. Пічугін; за ред. Ю.А. Бородин. - Житомир: Житомирський військовий інститут імені С. П. Корольова, 2008. - 242 с.
3. Фізичне виховання військовослужбовців/ уклад. : М.Ф. Пічугін Г.П. Грибан В.М. Романчук С.В. Романчук О.М. Боярчук; за ред. Г.П. Грибана. - Житомир: ПП Рута, 2011. - 822 с.

СЕКЦІЯ 19.

ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Кобець Владислав Юрійович, здобувач вищої освіти факультету історії, політології та національної безпеки
Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

Науковий керівник: Денисюк Василь Іванович, кандидат історичних наук, доцент
Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

ДОСТУП ДО ПРОДОВОЛЬСТВА ТА ТОВАРІВ ПЕРШОЇ НЕОБХІДНОСТІ НА ВОЛИНІ В ПЕРІОД ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

В роки Першої світової війни Волинь стала театром бойових дій між різними військовими формуваннями держав. До 1915 р. вона залишалася прифронтовою територією, однак згодом території Володимир-Волинського, Ковельського, Луцького повітів Волинської губернії були окуповані австро-угорською та німецькою арміями. Місцеве населення потерпало не лише від воєнних дій, а й від політики ворожих держав та економічного спустошення [1, С. 71]. Воєнні дії негативно вплинули на соціально-економічне становище Волині, зокрема породили продовольчу кризу.

Однією з основних причин продовольчої кризи тут в роки Першої світової війни стали масові примусові закупівлі у сільськогосподарських виробників їхньої продукції для потреб російської армії. Ціни на товари першої необхідності та продукти стрімко зростали, незважаючи на комплекс заходів органів імперської влади, військового командування, органів міського самоуправління, спрямованих на їх стримування.

Мобілізація працездатних чоловіків Волині на фронт призвела до скорочення чисельності робочої сили та, як наслідок, спаду сільськогосподарського виробництва. Знищення та розорення сільських господарств і промислових підприємств внаслідок воєнних дій та виселення частини працездатного населення у східні губернії стали причинами погіршення соціально-економічного становища краю та рівня життя населення. Негативно на економічну ситуацію в регіоні вплинули й інші соціально-демографічні фактори, зокрема збільшення кількості біженців з Галичини у травні 1915 р. під час наступу австро-угорської та німецької армії. Переселенців з Галичини розміщували на різних територіях, зокрема в районах Луцька та Володимир-Волинського. Скупчення військових, біженців і примусово вивезених з Галичини різко загострило потребу в товарах першої необхідності та продуктах харчування в західних повітах Волині [2, С. 42]. Загалом, На початку літа 1915 р. близько 40 тис. біженців з Галичини оселилися на території Волині, а інші – у наддніпрянських губерніях та центральних районах імперії.

На зборах голів старост Волинської губернії, які відбулися 7 вересня 1914 р. в м. Житомир зверталася увага на несприятливу обстановку для населення. Соціально-економічне становище погіршилося після того, як міста та села Волині були позбавлені можливості підвозу предметів першої необхідності з інших регіонів. Це відбулося внаслідок того, що усі залізничні комунікації обслуговували та забезпечували за

встановленими пріоритетами, переважно і першочергово потреби війська. Зокрема, несвоєчасне підвезення зернових не лише спричинило зростання цін, а й поставило на межу голоду окремі повітові міста регіону протягом серпня 1914 – січня 1915 рр. Найбільше це позначилося на рівні життя незаможного міського населення. Незважаючи на зростання цін, заробітна плата залишалася на довоєнному рівні.

Можна виділити дві схеми постачання товарів: централізована та з ініціативи підприємців [3, С. 7]. У прифронтових містах Волині (наприклад, Луцьк) поширенням товарів серед населення здійснювалося через магазини, ринки та кооперативи. Такі пункти продажу товарів першої необхідності для споживачів працювали лише з дозволу міської управи. Найбільш дефіцитні товари регулювалися за принципом справедливого поділу товарів. Дефіцитними товарами були цукор, м'ясо, молочні продукти та імпортовані товари. Це було тісно пов'язане з масштабними ревізіціями продовольства та худоби, що проводилися військовим командуванням в наближених до фронту районах. В результаті, значна кількість селянських та поміщицьких господарств були розорені або зазнали значних збитків.

Крім продуктів харчування, відсутніми або вкрай дефіцитними були й інші товари. Особливо гострою стала проблема постачання до міста паливних матеріалів: дров, вугілля, нафти [3, С. 6].

Російська окупаційна влада штучно утримувала ціни на товари широкого вжитку: встановлювала максимальні ціни на товари першої необхідності для роздрібною торгівлі, які були нижчими за ціни на реальному продовольчому ринку, що породжувало спекуляцію та недобросовісну торгівлю продуктами харчування. У зв'язку із підвищенням оптових цін та заборонаю підвищувати роздрібні цін, місцеві торговці не продавали товари або вивозили в інші міста, де були встановлені вищі ціни. У циркулярі, розісланому волинським губернатором органам місцевого самоврядування у лютому 1915 р. наголошувалося, що торговці, намагаючись отримати надприбутки, боялися продавати товар за завищеними цінами: «взагалі не випускають наявних у них запасів зерна, борошна, круп тощо на місцеві ринки, а вивозять їх в інші місця, де ціни на них стоять вищі, насамкінець просто затримують ці запаси в себе до більш сприятливого для них часу, коли ціни на них підвищаться» [5, арк. 84].

Для того, щоб запобігти спекуляціям серед торговців була видана постанова, яка забороняла штучне підвищення цін на всі предмети першої необхідності, невиконання якої передбачало адміністративне покарання у вигляді ув'язнення до трьох місяців, або штраф до 3000 руб. Міською владою Луцька для врегулювання продажу муки заборонялося зберігати в одному приміщенні більше одного мішка муки, а склад можна було відкрити тільки з дозволу управи [4, арк. 59].

З початком війни було створено велику кількість органів, діяльність яких спрямовували на покращення продовольчої ситуації в прифронтовій зоні. Діяли Головний продовольчий комітет та Особлива рада по продовольству, ефективність яких була досить низька, а відсутність чіткої координації та бюрократичний характер не покращували становища населення губерній, зокрема Волині. Центральні органи влади часто ігнорували гострі проблеми прифронтових регіонів щодо постачання продовольства та здійснювали несправедливий розподіл зерна та інших продуктів.

У Волинській губернії, зокрема у Ковельському й Володимир-Волинському повітах, діяли постанови військового командування про заборону вивозу з районів

дислокації армії продуктів харчування, фуражу та інших засобів (обов'язкова постанова генерал-лейтенанта Данилова).

Отже, Перша світова війна стала справжнім випробуванням для населення Волині. Через прифронтовий статус регіону перед його населенням стояли складні завдання: мобілізаційні дії, тиллові роботи, забезпечення продовольством армії та біженців з Галичини та інших регіонів. Ці фактори негативно позначилися на економічній ситуації Волині. Доступ до продовольства та товарів першої необхідності ускладнився через зростання цін, сповільнення експорту та реквізиції. Політика російського військового командування та комплекс превентивних заходів органів імперської влади не сприяли налагодження ефективної системи забезпечення продовольством та товарами першої необхідності населення Волині.

Список використаних джерел:

1. Дем'янюк О. Волинська губернія під час Першої світової війни: вивчаючи історію рідного краю. Педагогічний пошук. 2016. № 2. С. 71–76.
2. Дем'янюк О. Розгортання бойових дій на території Волинської губернії у 1915 р. Військово-науковий вісник. 2013. Вип. 20. С. 40–51.
3. Денисюк В. Розвиток ринку товарів і постачання продуктів у Луцьку в 1914–1920 рр. / Волинь у роки Української революції 1917–1920 рр. : зб. наук. пр. / [упоряд., наук. ред. Анатолій Шваб]. Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. С. 176–193.
4. Держархів Волинської обл., ф. 3. Луцька міська управа, м. Луцьк Луцького повіту Волинської губернії. Оп. 1. Спр. 1284. Протоколи засідань Волинського губернського продовольчого комітету, наради міських голів і старост Волинської губернії. 201 арк.
5. Держархів Рівненської обл. Ф. 359. Дубенське міське спрощене громадське управління, м. Дубно Дубенського повіту Волинської губернії, 1894–1916 рр. Оп. 1. Спр. 13. Журнал зібрання міських уповноважених за 1915 р. 177 арк.
6. Цецик Я. П., Залужна А. Є., Буравський О. А. Соціально-економічні процеси на Волині у 1915–1916 рр. Сторінки історії. 2019. Випуск 48. С. 17–30.

Федько Анна Андріївна, здобувач вищої освіти історичного факультету
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Науковий керівник: Білостоцький Степан Миронович, доцент
кафедри давньої історії України та архівознавства
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

ІДЕЙНИЙ СВІТ ЛЬВІВСЬКОГО МІЩАНИНА В РАНЬОМОДЕРНИЙ ЧАС

Львів у XVI — першій половині XVII століття відзначався своєю різноманітністю населення та ідейними поглядами. Місто було найбільшим в Україні і містило різні етнічні групи. Ідеологія львівських міщан відображалася в хроніках та літературних творах, які дозволяли розглянути історичні постаті і їхні погляди.

Повсякденне життя міщан відображало релігійні та шляхетські конфлікти, економічні коливання та навіть публічні страти. Це дозволяло розглянути історію міського життя того часу і вивчити ідеї та побоювання львівських міщан. Крім того, можна вивчити львівських міщан через латинські афоризми на каплицях, таких як каплиця Боїмів, яка прикрашає катедральну площу у Львові і служить музеєм, який дозволяє доторкнутись до історії.

Життєве кредо міщанина можна розглянути через образи та скульптурні зображення на львівських кам'яницях, які передають загальну ідею спільноти в місті. Кам'яниці є історичними пам'ятками з характерною середньовічною структурою. Це дозволяє розглянути міське життя Львова в різні періоди і дослідити різні аспекти культури та ідеології міщан того часу.

У Львові після великої пожежі 1527 року, яка спричинила практично повне знищення міста, відзначається вплив ренесансно-маньєристичної архітектурної традиції на відновлене місто. Готичний Львів майже повністю зник у вогні, і ренесансно-маньєристичний стиль став основним стилем нового Львова після відновлення. Ця архітектурна стилістика, що почалася в кінці XVI століття, стала особливо виразною після пожежі 1527 року і тривала аж до кінця XVI століття. Цей період відзначається ренесансними та маньєристичними елементами в архітектурі, які є основою для архітектурних пам'яток у Львові.

Цікаво, що релігійні споруди, залежно від конфесії, використовували різні стилі. Католицькі храми були побудовані або прикрашені маньєристичними елементами, тоді як православні храми залишалися в рамках Ренесансу. Це можна спостерігати, зокрема, на вулиці Руській, де Успенська церква, каплиця Трьох Святителів та дзвіниця вежі Корнякта свідчать про розквіт маньєризму в цьому періоді. Кам'яниці у Львові також вражають своєю унікальністю та самобутністю. Вони мають малі розміри, дрібні деталі, і рослинний орнамент як частину архітектурних деталей. Звучання ринкової площі в середньовічному Львові вражає унікальністю і неповторністю [1].

Автори маскаронів ретельно вивчали особливості різних типів і надавали їм художню виразність за допомогою атрибутів, таких як діадеми та прикраси на шії. Парні маскарони, які зустрічаються у Львові, менше орнаментовані, з фокусом на реалістичність обличчя, і вони часто вплітаються в різноманітні стилістичні напрямки

зовнішнього вигляду [2].

У ренесансних кам'яницях Львова важливу роль відіграє пластика форм і деталей. Різьблені білокам'яні елементи на порталах, вікнах і дверних обрамленнях, з мотивами виноградної лози, що була популярною в архітектурному декорі Львова в той час, робили фасади Ринкової площі більш живописними. Кам'яниці з бароковими елементами також були різноманітно оздоблені архітектурною і художньою пластикою, включаючи рустовані аттики, різьблені діадеми та дельфінів. Оздоблення житлових будинків Львова вражає багатством декоративних мотивів, зокрема ренесансного різьблення. У барельєфах кам'яниць можна побачити групи фігур, виконаних майстрами з різних західноєвропейських країн, проте пронизані духом місцевих традицій. Ця пам'ятка львівського мистецтва періоду Ренесансу та класицизму займає видатне місце в історії не лише українського мистецтва, але і мистецтва Східної Європи загалом. Львівський Ренесанс був важливим розділом українського мистецтва кінця XVI - початку XVII століття і має найвищу цінність як окраса та історичний символ не лише міста Львова, але і всієї східноєвропейської мистецької спадщини [3].

Ренесансний стиль поширився в Україні, включаючи Львів, досить рано, і його використання в українському церковному будівництві стало поширеним навіть раніше, ніж у римо-католицьких храмах. Це через те, що ренесансний стиль краще відповідав староукраїнським традиціям та був ближчим до візантійського мистецтва. У першій половині XVI століття в Львові розквітав ренесансний стиль, в основному завдяки впливу італійських майстрів. Важливу роль у розвитку міської архітектури відіграв мулярський цех, заснований у 1572 році, де працювали італійські майстри, які також були львівськими міщанами.

Центром архітектурної активності у Львові стала площа Ринок з ратушею, яка стала символом міста в епоху Ренесансу. Зростаючий попит на ренесансну архітектуру припав на другу половину XVI століття, особливо на 70-90-ті роки. Один з найстаріших пам'ятників цього періоду - будівля Гепнера на Ринку, збудована у 1570 році. Її фасад вражає гармонією композиції, правильними пропорціями та відсутністю перебільшеного декору, що надає їй особливу цінність серед архітектурних пам'яток епохи Ренесансу [4].

Також слід виділити каплицю Трьох Святителів біля Братської церкви, спроектовану архітектором Петром Красовським у 1578 році та відновлену у 1671 році за підтримки Олександра Балабана.

Архітектура є спогадом про минуле і свідчить про вплив різних культур та майстрів, які приїжджали до Львова для творчого вираження свого мистецтва. Місто завжди приваблювало творчих особистостей і залишало незабутні сліди у їхніх роботах.

Список використаних джерел:

1. Мельник Ігор, Львівські вулиці і кам'яниці, мури, закамарки, передмістя та інші особливості Королівського столичного міста Галичини. Львів: Центр Європи, 2008. 384.
2. Любченко Володимир, Львівська скульптура XVI– XVII століть. Київ: Наукова думка, 1981. 256.
3. Чень Леся, "Замкові камені в архітектурі будівель Львова". Проблеми теорії и історії архітектури України 12 (2012): 211-214.
4. Голик Роман, "Міщанин і місто: повсякденне життя та етнокультурні стереотипи львів'ян у XVII столітті (на прикладі Львівського літопису)". Народознавчі зошити 6 (108) (2012): 1010-1018.

Олексин Анна Ігорівна, здобувач вищої освіти історичного факультету
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Науковий керівник: Білостоцький Степан Миронович, доцент
кафедри давньої історії України та архівознавства
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

МІСЬКІ СЕЛА ЛЬВОВА МАГДЕБУРСЬКОГО ПЕРІОДУ

Міські села Львова магдебурського періоду представляли собою важливу частину соціально-економічного та культурного життя міста. Вони були розташовані неподалік від Львова і виконували ряд функцій, які сприяли його розвитку.

Міське село – це осередок жителів міст у сільській місцевості, який складається із будинків та необхідної інфраструктури. В цих будинках проживають громадяни, які працюють у місті, але віддають перевагу проживанню у сільській місцевості. Загалом, міське село було населене сільською людністю, яка займалася сільськогосподарською діяльністю. Однак, відрізнялось від звичайного села тим, що мало певні елементи міського способу життя, наприклад, мала певні форми самоуправління, звичайно було центром торгівлі та мало розвинену ремісничу майстерність [1].

Магдебурзький період в історії Львова (1356 – 1786 рр.) був періодом активного становлення міста як торговельного та ремісничого центру. У цей період Львів отримав права магдебурзького права, що надавало йому певні привілеї та автономію.

Згідно з історичними джерелами, Львів отримав Магдебурзьке право у 1356 році. У цей період місто розвивалося і розширювало свої межі. Можна вивчати архітектурні пам'ятки, які збереглися з того часу, такі як церкви, будинки, вежі та фортифікаційні споруди.

Міські села відігравали важливу роль у цьому процесі. Вони були спеціально організованими поселеннями, які знаходилися близько до Львова. Їх функції були багатогранними. По-перше, вони забезпечували постачання міста необхідними продуктами, такими як харчові продукти, сировина для ремесла тощо. Це дозволяло Львову зберігати свою економічну самостійність та забезпечувати розвиток різних галузей промисловості [2].

По-друге, міські села були центрами ремесел та ремісничих гілок. Тут розташовувалися майстерні, де виготовлялися товари для міста та його мешканців. Ремісничі цехи займалися виробництвом текстилю, металевих виробів, кераміки, скла та інших товарів. Це сприяло розвитку міського господарства та підтримувало міську економіку в цілому.

У магдебурзький період, тобто з 1356 по 1786 рік, у Львові було створено систему міських сіл, які знаходилися на околицях міста і були частково залежними від нього. Знаходилися в основному на південний захід від центру міста. Більшість з цих сіл були розташовані біля річок та потоків, що було важливо для забезпечення води та іншими запасами для населення. Вони також були пов'язані з містом мережею доріг та стежками, що вели до центру Львова. Ці села зазвичай засновувалися для забезпечення міста продовольством, деревиною та іншими ресурсами. До таких населених пунктів можна віднести, наприклад, села Рясне, Сихів, Зимна Вода, Сокільники, Підбірці, Рудне, Замарстинів, Збоїська, Пасіка, Поріччя, Волицю, Головсько Велике і Мале, Брюховицю, Білогощу, Клепарів і Кульпарків [3].

Також хотілося би зазначити про конкретні факти з історії міських сіл Львова. Наприклад, Рясне – одне з міських сіл Львова, яке розташоване у Шевченківському районі міста, а саме в межах Опільського горбогір'я Західного лісостепу. Мікрорайон Рясне розташований у межах колишнього села Рясна Польська. У 1430 році польський король Владислав Ягайло перевів володіння львівського римо-католицького архієпископа на німецьке (магдебурзьке) право, а 1433 року львівський римо-католицький архієпископ заснував на цих землях Рясну Польську. Новозасноване село було приєднане до парафії костелу Марії Сніжної у Львові.

Найдавніша письмова згадка про міське село Зимна Вода датується 1365 роком і засвідчує, що король Казимир III Великий надав третю частину зимноводівського млина та третину прибутків від нього мельникові Конрадові з Пруссії. У цей час село існувало як упорядкована одиниця на «руському» праві. Під назвою «Зимна Вода» було об'єднано власне Зимну Воду, Рудно та Холодновідку. У 1425 році земському судді Янові Голомбеку королем Владиславом Ягайлом було даровано величезні маєтки в селі, а також й титул діди́ча Зимної Води. У 1612 – 1625 рр. коштом ордену було збудовано новий костел св. Катерини. При костелі єзуїти заснували велике господарство-фільварок, доходи з якого йшли на утримання Львівського ордену єзуїтів. Села Рудне та Зимна Вода у XIV столітті творили одну маєткову цілісність під назвою «Зимна Вода» [4].

Перша згадка про село Пасіки датується XVII століттям.

Крім того, міські села були також важливими центрами культурного та соціального життя Львова. Вони були місцем зібрання та взаємодії людей з різних верств суспільства. Тут відбувалися різноманітні заходи, які сприяли розвитку культурної сцени міста, такі як ярмарки, святкові заходи, ярмарки та інші події. Це були місця, де зустрічалися мешканці Львова, обмінювалися думками, торгували та розважалися.

Міські села також відігравали важливу роль у формуванні міського ландшафту та архітектури. Багато будівель та споруд у Львові, зокрема церкви, палаці та будинки, були зведені з використанням матеріалів, що постачалися з міських сіл. Це впливало на стиль та характер міського середовища [5].

Отже, магдебурзьке право, яке було введене у Львові, забезпечило міським сілам широкий спектр прав та привілеїв. Це сприяло їхньому економічному розвитку та підвищенню соціального статусу мешканців. Міські села стали центрами ремесел, торгівлі та розвитку культури.

Список використаних джерел:

1. Соціальна боротьба в місті Львові в XVI–XVIII ст.: Зб. док. під ред. Я.П.Кіся. – Львів: Вид-во Львівського університету, 1961. 444 с.
2. Зіморевич Б. Потрійний Львів: Leopolis Triplex; перекл. з лат. Н. Царьової; коментарі І. Мицька; редактор 2-го видання Н. Царьова. Видання друге, виправлене та доповнене. Львів: Видавництво «Центр Європи», 2002, - 248 с., 50 іл.
3. Крип'якевич І. Львівська Русь в першій половині XVI ст.: дослідження та матеріали / Упоряд. М. Капраль. – Львів: Б. в., 1994. – 394 с. – (Львівські історичні праці. Джерела. – Вип. 2).
4. Кобилецький М.М., “Поширення магдебурзького права на території Галичини у XIV - XVI ст.” Серія «Юридические науки», 2007. С. 10.
5. Долинська М. Історична топографія Львова XIV-XIX ст. – Львів: видавництво Національного Університету «Львівська Політехніка»: Монографія – 2006. 356 с. 17.

СЕКЦІЯ 20.**КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО**

Граб Вікторія Андріївна, здобувачка вищої освіти факультету декоративно-прикладного мистецтва, кафедра художнього скла
Львівська національна академія мистецтв, Україна

Науковий керівник: Якимова Олена Олександрівна, кандидатка мистецтвознавства, старша викладачка кафедри художнього скла
Львівська національна академія мистецтв, Україна

**«ЗАГУБЛЕНИЙ БАГАЖ» ЕСТЕР ЛУР'Є:
ПОГЛЯД МИКОЛИ РІДНОГО**

Колективна травма - це психологічна травма, яка шкодить не лише на пряму, травмуючи не лише людину, а і все суспільство. Її подолання займає багато часу через зміни у всіх сферах суспільства, а однією зі складових є меморіалізація травмуючих подій [1].

Розглядаючи меморіалізацію колективних травм у образотворчому мистецтві ХХ століття, важливо розуміти, що найбільшої травми в контексті колективної травми завдано єврейському народу. Попри важкі умови, постійні утиски та вбивства їх твори стали предметом меморіалізації травми геноциду. Однією із художниць періоду Голокосту є Естер Лур'є. Як спосіб мемореалізації через її образотворче мистецтво починається від 1940-х., коли вона, відвідуючи сестру у литовському містечку Ковно, була заключеною у місцевому гетто. Від тоді художниця створювала замальовки нових незвичних їй місць, людей. Походячи, також, із єврейської родини, вона наражала себе на небезпеку такими діями, але Єврейська рада старійнин домоглась для неї часткове звільнення від роботи, щоб продовжувати документувати події і людей в ув'язненні. На офіційному рівні Естер створювала пейзажі із вулицями табору, а також портрети його чиновників, проте, не залишала можливості створювати малюнки тушшю побуту ув'язнених на окремих маленьких листках, які вона ховала у керамічних горщиках на випадок їх виявлення [2].

Так у 1944 році, після переведення у інший табір Штутгорт, вона залишила роботи закопаними у глечиках. Надалі вона продовжила документування людей і сцен їх повсякденного життя. Після звільнення, як виявилось, більшість робіт були втраченими назавжди. Але Естер робила репліки по пам'яті, готуючи виставку яку організувала разом із художником Манехемом Шемі. Вони також видали буклет «Євреї в рабстві: 15 малюнків із трудового табору». Таким чином Естер досягла мети, фіксує та поширює пам'ять про людей у гетто у своїх творах [3].

Переосмислення методу Естер Лур'є, зокрема спосіб збереження пам'яті у глечках у формі ескізів, використав український художник Микола Рідний на 12-й Куаський белінеале в 2019 році [3]. «Загублений багаж» розташовувався перед залізничним вокзалом міста Куано у вигляді п'яти керамічних глечиків у людський ріст. «Помістивши» в собі малюнки Естер Лур'є, глечики стають символом багажу, який не можливо вивезти із собою. Проте, крізь нього можна поглянути на життя

людини. Так автор підносить тему пам'яті травматичних подій, як із фізичної сторони, так із духовної [5, 6].

Бачення Естер життя в гетто, бачення травм війни українцями перекликається у іншому проєкті Миколи Рідного, а саме, «Сліпа пляма» 2014-2015 років. Тут автор звертається до термінології в офтальмології, де сліпа пляма характеризується, як невелика ділянка сітківки ока, де спотворюється зображення. Вона може проявлятися як маленька цятка або, як і повна темрява, що «заповнює» око. Художник використовує це як метафору українського суспільства, під час медійної війни. Зафарбоване зображення – це метафора потужності пропаганди, свідомий акт знищення частин знімку з метою продемонструвати виключно вигідні сюжету елементи [7].

Зараз війна сильно відрізняється від тої, що була більше 70-ти років тому. Вона перейшла на межі гібридної та використовує всі ресурси щоб вплинути на суспільство не лише фізичним знищенням. Проте, цензура на зображення тільки вибраного із правди, є у всіх. Так для Естер дозволяли зображувати тільки потрібні речі у концентраційному таборі, а нинішні медіа, так само контролюють поширення пропаганди.

Підсумовуючи, фіксація подій, це перша реакція митців на травматичні події. Фіксація у творах зберігає важливу інформацію для суспільства, а їх рефлексія дозволяє говорити про важливі теми в суспільстві монументально та знаходити нові шляхи комунікації з глядачем. А через неможливість масштабувати їх до монументального розміру, під час переживання травми, камерна меморіалізація подій митцем є найкращим рішенням.

Список використаних джерел:

1. Hirschberger G. Collective trauma and the social construction of meaning. PubMed Central (PMC). URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6095989/>.
2. Esther Lurie. Holocaust Encyclopedia | United States Holocaust Memorial Museum. URL: <https://encyclopedia.ushmm.org/index.php/content/en/article/esther-lurie>.
3. EHRI - drawing by esther lurie of the yad vashem memorial shrine. EHRI - Welcome to the European Holocaust Research Infrastructure online portal. URL: <https://portal.ehri-project.eu/units/us-005578-irn45712-irn11595>.
4. KAUNAS BIENNIAL ANNOUNCES THE LIST OF ARTISTS FOR ITS 12th EDITION. KAUNO BIENALĖ | 2019 06 07 – 2019 09 29. URL: <https://bienale.lt/2019/en/the-list-of-artists/index.html>.
5. Україна бере участь у 12-й Каунаській бієнале. Український інститут. URL: <https://ui.org.ua/sectors/ukrayina-bere-uchast-u-12-j-kaunaskij-biyenale/>.
6. Микола Рідний / VOLOSHYN GALLERY. VOLOSHYN GALLERY. URL: <https://voloshyngallery.art/painters/mykola-ridnyi.html#sl-0>.
7. Тетяна Кочубинська. Сліпа пляма. ukraineablaze.art. URL: <https://ukraineablaze.art/artists/mykola-ridnyi/blind-spot/>.

Монько Ірина Леонідівна, магістр факультету дизайну
Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ, Україна

НІЛ ХАСЕВИЧ ЯК АВТОР ГРАФІКИ ВОЛИНСЬКИХ БОФОНІВ

ВСТУП

Талановитий графік Ніл Хасевич (1905–1952) був активним учасником повстанського руху. Велика праця у підпіллі, співробітництво у повстанських часописах - важлива сторінка життя художника, який правдиво відобразив повстанські будні УПА в Галичині, увічнивши її славу. Розкривши облудну сутність більшовизму, він своєю позицією, став одним із героїв визвольної боротьби, боротьби за самостійну Україну [1]. Художній літопис, присвячений збройній боротьбі українського підпілля проти більшовицького режиму, Ніл Хасевич розгорнув у альбомі «Графіка в бункерах УПА», оприлюдненому у Філадельфії в 1952 році, який приніс йому міжнародне визнання [4]. Його твори користувалися незмінним інтересом глядачів на виставках графічного мистецтва у Варшаві (Польща), Лос-Анжелесі, Чикаго (США). Вершиною творчості митця стала серія дереворитів, присвячених боротьбі УПА.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Ніл Хасевич розпочав свою мистецьку діяльність в іконописній майстерні Духовної семінарії, де його першими творами стали ікони. Надалі захоплення образотворчим мистецтвом допомогало Нілу Хасевичу долати все: матеріальні нестатки, самоту, фізичні недомагання [2]. Наприкінці 1942 – на початку 1943 рр., з початком формування на Волині підрозділів УПА, він став в лави організації. Своїм завданням він вважав створення політичних ілюстрацій для сатиричних підпільних журналів «Український перець» та «Хрін». Працюючи в редакції журналу «До зброї», він, фактично, здійснюючи політико-пропагандистську роботу. Такий зміст мав альбом «Волинь у боротьбі». Йому також, належала розробка ескізів нагород УПА та ОУНР [3].

Символіку УПА художник втілював у 1944–1945 рр. у «волинській серії» бофонів - (скорочення від «*бойовий фонд*»), однобічних, подекуди двобічних грошових квитанцій ОУН чи УПА з національною символікою та відповідними написами (або тільки із символікою, без написів), із фіксованими номіналами чи без номіналів. Уповноважені особи від імені ОУН чи УПА видавали їх людям за добровільно внесені або реквізовані кошти у вигляді готівки, іноді продуктів харчування, одягу. Серія функціонувала в дванадцяти областях України та Білорусі, де діяли повстанські загони.

Крім фінансової ролі бофони виконували агітаційну функцію, їх використовували в повстанській пропагандистській роботі. Так, 10-карбованцевий (рис.1) та 1000-карбованцевий бофони (рис.2) мали на купюрах зображення стрімкої танкової атаки повстанців. На 100-карбованцевому грошовому документі (рис.3) було зображено повстанця з гвинтівкою, під ногами якого - скинутий прапор СРСР. Напис «Воля» підкреслював незалежність Української держави.

Рис. 1

Рис. 2

Рис. 3

На бофоні номіналом 200 крб. зображено чотирьох озброєних повстанців, над головами яких - тризуб в овалі. Один з бійців кидає гранату. Внизу малюнка розміщено написи: «УПА», «На бойовий фонд», вгорі - півколом: «За Україну, за волю, за народ» (рис.4).

У центрі малюнка 300-карбованцевого бофона – колона озброєних повстанців під прапором, на якому тризуб і напис: «За Українську Самостійну Соборну Державу». У правому верхньому куті вказано номінал та рядки: «На бойовий фонд ОУН», де слово «ОУН» виконано у вигляді емблеми організації (рис.5).

У композиції 500-карбованцевого бофона в овальній рамці змальовано постать воїна УПА, подібного до графічного портрету «Клима Савура» Н. Хасевича.

У 1949 р. до 20-ї річниці ОУН за проектом Н.Хасевича був створений бофон номіналом 25 карбованців із зображенням озброєних повстанців, обернутих

обличчями до Заходу (рис.6). Один із зображених тримає прапор з емблемою ОУН. Зображення розташоване в овальній рамці, з написом зверху – «На бойовий фонд», а внизу – «ОУН». У верхній частині в кутах двічі позначено номінал.

Рис. 4

Рис. 5

Рис. 6

«Волинську серію» бофонів відрізняють поліграфічні особливості, які полягають у тому, що аркушах друкувалися три бофони чорного кольору і один – синього, де фарба виготовлялася з газової сажі й розмішувалася з покостом. Вірогідно, що бофони синього кольору призначалися для заохочення платників коштів у фонд підпілля.

Бофони, створені Нілом Хасевичем, стали предметним виявом буття та боротьби організації ОУН-УПА. У різні періоди діяльності ОУН вони складали бойовий, визвольний, революційний, національний, військовий, оперативний фонд. Їх композиція, сюжети та мистецьке рішення є важливим кроком на шляху до

формування національної грошової валюти, а в сучасних умовах - і дизайну грошових знаків України.

Список використаних джерел:

1. Вакулка А.Ф. Ніл Хасевич - художник-борець. "...Я б'юся різцем і долотом..." - Рівне: Волинські обереги, 2005. -68 с. + іл.: 8 с. с 29.
2. Романина-Левкович Я., «За межами можливого», Літопис Української Повстанської Армії (Торонто, Львів, 2001), т. 32, кн. 2, 276–334.
3. Бондаренко К., Підкова І., «Хасевич Ніл», Довідник з історії України (А–Я) (Київ, 2001), 1011.
4. Гладков Т., Со щитом и мечем (Львів, 1988).
5. Бофони: грошові документи ОУН і УПА / Авт.-упоряд. О. О. Клименко; За ред. В. М. Даниленка. – К.: Університет банківської справи Національного банку України, 2008. – 192 с., іл.
6. Голяш С. Підпільні друкарні та їх друковане слово // В. Макар. Бойові друзі: збірка спогадів з дій ОУН (1920–1945). – Т. 2. – Торонто, 1993.

Михайлов Михайло Григорович, здобувач вищої освіти економічного факультету
Київський університет імені Бориса Грінченка, Україна

СТАНОВЛЕННЯ КУЛЬТУРИ КОМІКСІВ (МАЛЬОПИСІВ), ГРАФІЧНИХ РОМАНІВ ТА ЇХ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ

Від найдавніших часів люди використовували малюнок як спосіб передачі інформації. Печера Альтаміра в Іспанії, а також петрогліфи Онезького озера і «Газетний камінь» штату Юта, США є яскравим доказом прагнення людей передавати свої знання і історії через графічні зображення. Поступово інструменти передачі інформації через малюнок еволюціонували від натуральних мінеральних фарб до фломастерів і гелевих ручок, а потім і зовсім перейшли на рівень комп'ютерної графіки. З розширенням бази можливостей самі види творчості також перейшли до інших форм. Джеймс Гілрей і Джордж Крукшенк систематично використовували такий елемент, як філактерії, або мовні хмаринки. Друге, що було притаманне гравюрі того часу, а потім дуже активно перейшло в комікс і анімацію ХХ століття - стилізація зображення, зображення ліній руху. Серійність також була притаманна: гравюри зшивалися в одну книгу, і сторінкою за сторінкою розповідалася історія. Потім в ряді карикатур з'явилася розбивка на кадри. Англійська карикатура досить активно впливала на європейську графіку, так чи інакше вона розповсюджувалася по Франції та Німеччині.

На сьогодні, в Західному світі, комікс є популярним провідником інформації. Після двадцятих років двадцятого століття різноманітність сюжетів коміксів значно розширилося, в зв'язку з чим внутрішня форма слова перестала бути визначальною. Найбільш повне визначення коміксу дав один з перших французьких дослідників даного жанру П. Френ-Дерюель: «Форма образного оповідання, комікс, являє собою твір, невід'ємною частиною якого є послідовність картинок, супроводжуваних текстом або без нього і доповнених різними ідеографічними знаками».

Термін «графічна література» частково допомагає відсторонити занадто упереджене ставлення до коміксів, як до чогось низького та невартого уваги, інвестицій, часу та інших ресурсів. Комікси все ще сприймалися українцями як щось несерйозне та дитяче, в той час як суспільство США вже давно позбулося цього стереотипу.

Багато нових авторів запропонували нові ідеї та сюжети, що значно розширили кругозір та сприйняття того, що зараз впевнено можна назвати саме графічною літературою, а не тільки коміксами, чи іншими визначеннями, такими як «мальовані історії». Американське суспільство швидко адаптувалося до альтернативної течії коміксів, що з андеграунду переросла у повноцінний напрям цього мистецтва. Деякі графічні романи навіть здобували престижні літературні премії. Приклад комікс «Маус» художника Арта Шпігельмана присвячений тематиці Голокосту і отримав в 1992 році Пулітцерівську премію. Поки це єдиний комікс, який заслужив таку вражаючу офіційну оцінку, але на серйозні теми висловлюються багато майстрів цього

напрямку. Тут і візуалізація класичних творів, і біографії, і все той же нон-фікшн, і навіть, наприклад, така важка для ілюстрування на перший погляд річ, як «Капітал» Маркса. «Маус» алегорично розповідає історію Голокосту і злочинів нацистської Німеччини [2]. Також варто зазначити, що графічний роман «Вартові» Алана Мура також отримав премію Х'юго за найкращий науково-фантастичний роман. Тобто, якщо комікси можуть отримувати літературні премії, то альтернативна їх назва «графічна література» повністю виправдовує себе.

У 1921 році у львівському видавництві «Світ дитини» вийшла друком книга «Чорнокнижник з Чорногори» [1]. Віршована поема написана Ярославом Вільшенко, справжнє ім'я якого – Антін Лотоцький. У книзі 72 сторінки, ілюстрації до кожної з яких виконав Антін Манастирський. Здебільшого на картинках зображено саме те, про що йдеться у тексті на цій же сторінці. За твердженням Бібліотеки українського мистецтва «Чорнокнижника з Чорногори» можна вважати першим українським коміксом, адже форма як для коміксу не класична, але суть – оповідь у картинках – зберігається.

З появою інтернету в Україні, гік-культура поширювалася, спільнота розросталась та з'являлися фанати коміксів. У 2003-2004 році з'явився сайт comics.com.ua. Спільнота обговорювала комікси, обмінювалася виданнями та публікувати свої. З часом з'явилися автори й ілюстратори, вони шукали свою аудиторію та передавали досвід колегам.

Ринок коміксів в Україні почав формуватися відносно нещодавно і стрімкі зміни світових тенденцій можуть посприяти більшій популяризації. На сьогодні в Україні працює 8 видавництв, які випускають комікси українських авторів: «Vovkulaka», «Леополь», «Рідна Мова», «Asgardian Comics», «Fireclaw», «Nebeskey», «Northern Lights», «UA Comics». Поява інтересу до мистецтва мальовисів дала поштовх до створення фестивалів масової культури в Україні, серед яких найбільші: Kyiv Comic Con та Comic Con Ukraine, які щорічно проводяться в місті Києві.

Багато сучасних українських мальовисів присвячена історичним та сучасним подіям, які пов'язані безпосередньо з Україною, серед яких можна виділити: найуспішніший український фантастичний графічний роман-трилогія у жанрі альтернативної історії та дизельпанку – «Воля», антикорупційний супергеройський комікс – «Хроніки Аптауна», графічна адаптація історичної повісті Івана Франка – «Герой поневолі» та багато інших.

Для зміни ставлення до графічної літератури, українському суспільству необхідно продемонструвати усю її багатогранність та різноплановість. Індустрія, що тільки розвивається має показати суспільству здобутки нових незалежних авторів, які можуть продемонструвати альтернативні погляди на комікси. В Україні вже є нові видавництва, що створюють український контент. Також поступово розвиваються самвидави, такі як малотиражний журнал «Gon» Костянтина Соколовського, де молоді перспективні автори також намагаються подолати бар'єр упередженості українського суспільства. Якщо заснувати більше нових видавництв, що будуть створювати альтернативні графічні романи та комікси, швидкоплинне українське суспільство, що вже наразі змінюється зможе адаптуватися до найрізноманітніших форм втілення графічної літератури. період активного переходу до нових образів мислення та

засвоєння нових світових культурно-наукових та філософсько-ідеологічних тенденцій, який наразі переживає українське суспільство, є якраз найбільш сприятливим для просування альтернативної комікс культури, що має ввести різноманіття та нове розуміння коміксу для українського читача, задля остаточного знищення укоріненого стереотипного образу мислення.

Список використаних джерел:

1. «Бібліотека українського мистецтва» перевидала книгу 1921 року – Бібліотека українського мистецтва URL: <http://uartlib.org/biblioteka-ukrayinskogo-mystetstva-perevydala-knygu-1921-roku/> (дата звернення: 27.11.2022).
2. Найпопулярніші українські комікси URL: https://gazeta.ua/articles/culture/_viznachili-najpopulyarnishi-ukrayinski-komiksi-top10/827302 (дата звернення: 27.11.2022).

Мамедова Яна Рустамівна, магістр факультету дизайну,
здобувач вищої освіти факультету дизайну
Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

Науковий керівник: Сапфірова Наталія Миколаївна, кандидат
мистецтвознавства, доцент
Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДИЗАЙНУ УПАКОВКИ КОСМЕТИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

ВСТУП

В сучасному світі дизайн упаковки став неабиякою частиною успішної косметичної індустрії. Кожного дня мільйони споживачів в Україні та по всьому світу стикаються із косметичною продукцією, і велику увагу приділяють її зовнішньому вигляду. Упаковка виступає як обличчя бренду, яка визначає споживачам перше враження та впливає на їх вибір продукту. Тому, вивчення та розуміння тенденцій у розвитку дизайну упаковки косметичної продукції є актуальною та важливою науковою проблемою [2].

Це дослідження спрямоване на вивчення сучасних тенденцій у розвитку дизайну упаковки косметичної продукції в Україні. Воно ставить за мету розкрити вплив дизайну упаковки на споживачів, визначити ключові фактори, що впливають на вибір та сприйняття косметичних брендів, та проаналізувати тенденції, які визначають сучасний образ косметичних засобів в Україні.

Дослідження також намагатиметься розкрити, які новаційні підходи в дизайні упаковки використовуються українськими косметичними брендами для залучення споживачів та створення конкурентоспроможних продуктів. Все це допоможе визначити майбутні напрямки розвитку дизайну упаковки та покращити його ефективність у косметичній індустрії України.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Тенденції розвитку дизайну упаковки косметичної продукції в Україні є важливим аспектом у сучасній косметичній індустрії. Дизайн упаковки визначає ідентичність бренду, привертає увагу споживачів і визначає споживчу перцепцію продукту. У зв'язку зі зростанням свідомості споживачів щодо якості та сталості, а також швидкими змінами в галузі косметичного дизайну, важливо розглянути основні тенденції у розвитку дизайну упаковки косметичної продукції в Україні.

Однією з важливих тенденцій у розвитку дизайну упаковки косметичної продукції в Україні є підвищена увага до еко-дизайну та сталого розвитку [1]. Еко-дизайн включає в себе використання більш сталих і екологічно чистих матеріалів у виготовленні упаковки, а також мінімізацію впливу на довкілля під час виробництва та використання упаковки. Українські бренди косметики починають активно впроваджувати ці підходи в своїй діяльності. Використання біорозкладних матеріалів для упаковки, які розкладаються в природі без шкоди навколишньому середовищу, стає все більш поширеним. Це дозволяє зменшити негативний вплив на природу і зменшити кількість пластикових відходів. Зокрема, деякі бренди переходять до використання скло та паперу, які можна легко вторгнути в процеси вторинної

переробки. Це сприяє створенню більш сталої та екологічної упаковки. Стратегії сталого розвитку також включають в себе зменшення кількості використовуваних матеріалів та оптимізацію процесів виробництва [3]. Бренди активно розвивають системи вторинної переробки та переробки відходів власного виробництва. Важливим аспектом еко-дизайну є інформування споживачів про сталий підхід брендів. Завдяки цьому споживачі можуть знати, що вони обирають продукцію, яка не завдає шкоди довкіллю [5].

Також, потрібно відмітити ще одну стратегію, яка є досить популярною в Україні: персоналізований дизайн і маркування продуктів. Під персоналізованим дизайном мається на увазі створення унікальної упаковки для кожного продукту чи навіть для кожного споживача. Такий підхід дозволяє брендам створити ближчий зв'язок зі споживачами та надати їм можливість виразити свою індивідуальність [4]. Наприклад, замовлення продукту з власним ім'ям, фотографією або особистим повідомленням на упаковці стає все більш популярним серед споживачів. Індивідуалізація дизайну також дозволяє брендам створювати обмежені серії продукції, що надає їм статус ексклюзивності і привертає колекціонерів. Такий підхід сприяє підвищенню популярності бренду та розширенню аудиторії. Маркування продуктів грає також важливу роль у персоналізації. Додавання імені споживача, індивідуального логотипу чи особистого слогану до упаковки робить продукт унікальним і особливим для кожного клієнта. Це не лише зміцнює бренд, але і робить купівлю більш особистою і емоційно значущою для споживача. Українські бренди косметики вже активно впроваджують ці тенденції у своїй діяльності. Це допомагає їм конкурувати на ринку та задовольняти споживчі очікування.

Наступною стратегією неможливо не відмітити, інновації в функціональному дизайні, що спрямовані на поліпшення якості та зручності використання продуктів, а також на зменшення впливу на довкілля [6].

Споживачі косметичних засобів все більше ставлять перед собою вимогу щодо практичності упаковки. Бренди реагують на ці потреби, створюючи продукти, які не лише приваблюють естетично, а й відповідають функціональним вимогам. Наприклад, деякі косметичні туби обладнані спеціальними аплікаторами, які допомагають наносити продукт рівномірно та зручно. Інші виробники впроваджують дозатори для точного вимірювання кількості використовуваного продукту. Ці інновації допомагають споживачам максимально використовувати кожен крапельку продукту та зберігати його якість. Функціональний дизайн також охоплює питання сталого розвитку. Українські бренди косметики активно переходять до використання екологічно чистих матеріалів у виробництві упаковки та вдосконалюють системи вторинної переробки відходів [7]. Це дозволяє зменшити вплив на природу та задовольнити споживчі потреби у сталому споживанні. Інновації в функціональному дизайні також розширюють можливості брендів у плані індивідуалізації. Персоналізована упаковка, що відображає ім'я клієнта чи містить особистий логотип, стає все популярнішою та привабливою для споживачів.

Список використаних джерел:

1. Shevchenko, Y. (2018). "The Role of Packaging in Branding and Marketing Cosmetic Products." *International Journal of Innovative Research in Management*, 3(1), 7-15.
2. Kukhar, O., & Ponomarenko, M. (2020). "Innovative Packaging Design in the Cosmetics Industry." *European Journal of Management Issues*, 28(1), 81-88.

3. Rabinovich, A., & Kovalenko, I. (2017). "Trends in Cosmetic Packaging Design: A Case Study of the Ukrainian Market." *Packaging & Design*, 12(2), 34-43.
4. Petrova, L., & Ivanova, S. (2019). "The Impact of Packaging Design on Consumer Preferences in the Cosmetics Industry." *Journal of Design and Branding*, 7(3), 45-55.
5. Chumak, V., & Mykhaylyk, L. (2016). "Eco-Friendly Packaging in the Cosmetic Industry: A Case Study of Ukrainian Brands." *Sustainable Packaging Research*, 4(2), 112-125.
6. Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). "Marketing Management." Pearson. (Розділ про продукт та упаковку в маркетингу).
7. Blythe, J., & Fenton, E. (2014). "Packaging as a Brand Communication Tool." *International Journal of Retail & Distribution Management*, 42(10), 887-900.

Бурла Катерина Олександрівна, здобувач вищої освіти
факультету Образотворчого мистецтва і дизайну
Інститут мистецтв імені Бориса Грінченка, Україна

Науковий керівник: Коновалова Ольга Володимирівна, доцент
кафедри образотворчого мистецтва, кандидат мистецтвознавства
Інститут мистецтв імені Бориса Грінченка, Україна

УКРАЇНСЬКИЙ АВАНГАРДИЗМ. НОВАТОРСЬКІ МЕТАМОРФОЗИ В УКРАЇНСЬКІЙ ТВОРЧОСТІ

Український авангардизм був періодом інтенсивних та інноваційних змін у мистецтві та культурі України на початку 20 століття. Цей час відзначався важливими трансформаціями в художньому просторі, відмовою від традиційних підходів та зверненням до нових творчих методів. Українські авангардисти рухалися від класицизму до експерименту, відтворюючи новий мистецький лексикон.

Один з ключових аспектів українського авангардизму були новаторські метаморфози у використанні кольору, форми та структури. Художники почали відкидати обмеження реалізму та натуралізму, переходячи до абстракції та символізму. Вони експериментували з несподіваними комбінаціями кольорів та створювали абстрактні форми, що виражали нові ідеї та почуття.

Цей час також був періодом соціокультурних змін, коли художники активно вплинули на формування сучасного культурного ландшафту. Вони сприяли створенню нових ідей та ідентичності, а також відкривали нові можливості для взаємодії мистецтва з глядачем.

Нові тенденції та виклики мистецтва примусили художників шукати нові форми виразу. У світі живопису революційні зміни внесли кубісти, а згодом з'явилися абстракціоністи, що досягли нефігуративного мистецтва та відмовилися від традиційних способів зображення реальності. Інші художники, такі як сюрреалісти, обрали другий шлях, поєднуючи, точне відтворення зображень за допомогою фантастичних деталей, які знаходяться поза межами реальності, з використанням фантазійних, та навіть жахливих елементів у своїх творах.

Термін "український авангард" було введено в обіг французьким мистецтвознавцем Андре Наковим під час виставки "Tatlin's dream," яка відбулася в Лондоні в 1973 році. На тій виставці західна аудиторія вперше побачила роботи світового класу від українських авангардистів Василя Єрмилова і Олександра Богомазова, і це викликало інтерес до відомих митців, родом з Києва, Харкова, Львова, Одеси, таких як Давид Бурлюк, Казимир Малевич, Володимир Татлін, Олександра Екстер і Олександра Архипенка. Всі вони значно сприяли розвитку мистецтва, просуvalи інновації та внесли важливий внесок у культурну спадщину України.

Авангардне мистецтво революційно переосмислювало звичне сприйняття і розуміння мистецтва, вказуючи на недійсність популярного міфу про легке сприйняття художньої творчості. Одним із завдань авангарду було підняття статусу мистецтва в суспільній свідомості від рівня простої розваги до глибокого світогляду, а також визнання складності та багатоплановості мистецтва так само, як і відповідних характеристик сприйняття людиною світу. Ознаками цієї зміни в мистецькій ситуації

в Україні були активізація мистецького життя, збільшення кількості виставок, поява різноманітних художніх об'єднань, журналів, декларацій та маніфестів, а також жива, іноді контраверсійна реакція громадськості.

Авангардне мистецтво в галузі образотворчого мистецтва включає в себе різні напрямки, такі як абстракціонізм, експресіонізм, кубізм, футуризм, супрематизм та інші, і відзначається непередбачуваним використанням форм та вираженням художньої ідеології.

В Україні з'явився перший абстрактний твір, який був створений Василем Кандинським для обкладинки мистецького каталогу "Салон Іздебського 2" в 1910 році. Також в Україні відбулася перша міжнародна виставка авангардного мистецтва, яка проходила в Одесі та Києві.

Слова видатного українського вченого Вернадського вказують на те, що авангард означає поглиблення в духовний досвід, де людина відчуває себе частиною космічної енергії, а не обмеженою істотою. Українські художники інтегрували цей всесвітній духовний стрибок початку ХХ століття, не втрачаючи при цьому зв'язку зі своєю національною спадщиною. Український авангард сповнений сакральністю давньоруських ікон і енергією національного мистецтва.

Список використаних джерел:

1. Авангардизм у мистецтві // Велика українська енциклопедія : [у 30 т.] / проф. А. М. Киридон (відп. ред.) та ін. — К. : ДНУ «Енциклопедичне видавництво», 2016.
2. «Неможливе мистецтво» // Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. — Київ : ВЦ «Академія», 2007.
3. Виппер Б. Р. Введение в историческое изучение искусства. М.: Шевчук В. изд-во, 2015, с 93.
4. <https://uinp.gov.ua/> Український інститут національної пам'яті.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МАТЕРІАЛИ IV ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ НАУКИ:
МЕТОДИКА ТА ПРАКТИКА»**

20 жовтня 2023 рік • м. Київ, Україна

Українською та англійською мовами

*Всі матеріали пройшли перевірку на плагіат та експертизу за формальними ознаками
(форматування, стиль мови, оформлення цитувань та списку використаних джерел).
За точність викладеного матеріалу відповідальність несуть автори та їх наукові керівники.
Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів.*

Підписано до друку 20.10.2023.

Папір офсетний. Цифровий друк. Формат 60×84/16.

Гарнітура Times New Roman, Poiret One та Arial.

Умовно-друк. арк. 14,06. Замовлення № 23/002.

Тираж: 50 екземплярів. Віддруковано з готового оригінал-макету.

Контактна інформація організаційного комітету:

Громадська організація «Молодіжна наукова ліга»
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 40, офіс 103
Телефони: +38 098 1948380; +38 098 1526044
E-mail: info@liga.science | URL: www.liga.science

Видавець: ТОВ «УКРЛОГОС Груп».
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 18, офіс 81. E-mail: info@ukrlogos.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК № 7860 від 22.06.2023.